

אסיפת גליזנות

פרשת נח

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי שבת

תוכן הענינים

עם השם חזקו ונתחזקה	דברי חיוזק מגדולי ישראל בעניני השערה
אבני אפד	מוריגו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
מאורי הגולה	מרנן האדמורי"ם מאורי גולת ארדה"ב זי"ע
מחשבת חיים	מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלד זצ"ל אב"ד ציריך
ויטע אש"ל	הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע
זכר צדיק לברכה	מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדיז'יקוב זי"ע
ברכה משולשת	הצדיק מרענגה רבי יצחק הכהן הוברמן זי"ע
נטיעה של שמחה	הגאון הצדיק רבי נטע ציינוויט זצ"ל
ממעין השילוח	במשנת רבוה"ק מאיז'בצא זי"ע
דברי תורה וחסידות	הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל
שלהבת מנחם	הגאון הצדיק ר' מנחם מונדרד זצ"ל מקאסוב
בית ארזים	חכמי רומניא וגאוגיה
באמונתו יהיה	מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי משה וואלפסאן שליט"א
קול דודי	הרה"ג רבי דוד פראגד שליט"א
מעיינות החיים	כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
אוצר פלאות התורה	הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
היכל הוראה	הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
אומר מן החדש	הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א
אוצר ידיעות התורה	מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
הוי זהיד במלאכתך	הגאון רבי משה אודי בלוי שליט"א
זיו הפרשה	הגה"צ רבי יונה זאב וינבערג שליט"א
חיבת העבודה	הגה"צ רבי חיים יוסף בידרמן שליט"א מלעלוב
חמידא דאורייתא	הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
מרקחת חיים	הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר
הלכה למעשה	הרה"ג רבי שלום געשטטנער שליט"א
עמק הפרשה	הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
פניני הלכה ומנהג	הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
פניני הכהן	המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מגדלסון שליט"א

הרוצה להפיץ ב-6 בתי כנסיות באזור מגוריו
יפנה למספר:

050-4186860

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

זנא לעדכן במספר 052-7632-480 ביום ראשון

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

שהפיצו זבל"ג יכנסו להגדרה

למנוים

054-8536-324

לכל עניני החוברת

050-4186-860

הזוכה השבוע

משפחת פרנקל

מפיצים באזור רמת אלהנן בני ברק

הדפסה:

P קונטרול

02-9971070

חידם 6, ירושלים

עם השם הזקו ונתחזקה

שיחות חיזוק והתעוררות מאת צדיקי דורינו בעניני השעה
כמצב עם ישראל בארצינו הקדושה - ערש"ק פרשת נח

2

**ליקוט מזהרות הזהם סופר
בענין קרדשים שנהרגו ע"י
עכו"ם השם יקום דמם**

דרשות חתם סופר

וזה אני חושב פי' הקרא בפ' עמלק צא
הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה
ומטה אלקי בידי, הנה תיבת מטה אלקי בידי
מיותר, מה לי אם יהי' בידו מטה זה או אחר
רק שיתפלל,

אבל הענין כן, כי לפי הנחתנו יל"ד מ"ט
הרעיש העולם כ"כ במלחמת עמלק הלא לא
יכול להכנס לפנים מהענן רק אותן שפלט הענן
שבטו של דן שהי' פסלו של מיכה עמם [ליקוט
ס"פ תצא] וא"כ דין שיהרגו ע"י עמלק לבער
הקוצים מן הכרם.

וכן שמעתי מרבים מבני עמינו האומרים
על אחינו אנשי הצבא הקוצים מתבערי' מן
הכרם, ושרו ליהו מרי' כי לו נניח דיתבי
בתווא דליבא ויודעים כי הם קוצים ח"ו וטוב
שיתבערו אבל לא ע"י אנשי' אשר לא מבני
ישראל המה כי אם או בידי שמים כאשר הי'
בימי אפילה או שיומסר דינם לב"ד של מטה
וידונם, וחלילה להמיתם ביד א"י.

והנה הדין אותם החייבים מיתה לשמים
יאמר עליו שיש בידו מטה אלקים כדכתי'
בסנחרב [שעי' י' ה'] ומטה הוא בידם זעמי.
וזה שאמר משה צא הלחם פי' צא מהענן
והלחם ושלא תאמר מה אכפת לי לצאת משום
אותן שפלטם הענן הלא טוב לבער הקוצים ע"ז
אמר מחר אנכי נצב על ראש הגבעה להתפלל
שיהי' מטה אלקי' בידי שיומסרו לידי להרוג
המחוייבי' ולא בידי עמלק - ע"כ חלילה לכם
אחיי להסיר מעל לבבכם צרת אחינו הנתונים'
בשביה ולא כמו אלו שהלכו לבתי טרטאות
וקרקסאות ולא חלו על שברי יוסף, ומלבד כל
זה עברו על ובמושב לצים לא ישב.

תורת משה - בשלח

וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש
הגבעה ומטה האלקים בידי, יש לפרש הדנה
לא נפחדו ממלחמת עמלק כ"א אותן שפלטתן
הענן כפרש"י (פ' כי תצא) חסרי כח מחמת
הטאם שהי' הענן פולטן דעליהם שלט והנה זה
הי' שבטו של דן שהי' פסלו של מיכה ביניהם
ונתחייבו מיתה לשמים ואם כי לא נמסרה לב"ד
כי לא היו עדים והתראה מ"מ משמים מסרוהו
למלכות עמלק דדין ארבע מיתות לא בטלו
ומעתה איז טעם להודרו להלחם נגד עמלק.

**ליקוט דברי חיזוק מאת מרן המשגיח הגאון הצדיק
רבי משה וואלפסון שריט"א - שנאמר השבוע בעניני השעה**

ישראל, בוודאי צריכים להיזהר ולהרבות
בתפילה, ועל כן יש ליקח הדברים בכובד
ראש הראוי, לבוא להתפלל בחמימות
עם תחנונים מרובים, לבקש מרבון כל
העולמים על ישועת ישראל.

(יום ג' פרשת בראשית תשפ"ד אחר תפילת
שחרית)

*

ידידים יקרים, כתוב בספר שמואל,
כאשר בקשו ממנו בני ישראל להתפלל
בעדם אחר שהיו שרויים בעת צרה, אמר
להם שמואל (שמואל - א יב, כג) **אם אנכי
חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל
בעדכם'**, הרי כי בשעה שצריכים
להתפלל על בני ישראל, מי שמונע את
עצמו מן הרחמים להתפלל עליהם הרי
זה נחשב כחטא לה', והוא דבר חטא ועוון
כלפי השם יתברך, כמו שאמר שמואל
הנביא בעצמו, שחלילה לו חס ושלום
מלהימנע מלהתפלל על בני ישראל בעת
צרתם.

כך גם מובא בגמרא (ברכות יב:) גודל
חיוב בקשת רחמים על חברו מפסוק
זה, ואמרו עוד: "אם תלמיד חכם
הוא, צריך שיחלה עצמו עליו", והיינו
להתחזק ולהתאמץ בתפילה עד מאד,
עד שכביכול יקח על עצמו את חוליו של
התלמיד חכם, ויעשה את עצמו חולה
בגינו.

כתוב בדברי הרמב"ם (פ"א מהלכות
תענית ה"ב) כי מצוה הוא לזעוק בעת
צרה, לקרוא ולשווע אל הבורא ברוך הוא
שיחוס וירחם על עמו ישראל, ומוסיף
הרמב"ם (פ"א מהלכות תענית ה"א), כי כל מי
שאינו עושה כן הרי זה מידת אכזריות.
וצריכים לידע, שדבר זה נוגע בעצם
ייחוס בני ישראל, כמבואר בשולחן ערוך
(אהע"ז סי' ב' ס"ב) אשר הרוצה לישא אשה,
צריך לבדוק את המשפחה האם רחמנים
הם ביישנים הם גומלי חסדים הם, כי
בשלשה דברים אלו נבדלו בני ישראל
מאומות העולם, וממילא המתאכזר

יהודים יקרים, צריכים אנו להתחזק
בתפילה, כמו שאמר הרה"ק מוהר"א
מבעלזא זי"ע בזמנו בעתות המלחמה,
על כן בעזר ה' נתאחד עתה בימי השבוע,
כל יום אחר תפילת מנחה, לומר תהלים
משך כמחצית השעה, עבור הצלת
יהודי ארץ ישראל, אשר צריכים רחמים
גדולים.

וככלל, חוב קדוש הוא שכל אחד יאמר
פרקי תהלים, ולנצל את ימי בין זמנים
אך ורק לתורה ועבודת ה' ולגמילות
חסדים, ולא להיות עסוק וטרוד בהבלי
העולם, להתעסק בענינים אחרים, שהרי
עתה הוא זמן שצריכים לעורר רחמים
על בני ישראל.

על כן תובעים אותנו מן השמים
על הדבר הזה, להתחזק בתפילה עבור
שלומם וטובתם של בני ארץ ישראל,
ומבקש אני שיעבירו את הדברים לכל
החברים שיבואו להתאסף יחד לומר
תהלים בכל ימות השבוע, וה' יעזור
שנראה גבורות ה', הרי השם יתברך
אוהב את עמו ישראל, ובוודאי יראה
להם ניסים גדולים, ונוכה לגאולה
השלימה.

(יום ב' פרשת בראשית תשפ"ד אחר תפילת
שחרית)

*

יהודים יקרים, הוא חוב קודש לבוא
היום אחר תפילת מנחה, להתפלל
ולהמשיך ישועות על ראשי עדת
קודש, והרי שמואל הנביא אמר (שמואל
- א יב, כג) **אם אנכי חלילה לי מחטא לה'
מחדל להתפלל בעדכם'**, הרי כי להימנע
מתפילה על בני ישראל בעת הצורך הוא
בבחינת 'חלילה', שלא לעשות כן.

ומה גם אשר אפילו על תלמיד
חכם אמרו חכמינו ז"ל בגמרא (ברכות
יב:) שצריך לחלות עצמו עליו, והיינו
להרבות בתפילה עד שכביכול יעשה
את עצמו חולה עבור ישועת הצדיק,
וכל שכן כאשר מדובר על כל יהודי ארץ

אך האמנם ראוי לכל גודר גדר להציל עמו מידי אויביהם ולהתפלל אל ה' שגלה החוטאים בענין שיענשו בידי ישראל ולא ע"י שונאיהם וזה היתה תפלת יהושע במעלת כען עד שהודיעו הקב"ה ע"י גורל מי הוא החוטא והמיתו והענישו, והנה כי כן כבר ראוי היו אלו להנצל מעמלק עד אשר יתן מהש"ת רשות לב"ד ישראל להענישם וזה הבטיח משה ליהושע שיצא וילחם בעמלק כי עתיד הוא להתפלל אל ה' שיתן מטה אלקים בידו להעניש החוטאים ולא יתן מטהו ביד הרשעים העמלקים:

ובזה ש' להמתיק פסוקים שלאחריו ע"ד הרמז שאהרן וחור תמכו בידי ע"ש הידוע כי חור ה' בבח' מלכות יהודה והנביא המוכיח לעמו מה טוב כי יתמוך המלך על ידו להעניש הפושעים על פיו ועל ידו תקום התורה ועל צדו יהי' הרודף שלום בעמו כאהרן המשיך לבם לבל יתנו כתף סוררת ולא ימאנו לקבל תוכחה מגולה מאהבה מוסתרת לכן בכל דור צריך הגדול המכונה בשם משה שיתמכו ידו הנגידים אנשים רודפי שלום ואז יהיה מטה אלקים בידו ולא ביד האויבים כנ"ל וק"ל:

ובזה יש לפרש מה דתנן באבות אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים אמר לה על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון, כי קונן הלל כך כי בלתי ספק נתחייבת מיתה כי צדיק ה' בכל דרכיו וכמשאחו"ל אעפ"י שארבע מיתות בטלו דין ארבע מיתות לא בטלו אך אם היה מיתתך על ידי בית דין שקיימו בך המצוה ובערת הרע מקרבך לדון אותך כמו שראוי לך היה לך זכות מזה שקיימו על ידך מצוה אך עתה נהפוך הוא לא די שאין לך זכות אלא מטיפיך יענשוך על ידך וכמו שאמר הקב"ה לדוד על ידך נטרד דונאן על ידך ונחמתי את עיר כהננים (סנהדרין צ"ה ע"ג) וחוב לך גע על זה שזממה נענשים על ידך ונוסף לך עוד חוב תחת זכות הטוב:

שו"ת חתם סופר חלק ב יורה דעה סימן שלג

ביום עש"ק שופטים תקע"א לפ"ק הביאו לכאן איש קדוש הנהרג בידי עכו"ם רוצח ונקבר ביום א' שלאחריו ושמו ר' דוד ב"ר שאכרלס ז"ל ה"ד והיות כי זקני וראשי התברה קדושה היה בשוק פעסט והנשארים פה אינם בקיאים במנהגי הח"ק ע"כ באו ושאלוני אם לקוברו בקברי אבותיו או לייחד לו מקום שם קבר בפ"ע כי שמעו אומרים דין ד' מיתות לא בטלו והמחויב מיתות ב"ד אין קוברי' אותו בקברי אבותיו והנה חפשת חפש מחיפוש בספרי ראשונים וש"ע ולא מצאתי מזה מאומה מ"מ אמרתי אומר אם ה' כאן בעלי הח"ק לא הייתי מוחה במנהגם אך מאתי לא תצא הוראה כזאת אלא יקברוהו בקברות אבותיו לפי כבודו הראוי לו.

ראה זה מצאתי בס' חסידים (סי' רכ"ג) מעשה ברשע א' שנקבר בין הנהרגי' ובאו בחלום להסיר הרשע מביניהם משם מוכח

על אחרים במקום לרחם עליהם, הרי זה פוגם בעצם ייחוסו כבן ישראל, אשר מטבעו רחמן הוא, והאכזריות מנוגדת היא לרחמנות.

לפני קריעת ים סוף צעקו בני ישראל אל ה', וכדברי הכתוב (שמות יד, י) 'זיצעקו בני ישראל אל ה', וכתב במדרש (מכילתא פרשת בשלה מסכתא דויהי פרשה ב') תפסו אומנות אבותיהם בידיהם, היינו שיש לבני ישראל כבר מאבותיהם שצריכים לזעוק ולהרבות בתפילה בעת צרה.

על כן מחובתינו לעמוד ולומר תהלים על אחינו בני ישראל יושבי ארץ ישראל

הזקוקים לרחמי שמים, ויש להתפלל בכוונה גדולה, וכמאמר החכם טוב מעט בכוונה, שמוטב לומר פחות פרקי תהלים, אך כשאומרם בכוונה, מאשר להרבות באמירת פרקי תהלים במהירות, כי יש לומר את פרקי התהלים כמונה מעות, לידע את כוונת התיבות שמוציא מפיו, וכמו שאמרנו שיש לומר פרקי התהלים בחמימות ועם כוונה, ויעזור השם יתברך כדברי הכתוב (ירמיה ל, ז) 'זעת צרה היא ליעקב וממנה יושע', ונזכה לגאולה השלימה.

(יום ד' פרשת בראשית תשפ"ד אחר תפילת מנחה)

דברות קודש ממך אדמו"ך ממאקאווא שליט"א בשיעור בליל שישי לאור המצב (מונה)

אע"פ שלא התאספו לכבוד שב"ק ויו"ט שלא היה שייך שיהיה כאלו תועבות ולא יקרה כלום עכ"ז יש ענין של לכל העם בשגגה וכמו שכתוב בתרגום יונתן "דעבדי תיובתא בטמירתא", ואף אחד אינו מבין על נשמות ישראל, ובפרט אחרי שנהרגו בוודאי נתעלו מאוד. ואיתא ממרה"ט גלאנטי בספרו זבח השלמים וכן ממרה"ם חאגיז על הפסוק נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך שעל אף שהיו בבחינת נבילה ממש עכ"ז ע"י בזיונות של מאכל לעוף השמים נתעלו לדרגת חסידיך ע"ש באורך.

ואי אפשר להבין חשבונות שמים ויש ענין שאמר רבינו הקדוש מסאטמאר ז"ע שגדולי הצדיקים נלחמים עם הסט"א ואינו יכול לנקום בהם ח"ו מחמת קדושתם אבל משלים נקמתו בדורות אחריהם רח"ל, ובה ביאר הסיפור הנודע עם הרה"ק ר' יוזפא בן מרן החתם סופר ז"ע וכמו כן כאן לא יודעים של מי הם נכדים ואיזה נשמות קיבלו. והעיקר רק לעורר רחמים והמתקות ולהתפלל תמידי.

ובהאי זימנא צריך לחזור ולחזור על הלשונות של האור החיים הקדוש [והאוהחה"ק פוסק למטה ולמעלה] עה"פ וחושך על פני תהום "מרמז על גלות ישמעאל ואשרי מי שלא ראה ובפרט במערב שלנו", וכן בפסוק

צריכים לדעת שעומדים בזמנים קשים, וכל אחד ואחד צריך לעשות חשבון על מעשיו דיבוריו ומחשבותיו אם אין לו ח"ו חלק וגרמא בזה, וצריך לתקן המעשים ובפרט עניני מידות כמו שכתוב מהרמב"ם שזה יותר מהקרבות ומי יודע אם לא בגלל מעשינו קרה רח"ל מה שקרה, אבל אסור להכנס ח"ו לעצבות רק בשמחה גדולה כמ"ש עם ה' חזקו ונתחזקה ויש כח התשובה וכדאיתא שובו שובו מדרכיכם וכו' בתפילת נעילה.

ובפרט בזמנים אלו של אלול ותשרי כמו שסיפר הרה"ח ר' חיים יצחק קפולטשניק ז"ל שרבינו הבית ישראל ז"ע במלחמה שהיה בשנת תשל"ד שהתחיל ביו"כ הסתובב הלוך ושוב ואמר: אזעלכע גוטע זמנים אאר יודען וכדאיתא שמכפר אף לשאינם שבים, איין מזל שהתחילו ביום זה ככה הכל נמתק, ע"כ, וכל שכן וכל שכן עכשיו יום של שמיני עצרת וכדאי' בזה"ק יום של מלכא בלחודוהי כל מאי דבעי שאיל ויהיב ליה, כדאי שאהנה מכם, נשמח אני ואתם כלשון חז"ל.

ואוחזים אחרי ראש השנה ויום הקדוש וכעת (אסרו חג) היא"צ של הגאון הקדוש ר' דוד יונגרייז ז"ע ובמלחמה של תשכ"ח היה במקלט וכל הזמן הסתובב הלוך ושוב וצעק הפסוק 'ונסלח לכל עדת בני ישראל כי לכל העם בשגגה', וכמו"כ עכשיו

זאת תורת העולה על מוקדה (צו) והן גלות ישמעאלים אשרי מי שלא ראם משעבדין וממרוין חיי ישראל" ע"ש באורך, כמו שראו עכשיו בחוש שעשו בכמה שעות יותר חמור מהדייטשען ימ"ש, וע"י שחוזרים באמונה שלימה על לשונו הק' ע"ז מגבילים ומבטלים כוחם.

והעיקר לעורר כח הצדיקים להתאסף ולדבר מהם ובפרט כח התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי כמ"ש בעשרת משה [תהלים יז] עה"פ וצפונך וגו' שרשב"י הוא השומר על גבול הצפוני שלא יוכלו להזיק כלום ח"ו, וכן היה בשנת תש"ח שהרה"ק מלעלוב זי"ע נסע על כמה ימים למירון ולא היה שם כמעט אף אחד והיה בזמן סכנת נפשות ומסירת נפש ממש ושם המתיק ופעל הכל, ומובא בשיחותיו הק', וכבר איתא במגיד מישרים כח המקום הק' לעורר לעורר רחמים בסיפור הנודע של בית יוסף שעשה שם הקפות.

ועל זה מבקשים שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה שזה ענין לעורר כח הצדיקים שבכל מקום ומקום וכאן הרי כל הישוב מיסודם של תלמידי המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע ויפה כוחם לשעה ולדורות.

ובימים אלו ההילולא של ההייליגע בארדיטשובע רב זי"ע וכנודע שהרה"ק ר' מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע היה לו ספר על מסכת כתובות מהרה"ק מבארדיטשוב ונשרף רח"ל (כמובא בספרו פלא יועץ), אבל צריך לדעת שאותיות פורחות באויר וע"י השתוקקות חזקה אפשר להמשיך אורם ולהמתיק ע"ז הכל. כמו שמובא מרבינו הצמח צדק זי"ע שאמר בשם זקנו הרה"ק הבעל התניא זי"ע שרבינו הקדוש לוי בכח עבודתו פתח היכל חדש בשמים "היכל הזכות" ללמוד זכות על כל נשמות ישראל.

ובחוה"מ נסתלק הרה"ח ר' חיים קפלוטשניק וסיפר שהבית ישראל היה לו פעם מאכל ישן משבת שהיה כולו מעופש והורה לו לאכול כולו ולאחמ"כ אמר לו: כמו שיש

בל תשחית על מאכלים יש גם על אנשים, והיינו שרצה להמתיק ע"ז שאפילו כאלו יהודים רחוקים וריקים ג"כ יתעלו ויתתקנו, וידוע הסיפור מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שהכניס כל צרוע וכל זב בסוכה ואמר כשם שיש למטה כך יהיה למעלה.

וצריך מאוד להתחזק באמונה ובטחון וכדאיתא ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ואיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף משמיה דהבעש"ט הק' זי"ע וזל"ק: שמעתי ממורי שרוצים להיפרע העונש למי שהוא ראוי לעונש אזי נוטלין ממנו את מדריגת הבטחון על כן ראוי להתפלל לפניו יתברך שיתחזק בבטחון בו יתברך וכו' ודפח"ח. וכמו כן להתפלל ולבקש על אחינו בני ישראל שיזכו לתשובה ולאמונה שלימה ולבטחון בה' כמבואר בכל ספרי הקודש העבודה בזה.

וכדאיתא במדרש רבה דברים (פרשה א אות י) עה"פ כמוהם יהיו עושיהם כל אשר בוטח בהם "אמר ר' לוי בר חמא ומה מי שעובד כוכבים הרי הוא כמותו שנאמר כמוהם יהיו עושיהם מי שעובד את הקב"ה לא כ"ש שיהיה כמותו, וכמ"ש בשמו"ע לכל הבוטחים בשמך באמת ולעולם לא נבוש, וכתב היעב"ץ בסידורו "לבטוח בשמך בכל אופן אף על פי שאיננו כדאי וזהו שאומרים עוד ולא נבוש במה שבטחנו עם מיעוט זכיותנו" וכו', ובסוף התפילה בובא לציון ברוך הגבר אשר יבטח בה' "בהצגת מבוקשו על ידי תפילתו אליו ולא לבקש צרכיו מבשר ודם", בטחו בה' עדי עד ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשך ה' [ועיין שם בסידור ביאורים בזה].

ובזמן כזה שכלל ישראל מתחילים מחדש פרשיות התורה עם רש"י רמב"ן ואור החיים הק' ושאר מפרשים פרשיות של בריאת העולם של תוקף האמונה שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ואם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר בוודאי יכול להשפיע על כל לבות ישראל לזכות לאמונה שלימה ודעת שלימה.

בהיפוך שהיה רגילים לקבור הנהרגי' בין שארי אנשים ואירע מקרה שנקבר רשע ביניהם והיסורוהו מביניהם דאין לומר שגם הרשע ה' נהרג בידי העכו"ם דו"א מכיון שנהרג קרי לי' חסידך ועבדיך כאשר יבואר לקמן א"ה. ועוד גם דברי תני אינשי אין בהם ממש מ"ש דין ד' מיתות לא בטלו ר"ל מי שנתחייב סייף נמסר למלכות תינח אי הוא אמרי' מי שנמסר למלכות מתחייב סייף או הייתי אומר כלל כל מי שנהרג בידי גוים הוא מחייבי מיתות ב"ד ר"ע וחבריו והרגוי לוד מאי איכא למימר אבל חז"ל נהורו בדבריהם ואמרו מי שנתחייב סייף נמסר למלכות אבל לא למי שנמסר למלכות נתחייב סייף ומכ"ש הנהרג ע"י רוצח האורב לדם וא"כ אוקמו' ליה בחזקת צדקת וכשרות וקדוש יאמר לו.

ועוד אני מביא ראי' ברורה מש"ס סנהדרין מ"ח ע"א דשקיל וטרי בקדשי שמים של אנשי עיר הנדחת מ"ל אין מקריבים אותם הא מכיון דאיכא גטלה אפ"י כפרה אפי' מת מתוך רשעו כדכתי' ונתן אל תבלת עבדיך מאכל לעוף אף ע"ג דהיו רשעים ומתו מתוך רשעם קרו להו עבדיך ומשני מת בידי עכו"ם דלא בדין מיקטלי ה"ל כפרה אפי' מת מתוך רשעו משא"כ מת בב"ד של ישראל לא ה"ל כפרה עד שנתעכל הבשר ואז מלקטין העצמות וקוברי' אותם בקברות אבותם ע"ש.

ויש ללמוד משם תרתי חדא דאי הוה מתכפר במיתה קודם חזוי צערי דקברי וקודם עיכול הבשר היה קוברי' אותם מיד בקברי אבותם כמבואר התם להדיא אלא דהנהרג ביד ב"ד ל"ל כפרה אלא אחר עיכול הבשר ע"כ נמסרו ב' בתי קברות לב"ד תו איכא למשמע דנהרג בידי עכו"ם נתכפר לו מיד טרם צערי דקברי דהרי אותן שהיה מאכל לעוף שמים לא חזו צערי דקברי וגם בטרם נתנו לעוף השמים כבר קרי להו עבדיך שהרי אומר נתנו גבלת עבדיך מאכל לעוף ש"מ מעתה שנקטלו קרי ליה מיד עבדיך ונתכפר להם א"כ ראוי' ומחויב לקוברם בקבר אבותיהם לפי כבודם.

ונ"ל הראשונים שהנהיגו כך לא דקדקו כ"כ בדבר משום שאז היה נוהגים ללקט עצמות אחר עיכול הבשר ולקוברם בקבר אבותיו וכמה אנשים שמתו על מטתם ונקברו שלא במקומם ואח"כ לקטו עצמותם וע"כ לא הקפידו לדקדק כ"כ בהנ"ל אבל עכשיו בטל מנהג ליקוט עצמות מבינינו לגמרי ע"כ לא יאות להפסידו את קברו במקומו הראוי לו והואיל והוא זכור לטוב יפסיד.

בכל זאת אני אומר אלו לא שאלו את פי הייתי מניח להם מנהגם אבל השתא דאתו לקדמאי מאתי לא תצא הוראה כ"א מה שנלעד"ד בזה וה' יציל עמו מכל שעות רעות ומכל מכשול וטעות ויגדור פרצותינו ברחמי אמן חתמתי שמי.

משה"ק סופר מפפ"דמו.

שיחת חיזוק מאת כ"ק ארמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א - בעניני השעה

שווה מאומה, אמנם כשאין מאמינים הדמיון עוד יכול לעבוד ג"כ במצב כזה, וא"כ רק אנו היהודים המאמינים בני מאמינים בבורא יתברך, מאמינים שהוא לבדו מנהיג הכל, ממילא הזעקה הזו תלוי בנו, וכאשר נוציא זעקה אמיתית להבוי"ת 'טאטע העלף' נזכה מיד להביא את הגאולה השלימה, ונפטר מכל האומות העולם, המבקשים רעתינו.

מה יש להתעדכן בנייעס

וזה צריך לחזור תמיד, יש אנשים חיים בפחד כל הזמן מה יהיה, וכל כמה דקות מתעניינים בנייעס לדעת מה קורה באילו דקות אחרונות, מה נעשה ומה רוצים לעשות, ובאמת יש לזכור מה יוצא מכל השטותים האלו, עוד פעם ועוד פעם נייעס, אפילו לא משנה אם זה אמת ונכון, אבל מה יש לנו מכל זה, הרי בזמן הזה יכולים להתחנן אצל הרבשו"ע עוזר עוזר גאל נא כבר את עמך ישראל.

צעק ליבם אל השם

עכשיו מרגישים באוויר שזה מה שתובעים מאתנו מן השמים, לזעוק זעקה אדירה, הרי מדברים להימישע אידן שיודעים מהו אמונה בבורא כל עולמים, הלומדים תורה הקדושה, קמים באשמורת הבוקר, משתדלים לשמור על שמירת עיניים והדיבור והמחשבה, וכל מה שרוצה השי"ת מאתנו שיוציאו עוד זעקה אחת אמיתית, איתא בזוה"ק שאין צריך לצעוק עם הפה, אלא גם עם הלב בבחי' צעק ליבם אל השם, הלב צועק, כאשר מגיע לאדם לזעוק, הלב אינו מרפה וצועק בתחנונים, בכל פעם כאשר מגיע קושי או נסיון לאדם איזה אופן שיהיה, יכול האדם לזעוק עם ליבו להשם 'רבוש'ע איך וויל זיין גוט' אני רוצה לעשות רצונך בשלימות, לא להתמכר ליצה"ר וכל הבליז.

היצה"ר מאותת שקיצו מתקרבת

איתא בשם תלמידי בעל שם טוב הקדוש שכאשר היצה"ר מרגיש שמתקרב קיצו, הרי הוא מתחיל להתגבר כדי שיוכל לחטוף עוד משהו, לפני סופו הקרב, בדורינו אנו אפשר לראות בחוש כיצד התגבר בכל מיני הכלים הטמאים, ועוד כל מיני נסיונות מרים וקשים, וזהו חיזוק גדול עבורינו, מכיון שזה סימן שמתקרב סופו של היצה"ר, אלא מאי גם זה שאין אנו תופסים את זה מגיע מהיצה"ר והוא מטמטם את ליבנו מלחשוב על זה, אמנם מן השמים רצו לעורר אותנו, ונתנו לנו אות מן השמים שאין שמירה לא עם הצבא ולא עם מודיעין, שמירה הוא כאשר מתקשרים אל בורא עולם.

הבוטח בהשם לא יארע לו שום נזק

אאזמו"ר הרה"ק בעל שומר אמונים זי"ע היה חוזר בשם הרמב"ם, שכל יהודי שקשור אל הבורא יתברך ומשים בטחונו בהשם, אין יכול לקרות לו שום רעה, וזהו העיקר לשים את בטחונו בהשם כך לא יארע לנו שום נזק, השי"ת ירחם על עמו ישראל ויגאל אותנו מכל הקשיים ומכל מיני פורעניות ויחיש ישועה לכלל ישראל, ויגאלינו במהרה אמן.

לפני הגאולה הקב"ה מכניס הרהור תשובה כדי לבא לתיקון השלם

עכשיו הוא זמן קשה, הרי כל אחד יודע מה היה לנו, וכולם מפחדים ואין יודעים היכן עומדים בעולם, חשבתי אולי מרמזים לנו מן השמים שעומדים כעת לפני ביאת משיח, וצריכים להתכונן לקבל פניו, אאזמו"ר הרה"ק בעל שומר אמונים זי"ע אמר בשם צדיקים שהשי"ת רוצה לתקן את נשמות ישראל שיגיעו אל תיקון השלם לפני ביאת משיח, אזי יכניס הרהור תשובה בליבות בני ישראל, ע"י שיהיה דברים מיוחדים שהם לא בדרך הטבע, ועי"ז יתעוררו בני ישראל ויהרהרו בתשובה, וכאשר יתעורר הרהור תשובה באותו רגע נשמע תקיעת שופר של משיח, ויש לזכור לחטוף עכשיו מה שיכולים לקנות, שהרי אחר ביאת משיח צדקינו בטל מיד הבחירה, עכשיו כל רגע שמנצלים ומה שחוטפים כעת הוא קנין עולם, וממילא כדי לזכות את בני ישראל יעשה השי"ת שיתעוררו וכך יוכלו לקבל הרהור תשובה.

אם השם לא ישמר עיר שוא שקד שומר

חשבתי לומר שיתכן שזהו מה מרמזים לנו מן השמים במצב אשר אנו נמצאים כעת, שהוא דבר פתאומי שאף אחד לא התכונן לזה ולא ציפו כלל לדבר כזה, הראו מן השמים מופת שלהחזיק את היהודים ולשמור עליהם זהו רק הקב"ה בעצמו, 'אם ה' לא ישמור עיר שווא שקד שומר' (תהלים קכ"ז) היו הרבה אנשים שחיו עם דמיון שהתפתו מן הציונים שיש להם הצבא הטוב ביותר בעולם והמודיעין הטוב ביותר, ומובטחים בזה, ואין מה לפחד ואין צריך לעשות כלום, והראו מן השמים במצב כזה שברגע אחד התהפך הכל, רוצים להראות מן השמים ששמירה טובה על היהודים, והגאולה השלימה זה יוכל לעשות משיח צדקינו בלבד, כמו שאיתא כאשר יבוא משיח צדקינו לגאלינו, אזי הקב"ה יכניע את הגויים ממילא, ללא שום באמבעס ללא צבא וללא שום דבר, הקב"ה יפיל עליהם פחד בלתי מובן על כל אומות העולם, ובפרט על הגויים שציערו או הרגו בני ישראל, ומעצמם יברחו ויתחבאו, כמו שכתוב בפסוקים (ישע"ב יט) שיתחבאו הגויים בחורים מפחד הבורא 'ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה' וזהו דבר מיוחד שרק השי"ת בכבודו ובעצמו יכול לעשות.

צעקה אחת בלבד

הרה"ק ר' שלמ'קה מזוהייעל זי"ע אמר כאשר בני ישראל רוצים להביא את המשיח, יתאחדו כולם ויצעקו צעקה אחת בלבד ועי"ז יוכלו להביא משיח צדקינו, אלא שבזמן רגיל היצה"ר משכיח ומטמטם הלב והמת, בכל מיני קשיים שכל אחד עובר, שלא יזכרו את האמת, אבל עכשיו הוא מצב שעוררו אותנו מן השמים, ויכולים להוציא זעקה אדירה אחת מן הלב, ויחיש השי"ת לגאלינו, ומוטל עלינו לזעוק זעקה זו, וכי מי יכול לזעוק, הרי אלו שאין להם אמונה רח"ל הם עדיין מרמזים את עצמם שהם יכולים לשמור וללחום ולנקום וכו' וכו', אף שהראו להם מן השמים שאין עבודתם

דברות קודש מכ”ק מרן ארמו”ר מזוטישקא שליט”א

בעצרת תפילה וזעקה לאור המצב השורר בארצנו הק’, - כ”ו תשרי תשפ”ד

בברחו מפני אבשלום בנו. ”מזמור לדוד קינה לדוד מיבעי ליה, אמר רבי שמעון בן אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמה, אף כן דוד כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמואל ב - יב, יא) הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמה עבד או ממזר הוא דלא חייס עלי, כיון דחזא דאבשלום הוא שמה משום הכי אמר מזמור. והק’ היערות דבש, מה בכך שסתם בן מרחם על אביו, והלא כעת היה שלא כדרך הרגיל ובנו בכל זאת ביקש להורגו ולא ריחם עליו, א”כ מה יש לשמוח ולזמר בכאן. אלא ביאר שהחשש של דוד המלך היה שהוא יהיה במצב של הסתר פנים, שהקב”ה יעזוב בשגחתו ממנו וינהיגו בדרך הטבע. וזה היה נורא לו מכל. וכיון שראה שהפורענות הגיעה לו שלא בדרך הטבע, שבנו באמת לא מרחם עליו שזה למעלה מדרך הטבע, ראה שהקב”ה בעצמו כעת נוהג בו את ההסתר פנים, ולא נעזב ממנו, א”כ כאשר הקב”ה נוהג פורענות בהשגחה ועדיין אנו בידיו הרחומות, מה יש לדאוג, ועל זה אמר ”מזמור לדוד”.

זה ברור לכל אחד, שמה שקרה כעת הוא צרה שלא כדרך הטבע, הרי אין לכך שום הסבר בדרך הטבע, רואים אנו שהקב”ה הנהיג אותנו בפורענות למעלה מדרך הטבע, כדי שנדע ונזכור שזה לא שונאי ישראל שתמיד רוצים להרע לנו, אלא הוא בכבודו ובעצמו. וזה נחמה גדולה וטללי תחיה לדעת שאנו עדיין בידיו הרחומות של הקב”ה ומנהגים בהשגחתו בעינא פקיא, א”כ יש לנו להתחזק בזה ומה לנו לדאוג.

ובספ”ק קדושת לוי (סוף הספר) מה שמבאר שם הויכוח בין ר’ יהושע בן חנניה וחסכמי אתונה, והתווכח שם ר’ יהושע עם אפיקורס אחד, וסימן האפיקורס תנועה בידו לרמוז שהקב”ה מסתיר פניו מכלל ישראל, ור’ יהושע רמז לו בחזרה שגם כשהקב”ה מסתיר פניו מכלל ישראל הוא עדיין שומר עליהם. ואותו אפיקורס לא הבין התשובה שענה לו ר’ יהושע והמלך שלח אותו להריגה. וביאר הקדושת לוי, שמה שהאפיקורס לא הבין, הוא שגם בזמן הסתר פנים עדיין ידו של הקב”ה נטויה להגן על כלל ישראל. שאין ביכולתו של גוי ואפיקורס להבין שיש מושג שבכזה זמן של הסתר פנים, דווקא אז הקב”ה ממש קרוב אלינו. רק שכל יהודי יכול להבין זאת.

וחיזוק זה כל אחד צריך להתחזק בזה, ולחזק את רעהו ולחזק את הילדים, ולזכור תמיד שעל ארץ ישראל נאמר ”עיני ה’ אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים י”א י”ב), שאנו כולנו חוסים כאן תחת כנפיו של הקב”ה, וא”כ מה שהיה בוודאי נעשה רק בחסד ורחמים.

אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. השכל שלנו אנשים בני תמותה הוא קטן מאוד מכדי להבין בורא עולם גדול כזה, על כן איננו מתיימרים להבין את מה שאירע. אולם דבר אחד כן צריך כל אחד להבין. דהנה, הרבה אנשים שואלים שוב ושוב ’מה צריך לעשות’ אחר מקרה נורא ואיום כזה שאירע. אמנם הדבר העיקרי שצריך לדעת הוא ’מה לא לעשות’. והדבר הראשון שיש ’לא לעשות’ הוא לא ליפול ל’מרה שחורה’, ’מרה שחורה איז נישט קיין שחורה”, מזה בודאי לא יצא שום תועלת.

הדבר השני שיש לדעת, דכתב הרמב”ם (הל’ תעניות א, א-ב) ”מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור... דבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים”, עי”ש. כל אחד צריך להכות על הלב בתשובה, אך כל אחד יכה על חטא על ליבו שלו, ולא להכות על לב חברו. לב יודע מרת נפשו, וכל אחד יתבונן מה הקב”ה רוצה ממנו בפרטיות.

המעשה הנורא שהתרחש היה בזמן שמחת תורה ושמיני עצרת, שאין זמן שבו כלל ישראל קרוב להקב”ה יותר מזמן זה, זה זמן של ’יתיב ביה מלכא ונטל ליה בלחודוהי’, שאין שום אומה ולשון קרובה אז להקב”ה אלא רק כלל ישראל. ואם ביום זה אירע מה שאירע, הרי בטוחים אנו שזה הגיע מהקב”ה ככזו חיבה יתירה ועמוקה שאין לנו השגה בה כלל. וכמו דאי’ מעל התניא זי”ע (תניא פרק כו) ובאגרת הקודש (אגרת י”א), שיש חסד שהוא כל כך גבוה ועמוק, שאין לנו היכולת כלל להבינו בשכלנו הקט. על כן צריכים אנו להאמין באמונה שלמה שטמון כאן חסד ורחמים שאין לשער ולתאר.

ועם זאת צריך לחוש בליבנו את הצער של היהודים הנאנקים הנמצאים בצרה ובשביה, הנשמות שעלו בסערה השמימה ביום הקדוש הזה כבר זכו להגיע לתיקונם, אך אלו שנמצאים עדיין כאן ונמצאים בצער, בוודאי חייבים להרגיש איתם את צערם וכאבם, וצריך לעשות כל אחד מה שביכולתו לקבל קבלות טובות כדי שהקב”ה ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרווחה ומשיעבוד לגאולה.

כ”ק מרן זקה”ק זי”ע (מרן הנחל יצחק זי”ע) היה מרבה להזכיר את דברי היערות דבש (ח”א דרוש ט”ו), על הגמרא (ברכות ז’): המבארת את הפס’ (תהילים ג’ א) מזמור לדוד

שזה ודאי הגנה גדולה ביותר. [וראוי להקפיד כל יום אל אמירת תהילים לאחר התפילה, ולהצטער בצרת הציבור, ואז זוכה לראות בישועתן].

וכן להתחזק בברכת התורה, כמו שנאמר (ירמיהו ט' י"א-י"ב) "על מה אבדה הארץ וגו' על עזבם את תורת", ואמרו חז"ל (בבא מציעא פ"ה:) "שלא בירכו בתורה תחילה", שצריך להתחזק ולהודות על שקיבלנו את התורה, ולבקש על צאצאינו שיזכו גם הם להיות לומדי תורה לשמה.

ולהתחזק מאוד במצות קריאת שמע, חז"ל אומרים (סוטה מ"ב.) "ע"פ (דברים כ' ג') "שמע ישראל אתם קרבים למלחמה", שבמצות קריאת שמע לבדה אפשר לנצוח במלחמה, ואפילו שאין שום אחרת זכות רק הזכות של קריאת שמע, ובוודאי זה דבר גדול ונחוץ בכזה זמן. כל אחד צריך לדעת בעצמו באיזה חלק הוא צריך להתחזק, פשוט וברור שמי שצריך חייב להתחזק ב"זמן קריאת שמע" שזה העיקר, שקריאת שמע שלא בזמנה אינה מצוות קריאת שמע כלל. וצריך להתחזק לקרא קריאת שמע בזמן הראשון, ויש כאלה שמהדירים לקרא קריאת שמע לפני הנץ, כל אחד לפי מצבו יראה להתחזק להיות טוב יותר. וגם בעניין כוונת קריאת שמע, בפסוק ראשון הכוונה מעכבת, כל אחד יראה להתחזק לפי מצבו בעניין מצות קריאת שמע שזה דבר גדול המועיל להצלה בכזה זמן.

ובעניין "והיה מחניך קדוש", בוודאי הוא דבר חשוב עד מאוד לחזק בכזה זמן, כל אחד יראה לחזק גם בבית מה שאפשר לפי ערכו, כי במשהו חייבים להתחזק. ואפילו מי שאומר שאצלו הכל כשורה וכהלכה, בכל זאת כל אחד יראה להוסיף להתחזק במשהו. גם בנושא של שמירת עיניים, וגם בנושא של הכלים שאינם כשרים שהם אם כל חטאת. חייבים לדעת שכל העניינים שנוגעים לקדושה וטהרה, הם הדברים שהכי חייבים לחזק בכזה זמן. "כי השי"ת מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויבך לפניך" (דברים כ"ג ט"ו), ומבקש ודורש מאיתנו "והי' מחניך קדוש ולא יראה בך וגו'", וא"א להאריך בזה ולב יודע מרת נפשו.

וכל הדברים שדיברנו כאן הם לכאורה דברים פשוטים, אולם בכל זאת זמנים כאלו מיוחדים להתעורר ולהתחזק בהם.

...

אנחנו כעת ממש בסיומם של ימי התשובה, וכל כך העתרנו והתפללנו בימים אלו, ואנו שואלים מה הקב"ה רוצה כעת מאיתנו. אנו אנשים קטנים לא מבינים ולא יודעים מאומה, אבל דבר אחד אנו יודעים, שמה שהקב"ה עושה זהו חסד גבוה מעל גבוה, שאנו לא מבינים ולכן ברור שכל אחד חייב לעשות משהו. "בטח בה'" (תהילים ל"ז ג'), צריך לסמוך ולהישען על הקב"ה, "ועשה טוב" וביחד עם זה להתחזק בעשיית טוב. והשי"ת יעזור שנזכה להודות לו על כל החסדים, "ורוח הצלה יעמוד ליהודים", ונוכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

והרה"ק מצאנו זי"ע אמר על דברי הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע שהוא המתיק את חבלי משיח, אבל "קומפו"ט" לא יהיה לנו לאכול שם. ולצערינו הרב כבר אכלנו מרורות רבות, אבל דבר אחד אנו מאמינים באמונה שלימה שדבר זה יביא ישועות גדולות, ואנו נצא עם זה עם רווחים גדולים, וכלל ישראל יזכה שבקרוב יהיה "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי"ה דיבר".

וכתוב בנביא (ישעיהו ב' י"א) "ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", שגיע זמן שייהרס לגמרי המושג "כוחי ועוצם ידי", וכל הזמן רואים איך וכל הזמן רואים איך ש"איסורים מבטלים זה את זה", שכל קליפה של כוחי ועוצם ידי מבטלת את השניה, וכל מה שנשאר זכר ורושם של אליל של רהב הכל מתבטל ונמחק, וכעת הגיע הזמן ש"נגלה כבוד ה'", שיש רק כח אחד של הקב"ה, אלא שאנו מתפללים שהכל יהיה מתוך חסדים "בשובה ונחת וישעון".

...

ונוסיף עוד כמה דברים קטנים, שהציבור שואל במה כדאי להתחזק למעשה. הנה בכל הימים הקדושים שעברו עלינו היה קשה לי להזכיר את דברי הערוך לנר, אך אחר שאירע מה שאירע א"א להתעלם מזה, שאומר שבזמן שראש השנה יוצא בשבת, צריך מאוד להיזהר בשמירת שבת, ולא נזכיר כעת את החלק השלילי אלא רק את החלק הטוב, שצריך ליזהר בעניין השבת, ועי"ז השבת שהיא המליץ טוב עבורנו במקום התקיעות ביום א' דר"ה ובמקום הד' מינים ביום א' דסוכות, תמשיך להיות עבורנו מליץ טוב, ותוסיף תת כוחה לנו. על כן צריך לחזק את שמירת השבת ולחזק לימוד הלכות שבת, ואם נשמור את השבת בכל הפרטים ששייך, תהיה השבת מליץ טוב עלינו. על כן יראה כל אחד להתחזק במשהו לפי כוחו ומדרגתו בשמירת שבת ובכבוד השבת, זה אחד החיוקים שצריך לחזק לעת הזאת.

וצריך בוודאי לחזק גם את חלק התורה, שתורה מגנא ומצלא, וללימוד הלכות שבת הוא דבר גדול מאד, וכן סדר הלימוד עמוד היומי במס' שבת הוא דבר גדול שנוגע לעניין זה, וכל מי שיש לו סדרי לימוד קבועים יראה לשמור עליהם מכל משמר ולחזק אותם. וראיתי שמתחילים מחזור חדש (של ארגון דרשו' שמתחילים מס' ברכות ביום ראשון הקרוב) שלומדים "עמוד היומי" בגמרא, וכל אחד שיכול להתחיל בזה הוא דבר גדול, שתורה מגנא ומצלא. וראוי להתחזק גם בלימוד פרשת השבוע חומש ורש"י, ולומר שנים מקרא אחד תרגום, שהם שמירה גדולה.

וגם בחלק התפילה יש להתחזק ביותר, כעת זה זמן שלכו"ע תפילה היא מדאורייתא, וכמו שכותב הרמב"ם (ספר המצוות מצוה ה') שבעת צרה חיוב התפילה לכו"ע הוא דאורייתא. וצריך להתחזק בתפילה, שלא לדבר בתפילה, ומי שמאחר יתחיל להקפיד להגיע בזמן, ולהגיד קרבנות ופרשת הקטורת לפני התפילה,

אבני אבן

מסקוד ישראל והלבון רבני ישראל בעל שם טוב
והלמידיו ז"ע ועב"א כפי ששאב סבאראם והשקה
את בני ישראל רבות בשנים מודינו הרב
רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א
רב בית"ד דחסידים בעלזא בלאגראן

פרשת נח תשפ"ד

איש עני אשר מסבב על פתחי נדיבים לקצץ מעות לנשואי צהו, וצא לעיר לזקש אכסניא אלל איש מהימן, מצלי לגנוב ממנו את אשר טרח ויגע זמן רב, וצא לצית אחד ושאל האץ אמלא איש מהימן אוהב מצות לאסוף אותי הציחה, ואומרים לו על אחד שהוא איש מהימן, ומשצחים אותו שהוא אוהב מצות ומתנהג בחסידות, אל תאמין, ותלך לשאל על איש הזה לשאר יושבי העיר ההוא, ואם כולם משצחים אותו אז חלילה לך לעמוד אללו, כי צודאי הוא רע. רק אם ילך לצית אחר לשאל עליו ומגניס אותו, ואחרים משצחים אותו, זה הוא צדיק תמים. וזה פירש רש"י שנת היה צדיק תמים, על אשר יש דורשין לשצמ ויש דורשין לגנאי, ודפח"ס.

ספה"ק תורת משה – הרה"ק החת"ס זיע

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (בראשית ו, ט). פירש רש"י יש דורשין לשצמ ויש דורשין לגנאי וכו'. ויש לפרש דשניהם אמת, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, צודאי אם היה נח נשאר צמדרגת דקתו צימי אצרהם לא היה נחשצ לכלום, אבל מסתמא אם צדור הרע ההוא היה צמדרגה זו של דקתו, צודאי אם היה צדורו של אצרהם היה נתעלה ויעלה צמדרגת תמימותו ודקתו.

ספה"ק בית יעקב – הרה"ק רבי יעקב אהרן מאלכסנדר זצ"ל

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (בראשית ו, ט).

או ירלה [על דרך צחות], על פי ששמעתי צסמ מחותני **אדמו"ר הרצ הקדוש היהודי זצ"ל מפרשיסחא**, שאמר תוכחת מוסר על מנהגי בני אדם עלי מצל, שכל אחד אומר שכל יגיעותיו ועסקיו עלי ארץ הוא עבור צנו, להספיק לו לתורה ויראת שמים, וכאשר נתגדל צן הזה הוא שוכח למה ועל מה היה מייגע אציו עצורו, לגדלו לתורה ומעשים טובים, ואומר גם כן שכל עמלו ויגיעו הוא עבור צנו, שיהיה תלמיד חכם ועובד השם, וכן הוא מנהגי בני אדם צעונותינו הרצים דור אחר דור. ואמר **אדמו"ר הרצ זצ"ל**, מתי אזכה לראות זה הצן האמיתי [ואמר צזה הלשון: "ווען וועט מען שוין זעהן דאס רעכטי קינד"]. ועל זה העידה התורה אלה תולדות נח נח, שלא עזב עמלו לפעול ולייגע עבור צניו, אך הוא צעמנו היה הצן האמיתי והיה עובד הש"י תמיד, והוא על דרך תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, וזה אלה תולדות נח נח, הוא עממו, מעשים טובים שלו.

ושמעתי על דרך הלצה, על רש"י הנ"ל שיש דורשין לגנאי, **צסמ הרצ הקדוש מ"ו שמואל סאקלאוויר זצ"ל**, על פי משל [ענה היעוזה] על

כתפת האבן

שבספר שמות היה הגלות מצרים, אבל התורה תהיה כך מצד שהתורה נתנה בזה הספר.

הרבי ר' מיכלי הבטיח שעד ארבעה דורות מיוצאי חלציו אחריו יהיו כולם קדושי עליון המשומרים בקדושה יתירה, ועוד בימינו זכינו והיה בינינו נכדו של הרבי ר' מיכלי שהיה הדור הרביעי מבנו הרה"ק ר' משה'לי, הלא הוא רבי שלמ'קע זוועהילער.

הרה"ק רבי שלמה'קע מזוועהיל זי"ע היה מנהיג חצר קדשו בעיר זוועהיל, וביום מן הימים הניח את כל הגדולה מאחוריו ועלה לארץ הקודש, שם התגורר בפשטות ובצנעה וחי חיי דחקות נוראה, ולא ידע איש מגדולתו, והתנהג מבחוץ כאחד מפשוטי עם. ודרכו בקודש היתה לפקוד בכל יום שריד בית מקדשינו הכותל המערבי, לשפוך שם שיח לפני קונו, ולילות שלמים ישב ולן בביהמ"ד. יום אחד בפקדו את הכותל המערבי, הגיע לשם אחד מיהודי זוועהיל שהכירו, ומיהר לקראתו בקריאת "רבי, רבי!", ואז נתגלה הדבר לכל ולא הצליח יותר להסתיר זהותו.

וז"ל הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע, ויבא נח ובניו וגו' אתו אל התיבה מפני מי המבול (בראשית ז, ז). ופרש"י ז"ל נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין, עד שדחפוהו המים אל התיבה. ואיך שייך שלא האמין שיבא מבול, ומשמע שלא האמין בה', והא היה צדיק תמים. ובודאי כונת רש"י לא היה על פי פשטות שמקטני אמנה היה ח"ו ובודאי האמין בה' שיבא מבול. ועל פי האמת, כמו שאמר אבי הקדוש ז"ל, אמונה הוא לשון המשכה, כמו ויהי אומן את הדסה (אסתר ב, ז), אמונה הוא הצינור, האדם כמו שהוא מאמין כך יכול

א. אל הרה"ק ה"תפארת שלמה" מראדומסק זי"ע הגיע אב להתאונן שבנו אינו רוצה ללמוד. שאלו הרה"ק להאב: "האם אתה בעצמך לומד?", השיבו האב "איך אוכל ללמוד והנני טרוד ביותר, ואיני מוצא זמן פנוי לכך?!", אמר לו הרה"ק הכהן מראדומסק: טבע העולם הוא שהבן רוצה להדמות אחר מעשי אביו ואתה הרי אינך לומד רק רצונך שבנך ילמד תורה, דע לך שגם בנך יעשה כמוך, שיאמר גם הוא שהעיקר שבנו ילמד". ובזה פירש הכתוב (דברים ד, ט) "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו'", שאתה בעצמך לא תשכח את התורה, ורק ע"י כך "והודעתם לבניך ולבני בניך", תוכל לקוות שגם בניך ילכו אחריו בדרך זה.

ב. בספה"ק אור יצחק להרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע כתב באופן אחר בשם אביו הרה"ק הרבי ר' מיכלי מזלאטשוב זי"ע, אך מקודם נרחיב מעט אודותיו. הרה"ק רבי יחיאל מיכל זי"ע המגיד מזלאטשוב היה לו חמשה בנים שרפי עליון, שהמליץ עליהם שהם כנגד החמשה חומשי תורה, ואלה שמותם: הרה"ק רבי יוסף מיאמפלי, הרה"ק ר' יצחק ראדווילער, הרה"ק רבי בנימין זאב [וועלוועלע] מזבאריז, והרה"ק רבי משה מזוועהיל, והרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע.

ועל הרה"ק רבי איציק'ל ראדווילער אמר אביו הק' שהוא כנגד חומש שמות, ולכן הוא אומר תורה ממקום גבוה, וז"ל קדשו של ספה"ק "אור יצחק" (עמ' צז): כך אמר אבי הק' ז"ל, "הבאתי לעולם ה' בנים כנגד ה' חומשי תורה". עלי אמר אבי ז"ל שאני כנגד ספר שמות "וחייך יהיו תמיד בגלות ממקום למקום ובמחלוקת, מצד

ספה"ק עבודת ישראל – הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע
ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התיבה מפני מי המבול
(בראשית ז, 1).
פירש רש"י אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא
המצול, ולא נכנס עד שדחקהו המים, עיין סס. והענין תמוה,
נח הצדיק שחיללה היה חסר אמונה בצוראו יתברך. ואף גם מהידוע כי
ק"ך שנה קודם המצול טרם צננין התיבה, וגם הוכיח והתרה צנני דורו
כמצואר (תנחומא נח ה), והוא צננמו יהיה מקטני אמנה.

■ כתפת האפד ■

אכן יש ליסד דברי רז"ל, כי מדרך הצדיקים להמתיק הדינים ולצקס
רחמי לנחן השי"ת על צרואיו, והגם שנראה לו שהקצ"ה גוזר
גזירה, מרצה נתפלה וצמחשצותיו הקדושים עד שממשיך רחמים
לעולם. ואיתא באידרא שבזוה"ק (וה"ק נשא קמב, ב) סוד ה' ליראיו (תהלים כה,
ד), ועד לא אסכימו לא נחתין דינין לעלמא, עיין סס. ואם כן נח הצדיק
אחרי שחפץ להגזיר החסדים ולצטל גזירת המצול, לא נתן אל לבו
התפשטות המחשבה כי יאל דצר המלך ואין לשנות, אצל היה מתגבר
צמחשצתו לאמר ישוה ה' ויחס ויגולו רחמיו על מדותיו, לכן קראוהו

אדם להמשיך אליו כל הטובות וכל הברכות מן המקור. והוא דבר
עמוק.

וכמו שאמרו (ילקוט בשלח רמ) שלא נגאלו ישראל אלא בשביל
אמונה. לזה אמר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני
פרעה (שמות ו, יב), והוא פלא, משה רבינו ע"ה אדון הנביאים אמר
לכביכול ברוך הוא איך ישמעני פרעה, דבודאי ידע היטב שכביכול
ברוך הוא הכל יכול, וישמע פרעה בעל כרחו, וישלח את בני
ישראל. וזה שאמר ואיך ישמעני פרעה כוונתו היה בזה שאמרו
שלא נגאלו ישראל אלא בשביל האמונה, ומקוצר רוח ועבודה קשה
כתיב ולא שמעו אל משה (שם ט, ט), לזה אמר הן בני ישראל לא
שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, והוא בלתי אפשר שישלחם, מצד
שהגאולה היא בזכות האמונה, וכמו שאמר אבי ז"ל, והן לא יאמינו
לי (שם ט, ט), ואיך ישמע אלי פרעה שישלחם, ואני ערל שפתים (שם
ו, יב), שאין לי צורך לדבר אל פרעה, כי זאת ידע שפרעה בודאי
ישלחם בעל כרחו וישמע תיכף אך באופן זה כשישראל יאמינו לי
וישמעו אלי וישמע אלי פרעה בודאי, אבל כמ"ש שהם לא האמינו
לי ולא שמעו אלי, איך יכול להיות שישמע פרעה דהוא בלתי
אפשר, וד"ל. ורצונו היה שכביכול ברוך הוא ישפיע לבני ישראל
אמונה שלימה שיאמינו שיוציא אותם מארץ מצרים, וממילא
ישמע אלי פרעה, והבן.

ממה לפחד אחרי שלא גילו דבר זה מן השמים להצדיק. ודבר זה
הוא ממש הנזכר באידרא שבזוה"ק המובא ב"עבודת ישראל" על
יראי ה' "ועד לא אסכימו לא נחתין דינין לעלמא", שכל זמן שאין
הסכמה מן הצדיקים לא יבואו הדינים לעולם הזה.

כידוע היו צדיקי בית דו"יקוב פחדנים גדולים, והרה"ק ר'
משה'לע כשהיה שומע קול הרעמים וברקים היה רץ ומסתגר חדר
בתוך חדר מרוב פחד, והיה אומר "מי שאינו מפחד מהברקים
ורעמים או שהוא צדיק גמור או שהוא רשע גמור", והכוונה או
שהוא צדיק גמור שאין לו לפחד שמא יגרום החטא, או שהוא
רשע גמור שאינו מאמין ואינו חושש מכלום אין פחד אלקים לנגד
עיניו. ובאמת אמרו שהפחד בדו"יקוב לא היה פחד סתם 'כפחדה
של יודעני', רק כפי שהסביר פעם הרה"ק עצמו, כי הפחד שלנו
הוא כמו מי שיש עליו חוב גדול המוטל עליו לשלם, ובכל דפיקה
בדלת ששומע גובר עליו הפחד "מי יודע אם אין זה הנושה שבא
לגבות חובותיו". ותסמרנה שערות הראש כד חזינן מה היתה פחדו,
ועליו העיד חותנו זקינו הרה"ק בעל ה"ישמח משה" בצעירותו (שהוא
היה חתנו של הרה"ק ה"ייטב לב" מסיגנט זי"ע), כשהיה סמוך על שולחנו
באכלו "קעסט" אצלו, והתבטא עליו: "מעט הרה"ק ר' אברהם
המלאך לא היה אברך כזה שהתנהג בקדושה וטהרה כר' משה'לע
ראזודאב'ער!"

ויבא לנכון מה שפרש"י ז"ל שנח מקטני אמנה היה מאמין ואינו
מאמין. ואמר המדרש (דבר"ר יא א) שמשה אמר לנח אני גדול ממך
שהצלתי את דורי ואתה לא הצלת את דורך. ובאמת נח איש צדיק
תמים היה וביכלתו להציל את דורו, כמ"ש אמונה הוא המשכה,
לזה הכניס עצמו בקטנות האמונה ולא היה מאמין שיבא המבול,
בכדי שלא להמשיך המבול, ולא רצה לכנס אל התיבה, ואמר בלבו
כביכול ב"ה רוצה להציל אותי, ולא האמין שיבא מבול ובוזה יציל
את דורו, לזה כוון רש"י ז"ל שהיה מאמין ואינו מאמין, בזה העצה
יציל את עצמו ואת דורו, וד"ל.

נכדו הרה"ק ה"דברי יואל" מסאטמאר זי"ע אמר עליו, שהנה
אחר פטירתו של ה"דברי חיים" מצאנו כמעט תמו הצדיקים
תלמידי הבעל שם טוב הק' שהשתמשו ברוח הקודש, "און דער
ראזודאאווער רב האט נאך אביסל מיטגעכאפט".

ד. מדברי קדשו של המגיד הק' "עבודת ישראל" זי"ע למדנו, כי
גדול כוח המחשבה יותר מדיבור ומעשה, שהרי אף אחרי דיבורו
של הבורא ית' כל זמן שלא יאמין כן במחשבתו בשלימות לא היה
ממשיך את המבול, ואף שבודאי היה מאמין לדברי השם יתברך,
לא רצה להכניס דבר זה במחשבתו, שלא יהא הוא הגורם לזה, והיה
נלחם במחשבתו שלא יאמין בשלימות, והיה חושב אולי יסכים
הקב"ה לבטל הגזירה אף בעבור הרהור תשובה קלה וכדומה. וכן
ידוע ומפורסם הוא גודל כחה והשפעתה של הדיבור יותר ממעשה,
והגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זי"ע מביא כמה פעמים בספריו בגודל
כחה של הדיבור אף יותר מהמעשה, מפני שהדיבור הוא יותר
רוחני מהמעשה, וכל מה שיותר רוחני יותר יש לו השפעה, ומתוך
שהרהור יותר רוחני מהדיבור, אם כן גם השפעתה גדולה יותר,
ופגם המחשבה פוגמת למעלה יותר מהדיבור והמעשה כמובא
בספרים הקדושים.

וזה שאמר לו משה אתה לא הצלת את דורך, ובאמת בזה העצה
יכולת היה בידך להציל את דורך, אך בזה שהאמנת קצת המשכת
את המבול, בדורי לא האמנתי כלל וידעתי שמאתו לא תצא הרעות
(איכה ג, לח) והתפללתי והצלתי את דורי, אבל אתה האמנת ולא
התפללת, לא הצלת, ובוזה שהאמנת המשכת את המבול, לזה כוון
רש"י ז"ל ברוח קדשו שנח מקטני אמנה היה עד שדחפהו המים
אל התיבה, והבן.

ונספר עובדא דהוי אצל הרה"ק בעל ה"צמח צדיק" מוויז'ניצא
זי"ע, ואף שאנשים כערכינו אין לנו ללמוד מזה מכיון שמדריגה זו
הוא לאנשים גדולים אנשי מעלה, אך מכל מקום יש ללמוד מזה
גודל מעלת המחשבה, והכי הוי עובדא, שפעם נכנס ה"צמח"
לביהמ"ד להתפלה במאוחר קצת ונענה בקדשו: "הרי מה עשינו עד
עתה, היינו מהרהרים בגדלות הבורא שנחשבת כתפלה, ואם תאמר
הרי נפסקה ההלכה 'הרהור לאו כדיבור דמי', הכוונה בזה שהרהור
לאו כדיבור אלא הרבה יותר מזה!" [ואף שבודאי אין זה פשטות

ג. זה לשון הזוהר הק' שם, "ואיתא באידרא רבה סוד ד' ליראיו,
ועד לא אסכימו לא נחתין דינין לעלמא", ומהראוי להביא בכאן
עובדא מהרה"ק ר' משה'לע ראזודאאווער זי"ע בנו של הרה"ק ר'
אליעזר'ל מדו"יקוב זי"ע. פעם פירסמו בכתבי העת (צייטונג) שבקרוב
תעקר איזה כוכב או מזל ממקומה ויש פחד שתחריב שליש העולם,
ובשמעו מזה נפל עליו פחד גדול עד מאוד, ונכנס לרבו הקדוש
ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע, להזכיר את הדבר לישועה, והוסיף
שהדבר הזה אינו נותן לו מנוח. נענה הרה"ק מצאנו ואמר: "הרי
כתיב (עמוס ג, ז) 'כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גילה סודו אל
עבדיו הנביאים', אנו איננו יודעים כלום מכל זה!", והיינו שאין לו

שצים לא מתו מצבול (צמחים קיי, ג), ונללו מן המצול צוכות עזמס, על כן לא הותרו לאכול, ואף אחר כך כאשר נאמר כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה, אף על פי כן לא אכלו מהם צרעון אחר המצול, כי אדם צמה יזכה.

אך כאשר קצלו ישראל את התורה, ונתקיים על ידי התורה השמים והארץ וכל צבאם, ואלמלי לא קצלו ישראל את התורה היה העולם חוזר למהו וצבו (שבת פח, ה), ולא אפילו דגים שצים וגם הים עזמו לא היה, וכאשר קצלו התורה צוכות זה העולם מתקיים, השמים והארץ והים וכל צבאם, וצכללס גם הדגים. ולזאת אוכלים דגים שצנת, להורות זאת שעל ידי שקצלו התורה ולונו צתורה זכור ושמור את יוס השצנת לקדשו, וצאס לא נתן את התורה לא נתן לנו את השצנת, ושמיירת השצנת היא אות שקצלו התורה [ויוצן זאת כי עכו"ס שצנת חייצ מיתה (פנהדרין נח, ג)]. ומכח התורה השגנו יפוי כח וצוכות על כל חי אפילו על דגים שצמים שהיו מותרים לאכול, לפיכך אוכלים דגים שצנת. ועוד, דלכולי עלמא שצנת נתנה תורה (שבת פו, ג), וכל עיקר יפוי כח אדם על הדגים הוא מנד קצלת התורה כזכור לעיל.

חז"ל צצכות לשונס מקטני אמנה שהיה מאמין ואינו מאמין, פירושו, לא חפץ להאמין שלא להסכים עם הדינים, ורק מפני שהיה יחידי צעולס לא יכול להזיל את כל בני דורו, אצל הוא עשה את שלו, ולא נכנס עד שדמקוהו המיס".

ספה"ק מוגיד דבריו ליעקב – הרה"ק רבי דוב בעריש מביאלא זי"ע

כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה בירק עשב נתתי לכם את כל (בראשית ב, ג).

בעם לאכילת דגים שצנת, הוא לפי שצמי צראשית לא הותר לאדם לאכול רק כל מיני צמת, היינו ירק עשב ועץ הגן, ולאחר המצול אשר כל נפש חיה אשר צארץ, חוץ מאשר צמים, נללו צוכות נח צתיצה אשר עשה, היה הנווי מיד אחר המצול (בראשית ט, א) כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה בירק עשב, אשר התרתי לאדם הרשון, נתתי לכם את כל. אצל על דגים שצים לא היה להם שום יפוי כח שהיו מותרים לאכול, לפי שהם לא השחיתו את דרכם כשאר צעלי חיים, לפיכך הדגים

כתפת האפד

הוא מלשון פגע"ר], ולזה אמר שאף שהצדיקים מתפללים להשי"ת לטובת בני דורם, אך לפעמים אינם בבחינת "מפגיע", אזי "ותושע לו זרועו", שהרבונו של עולם יעזור לנו מצד עצמו. וכותב הוא שכן יהיה לעתיד בביאת משיח צדקינו, שאם לא יהיה בעולם מי שמפגיע על זה, תבוא הישועה בבחינת "ותושע לו זרועו".

והנה אצל משה רבינו נאמר שהתפלל במפגיע, וכשהקב"ה ניסה לדחותו ואמר לו "ועתה הניחה לי וגו'" לא הסכים וחרף נפשו עד שאמר (שמות לב, לב) "ועתה תשא את חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", ותפלה כזו לא מצינו אצל נח, וזה הוצרך משה רבינו לתקן, אך ודאי וודאי שגם נח היה מתפלל, כמבואר כאן "בעבודת ישראל".

ומענין זה אספר מה ששמעתי דבר נורא מפי עד שמיעה, הרב גרוסמאן מלונדון, שזכה לשמוע מפ"ק של הגה"ק רבי אלחנן בונים וואסרמאן הי"ד זי"ע בעל "קובץ שיעורים" ומגדולי תלמידי הכהן הגדול ה"חפץ חיים" זי"ע, שסיפר פעם את אשר שמע מפה קדשו של רבו הק' שסיפר לכמה מתלמידיו ביניהם הגה"ק ר' אלחנן, "איך האב אפגענארט אמאהל מיין רבי" [-אני הטעתי פעם את רבי], כי מנהגו של רבי הגה"ק רבי נחומ'קע שמש מהורודנא זי"ע (היה אחד מרבותיו של רבינו ה"חפץ חיים") היה להגיע לביהמ"ד באישון לילה אחרי שהמתפללים והלומדים עזבו את בית המדרש והיה לומד אז את לימודיו, ופעם התגנבתי בחשיכה והסתרתי את עצמי במקום מסתור וחכיתי לבואו של רבי שרציתי להביט אחר מעשיו בזו השעה, והנה בבוא רבי אל בית המדרש ולא ראה איש הנמצא שם, הוציא ספר הזוהר הק' והתחיל ללמוד ואש ליהטה סביבו" (וכנראה שלא כל אחד היה זוכה לראות האש קודש הלז), כן סיפר לנו ה"חפץ חיים".

והוסיף הגה"ק ר' אלחנן: "אונז האבן אויך אפגענארט אונזערע רבי" [-גם אנו הטעינו את רבינו], "שפעם ראינו שהרבי ה'חפץ חיים' הולך ומטייל בגינה, עקבנו בלט אחריו להביט אחרי דרכיו הק' והנה ראינו שאחרי שהלך כברת ארץ הגיע למקום ריק מאנשים, ועג עוגה בארץ סביבו, כפי שמובא בגמרא הק' על חוני המעגל, ואמר: 'רבונו של עולם, איני זז מכאן עד שתענה לבקשתי', עד כאן שמענו מרבינו ה'חפץ חיים', ואחר כך כשראינו אותו הולך משם הבנתי שבלתי שום ספק שנענה אותו צדיק מן השמים, שהרי פה קדוש זה היה שמור מכל משמר ולא עלה דברי כזב על שפתי קדשו, ואם הבטיח שלא לזוז ממקומו עד שיהא נענה, ולבסוף זז משם, ודאי שנענה", וכזה נקרא להיות מפגיע אצל הרבונו של עולם.

ההלכה "ואין מקרא יוצא מידי פשוטו", אך לענין פנימיות הדברים יאמר כפירושו הזה - וההסבר בפשטות הוא דכשאומו דביבור וכל שכן כשעושה מעשה יש מקום לחשוש שיהיה לו פניות בעבודתו, מה שאין כן במחשבה והרהור לא שייך בזה פניות כי לא ידע זולתו מה שבמחשבתו].

ה. מדברי קדשו של ה"עבודת ישראל" מוכח שנוח הצדיק התפלל על דורו שלא יבוא המבול, ומאידך מצינו בכמה מקורות שהיה טענה על נח למה לא התפלל על בני דורו, ומה"חתם סופר" זי"ע מובא לפרש מה שדרשו ז"ל על שמו של נח שנקרא כן בעבור שהיה נח לשמים ונח לבריות, שאין זה שבח לנח, שהצדיק שמרבה להתעקש נגד מה שגזור הקב"ה ופועל לבטלה, נקרא שאינו נח לשמים, וזה הצדיק המוכיח לבני דורו על כל מעשים הלא טובים שיעשו, אינו נח לבריות, ומשה רבינו ע"ה לא היה נח לא לשמים ולא לבריות, שהרבה להוכיח את בני דורו ומצד שני היה מרבה להתפלל בעבור דורו לביטול הגזירות. וכן ידוע על הרה"ק ה"קדושת לוי" מביארדיטשוב זי"ע שכשבאה גזירה רעה ח"ו על בני ישראל לא נח ולא שקט עדי פעל לביטולה של הגזירה.

וכן שמענו בשם אחד מהגדולים כי פעם היו קוראים להצדיקים 'רבי'ס ובדורות האחרונים נשתנה שם, ונקרא הצדיק 'גוטער יוד', שאין זה שינוי למעליותא כי פעם היה הצדיק מתעקש לבטל כל גזירות שגזרו בשמים ממעל על בני ישראל, והיו 'בעלי בתים' שהנהיגו את העולם, וכשיצא גזירה היו מבטלים אותה, משא"כ היום הצדיקים הולכים "בטובה", בלי להפריע וללא מלחמות נגד גזירות עליון, שמים נאה להם "גוטער יוד". ואפשר אולי ליישב הדברים על פי המובא בשם ה"ליקוטי תורה" מהאריז"ל שנח לא יצא בחרב וחנית להתפלל על בני דורו שינצלו מהמבול, ומשה רבינו תיקן זאת בבקשתו "מחני נא מספרך אשר כתבת" שמסר נפשו לטובת כלל ישראל, דתיבת מחני" אותיות מי נח, שבזה היה תיקון על נח שלא התפלל לבטל גזירת המבול. ובספרים הק' מובא כי משה רבינו ע"ה היתה בו נשמת נח (עי' ב"חתם סופר" שהובא בדברינו פר' בראשית ד"ה וישע"ה אל הבל ואל מנחתו).

ויש לומר דבאמת הרבה נח להתפלל, אלא דמובא בספה"ק "פרי צדיק" לפרש הכתוב (ישעיה נט, טז) "וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרועו", דצריך ביאור הכוונה באמרו שאין מפגיע, שהרי לעולם ישנם צדיקים המתפללים בעד דורם, ומבאר בשם רבו הק' מאיז'ביצא זי"ע שיש צדיק שמתפלל ויש המפציר שמתחטא לפני המקום ואומר שאינו זז מכאן עד שתרחה על בניך [ומפגיע

הגה"צ רבי יהודה מאיר שפירא זצ"ל יו"ד ז' מרחשוון תרצ"ד

(א) פעם אמר הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל, כי כשביקר לראשונה אצל הגה"ק בעל היכהן פאר מבענדין זי"ע בא לידי שפלות הרוח, ואילו כשביקר לראשונה אצל גיסו הרה"ק האמרי אמת מגור זי"ע, יצא משם מלא חיזוק ועידוד.

כל הנוכחים הראו סימני תמיהה, כי ידוע היה הגה"ק היכהן פאר מבענדין זי"ע ביחסו החם לכל אחד ואחד מבני ישראל, לעומת הרה"ק האמרי אמת מגור זי"ע, שהיו עיתותיו מנוצלים עד מאד, וכמעט לא היה מאריך לדבר מילה מיותרת עם הבאים בצילו, יותר מאשר פרק זמן קצר מאד.

לנוכח תמיהת השומעים ביאר הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל את כוונתו, כי הנה כשהיה בראשונה אצל הגה"ק בעל היכהן פאר מבענדין זי"ע, וקיבלו ביותר הכבוד ובחביבות יתירה, הרי העלה בדעתו כי בוודאי את כבודו הוא דורש, ולכן תחילה הרגיש רגשי כבוד מהתייחסותו אליו, אמנם לכשנוכח לראות תוך כדי ישיבתו אצלו, כאשר הגיע אליו שואב המים של העיירה, ואף אותו קיבל הרה"ק מבענדין זי"ע במלוא הכבוד וההערכה, או אז הושפלה רוחו ביותר, ואילו בהיותו אצל הרה"ק האמרי אמת זי"ע וקיבלו לדקות אחדות, ואף בדקות אלו דיבר עמו בקצירת האומר, הרי שהיתה דעתו מושפלת עליו לנוכח העדר הכבוד, אך כאשר נודע לו כי אף לגאוני עולם כהגה"ח רבי מנחם זעמבא זצ"ל ושאר האריות שבין חסידי, מתנהג הוא בהנהגה זו בקיצור הדברים, או אז יצא מלא חיזוק ועידוד, שכן הרה"ק האמרי אמת זי"ע השווהו לכבודו של גאוני הדור.

(ב) הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל בבחרותו הסתופף בצל הרה"ק האהבת ישראל זי"ע מויזניץ, ואף למד בישיבתו. אמנם אחר שנלקח כחתן על ידי אחר מחסידי הרה"ק רבי ישראל מטשורקוב זי"ע, נעשה חסיד נלהב ביותר של הרה"ק מטשורקוב זי"ע, והעריצו כאחד הקדושים אשר בארץ.

כעבור שנים ארוכות בשנת תרצ"ב איקלע הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל לשבות בשבת קדוש פרשת דברים בקארלסבארד לצורך מנוחה, ומאחר ואף הרה"ק האהבת ישראל זי"ע מויזניץ שבת שם את שבתו, גמר אומר לבוא אצלו לסעודה שלישית, בקוותו לשמוע מדברי קדשו אשר היה אומר מדי שבוע בשבוע לפני קהל עדת מרעיתו.

אכן מנהג אדמורי"י ויזניץ היה, כי בהיותם מחוץ למקומות מושבותיהם לא היו אומרים תורה בעריכת השולחן, ועל כן הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל המתין בכלות נפשו לשמוע דברי תורה מהרה"ק האהבת ישראל זי"ע מויזניץ, אך לגודל תמיהתו ראה והנה כבר הביאו מים אחרונים לברכת המזון.

כראותו כי כן לא יכול היה הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל לעצור בעד עצמו, ונענה ואמר בקול 'נפשי חשקה בתורה', כאומר שמבקש הוא לשמוע תורה מפי הרה"ק האהבת ישראל זי"ע מויזניץ.

והנה הגם שיכול היה הרה"ק האהבת ישראל זי"ע מויזניץ לומר לו, כי אם רוצה הוא לשמוע הימנו דברי תורה, יכול היה לבוא אצלו לבית מדרשו בכל אותן שנים ארוכות בהם הסתופף בחצר הקודש בטשורקוב, אך כידוע גודל מידותיו המתוקנות של הרה"ק האהבת ישראל זי"ע מויזניץ, ותכף פתח הרה"ק האהבת ישראל זי"ע מויזניץ, בקול חוצב להבות אש, ואמר דברי אלקים חיים באופן היוצא מן הכלל ובדרך נעלה ביותר, לכבודו של הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל.

ואכן בספרו 'אהבת ישראל', לא נדפסו דברי תורה על פרשת דברים מעשרים שנותיו האחרונות, בהם היה הרה"ק האהבת ישראל זי"ע שוהה בקארלסבארד למנוחה, זולת לשנת תרצ"ב

שהוא דברי תורה הנ"ל שאמר, וכתבו על הגליון את השתלשלות הדברים, שלא אמר הרה"ק האהבת ישראל זי"ע את דברי התורה, אלא מפאת חיבתו של הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל שביקש שיאמר לכבודו דברי תורה.

(ג) פעם אחת נכנס הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל אל הרה"ק רבי משה מבויאן זי"ע, וכבודו הרה"ק רבי משה זי"ע שישב על יד השולחן, אמנם הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל נענה ואמר, וכי אין אני חסיד שהרבי מכבדני לשבת, כידוע שהיה מנהגם של צדיקי בית רוזין, שהיו החסידים עומדים לפניו בעת היכנסם בקודש פנימה. וזאת על אף שהיה מחסידי הרה"ק מטשורקוב זי"ע, עם כל זה ביטל עצמו גם לפני שאר צדיקי בית רוזין.

(ד) ידוע, כי הגה"ק החפץ חיים זי"ע, לא היה מכנה את הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל בשמו, אלא היה מכנהו 'דער דף היומי רבי', משום שלדעתו היה בפעולתו זו לטובת כלל ישראל, פעולה גדולה ועצומה, ועל כן כינה את שמו על שם פעולה זו.

(ה) כאשר ביקש הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל לבנות את ישיבת 'יחל ישראל' בלובלין, סיבב על פתחי נדיבי עם שנים ארוכות, לאסוף את הכספים הנדרשים עבור הקמת בניין הישיבה. ומסופר, כי פעם אחת בהגיעו לאחת מקהילות ישראל, נשא מדברותיו בבית המדרש הגדול, וכדרכו התחיל את דבריו בפלפול וסיים דבריו בדרוש נאה, והבחין תוך כדי דיבורו, כי אחד מן הילדים עוקב אחריו בתשומת לב, והיה זה לו לפלא, שילד רך בשנים יוכל להבין את כל אשר דיבר.

אחר שסיים את דבריו ניגש אל הילד ושאלו האם הבין מכל דרשתו איזה ענין, נענה הילד ואמר, כי לא הבין מאומה מכל הדברים, חוץ ממושג אחד אותו קלט מתוך הדרשה, והוא כי הזכיר הרב בדבריו מעניני 'דרא דממונא'. אמר לו הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל בדרך צחות, כי יפה הבין את דבריו, ואדרבה הלוואי שהיו כל השומעים מבינים את דבריו כאשר הבינם הוא.

(ו) פעם נשאל הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל על ידי אחד מהנדיבים ששיחר לפתחו להתרימם על בנין הישיבה, כי מה מחפש הוא לבנות עבורם בנין גדול ונכבד כל כך, הרי מבואר במשנה (אבות פ"ו מ"ד): "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל", ומה לו לשנות את פני הדברים, להביא את הרווחה ליושבי בית המדרש.

השיב לו הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל, כי מעשה היה בעיר אחת שרבים מבין תושביה לא נמנו על החסידים, ועל כן נהגו כפסק הרמ"א (או"ח סי' תפ"ז סעיף ד') שאין נוהגים לומר הלל בליל פסח בבית המדרש, וכמו שכתב: "וכל זה אין אנו נוהגים כן, כי אין אנו אומרים בלילה בבית הכנסת הלל כלל".

אמנם אחדים מבני החסידים שהתגוררו בעיר ביקשו לומר הלל בליל התקדש החג, ולכן עשו מעשה, והלכו להתפלל במניין בפני עצמם, שם אמרו הלל כמנהג החסידים בתפילת ערבית. לכששמעו ראשי הקהל את דבר המעשה, חרה אפם בהם על שעשו נגד פסקו של הרמ"א, והזמינום לדין תורה. אמנם החסידים נענו ואמרו, כי מי אומר להם שכתב הרמ"א את דבריו בניחותא שאין אומרים הלל, דילמא כתב כן הרמ"א מתוך סערת נפש והיה נאנח ומצטער על כך 'וכל זה אין אנו נוהגין כן', ואדרבה נוח היה לו שלא ינהגו כן, אלא יאמרו הלל בליל הסדר. ואם כן נמצא שלא עשו נגד רצונו של הרמ"א, כי אדרבה רצונו של הרמ"א היה שיאמרו את ההלל.

סיים הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל את דבריו ואמר, כי מאין לו שיש לקרות את דברי המשנה בניחותא, שמא כוונת התנא בלשון תמיהה, וכי כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל?

זי"ע ועכ"א

מדת הדין

מדרשן ביתם של צדיקי הדור האחרון זי"ע ועיני"א שאיתו מושבם היה
בגלות ארדה"ג והאירו פני תבל באור תורתם קרושתם ועבודתם

כ"ק אדמו"ר בעל תורת מדרכי מויז'נין זי"ע

עובדות והנהגות - עניני תורה (א)

שלישים מכלל ישראל, והש"ך ענה לו שיתכן אז אין הימל איז זיין תורה חשוב'ער מהצלת שלישי מכלל ישראל (שבשמים תורתו חשובה יותר מהצלת שלישי מעם ישראל), ע"כ הסיפור. וזאת סיפר רבינו לומר שאכן בודאי להציל נפשות ישראל הוא דבר גדול, אבל לימוד התורה כמספר השעות שסבר רבינו שצריך ללמוד זה חשובה יותר.

כן ידוע מה שהורה רבינו לראשי הכוללים, ששמע שבעת סדרי הכולל באים לקבץ מעות לצדקה ומפריעים להאברכים מלימוד, וכן בדרשות שאומרים לפעמים, וכמו כן ישנם אברכים שבאמצע הסדר גייען זיי נאך געלט, ולכן ציוה שבשום אופן אין להפריע לימודי הכולל משום מצוות צדקה (ופעם אמר שאם הולכים סתם לקבץ אפשר להניחם, אבל אם מתעכבים אצל כל אחד להסביר נחיצת הענין, או שאומרים דרשות ברבים, את זה בשום אופן אין להניח, אבל בעשר דקות האחרונות של הסדר אפשר להניחם).

בספר הדרשות (ח"ב פתיחה לכולל תו"מ תשט"ב) דיבר בקדשו שלא יאחרו לבא לכולל, ובתוך דבריו אמר שאפילו אם עוסק במצוות בשעה זו וכדומה, הלא על תורה נאמר (משלי ג, ועי' מו"ק ט ע"ב) וכל חפצך לא ישוו בה, וזה קאי אף על עשיית מצוות, שלימוד התורה חשובה יותר מכל המצוות, וכל המצוות אין להם שוויות נגד לימוד התורה.

ויש להסמין דברי ספה"ק זרע קודש פרשת שופטים (ד"ה שופטים) פי' הפסוק (דברים טו, יח) לא תקח שוחד, דקאי על היצר הרע, וז"ל: כי לפעמים הנשמה נוגשת לעשות טוב וא"א לדחותה לגמרי מה עושה היצר הרע שמתירא שישב ללמוד בהתמדה וכו' מוזמין לו איזה מצוה כדי שעיי"ז יקרה את עצמו מהתלהבות ולא יבוא לעשות דבר גדול יותר טוב כי יסבור שכבר הוא טוב בהמצוה הזאת עכ"ל, עיי"ש עוד בדבה"ק דמבאר הענין דעיקר העצה נגד היצה"ר הוא לימוד התורה, כמבואר בגמרא (קידושין ל' ע"ב).

כנראה שזאת היתה השקפת רבינו זי"ע הן בעניני צדקה, והן לעזור לחולים, וכל מצוות ווי גרויס ס'זאל נאר זיין, קומט עס נישט צו לימוד התורה, כל חפצך לא ישוו בה, דעיקר העצה נגד היצה"ר הוא לימוד התורה.

התחזקות

רבינו זי"ע היה מספר הרבה פעמים שבמלחמת העולם הראשונה כשהרוסן אסרו את כ"ק אדמו"ר האמרי חיים זי"ע במאסר, וכ"ק האדמו"ר מווישאוו זי"ע אמר אז למרן האהבת ישראל זי"ע: איך בין אזוי צורודערט אז איך קען נישט לערנען. נענה הסב"ק ואמר "איך בין אזוי צורודערט אז ווען נישט דאס לערנען וואלט איך נישט אויסגעהאלטן". כלומר שכשהאדם נמצא במצב קשה אין זה סיבה שלא ללמוד, אלא אדרבה זהו סיבה ער זאל זיך אריינלייגען און לערנען.

(קונטרס 'מורכי מתיהלך')

עניני הפרשה

- א -

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים (ו, ט). יש לדייק כפל הלשון נח נח, דלכאורה מיותר. ואפשר לומר, דהנה רצונו וחפצו של כל איש מישראל הוא, לזכות לבנים טובים, ערליכע קינדער, בכל הענינים. הן בקום ועשה, שילמדו ויתגדלו להיות תלמידי חכמים. והן בסור מרע, שינצלו מרשת היצה"ר. והגם כשלעצמו אין האב מתנהג כראוי, בכל זאת הנה הוא משתוקק שיהיו בניו טובים יותר ממנו, שהרי אין לו היצה"ר של הבנים.

והעצה העיקרית לכך היא, שיחנך את עצמו. יען שהבנים מביטים אחרי מעשה אביהם, ואם יראו שאין הוא מתנהג בדרך נכונה, וכי מה יועיל אם יחנכם שיתנהגו אחרת, הלא בודאי יענו ויאמרו, או עכ"פ יחשבו, הרי גם אתה אינך עושה כן, ומדוע הנך דורש ממני שאהיה טוב יותר ממך, וממילא אינו פועל כל כך אצלם. ונמצא שעיקר החינוך הוא, שיחנך עצמו בכל עניני עבודת השי"ת.

ועיקר ההתחלה צריכה להיות, שיחנך עצמו בלימוד התורה, שזוהו חינוך גדול. שכשיראו הבנים שאביהם משתדל לנצל זמנו הפנוי ללימוד התורה, ורואים שקובע עתים לתורה בכל יום, יעשה עליהם רושם. וזהו החינוך הכי גדול שיכול להיות, אף שאין הבנים מרגישים כ"כ בזה בעודם בימי נעוריהם, אך לבסוף כשיתגדלו יזכרו בהתנהגות אביהם, וירצו להמשיך גם הם בדרכיו לעשות כמותו.

וכן בתפלה, אם יראו הבנים איך שאביהם הוא מאותם שמדברים באמצע התפלה, או מהמאחרים לבוא לתפלה, או מהמהררים לצאת עוד לפני גמר התפלה, האיך יהיה ביכלתו לתבוע מהם שלא יתנהגו בדרך זה. וכן הדבר בכל הענינים, בקום ועשה וסור מרע, שהבנים רוצים לעשות כהתנהגות אביהם, רק שהעיקרים הם תורה ותפלה ומצוות מעשיות.

וזהו שמרמז הכתוב, אלה תולדת נח נח, נח רומז להצדיק, כדאיאת בזוה"ק נייחא לעילא נייחא לתתא. פי' איך זוכים אשר תולדות נח יהיו גם כן נח, שגם הבנים יהיו צדיקים כמו האב. על זה אמר, דהיינו על ידי שהאב הוא איש צדיק תמים, שהאב בעצמו מתנהג כראוי

הפוך כה והפוך כה דכולה בה

מרגלא בפומיה דרבינו זי"ע שפעם ביקש אחד מכ"ק אדמו"ר האהבת ישראל זי"ע הדרכה לעבודת ה', אמר לו הסב"ק "היינטיגע צייטן אין לנו שום עצה רק לימוד התורה". מימרא זו היתה נר לרגליו, שבכל ענין ששאלו מרבינו זי"ע, הדרכה וחיוזוק בעבודת השי"ת, תיקוני תשובה, ואפילו הזכרה לישועה ורפואה, היתה עצתו אמונה לימוד התורה, בבחינת "הפוך כה והפוך כה דכולה בה" (אבות פ"ה מ"ה).

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - וומס"ב אמר פעם לרמזו כשנדייק בשמו של רבינו זי"ע שמתחיל באות מ' ומסתיים באות י', והפסוק שנהגו לומר בגמר תפלת שמונה עשרה (כמובא בקיצור של"ה), המתחיל באות מ' ומסיים באות י', הוא מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי (תהלים קיט, יז), ורומז לזה אשר בכל יום ויום היה עוסק ומדבר מענין זה, כגון כשנכנסו אצלו אנשים עם פתקאות, היה כסדר שואל אותם אם יש להם שיעור קבוע בתורה, וכן היה מבקש שעות צעטליך והיה קורא אותם, ועל זה שפיר ניתן לומר כל היום היא שיחתי, כי ברוב ימיו עלי אדמות היה עיסוקו בזה, כי דבר זה היה אצלו הראש וראשון אשר בלעדו לא יתכן להיות ערליכער איד.

רגיל היה לומר כאשר הביאו לפניו שעות צעטיל וראה שאינו לומד די צרכו, היה שואל האם אתה מתפלל כל יום?, והלה ענה בודאי. האם אתה אוכל כל יום?, והלה ענה בודאי, היה רבינו אומר מדוע על תפלה ועל אכילה פשוט לך שזה צריך להיות כל יום, ועל לימוד התורה אין אתה מבין כך. והיה דרכו בקודש לומר, כמו שברור לאדם שאי אפשר להתקיים בלא אכילה, כך צריך להיות לו ברור שאי אפשר להתקיים בלא לימוד התורה. דברים אלו מבוארים להדיא באור החיים הקדוש פרשת אחרי (ויקרא יח, א) שפירש כמה מהלכים במאה"כ (תהלים מ, ט) ותורתך בתוך מעי, ובא"ד כתב שהאדם צריך להרגיש בעת לומדו תורת ה' "כאילו אוכל וממלא בני מעיו ממזון טבעי".

כל חפצך לא ישוו בה

סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מיירושלים, שרבינו זי"ע שאל אותו פעם האם לומד כל יום כך וכך שעות, אמר לו שבהיותו עוסק בדבר מצוה עם חולים אינו במציאות שילמוד כל כך שעות, אמר לו רבינו שאם כך הדבר יסגור את הגעשעפט, כלומר שלא יעסוק עוד עם חולים, כיון שזוהו על חשבון לימוד התורה.

ואחר שיצא משם קרא לו רבינו בחזרה, וסיפר לו שבגזירת שנות ת"ח ות"ט שהיו גזירות על כלל ישראל שלח הגה"ק רבי שמשון מאוסטרפאלי זי"ע מכתב להגה"ק הש"ך זי"ע, שהוא מוכן לקבל על עצמו למסור נפשו בעד הצלת שלישי מכלל ישראל, וביקש מהש"ך ומעוד גדול אחד (כמדומה הגה"ק רבי יחיאל מיכל מנעמרוב ה"ד) שיצטרפו עמו שיקבלו על עצמם למסור נפשם להצלת ב'

ב"ק אדמו"ר בעל תורת מדרבי מויז'ניץ זי"ע

הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל אב"ד ר"מ לובלין - ז' חשוון

הוצאות הדרך (נסיעה כזו ה' עולה סכום רב).

פעם ה' הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, בשולחן הטהור של כ"ק אאזמו"ר זצ"ל, בסעודה שלישית בקארלסבאד. אאזמו"ר ז"ל לא ה' אומר תורה בחודשי הקיץ, אבל רבי מאיר ה' 'שארפער', ואמר לאאזמו"ר ז"ל, "איך וויל אז איר זאלט זאגן תורה". ואאזמו"ר ז"ל אכן נענה לבקשתו, ואמר תורה לכבודו (הדברי תורה נדפס באהבת ישראל).

מסופר על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אב"ד לובלין, כשהלך לקבץ נדבות בעד ישיבת חכמי לובלין, והיה כאשר נתנו לו נתינה מועטת, כגון זלאטע אחת או עשרה זלאטעס, לא הפציר בהם להוסיף, רק ברכם לשלום. אולם אם קיבל מאחד סכום גדול, כגון מאה זלאטעס ויותר, אז היה מתעכב אצלו ומפציר בו לתוספת נתינה. כאשר נשאל על פשר הדברים, דהלא כבר נתן הלה נדבה הגונה, ומדוע עומד עליו ומפציר בו להוסיף, יותר מאותם שנתנו נתינה מועטת. הסביר הגאון ז"ל בטוב טעם, וכי מה ארוויה כשאפציר באיש פלוני, שנתן נדבה קטנה של עשרה זלאטעס. הלא אפילו אם אפעול אצלו להוסיף, או אפילו לכפול על אותו סכום, עדיין לא יעלה רק לעשרים זלאטעס בלבד. וכי בשביל זה אבזבז זמני - בו בזמן שיכולני לילך לאנשים אחרים, שיתכן שיתנו סכום כזה ויותר. לא כן כשמדובר באדם שנתן כבר מאה זלאטעס, שיתכן מאוד שאם אפציר בו יותר ויותר, אולי יכפיל הסכום, ואז הרי הרווחתי הרבה, ודפח"ח.

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אב"ד לובלין, צוה לפני פטירתו שיעשו ריקוד סביב מטתו. כיון שידע שהגיע זמנו להפרד מן העולם, רצה שפטירתו מהאי עלמא יהי מתוך שמחה, ושילב בזה לב נשבר עם שמחה.

כ"ק אאזמו"ר זצ"ל, בתוך הספידו על הגאון זצ"ל, הזכיר ענין זה. ואמר שבאמת צריכים להבין, מדוע בוכים בפטירת איש צדיק, דהלא שמחה היא שזוכה לבוא לעולם הבא, ועכ"פ אצל הרב מלובלין ראו ענין זה.

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אב"ד לובלין נפטר ביום ה' בשבוע, ולכבודו המתינו עם הלוויה עד יום ראשון שלאחריו. וכן עשו גם בפטירת הגאון רבי אהרן קאטלער זצ"ל.

כ"ק אאזמו"ר זצ"ל אמר דברי הספד על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל בגרויסווארדיין, ובתוך דבריו הפליא הענין, שבזכותו נלמדו אלפי דפי גמרא, ע"י שהנהיג ענין לימוד דף היומי. ואמר "לובלינער רב, זכיתם שאלפי דפי גמרא נלמדו על ידכם" [וזה אמר בימים ההם, וכהיום כבר ניתן להיאמר, שנלמדו בזכותו מיליוני דפי גמרא]. גם בביהמ"ד שלנו בגרויסווארדיין, התקיימו שיעורים בדף היומי.

כמו"כ סיפר ר' חיים דאכנער ע"ה, שנפלט פעם מפי כ"ק אאזמו"ר זצ"ל, דברי שבת על לימוד דף היומי [הגם שכידוע ה' אאזמו"ר ז"ל ממעט בדבורו]. (ספר זכר קדשו, סיפורי רבינו)

משפחתו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, היו חסידי וויזניץ [והיו נכדי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זצ"ל בן אחר בן]. כשהי' רבי מאיר ילד, ה' חולה על רגלו, והביאו אביו לוויזניץ והזכיר אותו אצל כ"ק אדמו"ר האמרי ברוך זצ"ל. ובירכו הרה"ק, "דער אויבערשטער זאל העלפן אז דו זאלסט קענען גוט גיין", ואכן ה' לו רפואה.

אולם כאשר התחתן אצל חסיד טשארטקוב, התחיל לנסוע להרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זצ"ל. בשנותיו המאוחרות, נפגש פעם עם דודי הרה"ק רבי חיים מאטיניא זצ"ל, ואמר לו בדרך צחות, "דער טאטע זכרונו לברכה האט טאקע אנגעוואונטשען, אז איר זאלט קענען גוט גיין. אבער אזוי גוט גיין, אויף צו קענען גיין פון וויזניץ ביז קיין טשארטקוב, דאס האט ער שוין נישט געמיינט".

מקום מגורו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אב"ד לובלין, היה בעיר שאץ, ושם היו רוב מהתושבים חסידי וויזניץ. אמנם הוא אמר על עצמו, שאינו יכול להיות וויזניצער חסיד. שכשרצה לייסד הישיבה הגדולה בלובלין, רצה לעשותה ע"י פרסום גדול בפראפאגאנדע גדולה, ושאל לכ"ק אאזמו"ר זצ"ל הוות דעתו בזה, ואאזמו"ר ז"ל לא רצה להסכים לזה. ואמר הגאון הנ"ל, כי הוויזניצער רבי פארשטייט נישט די וועלט [ברם אני לא אומר כן], וע"כ אינו יכול להתקשר לוויזניץ, כי אאזמו"ר ז"ל לא היתה דעתו נוחה מפרסום. [אאזמו"ר ז"ל ראה אויף די שפעטערע יארן, כי רבי מאיר לא האריך ימים, ונפטר בהיותו פחות מכן חמששים].

פעם שלח כ"ק אאזמו"ר זצ"ל, פריסת שלום להגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, בלשון 'מאיר לעב' [ששמו ה' יהודא מאיר, ויהודא היינו לייב]. ואמר אז, שרצה לרמז לו בזה ברכה לאריכת ימים.

פעם כשהי' כ"ק אאזמו"ר זצ"ל בעיר וויזניץ, נסע הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל לאאזמו"ר ז"ל. ונסע עם הגרויסע באן' עד לעיר נעפלאקאוויץ, ומשם המשיך עם באן קטן, שהי' לו קרון אחד בלבד, והיה עומד בכל כפר. כאשר הגיע לוויזניץ ונכנס לאאזמו"ר ז"ל, אמר 'וויזניצער רבי, צו קומען צו אייך איז אזוי שווער', שבכל כפר עמד הבאן. נענה אאזמו"ר ז"ל, "נו, וואס ווילסטו. אז מען קומט צו אזא יונגאטש, זאל עס נאך אנקומען גרינג" [בתמיה]. נענה רבי מאיר, "יא, אבער ווען איך גיי אוועק פון אייך, איז אויך די זעלבע זאך".

פעם נסע כ"ק אאזמו"ר זצ"ל על שבת לעיר טורנא, ונסעו עמו ציבור גדול. והגה"צ רבי ישראל אברהם שטיין זצ"ל הרב מפאליטשאן למד אז בלובלין, והלך לקבל פרידה מראש הישיבה הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל. אמר לו רבי מאיר, "באמת גם אני הייתי צריך לנסוע. אך מאחר שאין ביכולתי לנסוע בעצמי, ברצוני לשלם לך הוצאות הדרך". ורבי מאיר שילם לו

בכל העינים, ועי"ז ילמדו הבנים לעשות כמותו כנ"ל. [תש"ס]

- ב -

אלה תולדות נח נח איש צדיק (ו. ט). וברש"י, עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים.

אאזמו"ר ז"ל אמר פעם לבנש"ק אחד, דלכאורה הלא אין שום מעלה לבנש"ק, אדרבא הרי יש עליו תביעה יותר, ע"פ מה שאמרו ז"ל (תנא דבי אליהו, פרק כה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. והשיב על דרך משל, כשיש שני דרכים לנסוע עליהם, האחד הוא דרך כבוש ומרוצף, ונקל לנסוע עליו, והשני יש בו גבשושית ומכשולות, וקשה היא הנסיעה עליה. ובודאי עגלה שתסע על דרך הראשון תגיע יותר מהר ויבנקל למחוז חפצה, מאם תסע על דרך השני. אמנם כל הנפקא מינה הוא לעגלה שנוסעת, אבל שעומדת ולא נוסעת לא יצא לה שום נפק"מ בין שני דרכים אלו. וכן הוא בבנש"ק, אם עובד את השי"ת בתורה ובמעשים טובים, יש לו דרך כבוש לנסוע, ויעלה לו יותר בנקל להתעלות בזכות אבותיו הק'. אבל אם הוא בעצמו אינו עושה כלום, בודאי שאין לו שום תועלת מזכות אבותיו. ואדרבא יש עליו תביעה יותר גדולה, שלא הגיעו מעשיו למעשי אבותיו כנ"ל.

וענין זכות אבות מסייע גם להתלמידים, שג"כ נקראים בנים, כדברי הגמרא (סנהדרין יט): כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וכן כל יהודי אפשר להיחשב בבחינת בנים של הצדיק.

וזה אפשר לומר בפסוק, אלה תולדות נח, מתי יסייע ענין של תולדות נח, היינו הזכות של הצדיק לבניו ותלמידיו וכל ישראל. נח איש צדיק, כשהולכים בדרך הישר ומתייגעים בעבודת השי"ת, אז מסייע זכות אבות, שיזכו להתעלות בתורה ועבודת השי"ת. [תשל"ה]

- ג -

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (ו. ט).

יש לרמז אשר נח מרמז לירא ה', כפי שהעיד עליו הכתוב את האלקים התהלך נח. וזהו שאמר אלה תולדות נח, כאשר אנו רואים התולדות של נח, פי' יוצאי חלציהם של יראי ה' שמתנהגים בדרך התורה, נח איש צדיק, הרי זה סימן שהיו המה מקושרים לצדיקי אמת, שע"ז זכו לתמים היה בדרתיו, שהתקשרות לצדיקים מביאה השפעה גם לדורות הבאים אחריהם, שלא ינטו מדרך התורה והיראה.

ובזה יש לרמז לשון הכתוב בדרתיו, בלשון רבים. [תנש"א]

(דרכה של תורה, ישיבת וויזניץ, בלומינגראו נ.י.)

עוברות והנהגות - הכנסת אורחים

יעשה סעודה לכבוד י"ט כסלו או הוא יבוא לביתו, וכן היה. והאיש הנ"ל היה חשוך בנים ל"ע, ובירך אותו רבינו: הנה אנחנו שלוש אנשים שביקרו בביתך (רבינו בעל הנועם אליעזר, בנו- רבינו זי"ע והמשב"ק הרה"ח ר' ארי' סאלפערטער ז"ל) וא"כ יהיה לך ישועה שכן ראינו אצל אברהם אבינו שאחר שבאו אליו ג' אנשים, הוא נושע. וסיים רבינו ואמר לדודינו שליט"א: "מיר זענען געקומען פיר מענטשן (רבינו זי"ע, להבלח"ט אאמו"ר שליט"א, ועוד שני משמשים שיחיו) איז זיכער אז ס'זעט העלפן".

זהירות בדיבור

א. כאמור היה רבינו זי"ע דוגמא להיזהר בדיבורו און טראכטן פאר מ'רעדט וכל דיבור והגה היוצא מפיו היה מנופה ביי"ג נפה וכמו שנוכחו לראות פעם מלווי בעת השפאציר כשהיה לו כאבים עזים ברגל שמאל והיה רוצה לומר זאת ואמר "די צווייטע פוס טוהט וויי". (מכיון שלומר 'לינקע פוס' אינו עולה על השכל בכלל...)

ב. פעם בעת סעודה שלישיית דייק על הפסוק "ויתן לך אלוקים" שצריכים להבין את האות וי"ן של "ויתן לך", כאשר חזר כ"ק אדמו"ר שליט"א מווייס"ב את דבריו, אמר "מ'דארף פארשטיין וואס איז די איבריגע וי"ן, ומיד הגיב רבינו "ס'איז נישט איבריג, מ'דארף עס נאר פארשטיין".

ג. שמענו מכ"ק אדמו"ר שליט"א ממאנסי שרבינו זי"ע היה לו קפידה לא לומר על פרשה עם מעט פסוקים "א קליינע סדרה", רק "א גרויסע סדרה מיט ווייניג פסוקים".

ד. פעם רציו לשיר לרבינו זי"ע את הניגון שחיבר ר' פני'ע חזן ז"ל על "קרוץ מחומר", -מכיון ששמעו פעם מפיו על ניגון זה: "מ'קען נישט אוועקגיין פון דעם ניגון אן א טרער", וכאשר סיימו שאלו את רבינו: "דאס איז די קרוץ מחומר וואס די רבי קען?" וע"ז תירץ "ס'נאר דא איינער וואס האט געמאכט א קרוץ מחומר" (הקב"ה).

ה. ובאמת היה רגיל על לשונו מעשה שאירע אצל הפחד יצחק מבאיאן זי"ע שפעם כיבדו אחד מהאורחים בעת סעודה שלישיית לשיר ניגון, והוא התחיל "אתה אחד" שבאמת לא נהגו בחצה"ק באיאן לשיר אתה אחד בעת סעודה שלישיית, והחסידים רצו להפסיקו ולשנות את הניגון אבל הרבי לא הרשה באמר, מה, אתם אומרים 'נישט אתה אחד'!?

(בהיכל קדשו)

א. יום רביעי פר' ויחי שתס"ט, לאחר פטירת הרבנית ע"ה נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים להתגורר בביתו ונכנס אל הקודש פנימה לקחת שלום ואמר לרבינו שבא כאן לסייעו בכל מה שיבקש, ובעוד הוא מדבר נענה רבינו: "כ'וואלט געוואלט מ'זאל צוריק אנפאנגען מיט די הכנסת אורחים אין שבת!!" [הייתי רוצה שיתחילו עם ההכנסת אורחים כל שבת כבשנים קדמוניות] (היה נשמע מכך שהשנים, בהם היה הבית סגור לאורחים עקב מצב בריאותה של הרבנית ע"ה, וכן לאחר פטירתה, הכאיב לרבינו עד מאוד)

ב. כשהמשנה אומרת, יהי ביתך פתוח לרווחה, הכונה היא על בית רבינו עד סוף שנותיו, היה המקום פתוח לרווחה וזימן לתוכו אורחים.

כמו שמשפירים כל בני רבינו, שכולם זוכרים את היהודי החשוב מארה"ק שהתגורר בביתם בדרך קבע(1) כל השנים כשביקר בארה"ב. וסיפרה בתו הרבנית שטערן תליט"א שזוכרת מתי הוא הגיע, זה היה בערב שבת הגדול שנת שתכ"ו, ורבינו הורה לעשות פערפל לכבוד האורח (כמובן אכלו רק היימישע פערפיל שעשו בבית מתחילת האפייה). אע"פ שהכלים כבר היו פסח'דיג- שמשו"ז וויתר רבינו על הפערפל לכבש"ק, אבל לכבוד האורח לא רצה לוותר. אגב, ביום ההוא גם רבינו ומשפחתו נכנסו לבית זה, זה היה ביום שעברו מקראון הייטס לבארא פארק...

ג. עוד זכור בזכרונותיהם של בני רבינו על אחד מבני הדודים שלהם, שמשפחתו גרה בארה"ק והוא חלה במחלה נוראה ה"י, והצטרך לטיפולים של הרופאים באמעריקא, ואיפה יתאכסן אם לא אצל רבינו?! ומי ליווה אותו לרופאים ביום ובליילה אם לא רבינו!...

ד. שותפה מלאה לכל מעשי הכנסת אורחים היתה הרבנית ע"ה, וראינו קוויטל שכתב רבינו בכי"ק, בשנים האחרונות של זוגתו הרבנית ע"ה ובקוויטל מבקש וזלש"ק: "זוג ריזל בת פייגא רויזא לרפוי"ש בנו"ג בתוך ח"י... ותחזק כוחותיה שתוכל להכין סעודת שבת ויו"ט ג"כ לאורחים וכו". עכל"ק.

ה. כשכ"ק אדמו"ר שליט"א מב"פ היה מאושפז בבית החולים במאנטריאל, ביקר אצלו להבחל"ח רבינו זי"ע ביום י"ב תשרי שתע"ב, וסיפר לו שאביו הק' צוק"ל ביקר בווישאווה בסביבות חנוכה, והיה איש אחד מעיר הסמוכה שביקש שיבואו ללינת לילה אצלו, וסייר רבינו (הנועם אליעזר) רק אמר שאם

עניני עבודה - מכתב קודש

ברברי מיסר וחזוק לבחור
מאנ"ש טיה"ר

בעזי"ת אדון כל, יום ב' לסדר אתה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם וגו' (ויקהל) כ' אדר א' שתנ"ב, פה ברוקלין יצ"ו

החזה"ש אל מע"כ הבחור החשוב
מגזע היחס כמר..... נ"י.

חיים ברכה ושלו'. בני אהובי מכתבך קבלתי לנכון, ובאמת הייתי צריך לבא מיד בתשובה מאהבה אשר לבי רוחשת לכל בר ישראל, ובפרט לבן תורה היושב ועוסק באהלה של תורה, ובפרט בדברים נחוצים, ה"ה מלחמת היצר העומד על האדם בכל יום ויום לבלעו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ובכל עת צריך האדם לחפש העצות הנכונות איך להתגבר על יצרו ולמלא תכליתו אשר בשביל זה בא לעולם הזה לעבוד את בוראו ולעסוק בתורתו הק', אך מה אעשה וטרדות רבות מאד, ובעה"ר לא יכלתי להתפנות עד הנה בכתיבת מכתבים, ובודאי תדון אותי לכף זכות כמצות תוה"ק בצדק תשפוט עמיתך.

מיעוט החשק הוא לטובת האדם

ועתה זו תשובה, ועתה באתי על עסק דברי תורה, אשר הנך מתאונן במכתבך על מיעוט החשק, שמתחלה הי' לך חשק רב, ועתה רפו ידים מן התורה, באבדן רגש החשק וההתלהבות, הנה בני דע לך שבאמת מיעוט החשק הזה הוא לטובתך באמת, והוא כי מן השמים מראים לך אהבתו ית"ש, כדי להרבות שורך, כמאמר חז"ל לפום צערא אגרא, וכך אמר אדמו"ר הרה"ק צוק"ל לבחור א' שהתאונן לפניו על מיעוט חשקו בתורה, וסיפר לו אדמו"ר צוק"ל שפעם בא חסיד א' לפני א' הצדיקים הגדולים להתאונן לפניו על ענין כזה של מיעוט החשק בלימוד התורה, וענה לו הצדיק הנ"ל, שהוא מקנא בו, וכאשר תמה על זה החסיד, השיב לו הצדיק, שהוא, מחמת רגש החשק רב שיש לו באהבת תוה"ק הרי נחסר לו שלימות הכוונה האמיתית ללמוד לעשות נח"ר לבוראו, מחמת כי לומד גם למלאות חשקו, אבל אתה מאחר שחסר לך הרגש החשק, וא"כ בכל מה שאתה עמל ללמוד, הלא זה רק בשביל לעשות רצון הבורא, וא"כ אשריך וטוב לך, ובוזה הנני מקנא בך.

עמהם, גם לא בלימוד תוה"ק ולא בשום דבר אחר, וכמה האריכו חז"ל שלא ללמוד מרב שאינו הגון, כי החברותא עם חבר רע אפילו לדברים טובים הוא מיתותא כנ"ל.

ותלמוד נא בסה"ק דברי יחזקאל בפ' וישב מה שכתב שם בהפ' "וימאן" דברים קדושים הנחוצים לדעת לכל איש ישראל.

ובאמת הייתי צריך להאריך קצת בדברים בזה אך אמרתי כי הדבר הזה דומה לאיש שנפל בבור עמוק וטיט היון אשר בוודאי אין הזמן גרמא אז להרבות מחשבות ותחבולות שונות איך להנצל, כי אם יחפו וימהר בכל כחו להנצל ולהחליץ מהבור הזה, וכדמיון האיש העובר ברחוב ורואה "אויטא" נוסע במרוצה לקראתו לא יעצור אז לחשוב מחשבות ותחבולות, רק תיכף ימהר לרוץ להרחיק א"ע מהאויטא הנוסע במהירות זה, כי אם יעצור אז לחשוב מחשבות, הנה לא יספיק להנצל מסכנת מות ומדריסת האויטא הנוסע במהירות.

כך ראשית הדבר הנך צריך עתה להחליץ מבור תחתיות הוא החברותא רעה, להנצל ולהרחיק א"ע מהם בכל כחו, ולקיים את הפסוק ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך שפירשו חז"ל בשני יצריך, דהיינו להפוך מן הקצה אל הקצה את התגברות היצר להשתמש בזה להתגבר בתוה"ק בכל לבבך ונפשך, וממילא תהפוך את היצר לטוב, ובוודאי זכות אבותיך מסייעך להנצל מהם, ולהתחזק בתוה"ק בכל לבבך ונפשך.

ואבקשך שתמשיך נא בכתיבתך במשך הזמן, להודיעני נא ממצבך הטוב ואיך הנך מתחזק מעתה בתורה ויראת השם. והשי"ת יעמוד לך לעזר, ותזכה לעלות בקודש מעלה מעלה לתפארת ונח"ר בית אבותיך שיחיו, ותתחזק בכל מעשיך לעשותם בשמחה, כפירוש הצדיקים משנכנס אדר מרבין כחות הקדושה בשמחה, ובחודש הגאולה נזכה להגאל במהרה גאולת הנפש וגאולת הגוף בביאת משיח צדקנו בב"א.

ברכת התורה הנצחית, ידיך אוהבך

להתרשל בתורה, ואז כשתקיים זאת מובטח לך "תלכו", שבזה תקנה התורה קנין נפשי ותלכו לעלות בכל פעם מעלה מעלה בקודש.

הרחקה מחבר רעה

ובענין השני שכתבת בענין חברותא רעה, הנה בני יקירי צר לי עליך מאד, הלא הנך מתפלל בכל יום ותצילנו היום ובכל יום ויום וכו' מחבר רע, וחכו"ל אמרו מיתותא או חברותא והכוונה בזה או חברותא טובה, ואם אין לו לאדם חברותא טובה, אפילו אם יש לו חברותא רעה, הנה זה עצמו החברותא רעה היא מיתותא, כי ח"ו ע"י הדיבוק בחברים רעים גורמים רעה לעצמו וגדול המחטיאו יותר מן ההרגו, שהמחטיאו מאבדו מב' עולמות, ואנו מתפללים גם "והרחיקנו" מאדם רע ומחבר רע, כי לא די להנצל מהחבר רע, רק ע"י שמרחיקין א"ע מהחבר רע, וכמו שפתח דוד המלך ע"ה את ספרו תהלים אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, וכמו שפירשו בזה בספה"ק דהיינו לא רק שלא ישב עם לצים ולא עמד עם חטאים, רק לא עמד ולא ישב במושבם שישבו הם שם מקודם, כי מחבר רע ומאנשים רעים צריכים הרחקה יתרה, כי הם יכולים להוריד את האדם עד לשאול תחתית, וצריך הרחקה יתרה מהם שלא יהי' לך עמהם שום מגע ומשא, כי חברותא רעה זהו ממש סם המות, וכבר אמרו ז"ל שאם אתה רוצה להכיר את האדם תכיר את חבריו עם מי מתרועע, כי כשאדם מתחבר עם חבר רע, הנה "חבר" מתפרש מלשון חיבור כי אז מתחבר ונדבק בו הרע גופא, והוא מחובר ח"ו למקור הרע להעשות גוף א' עם הרע, וע"ז אנו מודים להשי"ת כלשון חז"ל ששמת חלקי בין יושבי בית המדרש ולא שמת חלקי בין יושבי קרנות, שלכאורה הוא כפל הלשון שבוודאי אם שמת חלקי בין יושבי בית המדרש לא שמת חלקי עם יושבי קרנות, אך הכוונה בזה כי בעוה"ר גם בבית המדרש יכולים להיות חלקו בין יושבי קרנות אם מתחברים עמהם, ואם מתחברים עם יושבי קרנות אין שום ערך לחלקו שיושב בבית המדרש, וע"כ צריכים הרחקה יתרה מחבר רע שלא לדבר עמהם מטוב ועד רע, הכוונה שאפילו "בטוב" לא יהי' לו שום שייכות

ובוודאי כל זה שנתמעט החשק הוא לטובתך, כמו שאחז"ל אף תורתי עמדה לי, שהתורה שלומדים באף ובצער, התורה הזאת נעשה לקנין נפשי להאדם, ואח"כ כשחזור ומאיר בהאדם הארת תוה"ק, הנה הוא ביתר שאת ויתר עוז, כי כך הם גם טבע הדברים, שדבר שאדם אוהב, כאשר הוא מופרש מזה, הנה כשחזור אח"כ עלי' מתגבר ביותר ויותר אהבתו אלי', וכך הוא בתוה"ק אשר אם עמלים בה בצער הנה אח"כ כשחזור הארה מתרבה ביותר ויותר אהבה והחשק בתוה"ק, והצער הזה הוא רק נסיון כפירוש הזוה"ק שתבת "נסיון" יש לו ב' פירושים, נסיון כפשוטו וגם מלשון ושא נס מלשון הרמה, כי תכלית הנסיון הוא לטובת האדם שע"י שהאדם עומד בנסיון הנה בזה קונה את התורה קנין נפש, וע"י שעומד בנסיון השי"ת מרוממו, ובוודאי כל זה זכות אבות הוא מקור מחצבתך, שבזה שעתה כשהנך במצב מיעוט החשק תתחזק ותתאמץ ביותר להתגבר בכל כוחך להגות בתוה"ק בכל לב ועוז, בזה תקנה את התורה קנין נפש, כמחז"ל לאחר שעמל בה נקרא תורתו, הכוונה כנ"ל שכשלומד בתורה מתוך עמל במיעוט רגשי החשק בזה קונה אח"כ את התורה לקנין נפשו, וכשאכן תתגבר ללמדו בכל כוחך בוודאי במהרה יחזור לך החשק וההתלהבות, ביתר שאת ויתר עוז, ואז תזכה לטעום נופת צוף העריבות ומתיקות האמיתי של העסק בתורה.

אבל ח"ו שתשאר בירידתך ותתבטל מדברי תורה, אשר כל ירידה מוריד את האדם יותר ויותר כמאמר הידוע אם תעזבני יום יומים אעזבך, וענין ירידה יתפרש כפרש"י בפ' בראשית בפ' "ורדו" יעו"ש, כי ירידה יתפרש גם מלשון ממשלה, והיינו אם ח"ו מתרשלים בעת ירידה אז באמת יורדים יותר ויותר ותוצאותי' מי ישורנה, אבל אם בשעת ירידה מתחזקים שלא להתרשל, ומתאמצים בכל כחות הנפש לעמול בתוה"ק, אז תהי' ירידה זו מלשון ממשלה שזוכים אח"כ להארת תוה"ק ומתיקות נופת צופים להיות נותנת לו מלכות וממשלה, שיוכל האדם למשול על עצמו ועל יצרו, ואז בטח תעלה בקודש, כמאה"כ אם בחוקתי תלכו, ופרש"י ז"ל שתהיו עמלים בתורה, אף בעת צער וקטנות המוחין באבדן החשק גם אז תעמלו ותתיגעו לבל

עוברות והנהגות (מכתבי אהר החסידים)

כאדמו"ר בארצות הברית, אך ברור היה אצלו כי 'הרב' הוא הרבי מירושלים, ועל כן עשה עסק שלם, כי מחר הולך הרבי לבוא. וכך היה גם פעם אחת כשהגיע לארץ ישראל, וערך מרן אדמו"ר זי"ע את שולחנו הטהור יחד עם בו אחיו האדמו"ר מירושלים שליט"א, וכעבור זמן מה יצא מרן אדמו"ר זי"ע מן השולחן, בעוד האדמו"ר מירושלים שליט"א ממשיך בעריכת השולחן. כמובן, שהיו הרבה מחסידי מרן אדמו"ר זי"ע שביקשו לעזוב את המקום יחד עמו, ולא נשארו עוד להמשך עריכת השולחן. אמנם מרן אדמו"ר זי"ע פנה לעברם ואמר להם, הרי הרבי עורך את שולחנו, ומה אתם הולכים משם, והיה זה דבר פשוט אצלו, כי צריכים לישב בשולחנו הטהור של בן אחיו.

הכנעתו לכל אחד מהאדמו"רים שהיה משתתף עמו בשמחת הנישואין כמו כן חתנו הרה"צ רבי מרדכי טווערסקי היה בנו של האדמו"ר מטשערנוביל שליט"א מבני ברק, ובעת שמחה שערך מרן אדמו"ר זי"ע את שולחנו הטהור יחד עמו, ישוב היה מרן אדמו"ר זי"ע כשכולו מוטה כלפי האדמו"ר מטשערנוביל שליט"א, כשכולו אומר חרדת קודש. באותה שעה אמרו החסידים, כי מרן אדמו"ר זי"ע לימד את קהל עדת מרעיתו איך צריכים לישב בשולחן הטהור, באופן ישיבתו בהדרת כבוד אל נוכח האדמו"ר מטשערנוביל שליט"א.

כריחתו מן הפרסום כהוצאת הספרים על כולנה היה סולד מן הפרסום, וזכורני כאשר הוציאו לאור קונטרס מאמרותיו, כמדומה שהיה זה בשבועות תשנ"ח, ונסעתי אז לא"י ואמרתי למרן אדמו"ר זי"ע, שעם נסיעתי לארץ ישראל, אקח עמי את הקונטרס להביאו לארץ ישראל, וביקשתי את רשותו לדבר. אכן מרן אדמו"ר זי"ע אמר לי, כי מוכן הוא לדבר, אך בלבד שלא אעשה כל פרסום לדבר, ולא ידע אף אחד על קונטרס זה, כי לא טוב להדפיס קונטרסים כאשר הדבר מלווה בפרסום רב, אשר סלד הימנו מרן אדמו"ר זי"ע עד מאד. כך גם היה כאשר הוציאו את ספרי 'אמרות טהורות', ותלו בבית המדרש מודעות גדולות על הוצאת הספרים, ומחמת שכבר ידוע היה להם כי אין הדברים כרוח מרן אדמו"ר זי"ע, על כן תלו את המודעות על ידי הכניסה בצד שמאל, כאשר דרך מרן אדמו"ר זי"ע היה להיכנס מדלת ימין של בית המדרש, למען לא יראה את המודעות, אשר בוודאי לא תהיה דעתו נוחה מהם. ואכן כאשר שם מרן אדמו"ר זי"ע לב

גודל שפלות רוחו עד כי לא הכין מדוע באים להסתופף בצילו בגודל ענוות רוחו היה אומר להרבה מהבאים לחסות בצל כנפיו, כי מה לא טוב להם במקומות אחרים שבאו אצלו, ופעם אחת אף אמר לאחד שבא אליו מארץ ישראל, כי הרי בא מארץ ישראל, ומה חסר לו בארץ ישראל שמרחיק לבוא אליו בחוץ לארץ, וכי מה יכול הוא להוסיף לו, ועוד כהנה וכהנה, שהיה אומר מתוך שפלות רוחו הגדולה.

עינו יפה כשל אחרים כך גם היה אומר להרבה שבאו להתייעץ עמו אודות מקומות הלימוד עבור בניהם, שלא היה אומר להם לשלוח למוסדות שהקים, אלא היה אומר כי לדעתו מוטב להם ללמוד בישיבה אחרת וכדומה, ואף אלו שעשו את הדבר בלא להתייעץ עמו תחילה, אלא שלחו את בניהם ללמוד במקומות אחרים, לא היה מקפיד עליהם ולא כלום, אלא היה מאיר להם פנים כמו שעשה לכל הבאים בצל אברתו, כי לא החזיק טיבותא לנפשיה.

אחד מהאברכים שהיה משתתף תמיד בשולחנו הטהור בליל שבת, הפסיק לתקופת מה מלהשתתף בשולחן הטהור, אכן כשהגיע פעם אחת לפני מרן אדמו"ר זי"ע, שאל אותו מרן אדמו"ר זי"ע מדוע אין הוא בא להשתתף בשולחן הטהור, והאברך נענה ואמר, כי אין כוחותי עומדים לו להתעכב בעריכת השולחן בליל שבת. נענה לעברו מרן אדמו"ר זי"ע ואמר, כי לא את כבודו הוא דורש, וכי לא ביקש שיבוא להשתתף בשולחנו, אלא רק חפץ היה שיחזור להשתתף בעריכת השולחן, כי בנוכחותו מוסיף הוא התחזקות לכל הנמצאים בשולחן הטהור, וכל זה אמר מתוך פשטות ברורה.

והנה לא היה זה מחמת חוסר הבנתו בעיני אנשים, כי אדרבה היה מבין גדול להכיר כל אחד לפי ערכו, כמה צריכים לכבוד, וכמו שראו איך שהשכיל לידע באופני הכיבוד כמה צריכים לכבוד כל אחד, אך ככל שהיה הדבר נודע כלפי עצמו, לא ראה כל מקום לתבוע שיכבדוהו, או שיחשיבוהו.

התבטלותו כלפי בן אחיו האדמו"ר מירושלים שליט"א פעם אחת הגיע בן אחיו האדמו"ר מירושלים שליט"א לאמעריקא, ויום לפני זה אמר לאחד ממקורביו, השומע אתה, מחר הולך הרבי להגיע. והרי הוא כיהן

עניני הפרשה

רא"ה קתלמידי בעשה"ק מה הרנהלא בפמיא רמיו זי"ע

מאור עיניים

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלהים התהלך נח. הנה ידוע כי התורה היא נצחית ובכל אדם ואיך הוא בזמן הזה נראה לומר כי על פי מעשה הטובה של הצדיק הוא מביא כביכול תענוג בבורא כד"א ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר ומתפאר הבו"ה לפני פמליא של מעלה ראו נא עבדי שעובד אותי בחשק גדול והתלהבות ומחמת זה גורם הצדיק שהבורא ברוך הוא משפיע טובות וברכות לכל העולמות וגם לעולם התחתון ולכל הנבראים כולם.

ונודע שמלת והיה הוא שמחה ולא כתיבת ויהי וזהו אלה תולדות שהוא עיקר תולדותיהן כו' מעשים טובים גורם נח נח כמבואר במדרש (ב"ר ל) נייחא לעילא ונייחא לתתא דהיינו בעולמות עליונים ותחתונים איש צדיק תמים וגרם "היה" בדורותיו היינו לשון שמחה כמשמעות תיבת והיה בדורותיו שהשפיע כל הטובות וברכות לדורותיו ואמר ומה הוא עבודת הצדיק להשפיע שפע טוב לעולם את האלהים התהלך כו' כי הצדיק הוא ממתיק את הדינים כי נרגן מפריד אלוף מפריד אלופו דלעילא משכינתיה ומחמת זה באים ח"ו דינים וצרות והצדיק מביא הדינים אל בעל הרחמים והרצון ונמתקים שם. וזהו את האלקים דהיינו הצרה שנתהוה בעולם על ידי זה הוא מתהלך נח היינו הצדיק הולך ועובד השי"ת על ידי הפחד והצרה שנעשה על ידי הרשעים והצדיק מביאה אל בעל החסד וממתיק' וכו'

דגל מחנה אפרים

וכן יש לומר הרמו בפסוק כאן על פי מה שהאיר אא"ז נ"ע תיבה מרומז על מלה, שהוא נקרא תיבה וכמו שכתוב צוהר תעשה לתיבה ואמר הוא ז"ל שתראה להאיר התיבה שתוציא מפך והאריך בזה, וזה שאמר הכתוב כאן אם תראה שלפעמים נתכסה האור ואינו נראה וניכר כלל ואינך יודע מה לעשות לפתוח הכיסוי שיתגלה האור על זה אמר ופתח התיבה היינו הפתח לפתוח התיבה והמלה שלא תהיה

ב"ק אדמו"ר מראתמאסטרייווקא זי"ע

הוצרך ליסע ללאנדאן בכדי להתרים נדיבי עם להוצאות החתונה. בהגיעו ללאנדאן התקבל על ידי הנגיד החסיד רבי אליהו אנגלענדער שליט"א, אשר מרן אדמו"ר זי"ע אף התאכסן בביתו. רבי אליהו שליט"א ברצותו להקל על מרן אדמו"ר זי"ע, סיכם עם כמה מגדולי העשירים שבגאלדערס גרין כי יבוא עם מרן אדמו"ר זי"ע אל ביתם, ויתרמו לו סכומים הגונים, אך כאשר הציע את הדבר למרן אדמו"ר זי"ע שיסע עמו לגאלדערס גרין, התעקש מרן אדמו"ר זי"ע בכל תוקף, שאין ברצונו ליסע לגאלדערס גרין עבור השגת הכספים, ולא עזרו לו לרבי אליהו שליט"א ריבוי התחנונים וההפצרות שהרבה להפציר במרן אדמו"ר זי"ע.

כאשר ראה כי הדבר ברור אצל מרן אדמו"ר זי"ע שלא ליסע לגאלדערס גרין, התחכם וביקש מאחד הנגידים לערוך סעודת קבלת פנים בביתו, שם הזמין את כל שאר העשירים, ואכן אחר גמר הסעודה הרימו כל הנוכחים תרומה נכבדה ביותר עבור הוצאות הנישואין בבית מרן אדמו"ר זי"ע.

אחר כך שאל אחד ממקורביו, מדוע לא הסכים ליסע לגאלדערס גרין בכדי להשיג את הסכום הדרוש עבור הוצאות הנישואין, שהרי למטרה זו הגיע ללאנדאן. ענה מרן אדמו"ר זי"ע ואמר, כי לפי אמונתו כבר עשה את ההשתדלות עבור השגת הדמים לצורכי הנישואין בעצם נסיעתו ללאנדאן, ולא הרגיש כל צורך בדבר להתאמץ יותר מכך ליסע במיוחד לגאלדערס גרין, כי הוא יותר מכפי חובת השתדלותו, לכן לא הסכים להצעה זו.

במודעות אלו, פנה ושאל את הסוכנים מה טיבם של מודעות אלו, וכאשר אמרו לו כי מדובר במודעה על הוצאת הספר, עשה תנועות ביטול, ולא היה הדבר לרוחו.

השתדלותו שלא ירכו להוציא הוצאות עבור כבוד ופאר שמחות הנישואין בחצר קדשו

עוד זכור לי באחת משמחות הנישואין הראשונים של נכדי מרן אדמו"ר זי"ע, הוציא אחד מן האברכים סכום גדול עבור הדפסת שלט גדול ועליו היה כתוב קול רינה וישועה וגו', להגדיל כבוד השמחה כראוי לשמחת בית צדיקים.

אך כאשר הגיעו הדברים לידיעת מרן אדמו"ר זי"ע, ביקש לקרוא לביתו את האברך, ותכף שאל את האברך, כמה שילם עבור הדפסת השלט, ורגע כמימריה הוציא מכיסו את כל הדמים של הדפסת השלט, ואמר לאברך, כי הוא משלם לו את כל ההוצאות בגין ההדפסה, ובלבד שיעשה לו טובה ולא יתלה את השלט בשמחת הנישואין, כי היה זה לו כמדקרות חרב.

ואכן בכל שמחות הנישואין היה משתדל עד כמה שהיה הדבר ברשותו, שלא יעשו עסק גדול משמחת הנישואין, ולא ירבו לכבד ולפאר את השמחות יותר מכפי הראוי.

אמונת איתן בביטחון עצום שלא לעשות יותר מחובת השתדלותו

עוד היה מרן אדמו"ר זי"ע מיוחד ביותר במידת האמונה והבטחון, ובפרט בשנים המוקדמות קודם שהקים את כל המוסדות והישיבה, אשר היה מצבו דחוק ביותר, וכאשר הגיע לעת דודים להשיא את בניו,

סגורה ואטומה, בסוד נאלמתי דומיה חס ושלוש, בצדה תשים היינו אם תחפשנה תמצא פתח להתיבה בצדה דייקא היינו באותו החושך עצמה בודאי יש אור גדול רק שהוא בהעלם כנ"ל ולא בשמים הוא ולא מעבר לים הוא וגו' כי קרוב הדבר מאוד בפיק' (דברים ל', י"ד) והבן:

נועם אלימלך

או יאמר ופתח התיבה בצדה תשים (ו). רצה לומר שהתורה מלמדת אותנו העיקר התחלת והחזוק לבא בקדושה וגם שנראה לאדם קשה מאד אף על פי כן ידחוק עצמו בעל כרחו עד שמן השמים ירחמוהו על דרך שאמרתי כבר כל האומר הקדוש ברוך הוא וותרן יותר מעוהי (ירושלמי שקלים פ"ה ה"א) ופרשתי כך הרוצה שיוותר לו השי"ת עוונותיו וחטאיו. יותר מעוהי, רצה לומר צריך לוותר את מעיו, דהיינו שלא למלאות כריסו באכילה ושתיה ותענוגי עולם הזה רק כדי חיותו, והיינו כאלו מוותר המעיים שאינו משגיח עליהם ומסגף אותם בכל מה דאפשר. ואיתא בגמרא (מנחות כ"ב) למה כרעא דה"א תלוי מאן דבעי ליעול בהאי ליעול, דהיינו בפתח קטן צריך הבעל תשובה לדחוק עצמו עד שמן השמים ירחיב לו.

וזהו ופתח התיבה, היינו הפתח של התבודדות. בצדה תשים, דהיינו שתכנס בפתח קטן ודחוק והתחזק עצמך בכל פעם יותר עד שתתקן עצמך בכל שלש העולמות שצריך האדם לתקן, דהיינו עולם השפל ועולם הגלגלים ועולם המלאכים. וזהו תחתים ושנים ושלישים תעשיה וק"ל* תחתים שנים ושלישים תעשיה* פירש רש"י ז"ל עליונים לאדם אמצעים למדור תחתים לזבל. יש לומר הפירוש כך, דעיקר צריך הצדיק לתקן בעבודתו שלש עולמות והם מרומזים בגוף האדם. דהיינו ראש האדם הוא כסא ומרכבה. וזהו ואראה דמות כמראה אדם יושב על כסא (ע' יחזקאל א, כו) רצה לומר עם הכסא, דהיינו דמות מראה אדם כו', שהוא הצדיק גמור שהוא כסא ומרכבה כמו כסא העליון והבן* וזהו עליונים לאדם כנ"ל שיהיה מרכבה וכסא: אמצעים למדור ותחתים לזבל, שצריך האדם להתנהג באכילתו בכוונה על כל פנים להוציא הניצוצות הקדושות שבתוך המאכל* ולדחות הפסולת וזהו רמז שנים, דהיינו אמצע גוף לקבל המאכל להוציא הנ"ק ותחתים לזבל לכווין לדחות את הפסולת*

תפארת שלמה

כי מלאה הארץ חמס וגו'. ופרש"י לא נחתם גז"ד אלא על הגזל. לכאורה אינו מובן מה בכך שגזלו הרשעים איש מאת רעהו ומה כל חיייהם וממונם חביב לפני הש"י שהקפיד על ממונם שגזלו איש מאת רעהו הלא כחיות היער נחשבו שטורפים וחומסים ואין חטא להם.

אכן הנה מבואר במדרש רבה ששאל אברהם אבינו ע"ה את שם בן נח איך נצלתם אתם ממי המבול ומחרון אף הגדול שהיה בעולם ואמר לו שאינו יודע דבר רק בזכות שרחמנו על העוף והבהמה והחיה אשר כל ימי המבול עסקנו בצרכם להספיק לכל אחד ואחד בזמנו ובזכות זה רחם עלינו ה'. ובאמת כן הוא כי ע"י שהתעוררו מדת הרחמנות במעשיהם הטובים על כל אשר היו בתיבה עי"כ

התגוללו רחמים משמים עליהם אדם ובהמה תושיע ה' אדם בזכות בהמה וכן דור המבול אלו היו להם רחמנות איש על רעהו אז מדה כנגד מדה היה מתעורר רחמנות ה' עליהם אבל כי מלאה הארץ חמס מפניהם ולא היה בהם רחמנות לכן נחתם גזר דינם:

הגליון נתרב

ע"י הרה"ג רבי יהושע טווערסקי שליט"א
נבר ב"ק אדמו"ר מראתמאסטרייווקא זי"ע
בו להיגו הרה"ג
רבי מרדכי טווערסקי שליט"א
להגל הבנס בנו במרוזי הי' יצחק שיהי'
לבריתו של אברהם אבינו
זכה להגליון לזכרה ולזיפה ולמעש"ט

מה שבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך וצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת נח תשפ"ד

שנה י' - גליון שס"ד (ד')

באוצר חיים

בענין קידוש על היין במקום סעודה
מדאורייתא

תשובה בכת"י

בס"ד, יום ג' ויקרא, ד' אדר ב' תשמ"א,
ציריך יצ"ו
לכבוד וכו'.
אחדשה"ט, הנני בזה ע"ד מה שהעיר
בענין קידוש במקום סעודה, בדברי
הגרעק"א בהגהות שו"ע (סימן רע"ג
ס"ה בד"ה שתי וכו') שהוכיח
דהרא"ש (פסחים סימן ה') חולק על
הגאונים דסברי שיוצאים קידוש
במקום סעודה בכוס של יין, מהא
דהרא"ש ס"ל דקידוש במקום סעודה
דאורייתא. וא"כ הא דמקשה במסכת
נזיר (ג' ע"ב) קדושא ואבדלתא
מושבע ועומד מהר סיני בלשון תמיה
(כפירוש התוס' בנזיר דף ד' ע"ש),
וא"כ הרי איכא גוונא דחייב
מדאורייתא בשתית יין, כשאין לו
סעודה לאכול, ויש לו רק יין, ומאי
מקשה בגמ'. והעיר דאם ס"ל להרא"ש
דקידוש במקום סעודה דאורייתא,
מסתבר לומר שגם על הכוס הוא
דאורייתא, וא"כ מוכח דס"ל כפירש"י
שם בגמ' (ד' ע"א) בד"ה והרי וכו',
דמושבע ועומד בניחותא, וא"כ מה
צ"ב מה הק' הגרעק"א מקו' הגמ'.

המשך בע"ב

מבאר החיים

הטעם למה נקרא שם מבוני התיבה

נתקן פנחס עד ששם שלום בין השבטים
(זבחים ק"א ע"ב), ומכש"כ מלכי צדק מלך
שלם, שהיא ירושלים עיר השלום, בודאי לא
יכול להקרא כהן צדק ומלך שלם, אלא אם
נקרא מקודם בוניך, וזה ראי' שהוא היה עיקר
הבונה של התיבה, שהיא בנין העולם החדש,
ורק על ידו נתרבה השלום בעולם, ועל ידו
תבא גם הישועה יחד עם שאר החרשים בוני
העולם דהיינו שני המשיחים ואליהו, וזה גם
הטעם שהזכירו בשמו כהן צדק ששם זה
מורה על היותו מבוני העולם על ידי שהיה
עיקר בבנין התיבה והוא הוא הממשיך בבנין
אח"כ בהיותו מלכי צדק מלך שלום שהמקום
הזה מצדיק את יושביו כמו שהביא הרמב"ן
בשם בראשית רבה, ודו"ק.

ובישעיה (מא, ז) ויחזק חרש את צורף,
פירש"י חרש זה שם שהיה נפח
לעשות מסמרות ובריחים לתיבה, את צורף,
זה אברהם שהוא צורף את הבריות ומקרבן
אל השכינה. ובמדרש הגירסא שנצרך בכבשן
האש.

ונראה ששניהם בנו העולם, ושם חזיק
המסמרות ובריחים של התיבה שלא
יכנסו המים הזדונים ולא תכנס השפעת
הטומאה ח"ו מהחזן, ולא היה יכול להשפיע
על החזן, אדרבא חשש שלא תשפיע
הטומאה. אבל אברהם שנצרך בכבשן האש
ומסר נפשו על קדושת השם, כבר לא צריך
לחשוש על זה, אלא אדרבא השפיע החוצה
והיה צורף הבריות ומקרבן לשכינה, ודו"ק.

(תשמ"ז)

איתא בגמ' סוכה (ג"ב ע"ב) ויראני ה' ארבעה
חרשים, מאן נינהו ארבעה חרשים, אמר
רחב"ב אמר ר' שמעון חסידא משיח בן דוד
ומשיח בן יוסף ואליהו וכהן צדק. ופירש"י
משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש
אליהו חרש אבן שגנה מזבח בהר הכרמל
ומצנינו שהוא עתיד להשתלח, וכהן צדק הוא
שם בן נח וכו' (מלכי צדק) וקראו חרש על
שם בנין התיבה שבנה עם אביו עכ"ל.

וצריך ביאור למה רק שם נקרא על שם בנין
התיבה (והרי גם אחיו מסתמא עזרו
בבנין, ועל נח עצמו נאמר ויעש נח ככל אשר
צוה אותו אלקים, דהיינו שעשה התיבה). וגם
למה קורא אותו ע"ש כהן צדק (והרי כשבנה
התיבה לא היה עדיין כהן צדק).

ובהפסדה וכל בנין למודי ה' ורב שלום בניך.
ואמרו חז"ל (בסוף מסכת ברכות)
אל תקרי בניך אלא בוניך. וכבר כתב בספה"ק
סידורו של שבת (שורש הששי ענף ב') על
ענין זה אל תקרי, שפירושו שאין אפשר
לקיים הקרי הלז כמו שנכתב ונקרא עתה, אם
לא שנקרא מקודם כלשון האחר שאמר
הגמ', עיי"ש.

הנה לפי"ז יהיה גם כאן הפירוש, שאי אפשר
לקרא רב שלום בניך (דכל שמתרבים
הבנים נפרע השלום, ודור הפלגה יוכיח) אם
לא תקרא מקודם רב שלום בוניך, דרק ע"י
ת"ח שבונים העולם, ומרבים שלום בעולם,
שייד לקרא רב שלום בניך, ודו"ק.

וענין בחינת כהונה היא חס-ד ואוהב שלום
ורודף שלום כדרגתו של אהרן, ולא

מחשבת חיים

פניני חיים

רמז בזה שפעמים קורא הזית בלשון זכר ופעמים לשון נקיבה

והנה עלה זית טרף בפיה (פרק ח' פסוק י"א).

כתב רש"י: אומר אני שזכר היה לכן קורוהו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקיבה פי' שכל יונה שבמקרא לשון נקיבה וכו' ע"כ. והקשה הרמב"ן כי חזרת זכר היונים מנקבה לזכר במקום אחד בפרשה אין בו טעם ע"ש כל דבריו.

אמנם מצינו תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות כמבואר בגמ' והביאו רש"י בפרשת ויקרא, אלמא דבעופות כלומר בתורים ובני יונה שעוף אחר אינו קרב במזבח אין הבדל בין זכר לנקיבה ואפשר להקריב עולה גם נקיבה.

וגם מצאנו בשבת (מ"ט ע"א) גבי אלישע בעל כנפים דכנסת ישראל משולה ליונה מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצוות מגינות עליה, וגם קורא שם תפילין כנפי יונה.

ונראה דמצוות תפילין שמקשר יד כהה לראש על ידי אמונה ויחוד ה' ועשיית רצונו על ידי זה בטל חולשת יד כהה כיון שהכל מקושר להשי"ת, וא"כ נקיבה וזכר דומים והחלש יאמר גבור אני, כי הקשר להקב"ה מגין ומציל ומחזיק.

וזה על ידי שהיונה הביאה עלה זית מהר המשחה, כמבואר בתרגום יונתן שמכוון נגד בית המקדש, והשולחן נגד המנורה כלומר שגם הלחם והמזון בא על דרך המנורה של שמן זית שמרומוז על חכמת ה', דהיינו דהמזונות באים מיד הקב"ה כאשר הביא רש"י מגמ' עירובין (י"ח ע"ב), על כן נאמר במקום הזה טרף לשון זכר שעל ידי ביטול חולשת הנקיבה, ואין תמות וזכרות בעופות, דהיינו כיונה, כי הכל בחינת זכר, ודו"ק.

באוצר חיים

המשך מע"א

ובע"כ צ"ל דאף דהא דאין קידוש אלא במקום סעודה הוא מדאורייתא, מ"מ הא דצריך לשתות את הכוס לאו דאורייתא, ואולי אין צריך כוס כלל מדאורייתא. אלא שזה חידוש גדול דאיכא חיובא דאורייתא לקדש, בנוסף על הקידוש בתפילה, במקום סעודה, ומ"מ קידוש זה לא בעי כוס מדאורייתא. ובתו"ד העיר עוד דאינו מוכרח מה שנקט הגערק"א דהרא"ש ס"ל דקידוש במקום סעודה הוא מדאורייתא, ע"כ הערתו.

הנה מה שהעיר בסוה"ד דמדברי הרא"ש (סוף סימן ה') לא מוכח דסבירא ליה דקידוש במקום סעודה הוי דאורייתא. לכאוי מזה שדחה הרא"ש סברת הרבינו יונה שחידש דהוי אסמכתא, משמע שחוזר הרא"ש לסברתו הראשונה דהוי דאורייתא וכמו שנקט הגערק"א.

ובעיקר שיטת הרא"ש אי קידוש על היין הוי דאורייתא, עיין בפירוש הרא"ש בנזיר (ד' ע"א) בד"ה וקשה וכו' שהוכיח דהוא רק מדרבנן, מהא דמקדשין על הפת. גם בפסקיו (שם סימן ט"ז) מכריע הרא"ש שמקדשים על הפת. וגם מסיק שם כפירוש רבינו תם, דדברי הגמ' שם בנזיר 'קדושה ואבדלתא מושבע ועומד' הוא בלשון בתמיהה.

ומה שהעיר מגוונא דלית ל'י אלא יין דיתחייב מה"ת מחמת קידוש במקום סעודה, הנה על עיקר הוכחת הגערק"א יש לשאול עוד, דא"כ לכולי עלמא הרי שייך גוונא שמצווה לשתות יין, כגון בערב יום כפור שמצווה לאכול ולשתות, ואם אין לו כי אם יין, חייב לשתות מה"ת. אלא נראה דלכאורה כיון דאם יש לו דבר אחר לאכול אינו מצווה לשתות יין, א"כ יין לאו מצווה מקרי, וכמבואר במכות (י' ע"ב) ע"ש, ודו"ק.

והנני בזה דושה"ט, ומברך אתכם בשמחת פורים וכט"ס, ומצפה לשמוע ולהשמיע בשורות טובות וכל מילי דמיטב משה חיים שמרלר

ויטע אש

ניצוצי חיזוק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידד זי"ע ועכ"א

עובדות והנהגות

משתתף בשמחתן של ישראל ומצטער בצערן שותפות מלאה עם רגשות הזולת

רבנו שמח עם כל אחד בשמחתו מעומק לבבו כמו היתה זו שמחה אישית שלו. ומאידך, כאשר היה צער ליהודי נגע הדבר לליבו ולא יכל להירגע עד ששמע שרווח לאותו יהודי מצרתו. הרבה הצטער בצערם של ישראל והעתיר בעדם באמירת תהלים זמן רב מידי יום ביומו, ושולחנו, כיסיו ומגירותיו היו מלאים בקוויטלאך עם שמות לתפילה בעבור הכלל והפרט.

מצפה לישועתו של כל יהודי

כל פעם ששמע ל"ע על צרה של יהודי, היה במשך תקופה הולך עם הפתקים והשמות ומתעניין מה נהיה אם כבר נושע, וכן היה מחזק אנשים בעת צערם וצרתם באהבת ישראל לכל יהודי שבערה בו באופן מיוחד, אנשים רבים בעלי תשובה נדכאים ושבורי לב היו באים אליו והיה לומד איתם וחוזר על מאמרים ווארטים בהתחזקות ובאמונה.

לא יכל לשתות מרוב צער

אם היתה חלילה איזו בשורה שאינה טובה, ראו איך שנאנח ומצטער ולא יכול למצוא לעצמו מקום, ובמיוחד אם חלילה שמע על אחד מגדולי תורה או צדיק שנחסר מן העולם היה שבור ורצון. וכן בסוף השיעור היה רגיל לשתות לגימת משקה לברך לחיים, אבל בעת ששמע באותו יום או יומיים איזה בשורה לא טובה על אחד מגדולי ישראל היה נמנע מלשתות מרוב צער.

מצטער בצערם של ישראל

בשנת תשס"ח התפרסמה פרשיית שלושת הבחורים שנסעו לצינונו של הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א ומצאו עצמם אסורים בכלא היפני כמה שנים על לא עוול בכפם, הדבר תפס את מוחו ולבו של רבנו וגרם לו לצער רב. מידי יום ביומו האריך באמירת תהלים עבורם ודרש והתעניין אודותיהם בכל עת.

באותה שנה, בחודש סיון, שהה רבנו בבית נכדו הרה"ח רבי יוסף צבי לידר שליט"א למשך כשבוע וחצי. באחד הימים הפעילו בבית קלטת עם ניגוני דביקות חסידיים, ברגעים הראשונים נראה רבנו כמתלבט, אך לבסוף ניגש אל נכדו והעיר בעדינות "מי מסוגל ואיך אפשר להתענג בשרים וזמירות בשעה שיושבים וסובלים בכלא שלושה בחורים מישראל, איך?!"

איך אפשר לישון כשרבבות ישראל אומרים תהלים

בחול המועד סוכות האחרון לחיי היה בבית החולים מעיני הישועה ולקראת סוף חול המועד השתחרר קצת לביתו.

בליל הושענא רבה לאחר חצות הלילה, נראה רבנו יושב בסוכה על המטה ואומר תהלים ומידי פעם מנמנם, משכך ניגשו אליו ובתחנונים

עניני הפרשה

אלה תולדת נח נח איש צדיק וגו' את האלקים התהלך נח [ו, ט] הפרשה מתחילה עם נח ומסיימת עם אברהם אבינו, וברשי" פירש שהחילוק בין נח לאברהם שנח היה צריך סעד לתומכו אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו שנאמר (לקמן כד, מ) ה' אשר התהלכתי לפניו.

ובשל"ה הק' (בפרשתן סוד"ה ואח"כ) כתב שיש שני בחינות צדיקים, יש צדיק שהוא בחינת נח דהיינו שהוא מתיירא לצאת לרחוב ולהתערב עם בני אדם ולהשפיע עליהם כי מתיירא שיושפע מהם ולכן מתבודד בביתו ועושה עבודתו ביחידות, וזה היה הבחינה של נח שהיה סגור בתיבה, ויש צדיק שהוא בחינת אברהם אבינו, שהוא בטוח בצדקתו שלא יושפע לרעה מאחרים ועל כן הולך ומפרסם האמונה בחוצות ומשפיע מצדקתו לאחרים, וזה היה הבחינה של אברהם אבינו (ועי' גם בקדושת לוי כאן שמוכי' ב' בחינות הצדיקים אלו) וזהו שדרשו **'בדורותיו** אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום' פירוש כי אילו היה בדור ההוא של אברהם לא היה חסר כלל כיון שהיה כבר בדור ההוא צדיק כזה שמשפיע מצדקתו לאחרים.

פנים לגיהנום ובושת פנים לגן עדן, שענין עז פנים שייך גם על צד הקדושה דהיינו מי שיש לו עזות דקדושה צריך לצאת לרחוב העיר שהוא בחינת גיהנום ולהחזיר אנשים למוטב, וזהו **"עז פנים לגהינום"**, מה שאין כן מי שיש לו בושת פנים ואין לו כל כך עזות דקדושה וחושש שמא ישפיעו אנשי הרחוב עליו הוא צריך להיות סגור בבית המדרש שהוא בחינת גן עדן ולעבוד את ה' בבחינה זו, וזהו **"בושת פנים לגן עדן"**.

וכן הביא **בדברי יחזקאל** (ליקוטים ד"ה הועד, מהרה"ק מצעשינוב זי"ע) שפירש מה שאומרים בתפילה **"הוועד והותיקות לחי עולמים"** שיש בני אדם אשר מתנהגים במדריגה גבוהה וכאשר הם מתוועדים בין אנשים צריכים לרדת ממדריגתם ואף על פי כן אינם מונעים עצמם בשביל זה כדי לעשות נחת רוח לחי עולמים כמו שכתוב (משלי יד, כח) **ברוב עם הדרת מלך**, ויש בני אדם אשר מחמת כן אכן מונעים עצמם מלהתאסף עם אחרים, וזה הפירוש, שהן הצדיק הזה היושב ב'וועד' חברים לקרבם והן זה היושב ב'ותיקות' לעצמו שני הדרכים נכונים כיון שכוונת שניהם 'לחי עולמים'.

אלה תולדת נח נח איש צדיק וגו'. אמרו

בגמ' (עירובין יג.) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, וכתבו שם בתוספות (ד"ה נוח) שזה רק לסתם בני אדם אבל צדיק אשריו ואשרי דורו,

והביאור בזה שכמו שמצאנו לענין איסור והיתר שאם נפל איסור להיתר נעשה האיסור בטל ונהפך כולו להיתר, כמו כן כשהדור מבטל עצמו להצדיק נעשה כל הדור בבחינת היתר ובבחינת טוב כמו הצדיק וממילא נוח לו שנברא, שכל הדור מתעלה על ידי הצדיק.

ועל דרך זה פירשו בספרים מאמר המשנה (אבות ו, א) רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה כו' ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, שעל ידי שמתבטלים להצדיק מתעלים כולם, ולכן **'כל העולם כדאי הוא לו'**, וזהו שרומז כאן הפסוק **"אלה תולדות נח"** פי מתי כן נח לאדם שנברא, **"נח איש צדיק תמים"** היינו איש צדיק **"תמים היה בדורותיו"** שאז נעשה נח גם לכל דורו.

ועל דרך זה מביא כאן **בבאר מים חיים** בשם **המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע** על מאמר המשנה (שבת סו:) הבנים יוצאים בקשרים ובני מלכים בזוגין, ופירש בדרך רמז **"הבנים"** רומז לבעלי המדריגה הגדולה אשר הם שכחו מחפצי עצמם ונקשרו בקשר אמיץ וחזק, הם צריכים להיות בחינת **"יוצאים"** דהיינו לצאת לרחוב ולהשפיע על אחרים, והטעם מחמת שהם **"בקשרים"** ר"ל שהם קשורים ומקושרים תמיד להקב"ה ואין להם פחד פן יושפעו ח"ו להיפך, אבל **"בני מלכים"** היינו אלו שהם במדריגה יותר קטנה, הם אינם יכולים לצאת ולהתערב עם בני אדם פן יושפעו מהם, אלא צריכים בעיקר לעבוד ה' **"בזוגין"** מלשון פעמונים (תרגום של פעמונים הוא זוגין) דהיינו להשמיע את קולם כזג המקשקש בקול תורה וקול תפילה, וחלילה להם להפסיק מדביקות תורה ותפילה אף רגע אחד.

וכן פירש הרה"ק **הרבי ר' זושא זי"ע** (הובא בבית אהרן קמ"ד:) על מה שאמרו חז"ל (אבות ה, כ) עז

ביקשוהו שישכב לנוח, הרי מצבו הבריאותי מחייב מנוחה. אך רבנו לא אבה לשימוע ואמר "אני לא יכול!", ומשביקשו להבין מדוע אומר הוא שאינו יכול, הסביר "רבבות אלפי ישראל אומרים עכשיו תהילים, איך אוכל לישון!?" ולמרות שניסו לשכנעו שאם לא ינוח יצטרכו שוב לחזור לבית החולים, ענה שאמירת התהילים זה הסגולה הטובה ביותר מכל הסגולות.

'בעל שמחה' בכל שמחה של יהודי

וכמו בעת צער חלילה, כך גם בעת שמחה, היה רבנו מרגיש בכל שמחה של יהודי שזו שמחה פרטית שלו.

בדרך כלל כשהיו מזמינים אותו לשמחות היה מגיע ומדבר, ושמח בשמחת אחרים כאילו זה שמחתו. והיה רגיל לומר "כל יהודי צריך להיות בעל שמחה בכל יודישע שמחה".

ובדרך זו היה מפרש את הפסוק "טוב לב משתה תמיד", שמי שיש לו לב טוב ושמח בשמחת אחרים יש לו כל יום שמחות, כל בוקר בריתות, כל ערב חתונות ובר מצוות... וכן הלאה. והוסיף רבנו שאפילו אם אין הוא הולך לכל השמחות של כולם, אבל אלו הן השמחות שלו היות ויש לו אהבת ישראל ולב טוב.

וסיפר בנו שפעם עשה ברית מילה לאחד מבניו באולם יד עזרה בבני ברק, ואז היו מחלקים את האולם לארבעה חלקים והיו עושים באותו זמן כמה בריתות. וכשאביו רבנו זיע"א הגיע לשם אמר שזה מאוד משמח לראות שאפשר לשמוח יחד עם יהודים אחרים שעושים בריתות, וראו עליו קורת רוח גדולה מזה.

השתתף בברית ולא ידע של מי

היתה פעם שהשאיר את האוכל של ארוחת הצהריים ליום שלמחרת, וכשבנו הגיע בערב ושאלו מדוע לא אכל, אמר לו שהיום היה סנדק באיזה ברית וגם נשאר שם לסעודה, וכששאלו מי עשה ברית ענה לו שלא יודע...

השתתפות בלב גדולה מהשתתפות בפועל

הרבה פעמים כשהיו באים לקרוא לרבנו לשמחות והיה קשה לו ללכת, היה אומר "אני משתתף בלב" ואמר בשם צדיקים שהשתתפות בלב היא עוד יותר גדולה מלבוא, וכאשר היה אומר זאת הרגישו שהוא באמת משתתף בכל לבו.

וכן בעת שהיו מבשרים לו איזה בשורה טובה, היו רואים עליו כזו שמחה כמו אצל קרוב משפחה.

להתרגש מהצלחת אחרים

סיפר רבנו שראש ישיבה אחד אמר לו שכשהוא נכנס לשיבתו ורואה איך יושבים בחורי חמד ועוסקים בתורה הקדושה בחשק ועם 'גישמאק', הוא מתרגש מאד עד כדי כבי הורדת דמעות, ואמר הוא לאותו ראש ישיבה - זה לא חכמה, אם תתרגש כך כשתיכנס לשיבה של אחר ותתרגש כך זו חכמה... (נטעי אש ח"ב)

וזה ענין ההתחדשות בעבודת ה' [ויעו' בסוף פרשת בראשית באורך בענין ההתחדשות]

והחידושי הר"ם זי"ע אמר (הובא בחידה"ר עה"ת סוף עבודת השי"ת) שבגמ' (מגילה ג.) מובא שמרדכי הצדיק נקרא איש יהודי משום שכפר בעבודה זרה, והנה בחז"ל מצאנו עוד ענינים שהם כאילו עובד עבודה זרה כגון כל הכועס (עי' שבת קה:), וכן כל המתגאה (פסיקתא זוטרותא בהעלותך ב, ב), והיהודי הק' היה נשמר מאוד מכל המידות הרעות ממש עד הקצה האחרון שאפשר לבשר ודם להזהר ולכן נקרא "היהודי".

כל אלו שנשארו שם בעיר לבוב נהרגו רח"ל על ידי הרשעים ורק אלו שגורשו ניצלו והוא ביניהם. (ג) היה פעם בשבועות אצל הרבי מגור האמרי אמת זי"ע, ואמר האמרי אמת ש"בקריאת עשרת הדברות נכבד בעלייה את התורה עצמה".

(ד) אביו הגה"ק רבי יעקב מהרימלוב הנקרא רבי יעק"ל זי"ע (בעל כוכב מיעקב) היה בנו של הרב רבי אליעזר שהיה מתלמידי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, וסיפר רבי יעק"ל שבעת שהיה עדין תינוק בעריסתו ואביו היה יושב בחדרו ולמד כל הלילה במתיקות, ומדי כמה רגעים היה צועק בקול מרעיד "לב טהור ברא לי אלוקים, לב טהור ברא לי אלוקים" (תהלים נא, יב)

הילולת - הרה"ק רבי מאיר מארים מקוברין זי"ע

היה מתלמידי הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע. וחיבר ספר "ניר" על תלמוד ירושלמי.

יא חשון - הילולת רחל אמנו ע"ה

במדרש (איכ"ר פתיחתא כד) מובא שבשעת החורבן באו כל האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב וכן משה רבינו לטעון בזכותם של ישראל ולא נענו עד שבאה רחל וטענה שהיא סבלה כל כך בעת שמסרה הסימנים לאחותה וגו' ואמר לה הקב"ה בשבילך יהיה הגאולה וכמאמר ה' (ירמיה לא, טו-טז) **כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וכו' ושבנו בנים לגבולם.** ולכאורה צריך להבין במה היה יחוסה גדול מכולם שנענה הקב"ה לבקשתה יותר מלכולם.

ובנועם מגדים מבאר על פי מה שבגמ' (יומא ט:): אמרו על הפסוק (ישעיה כח, כ) **כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס,** שאחד העבירות שגרמו לחורבן בית ראשון היה עבודה זרה, שהעמידו ישראל צלם בהיכל בבחינת צרה, ועל זה לא היה תשובה לאבות הקדושים, אך רחל טענה שהיא גם הכניסה צרתה לביתה והעבירה על מידותיה והרי אמרו חז"ל (ר"ה ז:.) המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ועל דרך שהיה אומר **הבעל שם טוב זי"ע** על הפסוק (תהלים קכא, ה) **ה' צילך** שאם מתנהגים במידות טובות מעוררים גם למעלה שינהגו עמנו כן, ובזה נסתם טענת המקטרגים.

הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע פירש **אלה תולדות נח נח איש צדיק,** שנח היה מתעלה כל יום בצדקות וביראת שמים והיה כאילו נולד כל יום מחדש. וכמו שאמרו צדיקים (שפת אמת במדבר תרל"ט; ובבית ישראל וארא תשי"ח מ"ד מביאו מהאמרי אמת) שהיהודי הק' מפרשיסחא זי"ע היה מתעלה כל יום במדריגתו כמו מאינו יהודי ליהודי, ולזה נקרא בשם "היהודי". והוסיף על זה הבית ישראל שזה פירוש הפסוק (שמות ה, ט) **ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה,** שכל יום למחרתו יהיה כעין פדות בין עמי ובין עמך,

יומא דהילולא

ה' חשון - הילולת הגה"ק רבי משולם זלמן חסיד מפרנקפורט זי"ע

בחתם סופר (שו"ת א"ח סי' יח) כתב תשובה לאחד ששאלו על מקוה שמכסים אותה בנסרים האם מותר ללמוד שם, והשיב לו החתם סופר במשא ומתן בהלכה, ובסוף כותב לו דעובדא ידענו שבפרנקפורט היה החסיד המפורסם מו"ה זלמן חסיד והוא היה לו מקוה כזו בחדרו שבגן שלו והיה לומד שם בימות הקיץ, ואם כן מוכח שמוותר.

ו' חשון - הילולת הרה"ק רבי שלמה דוד הושע מסלונים זי"ע הי"ד

(א) בימי מלחמת העולם השנייה כשהיה מצור ולא היה כמעט מה לאכול, אמר, מה שפעם היו צריכים לעבוד לאכול בקדושה על חתיכת בשר שמנינה, צריכים היום לעבוד על חתיכת פת קטנה. (ב) אמר על מה שאומרים בתפילה "ישמחו ב'מלכותך ש'ומרי שבת" שהוא ר"ת שב"י, רומז שעל ידי השמחה בשבת קודש מעלים הכל משבי היצר הרע.

י' חשון - הילולת הגאון רבי דוב בעריש וויידנפלד מטשעבין זי"ע

(א) התפרסם מאוד בגדלות תורתו וענוותנותו שהיו ממש להפליא ובאופן נורא מאוד. וסיפר לי הרה"ג ר' חיים קורנברג ז"ל שפעם כשישב בסעודת הילולא דיליה בשיבת טשעבין אמר הגאון בעל מנחת יצחק (גאב"ד ירושלים) זצ"ל שאם רוצים לדבר על כל מעלה שלו בפני עצמה אפשר לשבת כל הלילה ולספר, שהיה גדול בתורה ובצדקות ומוכתר בכל מידות טובות, וכמאמר חז"ל (סנהדרין פח:.) ענוותן ושפל ברוך שייף עייל שייף ונפיק גרים באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, והיה מקבל כל אחד בסבר פנים יפות ומאירות עד להפליא.

(ב) אופן הצלתו מהרשעים ימ"ש במלחמת העולם היה בדרך נס גדול, כי בעת שרצו לגרש את כל היהודים הפליטים שבעירו (לבג) לסיביר היה הוא חולה, ורצו כמה יהודים לעשות השתדלות למענו אצל השלטונות שישאירו אותו במקומו ולא יגרשו אותו כי מחמת חוליו יקשה עליו הדרך לשם, אלא שהוא אמר שאף שהוא חולה הוא כן רוצה ללכת לשם כי רוצה ללכת יחד עם כל הציבור המגורשים, ולמעשה זה היה נס ההצלה שלו, כי

זכר צדיק לברכה

ד"ר ועובדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הגה"ק רבי יהודה הורוויץ מדז' יקוב ז"ע ועכ"א

עובדות קודש

שמח בשמחתן ומצטער בצערן (ח"ב)

הגה"ק רבי יהודה'לע קבע את מקום תפילתו בביהמ"ד דושינסקיא, ובלייל שבועות לאחר התפילה הלך לבקר אלמנות וגלמודים נדכאי לב. מרגלי בפומיא דברי הרמב"ם בהלכות יו"ט פ"ו הי"ח, שעיקר שמחת יו"ט הוא לא האכילה והשתיה אלא לשמח לב יתום ואלמנה, הוא נהג לחזור פעמים רבות על דברי הרמב"ם הללו, למרות שאצלו היתה עבודה עצומה באכילת שבת ויו"ט שלא כדרך הטבע.

זכרוני שפעם הוא חזר מהסיבוב הזה רק לאחר חצות לילה, בסביבות אחת בלילה ורק אז החל לומר תיקון ליל שבועות, כי הנהגתו הקדושה היתה שלא עשה קידוש עד לאחר גמירת התיקון. התיקון עצמו ארך כמעט שעות וחצי, כידוע שהיה מדקדק ומדייק בכל תיבה בתפילתו כך גם באמירת התיקון, שמעו כל מילה יוצאת מפיו. וקידוש הוא עשה רק בגמר אמירת התיקון, פעמים רבות זה היה רק בשתיים - שלוש לפנות בוקר.

(גליין דורות, ד' סיון תשע"ב - מאת אדמו"ר

מתולדות אברהם יצחק שליט"א)

רבינו לא נהג ללכת הרבה ללויות, אבל נהג הרבה בביקור חולים, וכן נהג לילך לנחם אבלים כחדשיים ושלשה אחרי האבילות, באומרו, כי עתה הזמן לחזק את האבל, כי בימי השבעה יש לו הרבה מנחמים אבל עתה מי חושב עליו, וכמה שיבח את מנהגו של ר' יוסף חיים זוננפלד ז"ע שהלך בחול המועד לבקר אלמנות ויתומים. (הרה"ג ר' זאב פעלדמאן שליט"א)

אירע פעם בליל ראשון של סוכות בדרך חזרתו מבהמ"ד, וכנהוגו תמיד הזדרז בהליכתו כדי לקיים מצות הלילה, והנה נודע לו על אחד שאירע לו חולי בתוך ביתו והרי הוא מוטרד מאד מזה, נעצר קצת, ואח"כ הזכיר בפני מלווהו את דברי הרמב"ם שעיקר שמחת יו"ט היא

גליוני מהר"י על תולדות יעקב יוסף

[שם] רע"ד - וז"ל: פירשו המפרשים וכל מעשיך יהיו לשם שמים [אבות פ"ב משנה י"ז], ר"ל גם מעשיך המיוחד לך מצד הגשמיות כמו אכילה יהיו לשם שמים, ומכל שכן מעשה עבודת הש"י, וההיפך הרשע גם מעשה עבודת ה' אינו לשם שמים רק להתפאר לעשות שם ומגדל וכיוצא להנאת עצמו, ומכל שכן מעשיו הגשמיים רק להנאתו וכו'. ובזה יובן אלה תולדות נח איש צדיק תמים וגו', ר"ל כל תולדות פעולותיו הגשמיים היה לשם שמים, ומכל שכן פעולות עבודת הש"י, וזהו שאמר ב' תוארים אי"ש צדיק, ר"ל בין מעשיו הגשמיים המכונה לכל איש המוני, ובין מעשיו של עבודת הש"י המכונה לצדיק, בכל היה תמים לשם שמים, היפך אנשי דורו, וזהו שאמר צדיק תמים היה בדורותיו, ר"ל גם שעשה מעשה הגשמיים המכונה לאנשי דורו אכילה, כמו שעשו אנשי דורו, אלא שהם כוונו להתענג בו והוא נתכוין לעבודת הש"י, שהיה את האלקים התהלך נח, בעל מעשיו, וק"ל.

וישאר אך נח. וע' פורת יוסף כ' ע"א - וז"ל: ובספר אחד ראיתי [נח איש צדיק תמים היה "בדורותיו"] כל זמן שהיה דורו קיים נחשב לצדיק נגדם, על דרך באת אלי להזכיר עוני [מלכים א' י"ז, י"ח], ודרשו [ב"ר נ', י"ט], עד שלא באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה אנשי עירי והיו מעשי רבים על אנשי עירי והייתי צדקת ביניהם] וכו', משא"כ כאשר תמו וספו דור המבול וישאר אך נח, בלי תואר צדיק, ודפח"ח.

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח. וע' ראש דוד קמ"ד - פרשת עקב וז"ל: בדרך הלציי אפשר לומר בפסוק אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח, הכונה אלא תולדות, בתולדות בני אדם אשר נבראו בכל הארץ יש שתי סברות, נח נח, כלומר או לומר נח לו לאדם שנברא, או נח לאדם שלא נברא, וההכרעה בין שתי סברות אלו לדעת אמיתות הדבר הוא, איש צדיק תמים היה בדורותיו, כלומר שראינו דאיש צדיק תמים הוא מצויין לטובה ולשבה, כי מעטו הצדיקים השלימים, ולכן צדיק תמים שלם הוא נזכר, ושבח נזכר בדורותיו, כי לא די בדורו אלא אחרי כן בדורות אחריו נזכר לשבח,

וזה מורה כי האדם קרוב להפסד, והן רבים עתה עם הארץ עושים מצות וגם עבירות חוטאים ועושים חסד הגדילו התערבות, ומאחר שכן הדבר מוכרע דנח לאדם שלא נברא יען הוא קרוב להפסד, וזהו שאמר את האלקים התהלך, כלומר שלא יברא וישאר את האלקים, נשמתו אל מקום אשר חוצבה, וזהו נח, כלומר נח שלא נברא, ונשמתו את האלקים התהלך.

וע' פורת יוסף ע"ד ע"ג - וז"ל: יש ב' סוגי צדיקים, א' שדבוק בקונו כשהוא מתבודד בינו לבין עצמו, משא"כ בתוך העיר, ויש דבוק בקונו גם בהילוכו בתוך העיר וכו'. ובזה יובן כי מעלת נח שהיה איש צדיק תמים גם בדורותיו, ר"ל גם בהולכו בין אנשי דורו, מכל מקום את האלקים התהלך נח, שהיה מחשבתו דבוק בו יתברך גם אז, ומכל שכן כשהיה בינו לבין עצמו, וק"ל.

ורבינו עמד על כך במלוא התוקף כי יקבלנו.
(זכר צדיק לברכה)

רבינו השתתף בשמחה אצל אברך בביתו, וראה שהריצוף שבור, אמר להזמין בעל מלאכה לביתו של ההוא והוזיל מכספו לתקן את מה שצריך. ודומה לזה כשהלך עם אחד ממקורביו ברחוב נעצר לפתע, והראה למקורבו על בית מסוים שגגו שבור, למחרת כבר היה מי שיתקן זאת. וידוע מהעניות שהיתה אצל עצמו וכל זה על אף שקבל סכומים עצומים עכ"ז היה חשוב אצלו כל פרוטה לחלקה לצדקה.

(הרב ר' ישראל מאיר ערלנגער שליט"א)

כשבא ענין של השכנת שלום בין אדם לחברו, או לעזור לחולה בסידור עניניו, אם היה רק צורך בכך, היה מתפנה לזה בכל שעות יומו, וכשנשאל על הזמן הנוח יותר, ענה "מה שייך, מתי שצריך", והיה נראה שיש לו ממש קפידה בזה, שלא לקבוע לזה "זמן הנוח יותר". והיה מרבה להביע התפעלותו מהנהגת הרה"ק מוה"ר איציקל מפשעוואסק צוק"ל אשר אין לו חדר מיוחד לעבודתו, וכל חדריו פתוחים לכל מיני אורחים, ובענין זה היה מוכיח הרבה את באי ביתו ומקורביו ומייסרם בדברים, שיהיה מוכנים לעשות טובה לאחרים גם מתוך אי נעימות וסבל.

כמה מסר נפשו וגופו על עניני "שלום בית" שמש הכו את לבו ורופפו את בריאותו, והיה כאשר נודע לו על מקרה הצריך עזרה לא חסך כל מאמץ ולא נסוג מכל פעולה, ואף דרש מאתנו להשקיע עצמנו עד הבאת הענין על תיקונו, הרבה פעמים נסיתי להשתמש בענינים כאלו בטענתי כי לא לי לעסוק בדברים אלו, אבל הא לא הרפה ובתקיפות היה מעורר אותנו לפעול כפי הוראותיו ופקודותיו שנבעו מלב מלא צער על צרותיהם של ישראל.

(הרב ר' שמחה בונם נויפלד שליט"א)

בעניני שידוכין היה מזדקק בכל ענין שהיה נראה לו שיכול לעזור באיזה אופן, ואף אם לא היה לו קשר ישיר לכך היה משתדל בזה על ידי אחרים, וכשאחד נשתמט מלעזור, באמתלא שאינו יכול או כיו"ב, היתה תגובתו "הראני קודם את רצונך ואח"כ נעריך את מדת יכלתך".

(הרב עזרא ויזל שליט"א)

פעם נכנס אליו אברך שהגיע מלונדון שאלו על איזה בחור מה שלומו, ומה נעשה עמו בפרק איש מקדש, כי היה בחור מבוגר, ענהו האברך שאין לדאוג, והש"ת יעזור, נזף בו רבינו ללמד בטחון באת אלי, כשהלה נמצא בצרה חייבים לעזור במעשה. (הרב ר' ישראל מאיר ערלנגער שליט"א)

סכומים כבירים. וכל זה היה בזמן שלעצמו חסך עד פרוטה ולא נהנה באצבע הקטנה.

(הרב שמחה בונם נויפלד זצ"ל)

בחכמה יתירה מתחסד רבינו עם הבריות, לנזקק נכבד החושש ליהנות מהצדקה, הוא אומר בלשון צחה: כי "זה נהנה (הראה על עצמו) וזה לא חסר (הראה - על המקבל)".

(זכר צדיק לברכה)

כאשר נזקק לאיזה עסקנות כגון לעזור לאחר בסידור חובותיו, לא נח ולא שקט עד שיסודר הענין גמרי, וגם כאשר הנצרך עצמו כבר נתעייף בינתיים לא שם לבו לכך. היה פעם שאחד דחה את הצעת עזרתו באדיבות, מחשש שיעמוד תחת בקורתו בהוצאותיו, ורבינו עמד על דעתו לבוא לעזרתו, וכשנשאל על כך, עד כאן, תמה ואמר האם מאחר שדחה ההצעה שוב אינו זקוק לעזרה, וכשאמרו לו כי הלה מהסס מטעם האמור, ביקש כי ישתדלו לשכנעו שזה יהיה לטובתו.

היתה פעם שידע רבנו כי אני צריך לשלם תשלום ראשון עבור רכישת דירה למגורים. היה אז שלג סוער בירושלים, ובבוקרו של יום נדהמנו לראותו מופיע בביתנו כשבידו צ'ק עם כל הסכום אותו היינו אמורים להכניס לבנק. (הרה"צ ר' יהודה יואל מילר, מזכרונותיו.)

לאחד מצדיקי ירושלים היה משגר מעות בסתר, בעילום שם, ל"הכנסת כלה". ואם ראה שהלה אינו רוצה לקבלו התעמק במחשבתו באיזה אופן אפשר להנות לו, לפעמים מצא הדרך על ידי ששילם את סעודת החתונה ישירות לבעל האולם. ולפעמים מצא הדרך ששילם עבור בשר ודגים לבעל החנות - שישלח את המשלוח לאותו פלוני, ולפעמים הטריח את עצמו אל ביתו - של אותו נצרך - והשאיר על שולחנו סכום נכבד. הוי מתן בסתר כהלכתו. ולפעמים כדי שהמקבל לא יתבייש, שלח שליח לחייט ונתן מחצית ממחיר הבגד, כדי שידרוש מהלה רק מחצית מהמחיר. (זכר צדיק לברכה)

נציין עובדה שהיתה לזוג שבאו ממשפחות שבורות, רבינו רצה לקנות להם מתנה מכונת כביסה, הציע אחד מבאי ביתו לקנות מכונת כביסה מחברה מעולה בארץ שמחירה אינו יקר כל כך, אמר לו רבינו לא ולא אלא צוה לקנות מכונה יקרה מתוצ"ח. (הרב משה פרידמאן שליט"א)

פעם הביאו לו "שטריימל" חדש כמתנה. מיד כשקיבלו שמע אודות איש אחד שמתקשה מאד להשיג צרכי הנשואין עבור בנו, קרא רבינו מיד לאבי החתן, ונתן לו השטריימל עבור בנו החתן. הלה לא רצה לקבלו, אבל לא היה יכול להשמט מפקודת רבינו שציוה עליו לקבלו, הלה ניסה לפחות לשלם תמורתו, אבל מאומה לא הועיל

לשמח לבבות נשברים, והלך לביתו של הנ"ל ונשאר שם במשך כל סעודתו, ושוחח עמו ועם ילדיו בסיפורי צדיקים ושאר דברים שהיה בהם כדי להרנין את לבו הנשבר, והאריך בשהייתו שם עד שעלו על יצועם, כך כשהגיע לביתו כבר היה סמוך לחצות.

(הרב עזרא ויזל שליט"א)

היה מתעסק בעניני צדקה ברוב חכמה והיה חשוב הרבה האיך להטיב לזולת, פעם השיא אחד את בנו ורבינו ידע שהוא דחוק במעות, הלך רבינו אל בעל האולם ושילם לו חלק גדול בעד השכרת האולם, וביקש מבעל האולם שלא יאמר לו כי מאן זהו שילם בעדו אלא יעשה את עצמו כאילו הוא עושה לו הנחה ממחיר ההשכרה.

פעם נכנס אחד וסיפר דאגתו לרבינו שעושה חתונה וצריך עוד כמה אלפים דאלער לצרכי החתונה, והוא צריך עוד להזמין אצל קעטרינג פלוני בשביל החתונה ואין לו ממון בשביל זה. אחר שיצא אותו איש אמר לי רבינו שיצלצל לר' שמואל בנימין שישא שהוא היה גבאי הקופה של רבינו ויאמר לו שילך להקעטרינג ויתן לו שלש אלפים דאלער ויאמר להאיש שהוא יתן לו הנחה על כל מנה ומנה. וכך הוי, ואח"כ כשנכנס האיש לרבינו אמר שב"ה השי"ת עזר לו והזמין לו כסף וגם הבעל הקעטרינג נתן לו הנחה גדולה בשביל מאכלי החתונה. (הרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל)

פעם אחת רצה יהודי אחד ליכנס לרבינו, ושאלתי אותו מה הוא רוצה מרבינו, ענה לי שהוא עושה חתונה וצריך עוד חמש אלפים דאלער בשביל ההוצאות, שאלתי אותו ומה אתה רוצה מהרבי וכי יש לו כסף שיתן לך, ענה לי שכבר נכנס להרבי בפעמים אחרות שעשיתי חתונה והרבי עזר לי, ומה איכפת לך שאני יכנס, נכנס אותו איש לרבינו וסיפר לו כל מצבו, ורבינו היה יושב על כסאו ולא הגיב כלל, וסיפר עוד הפעם כל הענין ושאל שהרבי יסייעו. רבינו הסתכל עליו ושתק, ולא ענה כלל, אחר שהפציר כמה פעמים נתן לו רבינו ידו ובירכו יהיה מצליח, והש"ת יעזור.

אותו איש מיד כשיצא משם, עוד על המדרגות צלצל לר' שמואל דסקל ואמר לו שהוא נכנס לרבינו והוא רצה ליתן לי אבל מה יעשה שאין לו, אמר לו ר' שמואל ימתן והוא יכנס עמו לרבינו, ולבסוף נכנס עמו ונתן לו הסכום שהוא צריך, אמר לי אותו איש אתה רואה (זעסט, די רבי העלפט מ'ך, אלע מאהל אדער אזוי אדער אזוי) הרבי עוזר לי בכל פעם או באופן כזה או באופן אחר. (הרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל)

סכומים אדירים לצדקה וחסד הוציא מתחת ידו לעניים ונזקקים, כמה פעמים היה סר בעצמו לביתם של אלו הנזקקים ומוסר שם

ברכה משולשת

הוראת הרב ר' יצחק הכהן הכהן זצ"ל
המגיד דברי יצחק
מחבר ספרו הקדוש 'ברכה משולשת'

פרשת בראשית
השפ"ד

ומוכן שעל ב' דרכים אלו לא קל להשיב איזה דרך הטובה והישרה. ונוכל לומר שבאמת כוונת המדרש כאן לא על רשעים ח"ו, אלא על דרך הצדיקים הקדמונים שבירו דרך תשובת המשקל שלכאורה אכזרית וכנ"ל. על כן שאלו רז"ל אין אנו יודעים באיזה מהם חפץ הקב"ה אם בדרך הצדיקים הקדמונים, או בדרך הבעש"ט בהשפעת כל טוב אפילו על הרשע. והשיבו, כיון דכתיב וירא ה' כי טוב הרי שרוצה בדרך הבעש"ט שעל ידי כל טוב יתביישו לחטוא ויטיבו דרכם.

ואליך תשוקתו ואתה תמשול בו. (ה, ז)

עיינן תרגום אונקלוס שהוסיף כמה דברים על המקרא, ופלא שעל חמשה תיבות האחרונים הללו לא תרגם כלום, ואפילו לא הביא לשון מקרא כדרכו בכל מקום. ובתרגום יונתן בן עוזיאל וירושלמי תירגמוהו. ולולא דמסתפינא אמינא מילתא חדתא, ידוע דלשון ארמי משתמשים ויונקים ממנו הקליפות, ועל כן כתבו התוספות והרא"ש על אומרם ז"ל (שבת יב, ב ד"ה שאין) אין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי, דהפירוש דמגונה בעיניהם ולא רוצים לשמוע התפילה בלשון ארמי. וזה שאמרו רז"ל (סנהדרין לה, ב) אדם הראשון אחר החטא בלשון ארמי סיפר. וידוע דכל כוחה של הטומאה היא כשנעלמה הקדושה מהם עד שיכולין להגיד בחוצפה 'אני ואפסי עוד'. אמנם אם היה בתרגום תורתנו הקדושה 'ואתה תמשל בו', היה זה פועל ביצר הרע והקליפות כת דיליה הכנעה כל כך שלא היה מרים ראש בתלמיד חכם וצדיק לפתותו, ואם כן היה בטל מהם הבחירה. וכמו כן אם היה בתרגום 'ואליך תשוקתו', היה על ידי זה נכנס ביצר הרע תשוקה כזו ששום אדם לא היה יכול לעמוד בו ח"ו, על כן לא תרגם אונקלוס ה' תיבות הללו ועל ידי זה אין ליצר הרע תשוקה כל כך להסית. וכל דברינו בדרך אפשר והקב"ה יורנו פירוש וכוונה אמיתית.

והארץ היתה תהו ובהו (א, ט).

אמרו רז"ל (בראשית רבה פ"ב, ה) אלו מעשיהם של רשעים. ויאמר אלקים יהי אור, אלו מעשיהם של צדיקים, איני יודע באיזה מהם חפץ, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב הוי אומר במעשיהם של צדיקים הוא חפץ ולא במעשיהם של רשעים.

ושאלת המדרש היא פלא, איך יהיה הוה אמינא שיחפץ הקב"ה במעשי הרשעים. אך יש להסביר כך, דהנה מצינו שיטה לגאונים וצדיקי קדמאי זי"ע שהורו לחוטאים שבאו לקבל עליהם לשוב, שיעשו תשובת המשקל נגד ההנאה מהעבירה יעשו תעניות וסיגופים, ובראותם רשע שלא קבל על עצמו לשוב נתנו עיניהם בו ועשאוהו גל של עצמות. ויכולים לאמר לכאורה שזה ח"ו מעשה רשעים רציחה או להטיל תעניות וסיגופים על בני אדם. אבל באמת כוונתם בזה לתכלית רחמנותם על הרשע שתתקן נשמתו בעולם הזה ולא יפול לגיהנם ואינם מתכוונים לירש מה מאותו רשע, אדרבא למנעו שלא יחזור עוד לסורו, כי בידעו שאחר כך יצטרך לסבול סיגופים קשים ומרים לא ישמע לפיתוי יצר הרע עוד. ורשע המומת לא ישתקע בשאול תחתיות ומיתתו תהיה כפרה על כל עונותיו.

אמנם אחר כך כשנתגלה הריב"ש ותלמידיו זי"ע, חדשו דרך חדשה הנובעת מפירושו בפסוק (תהלים צד, א) אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, שהקב"ה ישפיע לבני ישראל כל כך טובה שפשוט יתביישו לחטוא. (הובא בתולדות יעקב יוסף פרשת בא אות יא). ונבאר על דרך הציור, עברייני שנעשה ראש העיר ומוכרח להתעסק בצרכי הדת גם כן ולהפגש כמה פעמים עם הרב דמתא לא יהין לצאת בפרהסיא בשבת קודש כשהוא מעשן סיגריה וכמו כן בשאר ענינים מוכרח קצת להתגבר על יצרו, ואם הרב ירא שמים ולא יחניף לו ובכל עת מצוא יגלה למוסר אזנו כדברי חכמים בנחת, אז דבריו נשמעים ויוכל להחזירו למוטב.

ויצא יצחק לק לטוה

מדרש סיפורים ועיבורות קודש נפיו שמספרם רבינו זי"ע בחלק המעשיות בספרו הק'.

וכל שכן הלימוד בעיון עם תוספות. כמו ששמעתי ממורי ורבי הנ"ל, ששמע מגאון וצדיק מפורסם, שהיו באים אצלו כמה פעמים שידין יודאין לשאול ממנו ביאורים בגמרא. פעם אחת בא שד ושאל אותו קושיה גדולה שלא היה יכול לתרצה בשום אופן. ולקח הגמרא לעיין בה ומצא שהיא קושיית התוספות על הדף. ושאל את השד מדוע לא הסתכל הוא עצמו בתוספות. ואמר לו שאין לו רשות ללמוד דברי התוספות ואינו רואה אותו כלל, כי מקום תוספות שעל הגליון נראה לעיניהם חלק.

לימוד הגמרא הוא ליצר הרע ממש סם המות. כמו ששמעתי ממורי הגאון הקדוש רבי יעקב מרדכי אבד"ק בילגוריא צצוק"ל, שפעם אחת בא הגאון אב"ד קהילת לאדז רבי אליהו חיים מייזל צצוק"ל לבית המדרש, ומצא בחורים ואברכים מפלפלים, זה אומר, היצר הרע מתגנב ללבו של אדם בתחבולות אלה, וזה אומר באופנים אחרים. פנה אליהם הגאון הקדוש רבי אליהו חיים ואמר, אני אומר לכם מה שאומר היצר הרע לפלפולכם, דברו ממני כל היום ובלבד שלא תפתחו גמרא. כי גמרא היא לו סם המות ממש. עד כאן דברי פי חכם חן.

ברכה משולשת

תורת הנה"ק צ"ע רבי יצחק הכהן הכהן זצ"ל
המסורה והנה"ק ברע"ה
מחבר ספרו הקדוש 'נח לאשר' – ברכה משולשת

פרישת נח
תשפ"ד

אותו לגנאי, ופלא מי הוא שירחיב עוז בנפשו לדבר גנאי על צדיק שהתורה מעידה עליו שהיה צדיק, אלא ודאי שנח בעצמו היה זה המאן דאמר. הובא בשפתי צדיק בפרשתו. ואינו מפרש למי ולאיזה צורך אמר נח כן, ואולי הכונה כדברינו, שליצר הרע שבא להכניס בו גסות הרוח השיב כן כנ"ל והבן.

ייעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה.

נשאלתי על הכפל ויעש נח וגו' כן עשה. והשבתי שיש לתרץ על פי דברי מורי הגאון הקדוש ר' יעקב מרדכי זצ"ל אבד"ק בילגוריא, על פסוק (ויקרא ו. י) 'לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי', שברוב השנים הפשוטות קורין פרשה זו קודם פסח. והנה מנהג בני ישראל הכשרים בפולניה היה שעמדו והשיגחו בעת אפיית המצות שייעשה בהכשר ובהידור, ומובן שהנשים שמגלגלות המצות לא היו מהדרות כל כך או מתעצלות או מתעייפות, והיו כאלו שגם לא סעדו בביתם קודם הילוכן לעבודה ואכלו חמץ בין גלגול מצה אחת לשנייה, ובעלי בתים החרדים דקדקו שתרחץ ידיה אחר האכילה וכמה פעמים לא עלתה בידם והיו תמיד שבעי רוגז. ומנהג מורי הגאון הקדוש הנ"ל היה שלא לסמוך על המשגיחים שעמדו לפקח שייעשה בכשרות, אלא הוא בעצמו בא כמה פעמים ביום לראות במו עיניו, בפרט במקומות שהיו ידועים לעצלנים. וכשבא הביעו הבעלי בתים עגמת נפש על האי סדרים האלו. והשיב בזה הלשון, השם יתברך צוה אותנו בתורתו הקדושה, 'לא תאפה חמץ' זה 'חלקם' של בני ישראל שישיגחו שלא תאפה ח"ו חמץ, ואם אף על פי כן אחר כל ההשגחה לא יוכלו להניח דעתם, אז אני מבטיחכם 'נתתי אותה' את ההשגחה 'מאשי' מהשרפי מעלה שלי, והם ישיגחו שלא יהיה ח"ו חמץ. ודברי פי חכם חן. כמו כן כאן בתיבה, עיין בספרים הקדושים גודל הכוונות שהיה בכל ענין וענין שכמעט לא היה אפשרות בגדר אנושי לסדר הכל על מתכונתו ושלא לשכוח מה, דהרי נמשך העבודה מאה ועשרים שנה, ואחר כך להכניס את כל הבעלי חיים ומאכלם לשנים עשר חודש. על כן אמר הכתוב, שמאחר שעשה נח ככל אשר צווה ה', גמר ה' על ידו שבאמת 'כן עשה'.

וראה פלא שבעל הטעמים העמיד תחת תיבת 'אותו' תביר להמשיכו למעלה, ועל תיבת 'אלקים' מירכא להמשיכו לתיבות 'כן עשה' שבתחתן טיפחא סוף פסוק, שעל פי זה הפירוש, ויעש נח ככל אשר צווה אותו, ואז, אלקים כן עשה, ששלח מלאכיו לעשות כל הדקדוקים כמו שצריך.

איש צדיק תמים היה בדורותיו. (ו. ט)

ברש"י, יש דורשין אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב לכלום. ותמהו, הרי משנה מפורשת באבות, והווי דן את כל אדם לכף זכות, בפרט צדיק כנח שהקב"ה וחורתו הקדושה משבחין אותו ומעידין על צדקתו למה יבקשו לגנותו. ויש לומר דאדרבא גנאי הזה יותר שבח עליו, דהנה ביארנו בעזרת השם יתברך מה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה, 'התהלך לפני' הכוונה שתתחזק בעבודה כל כך שלא תצטרך סעד לתומכך ותוכל להתהלך לפני, ואף על פי כן כשתגיע למדריגה הגדולה הזו 'והיה תמים' בלי מום היינו שלא יעלה בדעתך שמץ גאווה, כאומרם ז"ל (מגילה כט, א) האי מאן דיהיר בעל מום הוא. כי מום הגיאות פוסל את כל העבודה כדכתיב, תועבת ה' כל גבה לב. ואם כן מתי התמימות נחשבת, אם אחר שמגיעים למדריגות עליונות כאלה, אף על פי כן מחזיקים בענוה ושפלות, זוכים ל'ואתנה בריתי ביני וביניך'.

והנה אברהם אבינו ע"ה היה בדור נח, שנח מת בשנת הנ"ח לאברהם אבינו ע"ה (אבן עזרא בפרשתנו ו. ט). גם היו אז שם ועבר וכמה וכמה צדיקים ותלמידיהם, והיה לו לאברהם טענה צודקת להשיב ליצר הרע שרצה להכניס בלבו גאווה על שזכה למדריגות הגבוהות דמה אני חשוב לעומת הצדיקים הישישים נח שם ועבר, ושפיר היה יכול להיות עניו. מה שאין כן נח, כשבא עליו יצר הרע אחר המבול ואמר לו נח הרי אתה צדיק יסוד עולם שבדור רשעים כאלו אתה ומשפחתך לבד נצלתם, ועל ידי זה רצה להכניס בו גבהות. על זה אמר בדורותיו, ופירש בזה מאן דאמר הדורש לגנאי, שזה היה תשובת נח ליצר הרע, דהאם רבותא בדור רע כזה להנצל הלא בעשיית מצוה אחת כבר נעשיתי כדאי לינצל, שהרי הם חטאו בג' עבירות חמורות וגם בגזל והיו רעים לבריות וחטאים לה' והייתי נחשב נגדם לצדיק, אבל אברהם אבינו ע"ה שהיו בדורו שם ועבר וכמה וכמה צדיקים והיה הוא נחשב לנגדם לצדיק, זהו הנחשב לצדקות, ואף על פי כן אמר ואנכי עפר ואפר והיה שפל כל כך, נמצא שאני פחות אפילו גם מעפר ואפר, וכמו שאמר נח בהיותו בגלגול משה רבינו ע"ה (ראה לקוטי תורה תשא ד"ה מחני) 'ונחננו מה', ואמרו רז"ל (חולין פט, א) גדול מה שנאמר במשה רבינו ע"ה ממה שנאמר באברהם אבינו ע"ה.

אחר זמן רב כשבאתי לארץ ישראל ראיתי בספר אחד מביא שהרבי ר' בונם זי"ע בא אצלו צדיק אחד שהיה שמו נח בפרשה זו, ואמר לו, רבי נח תגידו תורה בפרשה שלכם. ואמר הנה רש"י מביא שיש דורשים

ויצא יצח"ק לשוה

מדרש סיפורים ועיבורות קודש נפיו שמספרם רבינו זי"ע בחלק המעשיות בספרו הק'.

יהודי כשר.

אז לקח הרב הקדוש הכיפה מעל ראשו וישם אותה על ראש האלם, ותיכף התחיל לדבר. שאלו הרב הקדוש, מה יהיה תחילת דיבורך כשתבוא הביתה. השיב הבחור, הלא השכן שלנו יש לו בחנותו סחורה מוברחת בלי מכס, אלך לשוטרי הגבול ואגיד להם. וכך הלך ומנה כמה וכמה בעלי בתים שבעירו שילך למוסרם. אז פנה הרב הקדוש לאביו ואמר לו, עכשיו אתה רואה שלא כדאי שידבר, וטוב בשבילו ובשבילך שיהא הלאה אלם. ולקח מאתו הכיפה והפסיק מלדבר. ראה נא כי ישרים דרכי ה'.

שמעתי מאיש ירושלים תוב"ב שאביו ז"ל נסע להרב הקדוש רבי יהושע מבעלזא זצ"ל והיה נוכח באותו מעמד. שבא אחד מעיירה קטנה שבגליציה לבית הרב הקדוש והעמיד לפניו בנו בן עשרים שנה והיה גבה קומה ויפה תואר גם נראה בו סימני חכמה ושכל אנושי, אבל למעשה היה אלם לא יפתח פיו. ובכה אביו והתחנן שהרב הקדוש יברכו ברפואה שלימה שיוכל לדבר. אמר לו הרב הקדוש, למה לך שידבר, בטח אם היה טוב עבורו שיוכל לדבר היה ה' נותן בו כח הדיבור. והאב בכה וצעק שמאמין שבאם יוכל לדבר, יוכל לעשות עמו שידוך טוב ויוליד בנים טובים והוא גם בן יהיה

הגה"ה רבי נטע זצ"ל נטיעה של עזרה

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמדות מהאי חסידא זפרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינוידט זצ"ל ♦

נטיעה של חיזוק

כשראו את ר' נטע מתפלל או מברך ברכה ואומר תהלים וכדו' או עוסק בתורה וכן בכל עסק דקדושה או בעת שדיבר ביחידות או ברבים מענייני העבודה ואמונה וכדו'... הבינו וראו במוחש דבריו הקדושים של הרמח"ל בספר מסילת ישרים פרק יט, המבאר ענין "האהבה".

וזה לשון קודשו: **"והנה ענין האהבה, הוא שיהיה האדם חושק ומתאוה ממש אל קרבתו יתברך ורודף אחר קדושתו כאשר ירדוף איש אחר דבר הנחמד ממנו חמדה עזה.**

עד שיהיו לו הזכרת שמו יתברך ודיבור בתהלותיו והעסק בדברי תורתו ואלקותו יתברך, שעשוע ועונג ממש, כמו שאוהב... את בנו יחידו אהבה חזקה, אשר אפילו הדיבור בהם יהיה לו לנחת ותענוג."

וזה ראו עליו בכל עת ועידן, כשהזכיר שם ה', בסילודין ובכסופי אהבה, כשעסק בפסוקי תהלות ה' ואפילו בדברו אודות עבודת ה' ואהבתו ואמונה וכדו', ראו עין בעין כי האיש הזה כולו כוסף ומשתוקק להתענג על ה' ודבוק בו ית' ואין לו שעשוע ועונג נוסף עלי אדמות, אלא אך ורק לעבוד את ה' ולקיים תורתו ומצוותיו ולדבר עמו ית' ולעסוק בתהלותיו, יערב לו ידידותין מנופת צוף וכל טעם, וביותר בעת התפלה, שהיה לגמרי שקוע ודבוק בתפלה, בהשתפכות הנפש וברשפי אש שלהבת קודש, ומסיח דעתו מכל שאר ענינים.

נטיעה של אהבה

הנוכחים בשבעה שהתפעלו מן הסיפור הנורא שאלו וחיפשו איה לשו"ק של החוה"ל בפנים הספר, ואחרי שמצאוהו וקראוהו בפנים, יצא הבן הגדול הגה"ח ר' אביש שליט"א ברוב התפעלות והתרגשות עם הספר ונכנס לחדר של הבנות היושבות שבעה, ומתחיל לקרא ולצטט בפניהם לשו"ק של החוה"ל, ולגודל פליאתו, הנה הוא רק מתחיל לצטט, והבנות ממשיכות לצטט את המשך לשונו הק'.

בגודל פליאתו ותמיהתו, שאלם, מנין לכם בקיאות כזאת בספר חובת הלבבות, השיבו ואמרו, **הלא האבא צוק"ל היה חוזר ע"ז מידי לילה טרם שנתו**, כי זה כשנתיים ימים שהמחלה הנוראה קיננה כנראה בגופו הטהור של ר' נטע (כמו שמספר אחיו ר' מוטייל כי הבין ממנו כשנתיים לפני פטירתו שיש לו המחלה) ויסורים נוראים היה לו, ומרוב היסורים היה קשה לו להירדם, והעדיף להתיישב על יד השולחן מלשכב במטה מבלי יכולת לישון, ולפעמים נרדם קצת ע"י השולחן, אך אחרי שגברו והמשיכו היסורים והוכרח לנוח על מטתו היה פונה למטתו, ובלילות הקשים הללו, שהיו רבים למאוד ל"ע, היה חוזר בקול, **מיט א רוהיגקייט, בצלילות הדעת ובמתניות ובהירות, על דברי החוה"ל, אלקי, הרעבתני וכו' אם תשרפני באש לא אוסיף כי אם אהבה ושמחה בך.** וממילא הם כבר זוכרים את הלשון בע"פ, כיון ששמעוהו הרבה כ"כ...

מדרייגות בקבלת היסורים

היה שח ש"ב הגה"ח ר' סנדר פריינד זצ"ל ידד נפשו ומקורב מאוד אצל רבי נטע, כי כל הקהל היו מתפעלים מאוד **מסדר הנהגתו של ר' נטע בעת חוליו** בשכבו על משכבו מסובל ביסורים נוראים עד מאוד ואעפ"כ נפשו מתענגת ומתענדת בנועם התורה ועוסק בתורה כל רגע פנוי ומדבר בד"ת וחסידות עם כל הנכנס אליו, וכאילו

מנין ידעו בנותיו לצטט את לשו"ק של בעל החובת הלבבות?

בימי השבעה, סיפר אחיו הרה"ח ר' מוטייל, על מה שהיה בעת המלחמה, בשנת תש"ח, כאשר אירע האסון הנורא בבית הרה"ח ר' יצחק אייזיק אייזן ז"ל, ששהה בביתו עם משפחתו ופגז שנורה בטעות ע"י הישראלים פגע בדירה (אחרי שכבר היה הפסקת אש והותר להם לשוטט) ונהרגו כמה וכמה מיו"ח, בנו וכלתו ובנותיו ונכדיו, ונשאר הוא וזוגתו וא' הנכדות, ובנו שנהרג היה ת"ח גדול וחתנו של הגה"ח ר' אשר מאיר שולמן, והטרגדיה היתה נוראה.

וסיפר הרה"ק בעל נתיבות שלום צוק"ל בהתפעלות עצומה, כי עבר אז ליד ביתו של ר' יצחק אייזיק, אחרי האסון הנורא כדי לחזקו ולעודדו, ובהגיעו רואה הוא כל הבית מלוכלך בדם וחתיכות בשר, רח"ל, ור' יצחק אייזיק עומד ומלקט עצמות ובשר ודם ומכניסם לדלי, ומתנצל ואומר, כי הלא הם חיבים בקבורה, לכן עומד ומלקט דם ובשר יו"ח, לקיים מצות קבורה.

והנתיבות שלום בראותו זאת, כשכל הבית היה דומה לבית מטבחים רח"ל, חשכו עיניו ורצה תיכף לברוח משם, אולם חשש שיגרום ע"ז צער לר"א, ע"כ נכנס, ובהכנסו נדהם ולא האמין למשמע אזניו, **בשמעו את ר"א שבשעה קשה כזאת הוא לא שוכח ולא מאבד עשתונותיו ובמצב כזה עסוק לקיים "מצות קבורה", ואח"כ שומע את ר' יצחק אייזיק מקבל את הדין באהבה, פותח פיו ומצטט לשו"ק של בעל החובת הלבבות** (שער אהבת ה' פ"א) בלי להחסיר תיבה אחת וז"ל: **כמו שנאמר על א' מן החסידים, שהיה קם בלילה ואמר, אלקי, הרעבתני, ועירום עזבתני ובמחשכי לילה הושבתני ועוזך וגדלך הוריתני, "אם תשרפני באש, לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך". דומה למ"ש איוב (יג טז) הן יקטלני לו אייחל.** ע"כ.

שכח יסוריו וכן בתפלה וברכות וכל ענייני מצוה ומדות.

אולם היה שח' ר' סנדר, כי אצלו לא היה זה בגדר חידוש כלל וכלל, כי כפי הכירו את ר' נטע וגודל חיותו מתורה ועבודה וגדלות נפשו ודביקותו בה' תורתו ועבודתו לא היה לו צל של ספק ופשוט היה בעיניו כי **כך יתנהג ר' נטע בעת היסורים והמכאובים ולא חשב לרגע כי יתכן אחרת.**

אבל מה שהיה חידוש גדול ונפלא בעיניו עד מאוד, אשר לא עמד על סוד זה בחיים חיותו של ר' נטע, הוא היותו סובל יסוריו הנוראים והעצומים בדומיה ובשתיקה בלי להתאנח ולהתלונן באופן נשגב ונעלה מאוד, אשר ממש תסמרנה שערות הראש למשמע הדברים עד היכן הגיעו יסוריו הנוראים ולעומת זה קבלתו באהבה ובשתיקה בלי להתלונן ולצעוק כלל.

עד כדי כך, שפעם כשעשו לו טיפול מסויים אשר גורם יסורים נוראים ועצומים למטופל, עד שהדרך הוא לקשור את החולה למטתו בעת עשיית הטיפול הזה בחששם כי מרוב היסורים והמכאובים יברח וירד החולה ממטתו באמצע הטיפול, וע"פ רוב עכ"ז החולה מתפתל ביסורים נוראים עד שקופץ יחד עם המטה לאויר, ואצל ר' נטע כשעשו לו הטיפול **לא שמעו שום אנחה וצעקה ולא התלונן, ממש לא יאומן כי יסופר,** וגם בדפים שרושמים שם תלונות החולה וצערו ובקשותיו, לא נרשמה שום תלונה וצער ואנחה שנשמעה מפי ר' נטע, במשך כל ימי חוליו, עד שהתחילו הרופאים לחקור ולחשוב, כי אולי לפנייהם תופעה חדשה של מציאות המחלה הנוראה באופן הזה בלי יסורים, תופעה שלא הייתה קיימת עד עכשיו... ולא העלו על דעתם כי יתכן לבשר ודם לעבור כזאת בלי אנחות וצעקות... ודבר זה, היה שח' ר' סנדר בהתפעלות, על אף שהכרתי את ר' נטע מקרוב כל השנים, **לא העליתי על דעתי כי הוא עומד בדרגה גבוהה ונשגבה כזו.**

הכל הוא עם "השבון"

בהיותו בבית חולים נכנס אליו ת"ח א' ובעת שדיבר עמו נוכח לראות שיש לר' נטע כאבים ויסורים נוראים ורצה ללכת לקרוא לאחות שתתן לו משהו לשכך הכאבים, ולא נתן לו ר' נטע ללכת וא"ל ברוב ישוב הדעת ובדעה צלולה ס'איז

אלעס מיט א חשבון... [הכל הוא מדוייק ובחשבון] י"א שהתכוין גם שהכל בחשבון גם מה לעשות השתדלות לשכך הכאבים ומה לא, והיות שכאן היה זה כרוך בכך ששיכוך הכאב יבא ע"י הדיבור או מגע עם אשה, לכן ויתר ולא חפץ בכך...].

יצא י"ח השתדלות בעצם היותו בביה"ח

סיפר הגאון ר' וועלוועל פלדמן, כשביקר אצלו בבית החולים כששכב עם יסורים נוראים שהשתדל להסתירם ולא להראות שכואב לו, ושאל אותו האם יש לכם יסורים, והודה לו ש"כן", שאלו שוב האם הייתם מסכימים לקחת כמוסה לשיכוך הכאבים, ענה לו "שכן", התפלא ר' וועלוועל ושאל שוב, א"כ למה איפה זה אין אתם מבקשים שיתנו לכם כמוסה לשיכוך הכאבים, השיב ר' נטע ואמר, החלטתי בדעתי כי אני מקיים ויוצא ידי חובת ההשתדלות בעצם ביאתי ושהייתי בבית החולים, יותר מזה אין אני צריך לעשות (אבל כששואלים אותו אם רוצה לקחת ענה כן...).

לא יאומן כי יסופר, כאשר על אף היסורים הנוראים שלפפוחו, הוא איתן באמונתו התמימה בבורא עולם שמנהל הכל ומשגיח עליו, וסומך עליו שכל היסורים הם בהשגחה וגם התרופות להרגעתם הם בהשגחה פרטית, ואם מחמת חובת ההשתדלות יוצא י"ח בעצם היותו, שוב אין מוטל עליו לבקש שיתנו לו להרגיע הכאבים, שזה כבר חסרון באמונה בשבילו, כי הלא השי"ת משגיח עליו ואם ירצה ישלח לו...

עדיין אני יכול לסבול

עד"ז מספר הגר"ח"צ פקשר ששמע אז כמדומה בשם הגה"ח ר' סנדר פריינד, ששאלו פעם בבית החולים, הלמאי אינו לוקח כמוסה לשיכוך הכאבים, כשהיו אצלו בהישג יד, וראה איך שיש לו יסורים, ענה לו בתמימות ובפשטות, כי מרגיש שהוא עדיין יכול לסבול, עד קען נאך אויסהאלטן, וכ"ז שיכול לסבול היסורים למה לו לקחת כדור להרגעה... עמוק עמוק מי ימצאנו...

נישט איינשפארן

עוד סיפר. כי בשכבו על ערש דוי סיפרו לו כי הרבי מביאהו נוסע לרומניה

להשתטח ולהתפלל על קברי אבותיו הצדיקים, אמר לי ר' נטע למסור קויטל להרה"ח ר' ישראל שרייבר שנסע עם הבאהושער והיה משב"ק, שימסור זאת להבאהושער רבי בהיותו על קברי אבותיו הק', וצויה אותי שאגיד לו שאינו חפץ להפציר, זאך נישט איינשפארן, [דהיינו שלא להפציר לשנות חלילה מן ההנהגה של הקב"ה] רק לומר לו אז איך בין א טאטע פון קינדער, איך דארף נאך פירן די קינדער אונטער די חופה, אבל זיך נישט איינשפארן... והדברים עמוקים ונוראים עד מאוד וצריכים לימוד...

כמו כן מסופר שכששאלוהו למה אינו מפציר בתפילה והלא כוחו גדול בתפלה ויוכל להפציר בתפלה ולבטל הגזירה.

גם ע"ז היתה ענייניו עניה גבוהה ונשגבה מבינת אנוש, באמרו "למדתי אצל רבי הק' מהוסיאטין כי אל לו לאדם להפציר ולדחוק... נישט זיך איינשפארן"...

לשאלתו של אחיו הגה"ח ר' יוסל היכן למד כך אצל רבו הק', ענה וסיפר, כי בצעירותו אשר כידוע לא נפקד בפרי בטן והרופא אמר שאין לו סיכוי להיוושע, פעם בערב יו"כ כאשר עברו הקהל אצל ההוסיאטינער להתברך והוא ג"כ עבר, הציע לו אח"כ הגבאי שלרגל מצבו כדאי שיעבור עוד פעם כדי לעורר רחמים לעת כזאת אשר הוא זקוק לישועה, אכן בעברו פעם שניה שאלו הרה"ק מהוסיאטין הלא עברת כבר פעם אחת... [והוא לא חפץ להטיל האשמה על הגבאי שיעצו כך, ע"כ] ענה ואמר, כי עקב המצב שהוא זקוק לישועה רצה לעורר רחמים, ע"כ עבר פעם שניה... ענהו הרה"ק מהוסיאטין ואמר לו, כי אל לו לאדם להפציר ולדחוק את השעה... אלא להמתין ולצפות לישועת ה' ובבוא השעה ה' עוזר, "מעג מען דען זיין א דוחק את השעה?... ס'קומט די צייט העלפט דער אויבערשטער!...

[וכבר אז לשמע דברי קדשו של הרה"ק הרגיש והאמין בגודל אמונתו כי אכן ישועתו מזומנת ועומדת לבא, ורק צריך לחכות עד העת הנכון, וכמו שהתבטא ואמר, כי מהרגע ששמע מהרה"ק דברים הנ"ל הפסיק מ"לדאוג" אודות ענין הבנים כי הבין מדבריו שבודאי יהיה ישועה [בסוף].

ממעצין השי"ת

במשנת רבוה"ק לבית איז'בצא ראדזין

פרשת
נח

עלון
מס' 14

ספה"ק בית יעקב

ד"ת שנאמרו בשיעור בתורת איזביצא
על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

קטרוג כלל כי בזה אין שום רע כמו שהעובר אינו מוציא פסולת בבטן אמו.

ולכן עיקר הסתרת האדם מפני המקטרגים הוא שיתבונן שאינו בריאה נפרדת בפני עצמה רק עדיין הוא נקשר ונאחז בשרשו ואז שוב אין ביכולת לחול עליו שום קטרוג כי מאחר שהוא דבוק בשרשו ממילא יש לו שלימות כי מלכא שלים הוא. אבל מי שמסתיר עצמו ועריק מקמי מאריה הוא מאבד עצמו שע"י שמתרחק מהשורש ונפרד ביותר עי"ז שולטים עליו כל המקטרגים.

ולכן אף שנח לא הי' מבורר עדיין במעמקי לבו בשלימות רק כיון שחשב עצמו כאלו אינו בחיים נסתר מפני כל המקטרגים ועי"ז אמרו בזה"ק נח ודעמי' סתים מעינא הוי כדאיטא בתנחומא (נח סימן א') שנח כל אותה שנה לא ראה שינה בעיניו כי שינה הוא שכחה ונח לא ראה שינה היינו שלא שכח אף רגע אחד בעצמו להיות נדמה לו שהוא בריה בפ"ע נפרד מהשי"ת רק כל אותה עת המבול הי' מכלל עצמו בשרשו ועומד לנוכח השי"ת פנים בפנים בדעה בהירה וצלולה.

(יט) עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר. כי הנה כתיב (ירמי' כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' ומה היה ענין ההסתרה של נח בתיבה.

אמנם תירצו בזה"ק (נח סד ע"ב) ואי תימא נח ודעימיה אשתזיבו סתים מעינא הוי ובנין כך כד שצי עלמא לא אידכר דסתים מעינא הוה. ושורש הענין בזה ההסתרה הוא שכל אותה שנה ביטל נח את עצמו מכל הויתו וכח החיים שלו עד שלא נחשב חי רק כעובר בבטן אמו שאין לו חיים בפני עצמו רק כל חיותו נכלל באמו ועיקר חפצו ותאותו של העובר נמשך מרצון השי"ת בלבד עד"ז הי' נח מבטל עצמו כל אותו זמן שהי' סגור בתיבה שמסר כל חיותו ורצונו וכח הפעולה שלו להשי"ת שהוא ינהיגו כעובר בבטן אמו שאין לו כלל חיים ורצון בפני עצמו.

וזו היא עצה המובחרת נגד מדת הדין שלא יוכל לשלוט עליו. וכדכתיב (איוב מ"א) הוא מלך על כל בני שחץ אין על עפר משלו. היינו שעל מי שמתגאה לומר כחי ועוצם ידי בזה פוגע מדת הדין אבל זה שמכיר שאין לו שום כח בפני עצמו רק מה שהשי"ת נותן לו עי"ז אין

שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ועי"ז הקשו ואי תימא נח ודעימיה אשתזיבו (והרי שהיה שיור בגזירת הכליה ועי"ז תירצו) סתים מעינא הוה דלא אתחזי (דנח באשר שלא אתחזי והיה נסתר וסתים מעין הדין לכך ניצל), ועל דא כל מה דאשתכח בעלמא שצי ליה (ובזה בדור המבול כל מה שהיה מצוי בעולם נכלה ונמחה) ועל דא והוי' באתגליא ולא שצי כולא (אבל בעונש סדום ועמורה באשר שהיה בצירוף שם הוי' שהוא הנהגת רחמים לכך אף אלו שהיו באתגליא לא נאבדו רק אנשי סדום ועמורה הרעים וחטאים) אלוקי' בעי סתימו ובעי לאסתמרא (דבעת דין גמור צריך להסתיר ולהיות נסתם מעין הנהגת הדין ורק כך אפשר להינצל מתוקף הדין הכלה ונחרצה). עכ"ד הזוהר. והנה יש להבין מה ענין ההסתרה הזאת באיזה אופן וענין שייך להסתיר מעין ההנהגה העליונה.

תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר. כי הנה כתיב (ירמי' כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' ומה היה ענין ההסתרה של נח בתיבה. אמנם תירצו בזה"ק (נח סד ע"ב) ואי תימא נח ודעימיה אשתזיבו סתים מעינא הוי ובנין כך כד שצי עלמא לא אידכר דסתים מעינא הוה: שם בזה"ק איתא דבענין הפיכת סדום כתיב שם הוי' כי לא היה במידת הדין לגמרי רק דין ברחמים ולכך כתיב שם הוה המטיר דהיינו הוא ובית דינו, כי שם לא היה כליה אל כל העולם רק לערי החטאה, אבל בעונש המבול כתוב רק שם אלוקים כי היה במידת הדין לגמרי ללא שום רחמים וכל היקום וכל הברואים כלו ונאבדו ללא שום שיור,

ושורש הענין בזו ההסתרה הוא שכל אותה שנה ביטל נח את עצמו מכל הוייתו וכח החיים שלו עד שלא נחשב חירק כעובר בבטן אמו שאין לו חיים בפני עצמו רק כל חיותו נכלל באמו ועיקר חפצו ותאותו של העובר נמשך מרצון השי"ת בלבד עד"ז ה' נח מבטל עצמו כל אותו זמן שה' סגור בתיבה שמסר כל חיותו ורצונו וכח הפעולה שלו להשי"ת שהוא ינהיגו כעובר בבטן אמו שאין לו כלל חיים ורצון בפני עצמו וזו היא עצה המובחרת נגד מדת הדין שלא יוכל לשלוט עליו: כי הנה ענין ההסתרה לגבי הבריות הוא שאינו נראה בחוש העין וכך אין נופל בו דגשות המחשבה להתבונן עליו בפרטות, וכך נשכח ונעלם כאילו אינו ולא חל עליו שום גזירה ודין, וכמו כן הוא לגבי הנהגה העליונה כאשר האדם מסתיר ומעלים עצמו מהיותו ומציאותו הפרטית ומכליל עצמו בשורשו בהכרת אמיתיות ההויה האלוקית הכללית ונתבטל הפרט בהכלל, ואינו מרגיש ועסוק בנפשו כמציאות נפרדת ונבדלת ובתפיסה בהיקף סביבו רק מכליל עצמו בתפיסה הכללית האלוקית שהבורא והמנהיג וכל הכוחות כולם הם אצל השי"ת ומתפשט מרצונותיו ורגשותיו משלו, ובאין מערכת פרטית משלו והרי הוא כמי שאינו קיים כפרט וכנפרד רק כעובר במעי אמו שאין הוא נחשב כנברא נפרד שיש לו הנהגה ומערכת משלו והרי הוא נטפל וחלק מאמו, וזה ענין ההסתרה בעת דין, לא הסתרה ממקום אל מקום רק הסתרה עצמית אמיתית להתכלל בשורשו להיות כמי שאינו.

וכדכתיב (איוב מ"א) הוא מלך על כל בני שחן אין על עפר משלו. היינו שעל מי שמתגאה לומר כחי ועוצם ידי בזה פוגע מדת הדין אבל זה שמכיר שאין לו שום כח בפני עצמו רק מה שהשי"ת נותן לו ע"ז אין קטרוג כלל כי בזה אין שום רע כמו שהעובר אינו מוציא פסולת בבטן אמו ולכן עיקר הסתרת האדם מפני המקטרגים הוא שיתבונן שאינו בריאה נפרדת בפני עצמה רק עדיין הוא נקשר ונאחז בשרשו ואז שוב אין ביכולת לחול עליו שום קטרוג כי מאחר שהוא דבוק בשרשו ממילא יש לו שלימות כי מלאך שלים הוא: היינו כי כאשר נכלל עצמו בשורש הרי הוא נידון ונחשב חלק מהענין האלוקי, כי רק כאשר האדם הוא בפועל המציאות בתוקף היותו ומערכת בחירתו ורצונותיו והרגשותיו משלו אז הוא מציאות נפרדת לעצמו ונידון כברייה בפני עצמו, אבל כאשר הוא בכח העובר במעי אמו הרי הוא חלק אלוק' וממערכת האלוקית, ובמערכת זו אין פגם וחסרון ח"ו והמלך הגדול הוא שלם, ואין שייך כלל שמידת דינו יערער ויקטרג על פועל כפיו על מה ששמו נקרא עליו ח"ו.

אבל מי שמסתיר עצמו ועריק מקמי מאריה הוא מאבד עצמו שע"י שמתרחק מהשורש ונפרד ביותר ע"ז שולטים

עליו כל המקטרגים: כי הוית הישות והתפרדות לפרט בהתגלות ובחוזק הרגש עצמו הוא ענין התרחקות מהשורש והמקור, וכל כמה שמכיר ומרגיש מוצאו ושורשו עודו אחוז וכלול במקורו ועוד שייך אל אור ה', אבל בתוקף ההתרחקות עד כדי שכחת המקור ואמיתיות היותו אז יחשב (בתפיסתו, וכך נחשב באמת) כמקור ומציאות לעצמו ואין בו שום התחברות וצירוף אל מקורו ושורשו להיות נקרא שם ה' עליו.

ולכן אף שנח לא ה' מבורר עדיין במעמקי לבו בשלימות רק כיון שחשב עצמו כאלו אינו בחיים נסתר מפני כל המקטרגים: דאף שנח לא היה מבורר בשלימות לגמרי ממש להיות ניצול במידת הדין כמש"א חז"ל דאף נח היה במידת הדין להאבד, אבל ענין הנ"ל אינו ענין של זכות מצד האדם, אלא להיפך שעושה עצמו כמי שאינו ונכלל במקורו ואינו נתפס במציאות להיות בכלל הנידון והקטרוג וכמי שאינו קיים.

וע"ז אמרו בזה"ק נח ודעמי' סתים מעינא הוי כדאיתא בתנחומא (נח סימן א') שנח כל אותה שנה לא ראה שינה בעיניו כי שינה הוא שכחה ונח לא ראה שינה היינו שלא שכח אף רגע אחד בעצמו להיות נדמה לו שהוא בריה בפ"ע נפרד מהשי"ת רק כל אותה עת המבול ה' מכלל עצמו בשרשו ועומד לנוכח השי"ת פנים בפנים בדעה בהירה וצלולה: כי נח בתיבה היה צריך התאמצות תמידית לבלתי היותו הויה עצמית משלו, וזה פנימיות כונת חז"ל שלא ראה שינה כל זמן היותו בתיבה, כי ענין שינה הוא ההתכנסות אל תוך עצמו בהרגש מציאותו ושכחת כל דבר חיצוני ממנו (אשר בזה ימצא האדם מנוחה ומרגוע מטרדותיו המסובבים אותו והוא הכרחי לקיומו), ומזה היה נח נזהר כל ימי המבול להכיר את השי"ת בבהירות הכרה שהוא מציאותו וחיותו והוא כגמול עלי אמו, שאין לו משלו (ביכולת וברצון) כלום וזה היפך ענין השינה, וזה נרמז במליצתם ז"ל שלא ראה שינה בעיניו כנ"ל.

השיעור השבועי מאת ב"ק ארמו"ר שליט"א

בספרי רבותינו הקדושים לבית איז'בצא ראדזין
מתקיים מדי שבוע ביום רביעי בשעה 11:00 בלילה
בבית המדרש דרוהביטש (בעזר"נ)
רחוב מלאכי בעיה"ק ירושלים

כל מי שיש הערות בעניני הגליון ולכל עניני הגליון ולקבל את העלון במייל ניתן לשלוח לכתובת. ri0583256436@gmail.com
יז"ל ע"י עמותת מורשת בית איז'בצא ראדזין ע"ר

להשיג את ספרי רבותינו הקדושים בחנות ספרים ווינקל רחוב עלי הכהן 15 וכן ניתן להשיג במייל של המערכת
העלון נתנדב לע"נ רבותינו הקדושים ולזכות יהושע בן חוה לאה ומשפחתו

דברי תורה וחסידות

ניצוצי חיזוק והתרוממות במשנתו של האי חסידא ופרישא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת
נח
תשפ"ד

רשימות דיבורים

(נכתב ע"י הרה"ק רבי יהודה
מריימל בראנסדארפער שליט"א)

שביבי נוגה וזכרונות

וזאת למודעי כי לא נכתבו הדברים
בסדר כלשהוא כ"א קמא דאתי לידינו
רשמנו לזכרון.

תורת הח"ן

(א) סיפר שהרה"ק מאוסטילא ז"ל דיבר
פעם מידיעותיו בקבלה של חותנו כ"ק מרן
מהר"ד ז"ע ואמר בתמי, הרי אני מכיר
את כל שיעוריו וכל אימת שאני מדבר עמו
בעניני קבלה יודע הכל בבירור נפלא, אמנם
איננו יודע מתי לומד בתורת הח"ן, וסיים
רא"מ כנראה שאפשר ללמוד כשאף אחד
אינו יודע, ואמר שבבעלזא ה' נזהרים שלא
יודע שלומדים קבלה, יותר מן החטא.

קיכען חלה

(ב) פעם עלתה השיחה בענין הנהוג
בבעלזא לפרוס בליל שבת על חלה
פשוטה בלי שום צורה, והראה לי בס'
ליקוטי מהר"ן לבן הרה"ק מבארדיטשוב
ז"ע, שכתב בפר' קדושים בשם הרה"ק ב'
הפלא"ה ז"ע, דהנה כידוע הסעודה בליל
שבת הוא בבחי' נוקבא, כפי שאומרים
בשמו"ע וינוחו ב"ה, ובשב"ק בבוקר הוא
בבחי' דוכרא כפי שאומרים וינוחו ב"ו,
וע"כ בליל שבת מברכין המוציא על ריק
שקורין קיכען, והוא בלי צורה בחי' נוקבא
דאשה קרקע עולם, ובסעודת יום שבת הוא
בבחי' דוכרא ובוצעין על חלה עם צורה.
ובזה ביאר מש"כ ברמ"א סי' רע"ד סעי'
א' דבליל שבת בוצעין על החלה התחתונה
בבחי' מקבל דהיא נוקבא, וביום שבת על
העליונה בחי' משפיע.

והוסיף דמרן ז"ל ה' קורא להחלות דליל
שבת בלשון קיכען חלות, ואולי כי קיכען
הוא כמספר ר"ן הרומז על ג' הצידופים שיש
לכוון בליל שבת שעולים כמספר ג"ר, (עי'
סדרו של שבת שרש ב ענף ב).

אמירה לגבוה

(ג) סיפרנו לפניו מה שסיפר כ"ק האדמו"ר
רצ"ה מקרעטשניף זצ"ל שה' פעם לפני
המלחמה באיזה עיר נופש בצל מרן
ז"ע, ומרן ז"ל נכנס למנחה בערב שבת
ואמר להש"ן החסיד הנודע רבי יוס'ל
יארטשיווער ז"ל, יאסעלע הייב אהן הודו,
ואמר האדמו"ר מקרעטשניף דאולי הכוונה,
דמבואר בספה"ק ד'הודו עולה כמנין השם
אה"ה, לד' רומז על שם הוי"ה, כי טוב הוא
ב' השמות ביחד, וכשאמר מרן יוסעל הייב
אהן הודו, רמז לשם אה"ה.

נהנה רא"מ מהדברים ואמר תדעו: יעדער
ווארט איז געווען אויסגערעכענט, שכל
תיבה שהוציא מרן ז"ל מפיו הק' ה' במכוון,
ה' תיבות שמעולם לא אמר, אנשים חוזרים
על מאמרים בשם מרן ז"ל ואפשר לי להגיד
אם זה ה' מהתיבות שאמר או לא.

הדסים בליל שבת

(ד) דברו שמרן ז"ל הריח בליל שבת
בשמים נעגליך ולאוו דוקא הדסים, ואמר
כי אולי חשש לברך על הדס של לולב
כמבואר בטור סי' רצ"ז בשם רבינו אפרים
דלא יברכו בשמים על הדס שוטה שיבשו
עליו, (כנראה שהדסים חדשים ה' קשה להשיג).

קצה הלחם

(ה) אמר שלא הקפידו בבית מרן ז"ל
שלא לאכול הקצה של הלחם, וכמה פעמים
חילקו מזה בעת השלחן הטהור.

ברכת צדיק

(ו) סיפר כמה פעמים דבא"י גר הגאון
רבי אלימלך אלעזר ארנבערג ז"ל בעמח"ס
ארזי לבנון, ושמע ממנו שבילדותו נעשה
יתום ל"ע מאמו ונסע עם אביו לשינאווא
להרה"ק ב' דברי יחזקאל ז"ע על ראש
השנה, וביקש מהמשמש שיתן לו לעשות

איזה שימוש ת"ח לשמש הרה"ק משינאווא.
והנה הרה"ק משינאווא ערך את שלחנו
בליל ר"ה עד חמש לפנות בוקר, ואמר לו
המשמש הנה הרבי הולך למקוה ואח"כ
צריך לקאווע, וע"כ כיון שברצוני לילך
לנוח, אתה תכין הקאווע עבור הרבי, וכן
עשה, אמנם כיון שה' ילד ולא ה' רגיל בכך
לא עלה הקאווע יפה, והתחיל לבכות, שאלו
הרה"ק משינאווא על בכייתו, וענה שהוא
יתום וברצוני שהרבי יברך אותו שיגדל
לת"ח, נענה אליו הרה"ק משינאווא, אף אם
אברכך כל היום לא תגדל ת"ח, אם תלמד
תתגדל לת"ח א"ה, וסיים רא"מ שאכן כן
ה' ער איז געזעצען אין געלערנט אין ער
האט מצליח געווען ונתגדל לת"ח.

פעם בעת שסיפר את הסיפור הזה ה' זה
בביקורו בלונדון בבית להבלחט"א הרה"ח
רבי אלי' ענגלענדער שליט"א, ועמד שם
בנו הגה"ח רבי בעריש ז"ל, ושאל האריך
אפשר לשתות קאווע עם חלב תיכף אחר
גמר עריכת השלחן, נענה רא"מ אצל מרן
ז"ל כשה' רוצים להכין קאווע ולא ה' עדיין
ו' שעות מהטיש ה' נהוג ליתן חלמון (חלק
הצהוב) מביצה במקום חלב. (א' מהנוכחים הוסיף
- שידוע דבשתיית קאווע יש כל הד' בחינות דהמים הוא
דומם, גרעיני הקאווע הו"ל צומח, החלב וכן חלמון ביצה
הוא יוצא מן החי, ואדם השותה הוא מדבר).

חפץ של צדיק

(ז) פעם כשהשאל לאחד הפאטשיילע
של מרן ז"ל שה' תחת ידו, אמר אגיד לך,
איזה חשיבות שה' לפאטשיילע בבעלזא,
למרן מהר"ש ז"ע ה' בן הרה"ק רבי זונדל
ז"ל ופעם באה איזה חולה לפניו, נענה רבי
זונדל, הנה אבי מרן מהר"ש ז"ע ה' ביכלתו
לרפאות חולים בידיו הק', אמנם לפעמים
כשהחולה לא ה' לפניו או שה' אשה
חולנית, ה' שולח הפאטשיילע שלו ובזה
הועיל כמו בידיו הק', אני אמר רבי זונדל

איננו פחות מהפאטשיילע של אבי, ובכך שלח ידיו וריפא בידיו הק' את החולה. עוד סיפר דלהתקיעות של יום ב' דר"ה הי' מרן ז"ל לוקח פאטשיילע חדשה לכוון בברכת שהחינו במקום מלבוש חדש.

ציון הרשב"י במירון

ח) פעם כשנשאל ע"י הגה"צ רבי מאיר שטערן זצ"ל אב"ד מירון, למה אינו בא לשבות שבת במירון, נענה רא"מ בתמי האם נכון להיות שבת בבית החיים, הלא מרן ז"ע ציוה לילך ולטבול אחר עלי' על הציון הק' במירון.

סנדק

ט) דיבר מאיזה צדיק לפני המלחמה שהי' לו בת יחידה ובתו הלז' היתה חשוכת בנים ל"ע והבטיחה איזה צדיק שתושע אמנם התנה עמה שכשיוולד לה בן יכבדו אותו בסנדקאות, ואכן נושעה ונולד לה בן זכר, אמנם מחמת עיכובים שונים לא כיבדו לאותו צדיק שהבטיח לה בסנדקאות, ולאחר תקופה נפטר התינוק ר"ל, ודיברו הכל שזה הי' מההקפדה של הצדיק שהבטיח לה שלא כיבדו אותו בסנדקאות כפי התנאי, ואמר רא"מ שלדעתו אינו נכון שזה היתה מהקפדתו של זו הצדיק, אלא שסנדק ממשיך נפש הוולד, והצדיק הזה שהמשיך את הנשמה של הוולד בכח ברכתו, הי' צריך להמשיך גם את הנפש, ולכן כשלא הי' כפי הצורך, נפטר הוולד ר"ל.

יריקה בתפילת עלינו

י) שאלתי אותו אם שמעו בתפילות ר"ה במלכיות באמירת עלינו לשבח שמרן ז"ל אמר שהם משתחווים להבל וריק, והשיב כן דהיינו שמרן ז"ל אמר שהם משתחווים וכו', ושאלתי אם אפשר הי' לשמוע, אמר לי ראיתי שנתן יריקה כנהוג כשאומרים שהם משתחווים להבל וריק, והוסיף לא רוק הנראה לדיינים (עי' יבמות קו:), אלא אמר טו.. בפיו, ואמר עוד בשני מקומות רקק, בעת שאמר כי כל אלוהי העמים אלילים, וכן באשת חיל כשאמר וחגור נתנה לכנעני, החזיר פניו הק' לצד שמאל ורקק.

[הגה"ה - אציין מה שראיתי בסידור באר משה בנוסח חסידי קווינץ, יש הערה בתפילת עלינו לשבח לאחר המילים אל אל לא יושיע - רוקק ואומר: ימח שמם

וזכרם. ובהערות שבסוף הסידור כתוב: העיר כאן רבנו (הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקוזניץ זצ"ל) בכ"ק, שכן היה מנהג זקינו המגיד הקדוש מקאזניץ זצוק"ל באמירת תיבות: והאלילים כרות יכרתון].

עידי קידושין

יא) סיפר ששמע ממרן ז"ל שהקשה למה לא מצוים על עידי קידושין שיחזרו בתשובה כמו שמצוים לעידי גיטין הלא גם עידי קידושין הם ממקיימי הדבר כמו בגט, ות' בלשו"ק: ווען מ'זאגט דאס ווארט קידושין וועלכע יוד האט נישט קיין הרהור תשובה.

נטילת ידיים

יב) שאלתי איך הי' סדר הרחיצה אצל מרן ז"ל בנטילת ידיים לסעודה, אם לסירוגין או ברציפות, נענה ואמר שהי' קשה מאוד להבחין וכמה שהתייגע להבחין הסדר לא עלתה בידו.

יג) שאלתי אם כשנכנס מרן ז"ל לסליחות בשעה מאוחרת (כשכבר האיר השמש) השתמש בטלית שאולה, ונענה שמרן ז"ל לא השתמש בחפצי אדם זר. (ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א שראה פעם האריך שבטעות הלבישו למרן ז"ל איזה בגד מאדם זר כמדומה שהי' זה רעשוואלקע ואיך שרק נגע בה מרן ז"ל נתן רעדה ואמר אוי זה לא שלי).

יד) סיפר ששמע מיהודי אחד מהעיר קאזניץ דכידוע דהרה"ק מבארדיטשוב ז"ע הגיע פעם לשהות אצל המגיד מקאזניץ והי' שם על חג השבועות ובקדרותא דצפרא הלך הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע לטבול, מקום הטבילה הי' בנהר שבתחתית הנהר והי' צריכים לעלות בהר ואח"כ לירד להנהר, וכשהגיע הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע לראש הנהר קפץ וצעק בקול "לאמיר גיין טובלען די כלה" והתחיל ברוב התלהבותו להתגלגל במורד הנהר עד שהגיע להנהר, וסיפר היהודי מקוזניץ דבצעירותו לפני המלחמה נהגו הילדים להתגלגל בליל שבועות במורד אותו הנהר מקום אשר הי' מקובל שהתגלגל שם הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע.

טו) שאלתי אם כשנכנס מרן ז"ל לסליחות בשעה מאוחרת (כשכבר האיר השמש) לא השתמש בחפצי אדם זר. (ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א שראה פעם האריך

שבטעות הלבישו למרן ז"ל איזה בגד מאדם זר כמדומה שהי' זה רעשוואלקע ואיך שרק נגע בה מרן ז"ל נתן רעדה ואמר אוי זה לא שלי).

טז) סיפר ששמע מיהודי אחד מהעיר קאזניץ, דכידוע דהרה"ק מבארדיטשוב ז"ע הגיע פעם לשהות אצל המגיד מקאזניץ ז"ע, למשך תקופה, והי' שם גם על חג השבועות ובקדרותא דצפרא הלך הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע עם המגיד מקאזניץ ז"ע לטבול, מקום הטבילה הי' בנהר שבתחתית הנהר והי' צריכים לעלות בהר ואח"כ לירד להנהר, וכשהגיע הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע לראש הנהר קפץ ברוב התלהבותו וצעק בקול "לאמיר גיין טובלען די כלה", והתחיל להתגלגל במורד הנהר עד שהגיע להנהר, וסיפר היהודי מקוזניץ דבצעירותו, לפני המלחמה נהגו הילדים להתגלגל בליל שבועות במורד אותו הנהר מקום אשר הי' מקובל שהתגלגל שם הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע.

יז) סיפר ששמע מהרה"ק רבי יהודאלע זצ"ל מדזיקוב, שפעם אחת הגיע הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל ב' חוות דעת להעיר פויזען מקום מגוריו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, וכשנפגשו יחדיו הני תרי אריות, פלפלו ביניהם בדברי תורה והתווכחו במלחמתה של תורה, ולאנשי פויזען שהי' תמימי לב הי' נראה כאילו הג' בעל חור"ד אינו נוהג בכבוד הראוי כלפי הגרעק"א ורצו למחות על זה, ובכל עת שרצו להתקרב הראה להם רעק"א בידיו שלא יהיו להתקרב,

כאשר גמרו אומר בד"ת, אמר הגרעק"א, הנה אמאה"כ בתהילים (מה, ה): כי הנה המלכים נועדו, מאן מלכי רבנן, דהיינו כששני מלכים תלמידי חכמים נפגשים יחדיו ומפלפלים ביניהם בד"ת, עברו יחדיו, נראה שמתמלאים עברה אחד על חברו, (כדאיתא בגמ' קידושין ל': שנעשים אויבים זה לזה), המה ראו כן תמהו, האנשים שעומדים סביבתם רואין ותהין, נבהלו נחפזו רעדה אחזתם, שנראים כאויבים הנלחמים זה עם זה, שם חיל כיולדה, כמו באשה יולדת קודם הלידה צועקת בקולה, אמנם כשנולד הוולד שמחים כולם וקוראים מזל טוב, כן הדבר הזה, תחילת מתווכחים וצועקים, ושוב שמחים, כדכתיב את והב בסופה, שנעשים אוהבים זה לזה.

גליון שוקהבת מנחם

גליון מב

פרשת
נח
תשפ"ד

פניני תורה וחסידות מאת כ"ק הרב הצדיק
דבי מנחם מונדרדער אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל

לדמות בנפשו שאבותיו בכל הדורות מצפים לו

אלה תולדות נח נח (ו. ט.). הרה"ק רבי משה

מקוברין זי"ע פירש בדרך צחות 'אלה תולדות נח' מי הם התולדות של נח, נח, עצמו, כי לפעמים כשמתעוררים אצל האדם הרהורי תשובה להיטיב מעשיו וליקח את עצמו לעבודת הש"ת, תיכף בא היצר ומיאשוו כי במצבו ובימיו ובמקומו נמנע ממנו הדבר, וכבר אבדה תקוותו, ומשקט ומרגיעו באמרו כי העיקר הוא להשקיע כוחות בצאצאים, שהם יעבדו את הש"ת כראוי, משא"כ אצלו כבר מאוחר. וכך לוכד היצר ברשתו באופן זה דור אחר דור, שכל אחד מגלגלו לדור שלאחריו ואותו צדיק שיחלו עליו כל הדורות בושש מלבוא עד מי יודע עד מתי... אבל נח ידע כי קדושת צאצאיו תלוי בעבודת עצמו, כי כפי שיתעלה ויתקדש בעצמו, כך יוכלו צאצאיו להתעלות ולהתקדש יותר ויותר, משא"כ אם לא יעבוד עם עצמו, גם צאצאיו ישארו על עמדם, כי התולדות שלאחריו תלויים בו.

וכך היתה מרגלא בפמיה של רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע, שהרי בכל הדורות מתפללים האבות על צאצאיהם שיגדלו בתורה ועבודה, אלא שצריך האדם לגמור בדעתו שהוא יהיה הצדיק עליו ייחלו והתפללו אבותיו לאורך כל הדורות עד עתה, 'אלה תולדות נח נח' אני אהיה הצדיק עליו התפללו הצדיקים הראשונים.

רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע היה תמיד מעורר על ענין זה זה שבעת כאשר ניגשים לחנך הבנים אין הדבר שייך כמעט להוציא את עצמו מן הכלל ולחנך רק את בנוי מבלי שהאב ג"כ יהיה באותו המדרגה, כמו"כ אמר הרבי על עצמו שהוא מעולם לא הכה את בניו, ובמקום שהיה צריך להכותם היה אומר פרק תהלים או תפלה וכדו', והיה אומר תמיד לפני שמוזמן לאדם הצריך לתת מכה לילדיו לחנכם, יש לתפוס לפני זה 'א תענית'ל' מפני שזה שבא לידו שצריך להכותם הוא מכיון שהוא עצמו גם אינו נוהג כשורה, ועליו להכשיר מקודם את עצמו.²

מסופר על אחד שנכנס אצל רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע והתאונן בפניו, שבכל ימות השבוע הרי הוא עסוק במסחרו וכדו' ואין לו כמעט זמן פנוי לראות את בניו, ואינו ממלא את תפקידו בחינוך הבנים, אמר לו הרבי זי"ע הרי בשבת קודש הנך נמצא בבית, אזי תראה ביום השבת להראות לבניו כיצד הוא מתלהב בקדושת השבת, הן בשעת התפילות, והן בשעת האמירות, שיאמרם מתוך התלהבות וחמימות, וישקיע בהם בדברי תורה על שולחן השבת, ואז כאשר יראו בניו דמות אביהם שהוא אש להבה, ילמדו ממילא כיצד יש להתפלל ולהתנהג, טען האיש לפני הרבי אין אני אלא אדם פשוט ואין בא לפני חמימות והתלהבות כזה, הרי אני מרמה בזה את עצמי ואת בני בשקר גמור, ענה לו הרבי אעפ"כ כאשר מגיע ענין חינוך הבנים מותר להשתמש גם עם אש חיצוני הנעשה אף אם לא זכה להגיע לכך באמת, וזה מותר רק בענין חינוך הבנים, והביא הרבי זי"ע ראיה מהפסוק שמותר להביא

'אש זרה' בדבר שנוגע לחינוך הבנים, שהרי כתוב בנדב ואביהוא 'וימתו נדב ואביהוא וכו' בהקריבם אש זרה לפני ד' ובנים לא היו להם' ומשמע שכל חטאם של נדב ואביהוא בהביאם אש זרה הוא מפני שבנים לא היו להם ואילו היו להם בנים היו מותרים להביא גם אש זרה, דהיינו להראות כאילו הם בוערים בעבודת ד' אף שבאמת בליבם אינו כן, הרי לנו שעבור חינוך הבנים מותר גם דבר זה, כדי שיראו הבנים כיצד יש להתנהג בעבודת ד'.¹

כמו"כ היה הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע אומר בשם זקינו הרה"ק העטרת ישועה מדז'קוב זי"ע לפרש המאמר חז"ל מותר שלא לשמה בא לשמה, כלומר שאמר בענותנותו, אף שהוא עצמו עושה שלא לשמה, מ"מ שומעי לקחו הרי מתכוונים בזה לשמה, וא"כ אף אם אין הדבר אמת נקי, אבל הרי בא מזה אח"כ תועלת גדול לאחרים.³

עבודת חודש מרחשון ותחילת הזמן

בסה"ק נועם אלימלך מבאר פסוק זה על דרך עבודת הימים הנשגבים שעל"ט ועבודת הימים שלאחריהם, ומפרש בזה הפסוק 'ותנח התיבה בחודש השביעי' הכוונה על תיבות התפילה שרצויים ביותר בחודש השביעי הוא תשרי, שאם האדם מתקן אז את מעשיו תפילתו רצויה יותר משאר ימות השנה, כמו שדרשו חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה, ו) אלו עשרת ימי תשובה, שאז יש יותר השראת הקדושה, וזהו 'ותנח התיבה וגו' בשבעה עשר יום לחודש' היינו כי אחר שכבר עברו גם שני הימים הראשונים של חג הסוכות שקיים בהם מצות סוכה ולולב, מאז והלאה יש כח להקדושה לשלוט 'על הרי אררט' רמז להקליפות, שיוכל לשבר אותם ע"י הקדושה.

רחושי מרחשין שפוותיה

הרה"ק מרוז'ין זי"ע אמר טעם הדבר שנקרא חודש זה בשם מרחשון, כי 'מרחשון' הוא מלשון 'רחושי מרחשן שפוותיה' (חגיגה ג, א), שבחודש זה עדיין מורגש קדושת הימים הנוראים של חודש תשרי שעל"ט עד כדי כך שהשפתיים מרחשות כאילו מאליהן את תפילת ימי הרחמים והרצון, וכל הרושם של התפילות וההתעוררות שהיה לנו בחודש תשרי נמשכים ומתפשטים עד סוף חודש מרחשון.

וב"ק האמרי חיים זי"ע אמר פעם משל למה הדבר דומה, לגלגל הממונע ע"י כח העלעקטערי, שרואים גם אחרי הפסקת כח העלעקטערי ועדיין ממשיך הגלגל להסתובב מכח הקודם, כך היא עבודתנו בחודש זה, שהוא נעשה כמעט מאלינו, כי כאשר הוסק האדם בקבלת עול מלכות שמים ובתפילות הנשגבות של מלכיות וזכרונות שופרות, הרי נתלהב נפשו כל כך עד שאינו יכול להפסיק ונמשך והולך מאלינו, השפתיים ממללות מאליהן בתפלות ותשבחות להש"ת.⁴

פניני מנחם

א. רביה"ק היה תמיד אומר שכל אחד מאחל לעצמו שיהיו לו בנים גדולים וקדושים כאברהם אבינו, אמנם הם כשלעצמם טוב להם להישאר כמו תרח אבי אברהם...

ב. הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע היה תמיד מפליא הענין שהרבי לא הצטרך אף להכות את בניו, וכמעט לא הסתכל לעברם, ומ"מ גדלו בניו הקדושים של הרבי ונתעלו מאוד בעבודתם וקדושתם, אבל הוסיף ר' יהודה'לע שאין הדבר אמור לכל אחד, רק אנשים גדולים כמו הרבי זי"ע הם יכלו שלא לחנך את בניהם כלל, וגם בצעירותו היה טרוד כל ימיו באביו הסב"ק, וממילא השלימו לו הדבר מן השמים, אבל אנו אין לנו אלא להשקיע בחינוך הבנים אמנם כנ"ל שיפושש מקודם במעשיו.

ג. כענין זה מסופר על אדם אחד שנכנס אל הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע והתלונן בפניו, שהוא מביא עמו את ילדיו הקטנים לביהמ"ד, ולא די שהם כמוכחן לא מתפללים כלום מחמת קטנותם, הם משתוללים ומבלבלים אותו כל הזמן ומפריעים לו להתפלל, וא"כ למה יביאם לביהמ"ד, ענה לו ר' יהודה'לע אין לך דבר העומד בפני החינוך ואף שהם מפריעים ליישוב הדעת מ"מ החינוך שיראו איך מתפללים עדיף.

ד. רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע לפעמים כאשר היה רוצה להוכיח אחד מתלמידיו, לא היה אומר את דברי התוכחה בפניו של אותו האדם פן יפגע בו, אזי אמר הרכי בחכמה לאחד האברכים שהיו היימיש, והלה היה נוכח שם בשעת אמירת הנוזיפה, וכך תפס הלה שהכוונה הוא אליו, וברוב הפעמים היה השליח לקבל הנוזיפה הגה"ח ר' דוד לייב שווארץ זצ"ל.

ה. דרכו של רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע היתה שכל השנה היתה הכנה למועד הבא וכבר מפרשת נח התנוכה, ואמר נח נוטריקון נר תנוכה, דהיינו שיכין את עצמו מבעוד מועד לקראת החג.

פעם הביאו לפני הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע לוח שנה שהוציאו לאור ע"י מוסדות וויזניץ, חיך ר' יהודה'לע ואמר, מה שייך לוח שנה אצל וויזניץ... הרי השנה הקדימו היוונים והגיעו לוויזניץ כבר בשבת בראשית... דהיינו ששהה ר' יהודה'לע אצל רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע על שבת בראשית, והרבי כבר דיבר אז מגודל קדושת ימי התנוכה, ומהצורך להתכונן אליה.

חודשי מרחשון וכסלו יש להם שייכות לימים הנוראים

איתא בספח"ק אהבת ישראל (ברייתא הפרשה), דבראש השנה מקבל כל אדם על עצמו עול מלכות שמים וזוכה לכתובה וחתימה טובה, ואח"כ במשך כל חודש תשרי מחזיק בתוקף כל הקבלות טובות שקיבל על עצמו מכיון שעוד לא נגמר הפתקא עד הושענא רבא, אך לאחמ"כ בהגיע חודש מרחשון לפעמים בא האדם לידי רוגע והתרשלות ומדמה שמעתה כבר נחתם הכל גם אם חלילה לא יעמוד כל כך בהבטחתו, ולכן מזכירין לו שגם בחודש חשון רחוש מרחשון שפתיים בתפלה ובתחנונים לפני אדון כל שלא ינתקו ח"ו ממקור הקדושה, וכידוע מה שכתב בספח"ק זרע קודש להרה"ק מראפשיץ זי"ע (חנוכה ליל ג, ד"ה בפסוק אל ה') דאף שכבר יצאו הפתקין הנגורים בהושענא רבא, עדיין אין להם כח להתקיים עד חנוכה אולי יתקן האדם מה שעיוות, וקדושת החג נמשך והולך עד חנוכה ואז רשות לקיים הפתקין, לכך יש לו לאדם להמשיך על עצמו ולקשר את עצמו בקדושת הימים טובים.

כמו"כ בספח"ק בני יששכר (חודש מרחשון, מאמר א, אות ב, ד"ה יצא, ובאגרא דפרקא אות קכא) מביא משמו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע אשר הוא לפלא שעל פי רוב כל ההתחדשות הגזירות מן המסים והארנוניות בגלותנו מתחילות בחודש מרחשון, ואמר הטעם כי המרידה הראשונה במלכות ישראל היה בחודש הזה, ירבעם בן נבט עשה חג אשר בדה מלבו בחודש הזה, על כן נמשך מזה בעוה"ר שעבוד מלכיות אחרות עד אשר ירחם ה' ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם'.

ההתחדשות בתחילת זמן החורף

ובשם משמואל להרה"ק מסאכטשוב זי"ע כתב בזה (פרשת בראשית דף טו), "ונראה שיש תיקון לזה, ע"י ההתחדשות שבישראל בעת הזאת, שקובעין שעורים תמידים כסדרם ללמוד וללמד איש ואיש חבורה וחבורה, ההתחדשות הזאת מוציאה מתחת ידיהם [של שונאי ישראל] את כח ההתחדשות, אכ"י"ר", עכ"ל"ה.

ועתה בימים אלו שמתחילים בישיבות ובבתי מדרשות את זמן החורף הבעל"ט, הזמן גרמא להתחדשות בתורה ובתפילה, ולפרוע את השטר חוב שקיבל על עצמו והבטיח לקיימו כנ"ל. והחכם עיניו בראשו לתכנן את צעדיו

ולקבוע לעצמו בתחילת הזמן, מה מבקש לקנות בזמן הבא, הן בתורה הן בתפלה והן במידות טובות, כי האדם שיודע מה הוא רוצה ולקראת מה הוא הולך וחי עם חשבון, קרוב להצליח במסחרו, כי טוב סחרה מכל סחורה.

המשכת ההתחדשות למשך כל הזמן הבעל"ט

בהתחלת הזמן באים כל התלמידים עם כוחות דשנים ורעננים, "מיט א געוואלדיגע פרישקייט" ורצון עז להצליח בלימוד, לעלות ולצמוח לגאון ולתפארת בתורה ובעבודת הבורא, אך אחר תקופת מה עינינו רואות שמעטים הם אשר זוכים באמת ובתמים לדבק בתורה"ק כראוי, וכדאיתא במדרש (רבה, קהלת ז) וברש"י (קהלת ז, כח) שבנוהג שבעולם אלף נכנסים למקרא וכו' ואין מצליח מהם להוראה אלא אחד.

אמנם זאת עלינו לדעת כי עכ"פ יש לרומם את ההשגות ולהרבות בשעות רצופות ולא להסתפק בשעה או שתיים בלבד", כי אם בתחילת הזמן יתרגל ללמוד רק ג' או ד' שעות, אזי באמצע הזמן לא יישאר כמעט מאומה, אלא מתחילה כאשר הרצון והתשוקה גוברת, יש להרבות בלימוד כדי שלאחר זמן כאשר פג תוקפו כבתחילה כטבע האדם יישאר הוא עכ"פ עם ג' או ד' שעות רציפות, ואמרו בשם הגר"א זי"ע שכל עוד שהאדם לא למד ארבעה שעות ברציפות עדיין לא זכה כלל להרגיש טעם בלימוד התורה, ורק אחר שהתמיד ארבע שעות בלימוד, מכאן והלאה ככל שימשיך ויתמיד בלימודו יתחיל להרגיש נועם מתיקות התורה הק"ט.

מאין באת ולאן אתה הולך

והפנף להתעלות באמת במשך הזמן הבעל"ט ולקנות את התרה בקנין נצחי, עליו לטכס מראש עצות ותחבולות, ולכונן את צעדיו בתבונה ובהשכל, בבחינת 'דע את אלקי אביך ועבדהו'. ויהרהר לעצמו, לשם מה באתי ליישיבה הק', מה רצוני ושאפתי להשיג בתקופה זו, ומהו משא נפשי אליו הנני שואף להגיע לאורך ימי ושנותי עלי אדמות. וכשהאדם יודע במכוון לקראת מה הוא הולך, ונתברר אצלו רצונו ומאוי לדבק בתורה"ק באמת, בזה יצליח בס"ד לעמוד בחזקו שלא להיסחף אחר הרוחות המצויות ושלא לנטות ימין ושמאל במשך כל הזמן הבעל"ט ולעלות ולהתעלות בתורה.

פניני מנחם

ו. **רביה"ק בעל אמרי חיים זי"ע** היה מרבה לעורר תמיד שכאשר האדם מגיע אחר הימים הקדושים המלאים מצוות כרימון, יש להזהר שבעתים שלא להישל במידת הגאווה, לאמר בלבו שכבר השיג משהו, וקנה שלימות, והשווה הרבי לדבר ספח"ק בני יששכר שהפגם של חודש חשון הוא מכיון שירבעם בן נבט נתגאה ודימה את עצמו לשליט, לכן יצא מה שיצא ר"ל.

ז. שמעתי ממו"ח הגה"צ ר' אלעזר בריזל זצ"ל כשהיה כבן צ"ז שנה, שהרה"ק הבית אהרן אמר בזקנותו, כשהיה משכים בבוקר, רבונו של עולם, הן אמת שלא עבדתיך כראוי, אמנם מהיום אתחיל לעבוד הבורא כראוי, ואף שאתמול גם כן אמרתי כן, אבל עכשיו אתחיל מחדש באמת, והיה מו"ח אומר, הנני מתחיל עכשיו מחדש.

ח. בישיבתו של הגה"ק ר' מאיר שפירא זצ"ל ישיבת חכמי לובלין לא היו זוכים לתואר "מתמיד" רק אלו שהיו לומדים לכל הפחות מט"ז שעות ביום.

ט. שמעתי מאחד שלמד פעם עם הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע, שפעם שרר אצלם חוסר בהירות באיזה סוגיא, וכאשר נתאחרה השעה נאלץ הלה להפסיק והתנצל לפניו שכבר מאוחר ולמחרתו ימשיכו בלימוד. כשחזר למחרתו סיפר לו ר' יהודה'לע שנשאר ער והתעמק בסוגיא עד השעה ארבע לפנות בוקר, וייסרו בדברים על שהשאירו לבד והלך לו לדרך, ואמר לו בתמיה, 'דאס הייסט רעדן און לערנען?! איזה שייכות יש לך עם השעון בשעה שעדיין לא נתברר הדבר לאמתו? כיצד יכול אתה להשכיב עצמך ולהשאיר הסוגיא כך?!

י. בימי בחרותי שמעתי מפי זקן אחד שבתקופת היותו בחור בישיבה היה דבר פשוט שהבחורים מוסיפים לעצמם על סדרי הישיבה עוד סדרים ויש להם היקף נרחב בעוד מקצועות התורה שלא נלמדו במסגרת הישיבה, וכמו מסכת בכורות עם פי' מהר"ט אלגאז, שמי שלא ידעו על בוריו בעל פה - הגם שלא נלמד בישיבה - היה מתקשה למצוא שידוך כראוי.

זאת ליהודה

פעם סיפר אחד מנכדי הגאב"ד ר' יוסף חיים זוננפלד זי"ע להרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע על זקינו הגאב"ד שהלך פעם בחוצות העיר ירושלים, ולפתע באו נגדו חברי גדול של הציונים, ואחד מראשיהם עמד ביניהם, וניגש לזקינו הגאב"ד זי"ע כדי ליתן לו שלום, ואח"כ שאל הלה את הגאב"ד, עד מתי תעמוד כ"כ חזק במלחמה נגד כת הציונים, וכי אין אתה רואה שאנו קבלנו כבר הכל, ואנחנו כובשים את כל הארץ, מתי גם אתה כבר תיכנע לפנינו לראות שזהו האמת, ענה לו הרב, כתוב בפסוק 'כי דור ההפוכות המה', והפירוש הוא שאכן יהיה דור שיהפכו את הכל, אבל לעומתם הפסוק ממשיך 'בנים לא אמן בס', דהיינו בניהם של אותו דור כבר לא יהיו רשעים כאבותיהם ולא יאמינו באמונות טפילות כמותם, אלא יחזרו בתשובה, וע"כ הרי אנו צריכים להחזיק מעמד וללחום בחזקה נגדכם, כדי שבניכם כאשר ירצו לחזור בתשובה, עוד יהיה להם אל מי לחזור, אח"כ כשהלך האיש ההוא משם, שאל נכדו להגרי"ח, זיידע, הכל שיינע פשטים, אבל מה יהי התכלית הרי אין אנו רואים עתיד לפנינו, ענה לו זקינו, לא אמרתי שום חידוש של דרוש, כ"א מציאות גמורה, וכמו שאמרתני כן יהיה, ר' יהודה'לע היה מספר אח"כ סיפור זה, וכחיום באמת רואים מציאות' זו מול העיניים.

סיפר הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע שפעם היה עת צרה בעיה"ק ירושלים, והרבנות קבעו יום תענית כללי לכל בני העיר, והרה"ק המהרי"ץ דושינסקיא זי"ע החליט לא לקבוע התענית ביום הזה שקבעו הרבנות, אלא דווקא דחה יום התענית לבני העדה החרדית, ובאו לפניו כמה אדמו"רים חשובים, וטענו לפניו שאין להתבדל מכלל ישראל בדברים טובים, ואם כולם קובעים יום תשובה יש להצטרף אליהם, אמנם המהרי"ץ לא קיבל טענתם, ואמר 'מיר תשובה ברייטע פלייצענס', ואנו יודעים מה צריך לעשות ומה לא, ור' יהודה'לע נכח שם ואמר לו אח"כ המהרי"ץ, כי אם לא היה בא עמם הרה"ק בעל דמשק אליעזר זי"ע לא היה מקבלם כלל, ומחמת חשיבותו קיבל פניהם.

וכענין זה היה הרה"ק ר' יהודה'לע זי"ע מספר שפעם הגיעו ראשי המשכילים לזקינו הרה"ק הסב"ק בעל אהבת ישראל זי"ע ואמרו לו, למה אתה מוחרח ריב נגדינו, הלא אב אחד לכולנו, וכוננו בני השם, וכלשונו מיר האבן דאך איין פאטער, ענה להם הסב"ק, אמנם יש פאטער אחד, אבל לא מוטער אחד לנו [אם - מולשון מותר]. והפירוש הוא שאין ההיתרים שווים, ומה שאצלכם הוא מותר אצלנו הוא איסור חמור.

פרשת
נח

גיליון בית ארזים

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנות"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורה וז"ל הרח"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש
ז"צ, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש (בעל
שם קטן מבוטשעטש), מעובד באופן השווה לכל נפש

נח זכה שיעורוהו לעבודת השי"ת בלא שהתחיל להתעורר מעצמו

ונח מצא חן בעיני ה' (בראשית ו, ח)

יש לרמוז בזה, כי הנה מדרכי העבודה הוא, להיות האדם מתחיל לעורר עצמו מתחילה באתערותא דלתתא, אשר או אז זוכה שיעורוהו לעבודת השי"ת, כמאמרם (שבת קד). בא ליטהר מסייעים בידו.

אמנם נח לא התעורר מעצמו לעבודת השי"ת, אלא זכה שנמשך עליו חוט של חסד להיות מעוררים אותו מתחילה, בלא שיקדים הוא להתעורר מעצמו, ועל ידי זה זכה להשלים עצמו בשלימות העבודה בתכלית.

וזהו שאמר הכתוב 'ונח מצא חן', היינו שהיה לו נשיאות חן להיות מעוררים אותו לעבודת השי"ת באתערותא דלעילא בלא שיקדים הוא מתחילה לעורר את עצמו, 'בעיני ה', עד שזכה להשיג שלימות האמונה בהשי"ת, שעיניו מושטטות בכל, והוא עילת העילות וסיבת הסיבות (תיקו"ז יז), המשל ומשגיח בכל העולם כולו.

(פרשת נח סעודה שלישית בד"ה אלה תולדות)

*

נח זכה להינצל על ידי שתיקן פגם גילוי העריות ומיהר עצמו בתכלית ההזדככות

ונח מצא חן בעיני ה' (בראשית ו, ח)

ובמדרש (בראשית רבה כח, ט) שלא זכה להינצל אלא בזכות שמצא חן, וכן אמרו חז"ל (סנהדרין קת). אף על נח נחתם גזר דינם, אלא שמצא חן.

ויש לבאר בזה, כי מה שזכה להינצל היה משום שקלקל דור המבול היה בפגם גילוי עריות, כמאמר הכתוב (בראשית ו, יב) 'כי השחית כל בשר את דרכו', ואילו נח התגבר עצמו לתקן פגם גילוי עריות בשלימות הקדושה, ותיקן כל איבריו וחושיו והרגשותיו ותנועותיו לשורש הקדושה.

וזהו שאמרו 'ונח מצא חן', היינו שמתחילה היה בכלל הגיירה משום פגם גילוי העריות, אך על ידי שתיקן עצמו בקדושה שלימה, זכה להינצל מגזר דינו.

(פרשת נח השמיטות בד"ה אלה תולדות)

*

בני נח זכו להינצל על ידי זכות צדקות נח אביהם

אלה תולדות נח נח איש צדיק (בראשית ו, ט)

הנה נח זכה להציל נפשו מגזר דינו דור המבול, על ידי שתיקן עצמו בשלימות הקדושה, והתרחק בתכלית ההבדלה מתאוות העולם הזה, אמנם בניו של נח לא היה בידם זכות להינצל מגזר דינו בני הדור.

על זה אמר הכתוב 'אלה תולדות נח', זה הזכות שעמד לתולדותיו של נח, שלא יאבדו כאנשי דור המבול, 'נח איש צדיק', כלומר צדקת נח אביהם וגודל זכותו, היא שעמדה להם להגין עליהם להינצל מעונש אנשי דור המבול (אגדת בראשית פרק י').

(פרשת נח סעודה שלישית בד"ה אלה תולדות)

*

אברהם אבינו התעורר לעבודת השי"ת מעצמו לעומת נח שהוצרך שיעורוהו מלעילא

את האלקים התהלך נח (בראשית ו, ט)

וברש"י, ובאברהם הוא אומר (בראשית יז, א) 'התהלך לפני', אשר התהלכתי לפניו' (בראשית כד, ט), נח היה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו, עד כאן.

נראה לרמוז בזה, כי הנה אברהם אבינו התעורר בעצמו מתחילה לעבודת השם יתברך, ולא הוצרך לעורר וסיוע מהשם יתברך להתחיל בעבודתו ברוך הוא, אלא התהלך בצדקו והתחזק בעבודת הבורא מאליו, אמנם נח הוצרך מתחילה להתעורר מלעילא, שיוכל אחר כך להמשיך בכוחות עצמו ולהתעורר לעבודתו ברוך הוא.

וזהו שאמר הכתוב 'את האלקים', היינו על ידי האתערותא דלעילא שעורר אותו השם יתברך, 'התהלך נח' על ידי זה יכול היה להתהלך בדרכי העבודה, וליחד לבבו ליראה את השם יתברך.

(פרשת נח סעודה שלישית בד"ה אלה תולדות)

ליקוטי ופניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף
מדיליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד
סוהאלען, באקו ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

בלב ונפש, ועל כן אף בניו היו הולכים בדרכו לעבוד את השם יתברך בשמחה ובטוב לבב, ומהם הושתת העולם לדורות עולם.

**עניני בין אדם למקום כרוכים
ושלובים עם עניני בין אדם לחבירו**
נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את
האלקים התהלך נח (בראשית ו, ח)

הגאון רבי דוד מאשאקאוויטש זצ"ל (גלילי זהב פ' נח בד"ה נח איש צדיק) פירש מאמר הכתוב, בהקדים ביאור הכתובים (שמות לב, טו-טז) 'לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים והלוחות מעשה אלקים המה'.

דהנה יש בני אדם הטועים בנפשם, בחשבם כי יתכן שיהיה האדם שלם במידות טובות ושאר עניינים שבין אדם לחבירו להישמר מכל שמץ ועוולה, גם אם אינו בעל דת ואמונה לעסוק בתורה ומצוות בעניינים שבין אדם למקום.

אמנם האמת, כי שקר בפיהם ובלשונם יזבו, כי עיקר יסוד שורש הכל הוא האמונה בהשם יתברך ותורתו, ומי שאמונתו חלשה ורפה ואינו מקיים המצוות שבין אדם למקום, סופו שיהא נכשל גם באלה שבין אדם לחבירו. כי רק האמונה בהשם יתברך ובתורתו, תוליד בלב האדם תכונות נעלות ומידות ישרות, להסיר הקנאה והתאוה ורדיפת הכבוד ולשוב מן הרעה ומן החמס. אבל האיש אשר אינו מאמין בהשם יתברך, הלא אין דבר אשר יעצור בעד תאוותו ואשר ימנעהו מלהשיג מגמת חפצו, ואם לא ביושר ובהיתר, יעשנו בעוולה ובאיסור.

על פי זה כתב בביאור הכתוב 'לוחות כתובים משני עבריהם', רצונו לומר דמעבר אחד כתוב חמשה דברות בעניינים שבין אדם למקום, ומעבר השני כתוב חמשה דברות בעניינים שבין אדם לחבירו, וכל אלו 'מעשה אלקים המה', כי אלו השני עברים הם מעשי אלקים מיוצר אחד כוננו, והמבטל את הראשונים - אלו העניינים שבין אדם למקום, גם את האחרונים לא יקיים, כי אף שאין שני הלוחות מסוג אחד, שלובים

**העובד את השם יתברך מתוך
שמחה מובטח לו כי ילכו בניו אחריו
בדרכי עבודת הבורא ב"ה**

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו וגו' ויולד נח שלשה בנים וגו' (בראשית ו, ט-י).

מפרשי המקרא נתחבטו לפרש טעמא דקרא, אמאי הפסיק הכתוב בסיפור שבחו של נח אחר שפתח 'אלה תולדות נח', והוי ליה לומר מיד 'אלה תולדות נח שם חם ויפת'.

דבר נאה ומתקבל פירש הגאון רבי אברהם יעקב דערברמדיגער זצ"ל אבדק"ק גאלאץ (נפש חיה פ' נח בד"ה א"י דהנה), שהתורה מורה לכל אחד, איך יזכה האדם שיהיו בניו הולכים בדרך הישר, ויתנהגו גם הם בדרכיו הטובים של אביהם.

דהנה כאשר האדם עובד את השם יתברך בשמחה ומתענג בעבודתו, גם בניו משתוקקים לעבוד את עבודת השם יתברך בשמחה. ודבר זה הוא בטבע בני אדם, שאם רואים את אביהם שבע רצון באומנותו ושמוח בעבודתו, גם הם יבחרו באומנות אביהם, ועל דרך שאמרו חכמים זכרונם לברכה (קידושין פב): "אשרי מי שרואה את הוריו עוסקים באומנות מעולה". ולעומת זה, אם רואים הבנים אשר עבודת השם יתברך נחשבת בעיני אביהם כמשא ועול כבד ואין לו בה רצון, אזי אומרים לו הבנים מה העבודה הזאת לך, כשאלת הבן הרשע מן ההגדה, והרי הם עוזבים את דרך ה', ומשליכים אותה מעל צוואריהם.

ובזה פירשו בספרי יראים (נתיבות עולם למחר"ל, נתיב התמימות פרק ב') את הכתוב (משלי כ, ז) 'מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו', 'מתהלך בתומו צדיק' היינו שעובד עבודתו בתמימות ובשלימות בלב ובנפש חפצה, אז 'אשרי' לו לאדם כזה, כי אז זוכה שיהיו גם 'בניו אחריו', כי גם המה יחשקו לעבוד את ה' כמוהו.

בזה פירש את הכתוב 'אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים', שהקדים הכתוב לספר תכונתו וטיבו של נח, שהיה עובד את השם יתברך בשמחה ומתענג בעבודתו, בבחינת 'צדיק תמים' שהוא מתהלך בתומו

הם זה בזה, ואם יפול האחד אין שני להקימו (ע"פ קהלת ד, י).

לפי דבריו אפשר להסביר את שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (עירובין נד.): "אלמלי לא נשתברו לוחות ראשונות, לא נשתכחה תורה מישראל", שבירת הלוחות רומז לפירוד וחילוק בין שני הלוחות, בין אלו שהם בין אדם למקום לבין אלו שהם בין אדם לחבירו, ודין גרמא לשכחת כל התורה, כי אף סוג בין אדם לחבירו אין לו קיום בלעדי האמונה.

ברוח זה הובא (כרם הצבי פ' נח בד"ה ותשחת [בשם רבי ישראל סלנטר]) לפרש חילוק הקרי והכתיב בדברי הפסוק (שמות לב, יט) 'ויהיה כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות', דכתיב 'וישלך מידו', וקרינן 'וישלך מידו'. כי מתחילה שראה משה רבינו עליו השלום העגל שעשו ישראל, וכפרו בלוח ימין שבו הדברות שבין אדם למקום, חשב בדעתו להשליך מידו האחת רק לוח אחד הוא לוח הימין, ושוב התבונן בדעתו כי זולת האמונה באלוקי עולם וקיום המצוות שבין אדם למקום, גם אלו אשר בין אדם לחבירו יעברו מתוך היהודים, ועל כן 'וישלך מידו', שהשליך את שני הלוחות משתי ידיו, לידע ולהודיע כי שלובים הם זה בזה.

דבר זה מרומז עוד במאמר הכתוב (ויקרא ה, כא) 'נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו, כי הנפש אשר תחטא בה' במצוות שבין אדם למקום, אזי ממילא יבא לידי 'וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד' וגו'.

בזה ביאר המכוון במקראי קודש שלפנינו, 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח', כי טעם וסיבת מה שהיה נח איש צדיק ונשמר מן החמס והגזל ושאר עוונות שעשו בני דורו, שהם עבירות שבין אדם לחבירו, יען 'את האלקים התהלך נח', שהאמין בהשם יתברך ובהשגחתו וקיים המצוות שבין אדם למקום. אבל אצל שאר בני דורו כתיב (בראשית ו, יא) 'ותשחת הארץ לפני האלקים', שהשחיתו דרכם במה שכפרו באלקי עולם, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין קח.) שהיו אומרים 'לקל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי' כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו' (איוב כא, יד-טו), ובעבור זה באו לידי 'ותמלא הארץ חמס' והשחית כל בשר דרכו על הארץ, כי דרך ארץ בלא יראת שמים סופה בטלה.

אנשי דור המבול לא שמו אל ליבם כלל כי פגם יש במעשיהם

ותשחת הארץ לפני האלקים (בראשית ו, יא)

נראה לבאר, אשר כל כך היו משוקעים בחטאיהם, עד שלא ראו כל פגם במעשיהם.

וזהו מאמר הכתוב 'ותשחת הארץ לפני האלקים', כאומר אשר מעשי דורו של נח היו חשובים לחטא ועוון רק לפני האלקים, אבל בפני הבריות לא היה במעשים אלו שום חטא ועוון, אלא מדרכו של עולם היה.

נח היתה צדקותו רק בינו לבין קונו ולא השפיע לאחרים

על כן אין בני ישראל מתייחסים על שמו

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח (בראשית ו, ח)

יש לבאר טעם הדבר, אשר בני ישראל מתייחסים אחר האבות הקדושים אברהם יצחק יעקב, ולא אחר נח, אף שהם גם כן מזרע נח, והתורה מעידה עליו שהוא איש צדיק תמים, ואדרבה אומות העולם הם מתייחסים אחר נח ונקראים 'בני נח'.

ונראה, על פי מה שכתב האלשיך הקדוש (בראשית ו, ט), בטעם שלא הספיק זכותו של נח להציל את בניו מן המבול, אלא ניצלו בזכות עצמם, דכל צדקותו לא היתה רק בינו לבין קונו לעצמו כענין צדיק מחסידי אומות העולם, דכתיב 'את האלקים התהלך נח' ולא עם בני אדם, בבחינת 'א צדיק אין פעל' [צדיק בתוככי פרוותו].

והרי עינינו הרואות כי נצטווה נח לבנות התיבה, דכתיב (בראשית ו, יד) 'עשה לך תיבת עצי גופר' וגו', ובנאו משך מאה ועשרים שנה תמימות, כדאמרו חכמינו זכרונם לברכה במדרש (בראשית רבה ל, ז): "שכל מאה ועשרים שנה היה נח נוטע ארזים וקוצצן", ולא עלה על ליבו אפשר וניתן לשנות הגזירה ולבטלה להציל את העולם מכליה, ועל כן לא הספיקה זכותו אף לאחרים שינצלו בניו בזכותו, ומהאי טעמא אין ישראל מתייחסים אחריו שלא השפיע מעצמו לאחרים ולבניו אחריו.

מה שאין כן אברהם אבינו עליו השלום היה משפיע מעצמו דעת לאחרים, וכדאיתא (במדבר רבה יד, יא): "אברהם מוגייר את האנשים, ושרה מוגיירת את הנשים", הוא הורה לעולם מוסר ודעת ה' להכניס תחת כנפי השכינה, וכדמצינו עוד דבשעה שרצה השם יתברך להפוך את סדום, עמד אברהם להתפלל לפני השם יתברך להציל את הרשעים האלה, דכתיב (בראשית יח, כג) 'ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע', לכך מתייחסים בני ישראל אחריו להיות נקראים בני אברהם יצחק ויעקב.

*

א צדיק אין פעל' - הדואג לחמם רק את עצמו בלא לחמם את כל הסובבים אותו

ומענין לענין לבאר לשון השגור בפי העולם בשם הצדיקים 'א צדיק אין פעל' [צדיק בפרוותו], שמעתי מאמ"ז הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש דורהו זי"ע, דבזמן שיש קור גדול בחוץ אפשר לו לאדם להתחמם בשני אופנים, אם לחמם את הבית כולו, או שיתלבש במלבושים חמים ובפרוותו. והחילוק ביניהם, דבאופן הראשון נתחמם כל הבית כולו אף לשאר בני הבית, מה שאין כן באופן השני שהוא עצמו נתחמם, אמנם שאר בני הבית עדיין שרויים בקור גדול.

וכן מצינו אצל הצדיקים, שיש צדיק כשרואה שרוחות רעות נושבות בחוץ ובני ישראל נתקררו מן התורה והמצוות, הרי הוא משתדל להרבות תורה ומצוות להשפיע לאחרים דעת בעבודת השם יתברך. ויש צדיק שהוא צדיק בפרוותו, שמשתדל ודואג לעצמו שלא להיות נשפע מדעת אחרים לילך עמם אחר הבלי העולם הזה, ואינו משתדל להשפיע אף לאחרים לעשות כן.

ועל דרך זה פירש הרה"ק רבי ברוך קוסובר זי"ע (נחמד ונעים פ' נח בד"ה בשם תולדות יצחק) את לשון הכתוב 'את האלקים התהלך נח', שהיה מתבודד והולך במקום שאין שם בני אדם, כדי שלא יתחבר עמהם וילמד ממעשיהם. 'את האלקים התהלך', במקום שאין שם כי אם אלקים, באותו מקום התהלך נח.

טעם שלא הוכיח נח את בני דורו שיחזרו בתשובה

את האלקים התהלך נח (בראשית ו, ח)

הגה"ק הישמח משה זי"ע (פ' נח בד"ה צדיק תמים הא') כתב לפרש לשון הכתוב, וליישב טענת מדת הדין נגד נח אמאי לא הוכיח את בני דורו, וכעין מה דאיתא (שבת נה.) אשר טענה מדת הדין נגד הקדוש ברוך הוא אמאי אין מעניש את הצדיקים בעבור שלא מיחו ברשעים להטיבם לדרך ישרה, והשיב לה הקדוש ברוך הוא: "גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם", ושוב חזרה וטענה לפניו: "אם לפניך גלוי, להם מי גלוי", וקיבל הקדוש ברוך הוא את טענת מדת הדין.

והוא גופא כנגד טענת מדת הדין בא הכתוב להורות הטעם שלא הוכיח נח את בני דורו, ופירש את דברי הכתוב בשני אופנים, וזה יצא ראשונה, אשר באמת התהלך נח גם לפי מדת הדין הנרמז בשם 'אלקים' (ספרי פ' ואתחנן פיסקא כ"ו), כי הוא עשה וקיים את חובתו כלפי הקדוש ברוך הוא להוכיח את בני דורו, ולא עלתה בידו, וכדאיתא (סנהדרין קח.) "מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח בהם, הקדוש ברוך הוא מביא עליכם מבו"ל". ועוד זאת בשניה, אשר התהלך נח עם האלקים וזכה לשפע אלוקי ורוח הקודש, והיה גלוי וידוע לפניו אשר לא יקבלו בני דורו את תוכחתו, ועל כן לא הוכיחם.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין פים ובין פיבשה המקום ירחם עליהם ויזיאיאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

באמונתו יהיה

דברי תורה ממורינו המשיגה שליט"א

יו"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

גליון כ"א

פרשת נח תשפ"ד

אמונת השבת

פ' נח - חיזוק להתפלל גם אחר הגזר דין

פרשת נח היא חיזוק לנפש כי נאנחה ועגומה על כי עברו הימים הקדושים. אכן יתחזק בזה שילמוד בפרשה שהגזירה של המבול נקבעה על י"ז במרחשון. ולכן שברור הוא שכן **נכתב ונחתם ברה"ו ויה"כ והו"ר העבר.** כי נח ודורו לא התחזקו כל צרכם לבטל את הגזירה בימי התפילה והתשובה של תשרי. ומ"מ **אע"פ שכבר נגזרה הגזירה, מ"מ כתיב אצל י"ז במרחשון** "ויהי הגשם על הארץ". **ופרש"י:** ואע"פ שלהלן הוא אומר ויהי המבול, אלא כשהורידן הורידן ברחמים **אם יחזרו יהיו גשמי ברכה,** וכשלא חזרו היו למבול. עכ"ל.

והנה מהמאורעות בימינו אלה נראה בעליל שהקב"ה תובע מאיתנו מה לך נדרם קום קרא אל אלקיך שאף שכבר חלף חודש תשרי אל תסגור את המחזור ואת התהילים, כי אם המשיך להתפלל.

כל בר דעת המתבונן במאורעות המתרחשים כעת בעולם רואה שאין העולם יכול להתקיים כן, הן מצד מצב הרוחני, הן מצד מצב הגשמי. ובני ישראל בכל מקום שהם זקוקים לישועה גדולה. שמוקפים הם בארה"ק מכל צד משונאים. ואפילו הדרים פה במדינת אמעריקא אין להם לדעת מה יולד יום. וע"כ יפה צעקה המועלת לאחר גז"ה, וגם אחר שחלף תשרי יכולים לשנות הצירופים לטובה. וע"י הטבת האדם את מעשיו בהתחזקות בלימוד התורה בתפילה ובגמ"ח ובכל מדה נכונה משפיע לטובה על העולם כולו.

ובשבת הראשון של מרחשון כשקורין פרשת נח, יתחזק האדם בזה, שאע"פ שכבר עבר תשרי, ואע"פ שכבר נחתם גז"ד עדיין יש יכולת לישראל להחליף הצירופים ע"י תשובה ותפילה.

(אמונת עיתך, נח)

רוח התחדשות - ע"י לידת אברהם

וימת תרח בחר"ן ר"ת ר'ו'ח נ'כו'ן ח'ד'ש ב'ק'ר'ב'י. כי בפרשת בראשית נברא העולם. ופרשת נח הוא המבול והשבירה, וכן בראש השנה עשו תשובה. וככלות ימי החג שוב שבו לסורם כמו קודם התשובה ואח"כ **בלידת אברהם** שוב נתגלה הכח **להתחיל מחדש.** ומקשרים א"ע עם הפרשה ועם אברהם אבינו וזוכים לפרשת לך עם רוח נכון ולב טהור.

(אמונת עיתך, נח)

אמונת הפרשה

פרשה של נחמה - התולדות האמיתיות של יהודי

הנה נח לא העמיד תולדות עד היותו חמש מאות שנה. **וכאשר הזהיר את בני דורו** שעתידי הקב"ה להביא מבול לעולם ורק הוא ישאר בחיים, **הי' ללעג ולקלס** בעיני כולם, **שהוא כבר זקן קרוב לחמש מאות שנה** ולא העמיד תולדות **והם כבר כולם הולידו תולדות,** ודייקא הוא ישאר וממנו יומשך קיום העולם והם ותולדותיהם יאבדו, ואין לך שטות גדול מזה. והחזיקוהו לטיפש ולכסיל על דבריו.

אבל לאמיתו של דבר, אף שלפי ראות העין לא הוליד נח תולדות, אבל **האמת הוא שהיו לו הרבה תולדות,** והם: נח איש צדיק תמים, והיינו שהוליד את עצמו ע"י חידוש מעכשיו בכל יום ויום בעלותו ממדרגה למדרגה, ובכל יום נולד נח חדש שעדיין לא הי' ביום האתמול. וע"כ הכתוב צווח ואומר שלא תחשוב שלא היו לנח תולדות טרם שהוליד את בניו, כי "אלה תולדות נח - נח איש צדיק" אלו הם תולדותיו אשר הוליד בכל ימיו ע"י עבודתו להשי"ת. ובזכות ובכח תולדות אלו זכה להשאיר בחיים ולהנצל מהמבול ולא אנשי דורו אשר הולידו תולדות נשאר בחיים, כי הם ותולדותיהם אבדו, ורק תולדות נח (שהם מעשים טובים) הם אשר עמדו לו להנצל מהמבול.

וענין זה חוזר ונשנה בסוף הפרשה, דכתיב "ותהי שרי עקרה אין לה ולד". שלפי ראות העין לא היו לאברהם ושרה תולדות, אבל האמת הוא שהם הולידו תולדות במעשיהם הטובים. נמצא, שאברהם ושרה שלא היו להם תולדות, זכו ע"י מעשיהם הטובים (שהם עיקר תולדותיהם של צדיקים) שיהיו להם גם בגשמיות תולדות אמת שהם זרע ישראל. ושאר אומות העולם שלעגו עליהם בליצנותיהם נידחו מלהיות להם תולדות, שהרי אבדו מעלתם ואינם קרויים אדם, "וכל הגויים וכו' וכשחק מאזניים נחשבו הן איים כדק יטול. אבל אנחנו עמך וכו' בני אברהם וכו'".

וע"ז באה הפטרה של פ' זו [אשר כל הפטרה היא ביאור על הפרשה], ומתחלת "רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי לא חלה כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'". שהיא **נחמה לכנסת ישראל** שחושבת שהיא שוממה בעומק הגלות והיא נגזרת ומרוחקת. אבל האמת היא **"כי רבים בני שוממה** בעולה" ויש להם **הרבה תולדות** והפטרה זו היא מז' דנחמתא, ופרשת "נח" אשר שמו נקרא ע"ש נחמה, "זה ינחמנו וגו'", היא **פרשה של נחמה לכנס"י** "כי רבים בני שוממה מבני בעולה". ולא אנשי דורו שהולידו תולדות נשאר כ"א נח.

(אמונת עיתך, נח)

הגליון יוצא לאור

ולזכות החתן ישראל יוסף בן גיטל והכלה ביילא רוחמה בת שרה אסתר בורא עולם בקנין השלם זה הבנין

לזכות לרפואה שלימה

להאשה החשובה מרת גיטל בת מרים שתחי' לאורך ימים ושנים טובים עמו"ש

ההסתכלות הנכונה - על מאורעות שמיני עצרת

סיפור: זכות כ"ג סיון הגינה שלא יצא מזה היום רע לבני ישראל
עובדא הוה אצל הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק ז"ע בשנות המלחמה, כאשר ברחו הרבה לילינא, ובהיות כבר המקום תחת שלטון הרוסים הוציאו גזירה, כי חובת כל הנמלטים מאימת המלחמה לקבל עליהם אזרחות רוסית, אך הרה"ק רבי איציק'ל ז"ע אמר לכל השומעים לדברו, כי מאחר ורוסיה נודעה ברשעותה כלפי בני ישראל, והיה בכך מניעה גדולה לקיום התורה והמצוות, על כן הורה שלא יקבלו עליהם את האזרחות הרוסית.

כראות אנשי השלטון כי היו שנמנעו מלקבל על עצמם אזרחות רוסית, על כן גזרו לאמר, כי כל אלו שלא יקבלו עליהם אזרחות רוסית, יגורשו לסיביר, אשר כידוע גודל התלאה והצער שהיה מנת חלקם של המגורשים לארץ גזירה זו.

תכף באו אצל הרה"ק רבי איציק'ל ז"ע כל אלו שסרו למשמעתו ולא יקבלו עליהם אזרחות רוסית, ובינו על מר גורלם, אך נענה להם הרה"ק רבי איציק'ל ז"ע כי **בוודאי יצא להם מזה טובה גדולה**, שכן היום שהוציאו את הגזירה לקבל את אזרחות הרוסים, היה זה ביום כ"ג סיון, שהוא היום בו ניתנו האגרות השניות, וביום זה שמחו היהודים ועלו עד מאד, כדברי הכתוב (אסתר ח. יז) 'ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משנתה ויום טוב', ונאמר עוד (אסתר ח. טו) 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר', על כן החליט בעצמו כי **מן הנמנע הוא שמיום גדול כזה בו היה יום שמחה לישראל, יצא איזה דבר צער לבני ישראל, ולכן בוודאי יצא להם מזה טובה גדולה.**

ואכן לאחר מכן ראו עין בעין, כי כל אלו שנתורו בילינא נהרגו ונטבחו על ידי הנאצים ימ"ש, ואילו אלו שנסלחו בסיביר היתה להם נפשם לשלל, ואף שסבלו מכמה עניני עינויים, אך בכל זאת היה להם פליטה גדולה בהישארותם בארצות החיים.

יום שמיני עצרת יועיל - שלא יצא רעה לבני ישראל במלחמה זו

כך יש לומר גם לענינו, אשר ביום שמיני עצרת שהוא היום היותר גדול מכל ימות השנה, אם כן בוודאי גדול הוא אף מיום כ"ג סיון, ואילו בזה היום פתחו אויבי ישראל במלחמה על יושבי ארץ ישראל, בזה היום שהוא יום בו צוה ה' להקריב פר אחד, וכדברי המדרש (הובא ברש"י ויקרא כג. לו) שביקש הקדוש ברוך הוא מבני ישראל עכבו עמי יום אחד, ובוזה היום רוצה ה' בעמו להתבודד עמו, ואחרי שמשך ימות התג הקריבו את שבעים הפרים כנגד שבעים אומות העולם, הרי שבשמיני עצרת אין כל זר עמם בשמחתם, והוא יום בו השם יתברך קורא לעמו ישראל בבחינת הכתוב (שיר השירים ה. ב) 'אחותי יונתי תמתי', וכמבואר בשם הצדיקים ז"ע, שאין לנו כל השגה ביום זה שהוא בחינת 'חודא שלים', ובו מקרב השם יתברך את עמו באהבה רבה ובחביבה גלויה, באמרו להם עשו לי סעודה קטנה כדי שאינהה מכם (רש"י ויקרא כג. לו).

על כן בוודאי מיום גדול זה שהוא היום היותר גדול שבכל ימות השנה, **בוודאי יצא אף ורק ישועות ונפלאות, ויהיה קידוש השם באופן עצום**, ויראו כל העולם כולו איך יתגלה כבוד מלכות הבורא ברוך הוא עלינו, להיות יוצא כבוד שמים גדול מזה היום, שהרי התחילו את מלחמתם בזה היום, ובוודאי יצא מזה אף ורק טוב, ומה שהיה מאורעות קשים בזה היום רחמנא יצילן, אין זה אלא תיקונים אדולים, אשר בהדי כבשי דרחמנא למה לך (ברכות י. א), וכמו שהיה ביציאת מצרים שם נפטרו מלחקים מבני ישראל במכת חושך (מדרש תנחומא פ' בשלח ס"א), שהוא מחמת התיקונים והבירורים שלפני החשת הגאולה.

בני ישראל מצד עצמם ראויים לישועה

אך אין לשכוח יחד עם זה בד בבד, כי מיום שמיני עצרת יעלה ויבוא ישועות גדולות לכל בני ישראל, ואף מי שאינו בשלימות היהדות, מכל מקום **אצל השם יתברך בזה היום כולם אהובים** מצד נקודת היהדות הפנימית שבקרבם, ובוזה אהוב כל איש מישראל באשר הוא. וכן כתב המהר"ל (ר' דרך החיים אבות פ"ה מ"ב) מה שמצאנו שאמר הכתוב אצל נח (בראשית ו. ט) 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו', שהוצרך הכתוב לספר ולהאריך בשבחיו של נח, ואילו אצל אברהם נאמר (בראשית יב. ב) 'אזעשך לגוי גדול וגו', בלא שהוקדם לזה תחילה סיפור מעלותיו ושבחיו של אברהם איבנו, כי הוא משום שאברהם

וכן היה בשעת מלחמת העולם הראשונה, וחיפשו אנשים למצוא מקום מפלט, ואמר **החפץ חיים ז"ע**, כי כדברי הכתוב (עובדיה א. יז) 'ובהר ציון תהיה פליטה', וצריכים בטחון גדול אשר השם יתברך שומר עמו ישראל לעד, ויבטחו בו כל יודעי שמו ברחמי וחסדיו, ונאמר (תהלים לב. ט) 'הבוטח בה' חסד יסבבנו'.

וזה עתה יצא מכתבו של האדמו"ר מסלונים שליט"א מירושלים, אשר כתב אחר שהיו הימים הטובים שמחים ועברו על בני ישראל מתוך התרוממות הנפש ורגשי התעלות, הוא עדות כי בוודאי יציל השם יתברך את עמו ישראל מכל צער צרה וצוקה, וכמאמר בעל ההגדה: "אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם".

מלחמה בארץ ישראל - מנוהל על ידי הקב"ה בעצמו

ועיקר הדברים הוא לידע, כי **מלחמה בארץ ישראל אינה מלחמה בשאר ארצות**, ואין מלחמה זו דומה למלחמת רוסיה ואוקראינה, שהרי ארץ ישראל הוא ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה' (דברים יא. יב), וכל התנהלות המלחמה הוא עניינים נעלים מהשגתנו, ואין צריכים כלל לטובת אומות העולם שיושיעו את העם היושב בארץ הקודש, כי **ה' הוא הנחלם והם**, ואכן יכירו כל גוי הארץ כי ה' נלחם עבורם, וכמו שהיה ביציאת מצרים, שאף המצריים הכירו כי מלחמה לה' הוא, ואין בני ישראל מנהלים את מלחמותיהם, כדברי הכתוב (שמות יד. כה) 'ואנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים'.

להרבות בתפילה - על כבוד שמים

עוד צריך כל אחד להרבות תפילה על כבוד שמים, וכדברי הכתוב (תהלים עט. ט) 'למה יאמרו הגויים איה אלוקיהם', ומה גם אחר שזכינו בחג שמחת תורה לחוג אותו ברוב שמחה בכל בתי מדרשותיהם של בני ישראל, בזכות זה נזכה לקיום הכתוב (תהלים קכא, ז) 'ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך', ועל ידי **שיתחזקו הכל בבטחון בצור קונם ומלכם, ולהרבות בתורה ותפילה, להתפלל בחמימות והתלהבות, לגמול חסדים טובים**, הרי שגדול הוא כוחו של יום שמיני עצרת לזכות לראות ישועות גדולות לכל בני ישראל, ויתקדש שמו בעולם, ונזכה לגאולה השלימה יחד עם כל ישראל אמן כן יהי רצון.

הרה"ק **מלעכאוויטש ז"ע** אמר, כי כל ימי חודש אלול ראש השנה ויום הכיפורים וסוכות, הכל הוא הכנה לשמיני עצרת, לאמירת הכתוב (דברים ד. לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא אלקים אין עוד מלבדו', **לידע מתוך ידיעה ברורה כי ה' הוא האלקים**, והוא גילוי החיבה הגדולה של השם יתברך לעמו ישראל, בהחדרת הידיעה כי ה' הוא מנהיג את כל העולם כולו ואין עוד מלבדו, וגילוי זה מתגלה בעיצומו של יום שמיני עצרת, ויעזור ה' כי אכן נזכה לראות בחוש כי ה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו.

(ש"ס פרשת בראשית תשפ"ד)

אני מאמין

חיזוק בבטחון - ולא לירא מאש וממים

זאת הוא תפקידנו בעת כזאת, להכיר כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, וכל המאורעות אינם כי אם **מכווח**, ואין שום שר וראש אומה שיוכל לעשות איזה פעולה מבלעדי כוחו ורצונו ית', וזהו בראשית ג' גימ' **ב"א חבקות"ק והעמידן ע"ל אח"ת**, וגם גימ' **למען ידעו דוד אחרון בני"ם יולדו**, שזהו תפקידו של דוד אחרון שהם בסוף התורה, להתכיף לבראשית ולהחזיק באמונה, **וגדול כחה אמונה להמתיק את הכל**.

ובהפסרת פרשת בראשית (לפי נוסח אשכנז בשנה רגילה) אומר הנביא ישעיה, "כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא יבטפון כי תלך כמו שא לא תכוה ולהבו לא תבער בך", ע"כ. ופסוק זהו הוא שקורין בשפתנו מחדש תשרי לימי החול, **שנתחזק בבטחון בהש"ת ולא נירא מאש וממים**.

(בראשית תש"ע)

לראות את השי"ת - בתוך מאורעות הזמן

וכמו שחרייבים להאמין שלית 'אתר' פנוי מניה והוא ממלא ומסובב כל לעמין כביכול, כן צריך להאמין שיש אלקות כמו במקום גם בזמן, ולית זמן פנוי מניה והקב"ה נמצא בכל ניצוץ וניצוץ של הזמן, וצריכים לחפש את הקב"ה ולבקש למצוא אותו **בכל מאורעות הזמן** אשר הוא ית' מסתתר בתוכו, ולידע שהוא נמצא בכל החדשות המתרחשות בכל יום כי הוא עושה חדשות ובעל מלחמות רק שהכל בהסתר.

ולעת כזאת יש להתחזק ולהתכונן באמונה ובטחון בלימוד בספרים המיועדים לכך, כי יתכן שיבואו זמנים של נסיגות באמונה כמובא בספרה"ק, ולכן צריך שיהא האדם מוכן לכך ולעת הצורך יוכל להוציא מתרמילו את החיזוק באמונה ובטחון. כדברי הנביאים וחו"ל כתובים דברים קשים על זמן מלחמת גוג ומגוג, ואמנם **יכולים להמתיק את הכל**, ותורה ומעש"ט הם תריס בפני הפרוענות. (שבת בראשית, תשס"ב)

חובת השעה - תפילה ותחנונים

חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל בעדכם, הרי כי בשעה שצריכים להתפלל על בני ישראל, מי שמונע את עצמו מן הרחמים להתפלל עליהם הרי זה נחשב כחטא לה', והוא דבר חטא ועוון כלפי השם יתברך, כמו שאמר שמואל הנביא בעצמו, שחלילה לו חס ושלום מלהימנע מלהתפלל על בני ישראל בעת צרתם.

כך גם מובא בגמרא (ברכות יב:) גודל חיוב בקשת רחמים על חבירו מפסוק זה, ואמרנו עוד: "אם תלמיד חכם הוא, צריך שיחלה עצמו עליו", והיינו להתחזק ולהתאמץ בתפילה עד מאוד, עד שכביכול יקח על עצמו את חוליו של התלמיד חכם, ויעשה את עצמו חולה בגינו.

כתוב בדברי הרמב"ם (פ"א מהלכות תענית ה"ב) כי מצוה הוא לעזוק בעת צרה, לקרוא ולשווע אל הבורא ברוך הוא שיחוס וירחם על עמו ישראל, ומוסיף הרמב"ם (פ"א מהלכות תענית ה"ג), כי כל מי שאינו עושה כן הרי זה מידת אכזריות. וצריכים לידע, שדבר זה נוגע בעצם ייחוס בני ישראל, כמבואר בשולחן ערוך (אה"ע סי' ב' ס"ב) אשר הרוצה לישא אשה, צריך לבדוק את המשפחה האם רחמנים הם ביישנים הם גומלי חסדים הם, כי בשלשה דברים אלו נבדלו בני ישראל מאומות העולם, וממילא המתאכזר על אחרים במקום לרחם עליהם, הרי זה פוגם בעצם ייחוסו כבן ישראל, אשר מטבעו רחמן הוא, והאכזריות מנוגדת היא לרחמנות.

לפני קריעת ים סוף צערו בני ישראל אל ה', וכדברי הכתוב (שמות יד') ויצעקו בני ישראל אל ה', וכתב במדרש (מכילתא פרשת בשלח מסכתא דויהי פרשה ב') תפשו אומנות אבותיהם בידיהם, היינו שיש לבני ישראל כבר מאבותיהם שצריכים לעזוק ולהרבות בתפילה בעת צרה.

על כן מחובתינו לעמוד ולומר תהלים על אחינו בני ישראל יושבי ארץ ישראל הזקוקים לרמי שמים, ויש להתפלל בכוונה גדולה, וכמאמר החכם טוב מעט כוונה, שמוטב לומר פחות פרקי תהלים, אך כשאומרם ככוונה, מאשר להרבות באמירת פרקי תהלים במהירות, כי יש לומר את פרקי התהלים כמנוה מעות, לידע את כוונת התיבות שמוציא מפיו, וכמו שאמרנו שיש לומר פרקי תהלים בחמימות ועם כוונה, ויעזור השם יתברך כדברי הכתוב (ירמיה לז') ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, ונזכה לגאולה השלימה.

(יום ד' פרשת בראשית תשפ"ד אחר תפילת מנחה)

יהודים יקרים, צריכים אנו להתחזק בתפילה, כמו שאמר הרה"ק מוה"ר מבעלזא ז"ע בזמנו בעתות המלחמה, על כן בעזר ה' נתאחד עתה בימי השבוע, כל יום אחר תפילת מנחה, לומר תהלים משך כמחצית השעה, עבור הצלת יהודי ארץ ישראל, אשר צריכים רחמים גדולים.

ובכלל, חוב קדוש הוא שכל אחד יאמר פרקי תהלים, ולנצל את ימי בין זמנים אך ורק לתורה ועבודת ה' ולגמילות חסדים, ולא להיות עסוק וטרוד בהבלי העולם, להתעסק בענינים אחרים, שהרי עתה הוא זמן שצריכים לעזור רחמים על בני ישראל.

על כן תובעים אותנו מן השמים על הדבר הזה, להתחזק בתפילה עבור שלומם וטובתם של בני ארץ ישראל, ומבקש אני שיעבירו את הדברים לכל החברים שיבואו להתאסף יחד לומר תהלים בכל ימות השבוע, וה' יעזור שנראה גבורות ה', הרי השם יתברך אוהב את עמו ישראל, ובוודאי יראה להם ניסים גדולים, ונזכה לגאולה השלימה.

(יום ב' פרשת בראשית תשפ"ד אחר תפילת שחרית)

*

יהודים יקרים, הוא חוב קדוש לבוא היום אחר תפילת מנחה, להתפלל ולהמשיך ישועות על ראשי עדת קודש, והרי שמואל הנביא אמר (שמואל א יב, כג) 'גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל בעדכם', הרי כי להימנע מתפילה על בני ישראל בעת הצורך הוא בבחינת 'חלילה', שלא לעשות כן.

ומה גם אשר אפילו על תלמיד חכם אמרו חכמינו ז"ל בגמרא (ברכות יב:) שצריך לחלות עצמו עליו, והיינו להרבות בתפילה עד שכביכול יעשה את עצמו חולה עבור ישועת הצדיק, וכל שכן כאשר מדובר על כל יהודי ארץ ישראל, בוודאי צריכים להיזהר ולהרבות בתפילה, ועל כן יש ליקח הדברים בכובד ראש הראוי, לבוא להתפלל בחמימות עם תחנונים מרובים, לבקש מרבון כל העולמים על ישועת ישראל.

(יום ג' פרשת בראשית תשפ"ד אחר תפילת שחרית)

*

ידידים יקרים, כתוב בספר שמואל, כאשר בקשו ממנו בני ישראל להתפלל בעדם אחר שהיו שרויים בעת צרה, אמר להם שמואל (שמואל א יב, כג) 'גם אנכי

מלחמה בישמעאל

הכח נגד ישמעאל - אמונה ובטחון

נסיגות האמונה באחרית הימים שייכת לקליפת ישמעאל [עפי"ה המבואר בספה"ק שאמונה ושמיירת הברית תלויים זב"ז, וישמעאל היא הקליפה המנגד לברית מילה]. ולכן נאמר אצל משיח צדקנו והאמונה אזור חלציו, כי בזכות האמונה תלויה ביאת המשיח, כי זהו הכח המנגד לקטרונו של ישמעאל בברית שקד שלו, האמונה "איז"ר חלציו" בגימ' "ע"ל פנ"י כ"ל אח"ו נפ"ל".

לכן בעתים הללו הזמן גרמא להתחזק באמונה ובטחון, ולעסוק בספרי קודש המחזקים האמונה והבטחון, כמו הספה"ק חובת הלבבות ושומר אמונים, ומי שאין ספרים אלו תואמים לתכונת נפשו יש כהיום עוד ספרים כגון ספר נתיבות אמונה (וגם יש ספר 'בטחון' בשפת ענגליש שיכולות הנשים ללמוד בו), ואם נכון עצמנו בחיזוק האמונה נגד הנסיגות לא נצטרך אל הנסיגות, כי כל מטרת הנסיגות הוא רק לחיזוק האמונה. והחובה מוטלת על כל אחד להיות מוסיף והולך בעבודתו ית', לא להסתפק בהנהגה שהורגל בה עד עתה, כי עומדים אנו בתקופת זמן מיוחדת אשר אין ראוי ליטב בה בשלוח ובחיבוק ידים.

(חיי שרה, תש"ב)

לבטוח בה' - ולא לפחד מישמעאל

קליפת ישמעאל מתגברת בעתים אלו להטיל פחד בעולם, והעצה לזה לאחוז במדת הבטחון כמ"ש הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד. ומובא בספרים, בטחון דוחה כל הפחדים.

וצריך להתחזק שלא לפחד משום דבר, אבטח ול"א אפח"ד בגימ' יד"ו בכ"ל וי"ד כ"ל ב"ו. שלעומת ישמעאל אשר ידו בכל ומטיל פחד בעולם צריך לקיים נגדו אבטח ולא אפחד.

ואמרו צדיקים שרואי לומר אחר עלינו הפסוקים "אל תירא מפחד פתאם וגו', עוצו עצה ותפר וגו', ועד זקנה אני הוא" וגו'. והוא שמירה גדולה מפגעי הזמן.

ויתקיים בנו הבוטחים בה' כהר ציון לא ימוט, ונצצל עם כל ישראל מכל נזק ומכל פחד, ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים אכ"ר.

(וירא תש"ב)

גילוי מלכות שמים - ע"י איבוד ישמעאל

הנה אנחנו אומרים בתפילת "הי כבוד": "הוי"ה מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו" (תהלים ז') והיינו שע"י איבוד הגוים מארץ ישראל תתגלה מלכות שמים, ובוודאי מדובר שהגוים שיאבדו מארצו הם הישמעאלים. ורמז לדבר הוי"ה מלך עולם ועד"ו אבדו גוים מארצו בגימ' ישמעאל"ל ב"ן אברהם. ונזכה שתתגלה

מלכותו יתברך, וינערו זרים מן הארץ. ושוב בני - בני הגבירה - לגבולם. ויפרסמו בעולם שאכן ד' מלך עולם ועד, אכ"ר.

(חיי שרה, תש"א)

הפחדים מישמעאל - תתהפך עליהם

הנה כוחו של המן היה להפיל פחד על היהודים, ולבסוף נתקיים אצלו ונהפך הוא וגו'. וכמו"כ לגבי ישמעאל אשר הם מטילים פחד עלינו. אך לבסוף יתהפך עליהם. ורמז לדבר כי בפסוק "ויסר המלך את טבעתו ויתנה להמן בן המדתא האנגי צורר היהודים" שמדבר על הסרת הטבעת שגרמה פחד לישראל, התיבות: **להמן ב"ן המדת"א האנגי צור"ר היהודים** עולה בגימ' כמנין הפסוק שנאמר על ישמעאל: **והו"א יהי"ה פ"ר"א אד"ם יד"ו בכ"ל וי"ד כ"ל ב"ו וע"ל פנ"י כ"ל אח"ו** ישכ"ן וכל אחד מהפסוקים האלה עולה בגימ': **תיפ"ל עליהם אמת"ה ופח"ד**. שיפיל עליהם הקב"ה האימה ופחד שזוממים להטיל על ישראל, ולא זו אף זו שבגדול זרועך ידמו כאבן עד יעבור עמך ה' וגו'.

(יתרו תש"א)

לא לפחד כלל - מקליפת ישמעאל

ובטוחים אנתנו בה' שיפר עצת אויבינו ואין לנו לפחד מהם, ובצאתינו לימות החול אנו נוטלים את הכוס ומכריזים: "הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד". ותיבות אבטח ול"א אפח"ד בגימ' יד"ו בכ"ל וי"ד כ"ל ב"ו, אנו מתאזרים בבטחון ולא פוחדים ממנו, אכן אנו צריכים להרבות בתפילה כי הקב"ה מתאוה לתפילת של ישראל, ודרשו חז"ל שלכך נקרא בשם ישמעאל מלשון ישמע א-ל ויענם, שהקב"ה ישמע תפלות ישראל להינצל מישמעאל.

(יתרו תש"א)

הסבל מישמעאל - מקרב את הגאולה

ובזה מתעוררת בחי' אחישנה למהר את גאולתנו ופדות נפשנו, כי אין בנו כח לסבול מהפחדים שישמעאל מסובב לנו בעקבתא דמשיחא, וע"כ אחישנה עולה בגימ' והו"א יהי"ה פ"ר"א אד"ם, כי על ידי הסבל שכולבים ישראל מהפרא אדם והפחדים האי-אנושיים מישמעאל יתעורר עלינו בחי' אחישנה.

(יתרו תש"א)

הכח נגד ישמעאל - לימוד גמרא

ועלינו להתחזק בלימוד התורה שבעל פה אשר בזכותה נזכה לגאולה כדחז"ל, ובזה אנו יוצאים לצבא למלחמה. ותיבות כ"ל יצ"א צב"א בגימ' גמרא. וגם נרמז בפסוק והו"א יהי"ה פ"ר"א אד"ם יד"ו בכ"ל וי"ד כ"ל ב"ו שהוא כמנין תלמוד בבלי שהוא הכח המנגד לישמעאל. וראה מש"כ האור החיים הק' (ר"פ תצוה) שמרע"ה שהוא הגואל האחרון רצונו לגאול את ישראל רק כאשר הם עוסקים בלימוד התורה.

(בא תש"א)

הרה"ק רבי אברהם מסלונים זי"ע בעל 'יסוד העבודה'

יו"ד י"א מרחשון תרמ"ד

א) אביו של היסוד העבודה זי"ע, היה אדם גדול מאד, אך מחמת דוחק פרנסתו השכיר עצמו להיות מלמד תינוקות בבית אחד מהגבירים שהתגוררו בקרבת ביתו, והיה סדר הדברים, שהיה נוסע אחת לכמה חודשים לביתו להביא את שהרוויח בחודשים אלו, להיות למחייתו וכלכלת בני ביתו, וחזר שוב למספר חודשים בהם למד עם בני הגביר, וחזר חלילה.

ב) אחת הפעמים בדרכו לביתו אחר חודשים מספר בהם לימד את בני הגביר וקיבל את משכורתו, נכנס לבית רבו הרה"ק רבי אשר מקארלין זי"ע בנו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע, ועם היכנסו אל הבית הבחין בגודל הדחקות ששרר בבית, והיה ניכר כי מדובר בשפל המצב מבחינת פרנסת הבית, ועל כן גמר אומר ליתן את כל משכורתו מתוך שמים אלו לצורכי פרנסת רבו, ואכן אומר ועושה, העביר את כל משכורתו לרבו הרה"ק רבי אשר מקארלין זי"ע.

ג) כשקיבל הרה"ק רבי אשר מקארלין זי"ע את הדמים, הגיב ואמר לאביו של היסוד העבודה זי"ע, כי ממש החיה את נפשו, ולזה בירך אותו, כי יזכה בשכר פעולתו לבן שיכהן באדמור"ת, ואמר בלשונו, און הער וועט זיין א רבי אבער א רבי. ואכן התקיימה ברכת הצדיק, ונולד לו בנו היסוד העבודה זי"ע, אשר הגם כי בזמנו היו רבים וטובים מצדיקי הדור, מכל מקום התייחד בהם באשר הסתופפו בקרבו תלמידים גדולים שהיו בעצמם ראויים להנהיג העדה, והיה זה דבר היוצא מן הכלל, מכח הבטחת הרה"ק רבי אשר מקארלין זי"ע

(שבת אחים פרשת לך לך תשע"ו)

ד) אחד מחסידיו של היסוד העבודה זי"ע, לא פקד את חצר קדשו בסלונים זמן מה, כאשר פגשו היסוד העבודה זי"ע, שאל אותו מדוע אינו עולה ובא בתקופה האחרונה. אותו חסיד נענה ואמר, כי אינו מבקש להסתיר את האמת, וסיבת הדבר הוא כי מצא לעצמו רבי הגדול הימנו, הוא הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע, ולכן הפסיק לבוא עוד לסלונים, באשר מצא את שאהבה נפשו בקארלין.

ה) השיב על היסוד העבודה זי"ע, כי הנה הובא במדרשות (בר"ד יו; זוה"ק ח"א רנא.) כי כל עשב יש מלאך המכה על ראשו ואומר לו גדל, ולכאורה אין מובן מדוע צריכים למנות מלאך להכות את העשב בראשו בכדי שיגדל, הרי מטבע העשבים הוא שמבקשים לגדול ולצמוח. וביאר בזה, כי הנה מצאנו שיש 'תבואות שמש' (דברים לג. יד) ויש 'מגד ירחים' (שם), והיינו שיש מיני צמחים המקבלים את כח גידולם מזריחת השמש, ויש צמחים אשר גדילתם הוא מאור הירח, ואין טוב עבורם זריחת השמש. אמנם פעמים ידמו הצמחים הגדלים מאור זריחת הירח, כי טוב להם יותר לקבל לעצמם את זריחת אור השמש שגדול הוא יותר מאור הירח, ובוודאי יצמחו ויגדלו כמה מונים, על כן מכה אותם המלאך על ראשיהם שיגדלו מהכח המיועד להם, ולא יבקשו לעצמם ליקח אור הגדול יותר, באשר יכולים הם לשרוף את כל עצמותם באור השמש היוקד, שגדול הוא עבורם.

ו) סיים היסוד העבודה זי"ע את דבריו ואמר, כי הגם אומנם שבוודאי הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע גדול הוא יותר ממנו, אך אין זה מיועד לכל אחד, ואילו שאינם נמצאים במדרגה הראוי להם ליקדקת בקארלין, או אז עלולים הם להישרף מאש המערכה, ואין טוב להם לילך לאש הגדולה יותר מכפי מידת ערכם.

ז) והיה החסיד המופלג רבי משה מידנער מסיים את סיפור הדברים, כי צריכים להודות לטושה זה שאמר את מלוא האמת ליסוד העבודה זי"ע, כי בנינו שמענו מהיסוד העבודה זי"ע אמרה נפלאה זו.

(לחיים י"א חשון תשפ"א)

ח) פעם אחת הלך רבי מאטיל סלונגימער זצ"ל יחד עם הרב החסיד רבי יוסף אשכנזי ז"ל, והנה אף שכבר היה רבי מאטיל זצ"ל בשנותיו המבוגרות, ובקושי רב ראה בעיניו, אמר לו רבי מאטיל, כי יגש אל אל היהודי העומד בקצה השני של הרחוב, וישאל אותו האם זכה לראות את זקינו היסוד העבודה זי"ע. רבי יוסף אשכנזי ז"ל לא ראה כל משמעות לגשת אל יהודי שאף לא הכירו ולשאלו אותו שאלה זו, על כן אמר לרבי מאטיל זצ"ל כי הדבר נראה זר ומוזר, אך רבי מאטיל זצ"ל אמר לו בבקשה, כי מבקש הוא לו שיעשה עבורו את הטובה, ויגש נא אל היהודי וישאלוהו האם היה אצל היסוד העבודה זי"ע.

ט) משראה רבי יוסף אשכנזי ז"ל כי מגוי הדבר אצלו, עמד וניגש אל היהודי ושאלו האם הכיר את יסוד העבודה זי"ע, ולגודל פליאתו השיב לו היהודי, שאכן זכה לראות אותו פעם אחת בלבד, אמנם הדבר זכור לו היטב.

י) חזר רבי יוסף אשכנזי ז"ל לרבי מאטיל זצ"ל ואמר לו את תשובת היהודי, אז אמר לו רבי מאטיל זצ"ל, כי יכולים להכיר על הפנים של היהודי שזכה לראות את ההייליגע זיידע היסוד העבודה זצ"ל, וכאמור אף שהיה אז רבי מאטיל זצ"ל בזקנותו וכמעט ולא ראה בעיניו, מכל מקום הרגיש כי נמצא כנגדו יהודי שזכה לראות את היסוד העבודה זי"ע.

(שבת אחים פרשת לך לך תשע"ו)

חשיבות כל 'תיבה' בתפילה - ובפרט ברכת 'אמת ויציב'

יודע מאמר הבעש"ט הק' על הפסוק, (בראשית, טו) 'צהר' תעשה לתבה. שיש להאיר את תיבות התפילה לאמרום בחיות והארה, והח' הרי"ם אמר זאת גם על תיבות התורה.

ויש להוסיף גם כן בזה, דרש"י פירש, "אכן טובה היתה מאירה בתיבה". ורומז שצריכין להחשיב כל תיבה ותיבה של תפלה כאבן טוב ומרגלית. וכמו שהובא בפוסקים, שיהא האדם אומר התיבות בנחת כאילו מונה מעות. וכל תיבה ותיבה תהא חביבה עליו כמרגלית ויקשה בעיניו להפרד ממנה.

אך יש לעורר, כי בברכת אמת ויציב ממהרים קצת. ובאמת כולה מלאה אבנים טובות ומרגליות. והבית אהרן אמר שאינו צריך רק עשרה אנשים שיעקרו עמו, 'עזרת אבותינו אתה הוא מעולם'. ובברכה זו אנו מקבלים עלינו יסודות האמונה, 'ומלכותו אמונתו לעד קיימת ודבריו חיים וקיימים נאמנים ונחמדים לעד וגו' על בנינו ועל דורותינו' וגו'. ואנו מכריזין שמאמינים אנו שהש"ת מגן ומושיע לנו כמו שהושיע לדורות הראשונים, וגם אנו מזכירין את ניסי יציאת מצרים שמשם שורש כל הישועות וכמ"ש בספה"ק שע"י שמזכירין יצי"מ ממישיכין ישועות. וכל "אמת" ואמת שהוזכר באמת ויציב הוא יסוד גדול באמונה להתחזק בו.

(ואני תפילה)

הכניסה לתוך תיבות התפילה - מצלת מבלבלים באמונה

יודע מאמר הבעש"ט עה"פ "צהר תעשה לתבה", שצריך להאיר ולהזהיר תיבות התפלה. ועוד אמר עה"פ "בא אתה וכל ביתך אל התבה", שצריך האדם ליכנס בתוך תבות התפלה בכל גופו ומחשבתו, עם כל כחות נפשו, ע"כ.

ומו"ר רבי שרגא פייוול מנדלאוויטש ז"ל ביאר, שהמבול הוא העולם כולו המלא אפיקורסות, ועם יצרי ותאוותיו, ודרך ההתגוננות ממבול זה הוא להכנס בתוך תבות התפילה בכל הכוחות ולהצהירם. וכמו"כ יצדק מאמר זה על תיבות התורה שלומדים.

ובדור עיקבתא דמשיחא, שהוא בחי' שבט דן, גדולה מאד מלחמת עמלק בניסיונות האמונה, כי יודע לעוסקים בזה. והדרך להתחזק נגד קליפת עמלק הוא ע"י קיום מאמר הבעש"ט הנ"ל עה"פ בא אתה וכל ביתך אל התבה, להתאמץ בתפילה בכוונה ובחיות, ועי"ז נצולים משטף המבול של האפיקורסות. ולכן הפסוק הנ"ל ויב"א עמלק וילח"ם ע"ם ישראל ברפי"ם, הוא בגימ' ב"א אתה וכל ביתך אל התבה.

(נח תשנ"ט)

כל תיבה בתפילה - היכל מיוחד בגן עדן

ישנו חידוש גדול מהבעש"ט הק' (על לקוטים יקרים עמוד יז, וצוואת הריב"ש עמוד יד), ופלא הוא שידוע שזהו חידושו של הבעש"ט הק' ולא נאמר לפני כן מעולם, [ודבר זה לא נמצא לא בתורת האריז"ל ולא בכל הראשונים והרמב"ן וכל המקובלים], והחתם סופר בדרשות מביאו אך לא חידשו מעצמו אלא אומר בלשון "ודע", כלומר אני מוסר לך ידיעה, [ובודאי שקיבל הדבר מרבו בעל ההפלאה שהיה תלמיד המגיד ממזריטש, ואינו אומר זאת בשם אומרו מטעם הכמאס עמו]. ואלו דבריו: "כל תיבה ותיבה מהתפילה הוא היכל אחר בג"ע, וכשאתם מתפללים הוא הולך מהיכל היכל, ואם נופלים לו מחשבות זרות באמצע התפילה וחושב מדברים אחרים, הוא משום שזרקו אותו מן היכל ההוא, שסביב כל תיבה וכל היכל שוכנים המלאכים הכרוכים ולהט החרב המתהפכת ששומרים את דרך עץ החיים שלא יכנס לשם מי שאינו הגון ואינו ראוי ליכנס לאותו היכל", עכ"ד.

לכן צריכים להתכונן היטב לתפילה, ולבקש מאת הבוית"ש שיזכה ליכנס אל תוך היכלות, כי הנה לפעמים זוכים ליכנס אל היכל זה ולפעמים אל היכל אחר, אך להתפלל תפילה שלימה מ'מה טובו' עד אחר 'עלינו' בלי שום מחשבה זרה, לזה זוכה רק מי שהוא צדיק אמת, אבל כל אדם שופטים אותו בכל יום לכמה היכלות יכניסוהו ומכמה היכלות יזרקוהו, ולפי מה שהוא מתייגע בתפילה כן הוא זוכה, שבשמים רואים את היגיעה וההתאמצות של אדם לזכות לתפילה טובה, והש"ת שהוא אב הרחמים מרחם עליו שלא יגע לריק, ונתון לו מנתת חנים ומניחו ליכנס אפי' באותן היכלות שאינו ראוי ליכנס אליהם לפי מעשיו.

(ואני תפילה)

ניתן לשמוע שיעורי מורה שליט"א בפרשה השבוע ומועדים וזמנים במערכת השיעורים שע"י בית מדרש אמונת ישראל בארה"ב: 718-559-6665 בארץ ישראל: 079-704-0046

להערות והארות, תרומות, ומנני ומקומות התפוצה, ולקבלת הגליון ניתן לפנות למספר הטל #96 וכן לטל 0548476309/0226-602-917

ע"פ החלכה אסור לעיין בגליון בעת: אמירת קדיש מ'ב ס' נו ס'ק א, חזרת הש"ן מ'ב ס' קבר סק"ו-יה, ברכת כהנים ק"ח סע' כו, קריאת התורה ס' קמו סע' ב, וכן בעת שעוסק בתפילה או ברכה מ'ב ס' קצא סק"ה

קול התורה

פרשת נח תשפ"ד

פנינים יקרים מאת הרב רוד פראגל שליט"א
נשיא דהתאחדות קהילות ההרדים בעיר הבורה לונדון ויני

אנו צריכים לילך בדרכי אבותינו

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו, ט). ברש"י "ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום". וכבר רבים ראו כן תמהו למה יבקשו הני מרבתינו למצוא גנאי באותו צדיק. ונראה דלא דרשו הגנאי על נח עצמו אלא על דרכו של נח, דהיינו אנן שכבר קבלנו את התורה וגם יש לנו זכות אבות אברהם יצחק ויעקב, יש לנו לילך בעקבותיו של אברהם להשתדל להתהלך לפניו ית' ולא להסתפק בדרכו של נח, שלפי דורו הירוד שהיה לוחם לבדו באנשי דור המבול היה באמת צדיק תמים, כי לא היה לו דרך אחרת, ולכן היה צריך סעד לתומכו, אך אנו שיש לנו דרך ומסורה מאבותינו אל לנו ללכת אלא בדרכם.

לכל דור יש את הדרך בה צריך ללכת

עוד י"ל באופן אחר בהקדם מה שיש לתמוה על לשון ואילו היה בדורו של אברהם "לא היה נחשב לכלום", דאפילו נימא דדורשין לגנאי לומר בדורו של אברהם לא היה נח המופלג בצדקו בדורו, מ"מ וכי מפני זה לא נחשב צדקותו למאומה, אלא דכפי המובן מפסוקי התורה ומדרשי חז"ל הרי שדרכו של נח היתה להיות מופרש מרשעי דורו ולא להיות מושפע מהם, ונשאר צדיק לבדו מופרש ומובדל משאר אנשי דורו, ואילו דרכו של אברהם היתה ההיפך, שהיה מזכה את הרבים ומכניסם תחת כנפי השכינה הק', כי צריך לדעת בכל דור ודור האיך להתנהג, אם לפרוש לגמרי מבני העולם או להשפיע עליהם.

אשר על כן י"ל דבאמת בדורו של נח היתה הדרך היחידה להינצל ע"י ההתבדלות מההמון החוטא, ואילו בדורו של אברהם היתה הדרך להשפיע על בני העולם ולקרבתם, ולכן "ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק" היינו לפי דורו היה צריך להתנהג בדרך זה להיות צדיק בפני עצמו, ודרך זה הוא גנאי כלפי דורו של אברהם, "ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום", ר"ל שבדורו של אברהם לא היתה נחשבת לכלום דרכו של נח, כי אז היה צריך לזכות את הרבים.

ובעומק יותר י"ל כי היות שדרכו של נח היתה להתחזק בצדקו בפני עצמו, נמצא שאילו היה בדורו של אברהם היה שווה לאותם רבבות אנשים שאברהם אבינו גיירם והכניסם תחת כנפי השכינה ועמדו בצדקם, ורק אברהם אבינו בעצמו שהוא היה המשפיע והמדריך את הרבים היה מרומם ומנושא מהם, והיינו "ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום", כי היה שווה לשאר בני דורו שעמדו בצדקם ע"י אברהם אבינו.

תכלית העולם בשביל שיקיימו מצוות הבורא

ויאמר אלקים לנח קח כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ (ו, יא). הגימטריא של שני תיבות נ"ח ק"ץ עולה כמנין רמ"ח, לרמז שעל כן השחית הקב"ה את הארץ

מפני שהיו כל כך שטופים בעבירה, עד שלא יתכן היה שיוכלו לבוא לידי קיום רמ"ח מצות עשה שבשבילם נברא העולם.

סוד עמל שקידת התורה

ופתח התבה בצדה תשים וגו' (ו, טז). נ"ל בדרך דרוש יש לומר ד"תיבה" מרמז על תיבות התורה, ומגלה לן הכתוב יסוד בהבנת לימוד התורה, שלפעמים כאשר האדם מתקשה בהבנה הוא מנסה לחפש למעלה ולמטה ולהביא ממרחק לחמו להבין, והאמת שצריך להתעמק ולהתבונן באותו מקום בו אינו מובן ומסביב לה על מקומו בעמל וביגיעה ואז תעלה בידו. והיינו 'פתח התיבה' הפתח להבין את התיבה הנלמדת, 'בצדה תשים' בצדה וסמוך לה תשים יגיעך להוסיף בלימוד ואז ותזכה להגיע להבנתה, וזה סוד עמל שקידת התורה.

התורה היא העצה היחידה להינצל מגשמיית העולם

ברש"י "בצדה תשים שלא יפלו הגשמים בה", ויש להמתין דבריו על דרך עבודה עפ"י מה שכתב הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה כא): "ויפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת על האדם, אלא בלב הפנוי מן החכמה", ומביאו המחבר בשו"ע (אבה"ע סימן כה סעיף א'), ונמצאנו למדים דהעצה שלא ליכשל בריבוי הגשמיית הוא להתמיד בתורה, וזהו 'פתח התיבה בצדה תשים' וקאי על תיבות לימוד התורה, ופירש"י "שלא יפלו הגשמים בה", שהתורה היא המגן ומחסה שלא יפול האדם לגשמיית הבלי העולם.

ביאור שינוי לשון באות אחת בציווי השי"ת לנח

והקמותי את בריתי אתך ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך ומכל החי מכל בשר שנים מכל וגו' (ו, יח). כאן בציווי הכניסה לתיבה כתוב "ומכל החי" בוא"ו החיבור, ואילו להלן ביציאה בהתיבה (ו, טז) כתיב "צא מן התבה אתה ואשתך וגו' כל החיה אשר אתך וגו'" "כל החיה" בלי וא"ו החיבור, ואולי היינו טעמא דכשיצאו מן התיבה הרי הותר לבני נח להרוג בעלי חיים לאכול בשרם, וממילא נעשה פירוד בין בני נח לבין החיות ובטל החיבור שהיה ביניהם.

ביאור למה הקדים אכילת האדם לבעלי חיים

ואתה קח לך מכל מאכל וגו' והיה לך ולהם לאכלה וגו' (ו, כא). יש מקשים עפ"י מה שאמרו ז"ל (ברכות מ.) שצריך האדם להקדים לתת מזון לבהמתו ואח"כ לצמו וא"כ הו"ל להקדים אכילת הבעלי חיים לאכילתו למימר 'והיה לכם ולך לאכלה'. ונראה ליישב ולומר שנח הביא לתיבה אוכל אדם כזה שהפסולת שלו ניתן להאכיל לבהמות, וכגון רמונים וכיו"ב שהפרי הוא אוכל לאדם והקליפות לבעלי חיים, ובזה הרוויח מקום שלא להצריך מקום מיוחד לכל אוכל בפני עצמו, ובאופן זה לא היה אפשר להאכיל לבהמה טרם אכילת האדם, כי עד שלא אכל האדם לא היה נמצא לפניו אוכל בהמה.

ברש"י טעם למה לא נזכר כאן שהיה "תמים". ואולי יש לומר עוד דהנה בדפסוק שלאחריו כתיב 'מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה וגו' ומפרש רש"י "כדי שיקריב מהם קרבן בצאתו", וע"י ענין הקרבן הרי נתגלה שלא עשה די למען בני דורו ולא התפלל עליהם, כי מיד כאשר הריח הקב"ה את ריח קרבנותיו נשבע שלא יביא עוד מכול לעולם, ונמצא דהבאת הקרבנות גילו שלא היה תמים כל כך כלפי אחרים, וזהו 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' ולמה לא נזכר "תמים" כי 'מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו' ומזה הבין להקריב קרבנות בצאתו, ומזה נלמד שלא עשה די לבני דורו, והוא טעם על שלא נזכר "תמים" כנ"ל.

להתגבר על היצר ע"י שויותי ה' לנגדי תמיד

ויאמר ה' וגו' כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (ה, א). יש לומר שמרומז כאן היסוד למי שחפץ לעמוד בצדקו ולהישמר מנסיון תאוות רעות, והוא ע"י שאינו מסיח דעתו מהשכינה שלפניו, והוא רואה את עצמו תמיד עומד לפני הקב"ה וכדכתיב 'שויותי ה' לנגדי תמיד'. והיינו 'כי אותך ראיתי צדיק לפני' 'לפני' דייקא, שהיה צדיק ושלט על תאוותיו ע"י שעמידתו היתה תמיד לפני הקב"ה, כי בכוח זה זוכים לצדקות ולנצח את היצר.

שוב ראיתי בספר 'דרך שיחה' בשם הגר"ק זצוק"ל שמפרש כדברינו, ומדייק בזה גם התחלת הפסוק שאמר 'ואתה קח לך מכל מאכל אשר ייאכל' ולא אמר 'קח לך ולהם וגו' כמו שמסיים 'והיה לך ולהם לאכלה', כי בשעת הקיחה היה רק לאדם כדברינו הנ"ל, ותהילה לא-ל שכיוונתי לדעתו.

בנין התיבה - דין, הכניסה לתיבה - רחמים

ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים וגו' (ה, כב). ולהלן (ו, ה) כתיב 'ויעש נח ככל אשר צוה הוי"ה'. נראה לדקדק בשינוי הלשון דהכא כתיב שם אלקים ולהלן שם הוי"ה, ויש להמתיק ולומר שמזה בא פירוש רש"י שפירש כאן 'ויעש נח זה בנין התיבה' ולהלן 'ויעש נח זו ביאתו לתיבה', כי בפסוק ראשון שכתוב שם אלקים מדת הדין מיירי בבנין התיבה כי עצם עשית התיבה הוא במידת הדין היא כהכנה למבול, כדריטא ברש"י (ו, יד) 'ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו', אמנם בפסוק השני שכתוב שם הוי"ה דרחמים הוא, היינו אחרי שכבר נבנית התיבה והמבול התחיל לרדת אז הוי כניסת נח ומשפחתו ענין של רחמים והצלה.

טעם שלא נזכר מעלת תמים

ויאמר ה' וגו' כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (ה, א). וראה

בנינים על ההווי

נפק"מ בין כ' המעמים ברש"י

מו. רש"י ד"ה יתומה בחיי האבי. בא"ד, או הפקיר זכות שיש לו בה או שתיתקנו הודאה וכו'. יש נפקא מינה טובא בין שני ההסברים, דאם הפקיר זכותו בה אין קידושיה ונישואיה אלא מדרבנן, אבל אם שתיתקנו כהודאה הוי קידושיה ונישואיה דאורייתא.

ביאור בב' דברי התוס'

מז. בתוד"ה ואפילו בקמייתא. [בגמ' מבואר דאילו היתה מלוה היתה מקודשת אף אם היתה בתמרה הראשונה שוה פרוטה, מקשה תוס'] "וא"ת כיון דבתורת קידושין אתו לידה היכי הוה מלוה הא אמרינן לקמן בפרק האומר (דף נט.) האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום אפי' נתאכלו המעות מקודשת אלמא לאו מלוה נינהו היכא דבתורת קידושין אתו לידה וי"ל דיש לחלק דהתם הרי הדיבור נגמר קודם שנתאכלו אבל הכא דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירה אחרונה ובתוך כך אכלה הראשונה והשניה איכא למימר דמלוה הן אצלה", לכאורה יש לעיין דלקמן (ע"ב) ד"ה ושמע מינה, כתבו התוס' וז"ל שם בא"ד "נהי נמי דכי אכלה הראשונה עדיין לא גמר כל הקידושין ומקדשה נמי אף בקמייתא כיון דבתורת קידושין אתו לידה דהוה כמו נתאכלו המעות דלקמן דאמרינן דמקודשת וכו'", הרי מבואר מדבריהם שם דלאו משום שגמר דיבורו הוא דחל הקידושין כדאמרינן הכא, אלא משום דלכוונת קידושין ניתנו מתחילה, ואמאי לא פירשו שם כמו כאן. עוד קשה על דבריהם שם דגם בסוגיין דהכא נתן הכל לשם קידושין ואמאי לא חלו.

ונראה דהחילוק הוא דהכא מפרשים התוס' ההיא דנתאכלו המעות למ"ד מעות חוזרין, ולהך מ"ד תמיד יש חסרון דמקדש במלוה, אי לאו דכבר גמר דיבורו, משא"כ בדבריהם דלקמן

מפרשים התוס' למ"ד מעות מתנה, דלהך מ"ד אין כאן חסרון דמלוה, וכל שנתן מתחילה לשם קידושין תמיד יכול לקדש אף בלא גמר דיבורו עדיין.

ונראה דהא דס"ל להתוס' דכל שגמר דיבורו אין בו משום מקדש במלוה היינו משום דמקרי נתינה גמורה, דקידושין באותה שעה וסמיכת דעת שלמה אף אי חלות הקידושין רק לאחר זמן.

הפברא שתקבל מעות קידושין אם אינם לכך

מו: גמ' ולימא לה לשום פקדון סבר לא מקבלה וכו'. לכאורה הא דסבר דלא מקבלה היינו משום שאין רצונה להיות שומר, ולכאורה אמאי תקבל מעות קידושין כיון שיוודעת שאינם קידושין. וצריך לפרש דכשאומר לשם קידושין מקבלה אף שיוודעת דלא הוה קידושין, דעדיין מסופקת על כוונתו, וכל שלא נתברר לה מקבלה, ואז תיכף הוא הולך מן המקום, ונמצאו המעות נשארו בידה ועל כרחא נעשו אצלה פקדון, ודו"ק.

נתינת החפצים הוי נתינת הקידושין

מה: רש"י ד"ה אינה לשכירות אלא לבסוף. בסו"ד: "ואין כאן מלוה כשמחזירין לה". עי' בפני יהושע דמשמע מדבריו שמפרש דהחיוב והמחילה באים בבת אחת ושפיר מקרי נתינה, או עכ"פ כאילו אמר להדיא דמקדשה בהנאת מחילת מלוה. ויש לומר בעוד אופן, דלהך מ"ד נתינת הנזמים והטבעות מקרי נתינה של קידושין, דומיא קצת דלמ"ד אומן קונה בשבח כלי דלקמן, דחלות חיובה לשלם חל בשעה שמקבלת החפצים, וממילא בכי נמי נתינת החפצים הוי נתינת קידושין דיש בהם ערך ממון זה.

מעיינות ההרים

אמרו נעשים ספד ומפנינו ממעין מים היים
בעל שם טוב הקדים והלמדנו ז"ל ע"פ
שנאמר בנעשה מפי פה מפיך מרלוות
כ"ק ארמו"ד מטעמועשוואר שלי"א

שיעור
חובש רש"י

אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתו את האלהים התהלך נח (בראשית ו, ט)

ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, הרי שעל ידי קיום התורה והמצוות זוכים לשם עולם שהוא טוב יותר מבנים ומבנות, כי מעשה התורה והמצוות הוא דברים הנותרים לעד ולנצח נצחים, ולכן גם מי שזיכהו השם יתברך בבנים ובנות, מכל מקום עיקר מה שיבוא לו מהם הוא שיחנכם לתורה ומצוות, אשר בזה יבוא לו מהם שם עולם הטוב מבנים ובנות.

ולזה מצאנו כי צדיקי עליון לא היה נחשב להם בניהם אחריהם מאומה במקום רצון השם, וכמו אברהם אבינו כאשר ציווהו הבורא יתברך שמו לעקוד את בנו יחידו על גבי המזבח, לא הרהר בדעתו לרגע כי לא יהיה לו יותר זכר מבן זה, אלא זירז עצמו לעשות רצון אביו שבשמים, וזאת כי כל מכוון הבנים הוא רק למען קיום מצוות ה', וככל שמצות ה' היא להעלותו על גבי המזבח, לא איחר אפילו רגע אחד מלקיים את רצונו יתברך.

וכמוכך שהדבר תלוי במדרגות והשגות כל אחד לפי ערכו, עד כמה רואה הוא את עיקר תולדותיו במעשיו הטובים, אך במידת מה צריך כל אחד לדמות בעצמו שזה הוא כל תכליתו בעולמו, שם טוב מבנים ובנות.

*

הנוח לבריות זוכה להיות נוח למקום והנוח למקום זוכה להיות נוח לבריות

על לשון הכתוב 'אלה תולדות נח נח', הובא במדרש (בראשית רבה ל, ה): 'נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים', והיינו שהיה נח למקום ולבריות, כענין מאמר התנא (אבות פ"ג מ"י): "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו", והיו שהביאו בשם הירושלמי להיפוך: "כל שרוח המקום נוחה הימנו רוח הבריות נוחה הימנו, וכל שאין רוח המקום נוחה הימנו אין רוח הבריות נוחה הימנו", ונח בצדקותו היה נח לעליונים ולתחתונים כאחד.

שם נאמר שבא לפסול את הרשעים שבדורו, הרי כבר נאמר זה בדברי הכתוב בפרשת בראשית איך השחיתו כל בשר את דרכו על פני הארץ, וזולת נח אשר מצא חן, ואם כן אין לומר שבא לפסול.

על כן כתב האור החיים הקדוש, כי מה שבא הכתוב לפסול הוא את שלושת בניו של נח שהוזכרו כבר בפרשת בראשית, כאשר עיקר תולדותיהם של צדיקים הוא מעשיהם הטובים, ולכן בא הכתוב לפסול את בניו, לומר שאינם אלא טפלים לעיקר, כי עיקר הכל הוא המעשים הטובים.

נשיאות החן של נח היה כמה שעיקר תולדותיו היו מעשיו הטובים

אמרו"ר ז"ל אמר לי לפרש את סמיכות הכתובים בסוף פרשת בראשית (בראשית ו, ח) 'ונח מצא חן בעיני ה'', לתחילת פרשת נח (בראשית ו, ט) 'אלה תולדות נח' וגו', כי מה שמצא נח חן בעיני ה', היה בסיבת תולדותיו של נח, והיינו כדברי רש"י שהם מעשיהם הטובים שהינם עיקר תולדותיהם של הצדיקים, וממעשים טובים אלו הגיע לנח מציאות חן בעיני השי"ת.

בהזדמנות אחרת אמר לי אמרו"ר ז"ל, כי יש לפרש בדברי רש"י, 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', אשר עיקר התכלית שרוצים הצדיקים להיות להם בנים ובני בנים, כמו שמצאנו צדיקי הדורות שהיו מרבים להעטיר ולהתפלל על בנים, הוא מעשים טובים, היינו שיוכל לחנך את בניו לדרכי התורה והמצוות ולשאר מעשים טובים, כי זה הוא עיקר תכלית הצדיקים בכל תולדותיהם, מה שהינם עושים מעשים טובים.

עיקר התולדות הנצחיים הוא המעשים הטובים שהם שם עולם שהוא טוב מבנים ובנות

אך יתכן יותר מזה, על דרך שנאמר (ישעיהו נה, ג-ה): 'ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו ואל יאמר הסרים הן אני עץ יבש כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי

הזכרת צדיק לברכה רק במקום הזכרתו לעומת הרשעים

וברש"י, הואיל והזכירו ספר בשבחו, שנאמר (משלי י, ז) 'זכר צדיק לברכה', עד כאן.

לכאורה יש להעיר, שלא מצאנו כן בתורה במקומות נוספים שהוזכרו הצדיקים שיזכירו סיפור שבחם. וראיתי במפרשי רש"י (חינוך בית יצחק בראשית ו, ט) שכתב לפרש בזה, כי לא בכל מקום שהוזכר הצדיק סיפורו בשבחו, אך במקום שזכר הצדיק ביחס לרשעים שהיו עמו בדורו, כאשר היה בדורו של נח שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ, לכן כשהזכירוהו סיפר בשבחו. ואכן מוצאים אנו פעם נוספת שהזכירו את הצדיק ובירכוהו משום זכר צדיק לברכה, והוא בדברי הכתוב אצל אברהם (בראשית יח, יח) ואברהם היו יהיה גוי גדול וגו', וברש"י: "מדרש אגדה (משלי י, ז) זכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו ברכו", ואף שם היה זה כאשר הוזכר אצל אנשי סדום הרעים וחטאים לה', לכן הוצרך לברכו אחר שהזכירו.

*

עיקר התולדות של הצדיקים הוא מעשיהם הטובים לעומת בניהם שהינם רק טפלים לעומת העיקר

עוד כתב רש"י, דבר אחר ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, עד כאן.

האור החיים הקדוש (בראשית ו, ט) מדגיש בדברי רש"י שכתב 'שעיקר' תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, ולא הסתפק לכתוב 'שתולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', כי אכן מעשיהם הטובים של הצדיקים הם עיקר תולדותיהם, יותר מבניהם וצאצאיהם.

בזה כתב האור החיים הקדוש לבאר את לשון הכתוב 'אלה תולדות נח', וכלל הוא בידינו (מדרש תנחומא פ' משפטים ס"ג) כל מקום שנאמר אלה פוסל את הראשונים, ולכאורה אינו מובן מה ביקש הקדוש ברוך הוא לפסול במה שכתב 'אלה תולדות נח',

1. ידוע העובדא שפעם אחת הגיע הרה"ק רבי יעקב שמשון משפ"טווקא ז"ע אל הגה"ק הנודע ביהודה ז"ע, והיה ביניהם וויכוח אודות ספרי התולדות, ואין כאן המקום להאריך בזה [נדפס כל השיחה שהיה ביניהם בקונטרס 'דברי נועם' וואראש תרנ"ב, והדברים מופיעים שם דף ג' ע"ב - דף ד' ע"א], ובין השיחים אמר הרה"ק רבי יעקב שמשון משפ"טווקא ז"ע אל הגה"ק הנודע ביהודה ז"ע, על מאמר הגמרא (גיטין לא): "רב הונא ורב חסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גניבא עליהו, אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא, אמר ליה אידך מקמי פלגאה ניקום. אדהכי אתא איהו לגבייהו, אמר להו במאי עסקיתו, אמרו ליה ברוחות. אמר להו, הכי אמר רב חנן בר רבא אמר רב, ארבע רוחות מנשבות בכל יום ויום צפונות מנשבות עם כולן, שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת, ורוח דרומית קשה מכולן, ואלמלא בן נח מעמידה מחברת כל העולם כולו מפניה".

והאמת הוא, כי שני הדברים כרוכים ומשולבים יחד זה בזה, ועל ידי שהאדם נוח למקום ועוסק בתורה, אזי מתעדנים מידותיו להיותם מתוקנים בתכלית, ובה הוא גם כן נוח לבריות, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (עירובין נד): על דברי הכתוב (משלי ה, יט) **'אילת אהבים ויעלת חן'**. ויעלת חן, שמעלת חן על לומדיה, ולכן על ידי שהאדם לומד תורה ככוונה הראויה, על ידי זה יזכה לתקן את מידותיו ושיהא רוח הבריות נוחה הימנו.

כך הוא גם להיפוך הדברים, אשר על ידי שהאדם מתנהג בתיקון המידות, אף אם אין מידותיו מתוקנים בשלימות רק במעט, מכל מקום בכוח זה יוכל להעלות במעלות העולות בית א-ל ולהשיג מדרגות נכבדות, להיות רוח המקום נוחה הימנו.

כל זה כדברי הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע שכתב בספ"ק **'נועם אלימלך'** (פ' וישב בד"ה או יאמר וישב הב') לפרש את הכתוב (תהלים כג, ו) **'אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבת בבית ה' לאורך ימים'**, דהנה גם האדם אשר מעשיו מקולקלים עד מאד, מכל מקום אם יש לו איזה מידה טובה, כגון שאוהב לעשות חסד עם רעהו, הרי בכח מידה זו יוכל להתהפך מן הקצה להקצה, ולרומם עצמו בתכלית השלימות. וזהו שאמר הכתוב **'אך טוב וחסד'**, אך לשון מיעוט הוא (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה), אשר גם אם אין לאדם רק מיעוט של טוב וחסד, שאין מידותיו

מתוקנים כראוי זולת איזה מידה אחת המתוקנת במקצתה, **'ירדפוני כל ימי חיי'**, הרי מיעוט מידות מתוקנות אלו ירדפוהו כל ימי חייו, עדי יבוא וישיג **'ושבת בבית ה' לאורך ימים'**, שיוכל לישב בבית ה' כל ימיו, כי יתהפך לבבו להיות לאיש אחר, ויברא לו השם יתברך לב טהור ונכון לעבודתו יתברך.

וזה יש לרמז בדברי הכתוב **'אלה תולדות נח נח'**, וכדברי המדרש הנזכרים 'נייחא לעליונים נייחא לתחתונים', אשר האחד תלוי במשנהו, כי על ידי שהוא משלים עצמו בתיקון המידות, זוכה הוא לעומתו להעפיל במעלות עבודת השם יתברך, ועל ידי שהאדם משיג מעלות רמות בלימוד התורה ועבודתו ברוך הוא, זוכה הוא לאיך גיסא לעדן את מידותיו, להיות נוח לעליונים ותחתונים יחדו.

*

ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ (בראשית ו, יג)

על ידי שהאדם מרחם על אחרים מעורר הוא את מידת הרחמנות מלמעלה כתב רש"י, כי מלאה הארץ חמס, לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, עד כאן.

ידוע קושיית המפרשים (עמר נקא רע"ב בראשית ו, יג; ר"א"ם שם; ועוד), שהרי אמר הכתוב (בראשית ו, יא) **'ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס'**, וכתב רש"י: **'ותשחת,**

לשון ערוה ועבודה זרה, כמו (דברים ד, טז) **'פן תשחיתונו'**, הרי שהיה ביניהם חטא גילוי עריות ועבודה זרה, שהינם משלושה העבירות החמורות ביותר, ואיך כתב רש"י שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, בזמן שהיה בהם חטאים חמורים בהרבה מן הגזל.

ובספ"ק **תפארת שלמה** (פ' נח בד"ה כי מלאה הארץ) כתב לתרץ, על פי מה שהקדים להקשות בענין התביעה אודות הגזל שגזלו אחד את רעהו, שהרי כל בני העולם היו גוזלים האחד את רעהו, והיו כולם מושחתים בכל עניני ההשחתה, ואם כן מה ענין היה להקדוש ברוך הוא לתבוע מהם עונש אודות גזילתם, וכי חשוב בעיניו ממון רשעים אלו להענישם על גזילת האחד את רעהו, וכי חיות הטורפות זו את זו יש מקום להענישם, ואם כן מה מקום הוא להעניש את אנשי דור המבול על גזילתם.

והביא בזה את דברי המדרש (שוחר טוב פרק ל"ז): **"שאמר [אברהם] למלכי צדק, כיצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שיינו עושים שם, אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה, וכי עניינים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, ולמי הייתם עושין צדקה. אמר ליה, על הבהמה ועל החיה ועל העוף, לא היינו ישנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. אותה שעה אמר אברהם, ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאין, וכיון**

והעיר הרה"ק רבי יעקב משושן **משפטי יוקא זי"ע**, כי איך אמרו לגניבא שהיו עסוקים ברוחות, הרי התוכחו ביניהם האם יש להם לעמוד מפניו, וכמוכן שמפני דרכי שלום לא רצו לומר לו מה היה שיחתם, אך איך אמרו לו דבר שאינו.

וביאר בזה על פי שני הגרסאות הנזכרים אם על פי רוח המקום יודעים שרוח הבריות נוחה הימנו, או על פי רוח הבריות יודעים שרוח המקום נוחה הימנו, והיינו כי הראשון שאמר לעמוד מפני גניבא משום שהוא בר אוריין, הוא משום שלדעתו הדבר תלוי ברוח המקום, ומאחר ובר אוריין הוא אם כן רוח המקום נוחה הימנו, ולכן מן הסתם אף רוח הבריות נוחה הימנו ויש לעמוד מפניו, מה שאין כן השני שאמר שאין לעמוד מפני גניבא הואיל ופלגא הוא, היינו כי לדעתו הדבר תלוי ברוח הבריות, ומאחר שהוא מחזיק במחלוקת אין רוח הבריות נוחה הימנו, ואם כן אף רוח המקום אינה נוחה הימנו, ולכן אין לעמוד מפניו.

נמצא כי שפיר אמרו לו לגניבא שהיו עסוקים ברוחות, היינו שהיו עסוקים ביניהם על פי איזה רוח קובעים את הרוח השנית, האם על פי רוח המקום קובעים את רוח הבריות, או שמא על פי רוח הבריות קובעים את רוח המקום, ודבר אמת היתה בפייהם. אמנם גניבא לא הבין את כוונתם, וסבור היה שהיו עסוקים בעניני רוחות, לכן אמר להם מימרא משלו בעניני רוחות העולם.

2. שמעתי **מהרה"ק רבי יענקל' מפשעווארסק זי"ע** בשם חותנו הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, כי ככל הנראה נאמרו דברי קדשו של הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע משום מעשה שהיה, אשר אחד מחסידיו הנאמנים של הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע, היה מרבה לפקוד את חצר קדשו של הרה"ק הר"א זי"ע בליזענסק, אפס כי ישבו בביתו בנוחיה ומבוגרות, וכמעט שהלבינו שערותיהן ועדיין לא מצאו את זיווגם, מאחר ולא היה בידו די ליתן נדוניה הראויה לשמה, והיתה זוגתו מבקשת ממנו תמיד להזכיר עצמו לברכה לפני רבו בליזענסק, אך כל פעם היה הדבר פורח מזכרונו ולא היה זוכר לבקש על כך את ברכת הקודש. פעם אחת אחר שהזירה אותו זוגתו, כי יואיל נא להזכיר את בנוחיה לפני הרבי בליזענסק, כי כבר הגיעו מים עד נפש. ועדיין פרח הדבר מליבו בעמדו לפני הרבי, משכן תינה את צרתו לפני בעל האכסניה בה התאכסן בליזענסק, וסיפר לו על צרת בנוחיה שהגיעו לפרקן, והשיח לפניו את ליבו על אשר פרח הדבר מלפניו בהיותו אצל הרבי, ואנה הוא בא.

בעל האכסניה לא היה אלא ריק ופוחז ולץ גדול, אך לשמע מועקתו גמר אומר להושיעו, ופנה ואמר לאותו יהודי, כי מוכן הוא לעשות עמו עסק, וליתן לו כל הצורך עבור נישואי בנוחיה, אך מבקש הוא ממנו בתמורה שימכור לו את חלקו לעולם הבא. יהודי זה שמע את הצעתו, אך לא רצה להחליט בדבר בעצמו, על כן אמר לבעל האכסניה, כי יסע אפוא לביתו ויועץ בווגתו, וכאשר יחליטו בדבר יבוא אליו בשנית.

עם הגיעו לביתו שאלתו זוגתו האם זכר להזכיר את בנוחיה לפני הרבי, אך הוא אמר כי פרח הדבר מליבו, אך סיפר לה כי בעל האכסניה מוכן ליתן לו את כל צורכי נישואי הבא. ובלבד שימכור לו בתמורה את כל חלקו לעולם הבא. שמעה האשה את ההצעה, ואמרה בתום לב, כי מה ברירה יש לפנייהם, הרי הבנות בנוחיהם ועליהם לראות להשיאן, על כן בלית ברירה יעשו את העיסקה, וימכור את חלקו בעולם הבא, ובלבד שיוכל להשיא את בנוחיה כראוי. ותקף נסעו בשנית לליזענסק ונגמר המקח בכי טוב, כשבעל האכסניה מתחייב ליתן להם כל צורכי הנישואין, בעד חלק העולם הבא של היהודי שנמכר לו כדת וכדין.

אכן, כשחזרו לביתם, עמדה זוגתו ועשתה חשבון נפשה, והגיעה למסקנה כי מעשה הכל ורעות רוח יש בדבר, על כן גמרה אומר כי אין היא מוכנה לכך שלא יהיה לבעלה חלק לעולם הבא, ומיד ביקשה מבעלה שיחזור לליזענסק ויראה נא לבטל את המקח, כי זהו מן הנמנע שלא יהיה לו חלק לעולם הבא. היהודי שמע לדברי זוגתו, ותקף חזר לליזענסק, ובא לבעל האכסניה בדין ודברים אודות עיסקה זו, כי נעשה הדבר בחוסר ידיעה, וכי לא היה בדעתו למכור לגמרי חלקו לעולם הבא, על כן מבקש הוא לבטל את המקח. אמנם בעל האכסניה שהרוויח את החלק לעולם הבא, לא אבה בדעתו לוותר עליו, ולא רצה לבטל את המקח.

משראו שאינם באים לכלל הכרעה, גמרו אומר לעלות לפני הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע, שיורה להם את אשר יעשו. עם בואם לפני הרה"ק הר"א זי"ע, נענה לעומתם ואמר, כי בעוד ימים מספר אמור להגיע אליו אחיו הרה"ק הר"א מהאניפאלי זי"ע, ולדעתו יראה להמתין על ביאתו, וישאלוהו יעשו. אחר שהגיע הרה"ק הר"א זי"ע לליזענסק, נכנסו אליו בעל האכסניה והיהודי, ושטחו לפניו את טענותיהם. שמע הרה"ק הר"א זי"ע את דבריהם, ונענה לאמר, כי לדעתו יש להם לצאת מן העיר, שם יערכו מדרות אש גדולה, והיה אם יסכים בעל האכסניה להפיל עצמו אל תוך כבשן האש, בכדי לזכות להגיע אל חלק העולם הבא של היהודי שרכש זה עתה, יחל בכך גילוי כי עשה את הדבר באמת, ובהוא אכן יזכה בשלו, אך ככל שלא יאות להפיל את עצמו לכבשן האש, סימן הוא שאין דעתו שלימה עליו במעשה מקח זה, ויאלץ היהודי להפיל לבטל את המקח.

תקף עמדו לעשות כדברי הרה"ק הר"א זי"ע, ויצאו מחוץ לעיר, ואכן היה בעל האכסניה מוכן לקפוץ אל תוך כבשן האש, ובלבד שיוזכה תכף לבוא אל חלק העולם הבא אותו רכש עתה בעיסקה זו. רגע לפני שביקש לקפוץ אל תוך האש, צעק לעברו הרה"ק הר"א זי"ע, כי אינו צריך לקפוץ אל תוך האש, וביאר להם את כוונתו, כי על ידי שהסכים למסור נפשו לזכות לחיי העולם הבא, הרי בשכר מסירות נפש זו כבר קנה לעצמו חלק מפואר לעולם הבא, שאין לו עוד צורך לחלקו של היהודי לעולם הבא, ויכול הוא לבטל את המקח, כי כפי די לו והותר גדול חלקו המוכן לו לעולם הבא.

ותקף ראו הכל, איך שיהודי זה שכאמור היה ריק ופוחז, ולא היה בו כל מעלת הקדושה, זולת מה שהתעוררו רחמיו על יהודי זה שביקש להשיא את בנוחיה, ומכח זה זכה להשיג מעלת מסירות נפש למען קדושתו יתברך שהוא מעלה רמה ונשגבה.

ועל כן אמר הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, כי ככל הנראה אחר מעשה זה, פירש הרה"ק הר"א מליזענסק זי"ע את פירושו, על כך שעל ידי מיעוט מידות טובות ישע בלב האדם, יוכל הוא להשלים את עצמו ברבות הימים למדרגות רמות ונשגבות.

אין האדם נחשב 'אדם' אלא על ידי שהוא מרחם על חבריו

נמצא ברשותי גמרא מסכת חגיגה של א"ז - ז' אבי אם אבי - הגה"צ רבי אלעזר אלימלך וואלדמאן זצ"ל מבארדיוב, שהיה נכדו של הגה"ק רבי יעקב צבי וואלדמאן זי"ע מבארשא מתלמידי הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע, אשר היה יהודי קדוש משכמו ומעלה, והגיע אלי בדרך לא דרך מעל לדרכי הטבע גמרא קטנה עם חתימתו, כאשר על שולי הגליון כתב הגהות שונות מדברי תורתו.

וראיתי שכתב על דברי הגמרא (חגיגה כז): "בזמן שבית המקדש קיים, מזבח מכפר על אדם, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו", וכתב רש"י: "שולחנו מכפר עליו, בהכנסת אורחין", ולכאורה אין מובן מנין לו לרש"י כי כוונת דברי הגמרא מצד הכנסת האורחים על שולחנו, הרי לא אמרו בגמרא אלא ששולחנו של אדם מכפר עליו.

וכתב לבאר על פי המובא בספר חסידים (סי' פ"ו): "אם אין אדם רחמן, מה בינו לבין בהמה שאינה מקפדת וחוששת בצער חברתה", הרי כי האדם שאינו מרחם על חבריו אינו מוגדר בשם 'אדם', אלא מוגדר הוא כבהמה.

מעתה, בזה מבואר איך הוציא רש"י מדברי הגמרא כי הכוונה לשולחנו של אדם מכפר עליו על ידי הכנסת אורחים, כי הנה יש לדקדק בלשון הגמרא שאמרו 'שולחנו של אדם', הרי כבר הזכירו שם 'אדם' בתחילה, שאמרו 'בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם', ולא היה להם לסיים אלא 'עכשיו שולחנו מכפר עליו', ומה הוסיפו שם 'אדם'.

בזה הוכיח רש"י, כי הכוונה לשולחנו של 'אדם', שהוא מוגדר כאדם, והיינו על ידי שהוא מרחם על אחרים בשולחנו, ולכן הכריח רש"י כי הכוונה להכנסת אורחים, אשר בזה מוגדר השולחן כשולחנו של 'אדם', ועל ידי זה זוכה הוא לכפר עליו.

המכניס אורחים על שולחנו מרוצה הוא לפני הקב"ה כמקריב תמידים

כן שמעתי מאמרו ז"ל לפרש את הכתוב (שמות כה, ל) 'ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד', כי על ידי שהאדם מקיים מצות הכנסת אורחים, בזה הרי הוא כמקריב קרבן, וזהו שאמר הכתוב 'ונתת על השלחן', שצריך האדם ליתן על שולחנו, 'לחם פנים' לחם עבור פנים חידשות (ר' שבת קיב), היינו לאורחים שיעלו ויבואו לאכול על שולחנו, 'לפני תמיד', ואומר השם יתברך כי זה נחשב לפניו כהקרבן קרבן תמיד.

לסייע לחבירו ככל האפשר, ולא לומר לו עד כמה עליו להאמין ולידע כי כך הוא טובתו הראוי לו באותה שעה³.

בזה יש לפרש את שינוי הלשונות בברכות השחר, שכל הברכות נתקנו בלשון רבים 'אוזר ישראל בגבורה' וכן 'עוטר ישראל בתפארה', ואילו ברכה אחת נתקנה בלשון יחיד 'שעשה לי כל צרכי', ולכאורה היה צריך לומר הלשון 'שעשה לישראל צרכיהם', ומדוע קבעו את מטבע הברכה בלשון יחיד.

אמנם לפי המבואר יש לבאר שינוי הלשון, כי ככל שבאים לומר שיש לנו את כל צורכינו בשלימות, אז יש להדגיש 'שעשה לי כל צרכי', אשר רק לו עצמו עשה ה' את כל צורכיו, אך ככל שהדבר נודע לרעהו, עליו לידע כי מן הסתם אין לו את כל צרכיו, ויחוש אפוא לראות מה זקוק הוא חבירו לעזרתו, ולא ידמה בעצמו כי אף חבירו יש לו את כל צורכיו.

המרחם על חבריו מעורר רצון מלאכי רחמים להשפיע על חבריו ריבוי הרחמים כעין זה הובא בשם הרה"ק רבי דוד משה מטשורקוב זי"ע (דברי דוד השלם, אות ל"ה) על מאמר הגמרא (שבת קנא): "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים", וכפשוטו ביאור דברי הגמרא הוא כדברי התפארת שלמה הנזכרים, שעל ידי שהאדם מרחם על הבריות, בזה מעורר הוא על עצמו רחמים לרחם עליו מן השמים.

אך הרה"ק רבי דוד משה מטשורקוב זי"ע ביאר בדברי הגמרא, כי פעמים בראות האדם את חבריו זקוק לישועה גדולה, מדמה הוא בעצמו כי מה תועלת יבוא לו מעזרתו וסיועו אשר לדעתו אין בדבר תועלת מרובה, ואם כן מדוע לו להתאמץ עבור חבריו.

לכן אמרו 'כל המרחם על הבריות', מי שהולך לרחם על חבריו, אף שרואה הוא כי מוגבל הוא ואין ידוע משגת להושיעו לגמרי, מכל מקום בכוח שפונה הוא לעשות לטובת חבריו 'מרחמים עליו מן השמים', או אז מלאכי מעלה אומרים אחד לחבירו, כי עליהם להשלים את מעשה האדם לרחם על מי שמרחמים עליו, כי מאחר והאדם על אף מוגבלותו מנסה לעשות כל אשר לאל ידו להושיע את חבריו, אם כן מלאכי רחמים שבכוחם להושיע את האדם, אומרים זה לזה כי שומה עליהם לעשות את כל אשר ביכולתם לעורר רחמים מרובים על אדם זה ולהושיעו בתכלית. הרי כי לא רק שמתעורר מידת הרחמים בשמים על ידי שהאדם מרחם על חבריו, אלא עוד זאת גורם הוא להתעוררות רצון מלאכי מעלה להושיע את חבריו בשלימות הישועה.

שעשו צדקה יצאו, ואני אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לוויה".

הרי בדברי המדרש כי היו צריכים נח ובניו איזה זכות שיוכלו לצאת מן התיבה, אף שכבר זכו להינצל מן המבול, מכל מקום הוצרכו לזכות בפני עצמה לצאת מן התיבה, ואמר לו שם בן נח, שהיה הדבר על ידי הצדקה שעשו עם הבהמות והחיות שהיו בתיבה, והאכילום ככל שעות היום. וביאר בזה התפארת שלמה, כי ידוע אשר בעובדא דלתתא איתער לעילא (זוה"ק ח"ב קכה), ולכן על ידי שהאדם מרחם על הבהמות, בזה מעורר הוא למעלה את מידת הרחמנות, כדברי הכתוב (תהלים קמה, ט) 'ורחמי על כל מעשיו', ועל ידי הרחמנות שריחמו נח ובניו על הבהמות והחיות שהיו עמהם בתיבה, זכו לעורר משמים רחמים עליהם, וזכו לצאת מן התיבה.

בזה ביאר התפארת שלמה את דברי רש"י, כי הגם אומנם שעיקר עונש דור המבול היה בגין חטאיהם החמורים, של גילוי עריות ועבודה זרה, אך ככל שהיו מרחמים האחד על השני, היו יכולים לעורר מידת הרחמנות עליהם שלא לכלות בהם את הדין, אך משום שהיו עוסקים בגזל, על ידי זה יכול היה להיחתם עליהם גזר הדין על העבירות החמורות, כי לא פעלו במעשיהם לעורר מידת הרחמנות מלמעלה, וזה וזה גורם הוא.

והוסיף התפארת שלמה לפרש את הכתוב (תהלים לו, ז) 'אדם ובהמה תושיע ה', כי פעמים 'אדם ובהמה', על ידי שהאדם מרחם על הבהמה וגומל עמה חסדים, 'תושיע ה', על ידי זכות זו מושיעו ה' ומרחם עליו משמי מעלה. ועל אחת כמה וכמה הדברים אמורים אם הוא מרחם על חבריו, אשר בזה בוודאי מעורר הוא עליו כל שערי רחמים לרחם עליו.

לא יחזק האדם את עצמו באמונה ובטחון בראותו צרה אצל חבריו

והנה ידע האדם, כי הנה כל מידה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, אף המידות הגרועות ביותר, יש בהם צד להשתמש בהם למוטב, ואפילו מידת הכפירה נצרכת היא בעולם, והוא כי בוודאי על האדם להאמין באמונה שלימה כי כל הנעשה בעולם הוא על ידי הבורא ברוך הוא ובהשגחתו, אך זה הוא ככל שהדבר נוגע לעצמו, אז יאזור עצמו בבטחון ואמונת תום כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אמנם כאשר הדבר נוגע לצרת אחרים, בזה אין לו לאדם לחזק את עצמו כי בוודאי הדבר נעשה לטובתו, וימנע עצמו מלסייעו בדבר, כי בדבר זה עליו להשתמש עם בחינה של כפירה, שידע כי עליו להושיט את ידו

3. הנה ידוע דרכם של צדיקי בית דזיקוב נכדי הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, שהיו משמיעים אמרותיהם על דרך צחות, וללא ספק כי היו מונחים בדבריהם רזין דרזין, אשר מי יבוא בסוד קדושים.

פעם אחת אמר הרה"ק העטרת ישועה מדזיקוב זי"ע (ר' משנה הלכות חלק י"ב סי' תנ"ז), כי פעמים יהודי לומד חובת הלבבות ומתעורר לנוכח דבריו הקדושים המפלחים לב וכליות לקבל על עצמו ייסורים של אהבה, ומקבל על עצמו שלא להתאונן כבר על ייסוריו, אמנם כאשר בא לו איזה מיחוס המיסורה, נוכח הוא לראות כי קשה עליו הדבר לקבל את ייסוריו באהבה, כי כואבים לו ייסוריו עד מאד, על כן מחליט הוא בעצמו, כי מה שקיבל עליו לקבל ייסורים באהבה, יראה נא לקיים מאותו יום והלאה, בייסורי חבריו, אשר אם יראה את חבריו מתייסר בייסורים, יבוא לעודדו ולחזקו כי לא יטשהו ה' וכל הייסורים באים לכפרת עוונות, ובה יקבל את ייסורי חבריו באהבה...

הגה"ק רבי מאיר שפירא זיע"א – ז' בהשוון תרצ"ד

ובזאת המליץ הגה"צ רבי שמואל אונסדורפר על פעולותיו של הגה"ק רבי מאיר שפירא, אשר הקים שני דברים גדולים וכבירים, על האחד - ישיבת חכמי לובלין היה צריך להתייגע ולמסור על זה דמים תרתי משמע, אשר נסע לאמריקה בתנאי הדרך הקשים שהיה בזמנו, שם כיתת רגליו מבית לבית כשהוא סופג בזיונות לרוב, עד שהוקם הבית הגדול הזה לשם ולתפארת, אשר היה חידוש גדול בימים ההם - ישיבה עם מקום לינה ואכילה לתלמידים, והכל בפאר והדר.

והענין השני - ה'דף היומי', לא היה צריך להתייגע כלל וכלל, כי מיד כאשר דרש בכנסייה הגדולה בפני קבל עם ועדה, כשב'פה מפיק מרגליות' שלו תיאר לפני הנאספים את מעלת וחשיבות לימוד ה'דף היומי', תיכף ומיד נעשתה כל הגולה כולה למדורת אש, וכולם קיבלו עליהם באהבה. ועניין זה נושא פירותיו עד עצם היום הזה.

ועל זה המליץ מאמר חכמינו ז"ל 'יגעתי ומצאתי תאמין', כי הנה מה'יגיעה' שהתייגע לא נותר כלום, כי הוא עומד בשממונו על אדמת פולין, כשהוא בשליטת נכרים ה". אולם תמורת זאת היגיעה הזמין לו השי"ת את ה'מצאיה' - לימוד ה'דף היומי', והוא עומד בתפארתו עד עצם היום הזה.

*

שמעתי ממור"ר תלמידו הגדול הגאון רבי שמואל הלוי וואזנער זיע"א שלפנות בוקר של יום הקדוש היה הרה"ק רבי מאיר מסובב בין חדרי השינה שבהם לנו הבחורים, כשהוא מפזם את הניגון הנעים 'להתודע ולהגלות כי הוא מלך על כל הארץ', ובאופן זה של התרוממות הנפש התעוררו הבחורים לערוך את עבודת היום הקדוש.

ודבר בעתו מה טוב, כי בפרשת נח מרומז עניינו של יום הקדוש, כמו שהביא הרה"ק בעל 'יסוד העבודה' {שהשבוע חל יומא דהילולא דיליה}, דבפרשת בראשית מרומז עניין 'ראש השנה', כי בו מובא עניין בריאת העולם, אשר ראש השנה הוא ג"כ 'יום הרת עולם', ובפרשת נח מרומז עניין 'יום הקדוש', כי כתיב בפרשתן (בראשית ז, יג) 'בעצם היום הזה המרמז על יום הכיפורים, ופרשת לך לך מרמז על יו"ט סוכות, שבו הולך האדם מביתו דירת קבע ויושב בדירת ארעי.

הטעם שהיה רבי מכבד את העשירים

הרה"ק ר' מאיר שפירא זיע"א דיבר בקדשו בדרך צחות על מה שאיתא שרבי היה מכבד את העשירים, כי הנה לכאורה שיהיה רבינו הקדוש מחניף לעשירים בשביל ממונם אי אפשר לומר, אלא דהנה הביא רבינו הקדוש במשנה דחרש שוטה וקטן פטורים על היזקן, וכן איתא 'חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה'. ונמצא דיש 'יחוס' לחרש שוטה וקטן שיכולים לעשות ככל העולה על רוחם מבלי פוצה פה ומצפצף.

והנה באמת יש רביעי שגם הם בכלל זה, והם העשירים שפוגעים בזולתם מבלי פוצה פה ומצפצף, כי יראים הבריות לגעור בהם, ובאמת היה רבינו הקדוש צריך לפרטם ברשימה 'מכובדת' זה יחד עם החרש שוטה וקטן, אלא ש'רבי מכבד את העשירים' יחוס עליהם שלא לצרפם לרשימה זה...

והרה"ק ר' מאיר מפרמישלאן זיע"א פירש על זה, דכיוון שהיה רבי פותח ביתו לעניים, אז היה 'מכבד' - מסלק את העשירים שנכנסו לביתו, כדי שיהיה לעניים מקום ללון.

בשבוע זה חל יומא דהילולא של הרבה צדיקים וקדושי עליון, ביניהם הרה"ק רבי יהודה מאיר שפירא זיע"א, והרה"ק רבי יהודה צבי מראזלא זיע"א, והגה"ק הרב מטשעבין זיע"א, והרה"ק רבי שלמה דוד יהושע מסלונים זיע"א¹, והרה"ק בעל 'מאור עיניים' מטשערנאביל זיע"א, והרה"ק בעל 'יסוד העבודה' מסלונים זיע"א, והרה"ק רבי משה משינאווא זיע"א². והזכרנו רק חלקם ממה שזכרתי.

על הרה"ק מהרשד"י מסלונים התבטא הגאון רבי אלחנן ווסרמן זיע"א, שכאשר הוא חפץ לראות את עבודה ה' זו תפילה, הרי הוא מתבונן בעבודת קודשו של הרה"ק מסלונים בעת התפלה.

*

היום יומא דהילולא של הרה"ק רבי מאיר שפירא זיע"א אשר היה רבן של ישראל, כי עד היום הזה דבקים בכל תפוצות ישראל בסדר הלימוד שתיקן - 'הדף היומי'. ואף מה שתיקנו כהיום בהרבה קהלות 'סדר' משלהם כגון 'עמוד היומי' וכדו', הכל הוא פועל יוצא מתקנת קודשו.

שמעתי ממור"ר הגאון הגדול רבי שמואל וואזנער זיע"א שבאחד מהלילות³ טייל עם רבו בחצר ישיבת חכמי לובלין, ובעודם מהלכים שומעים הם את קול התורה הבוקע מהיכל הישיבה, התבטא הרה"ק רבי מאיר שפירא: אמנם שלא זכיתי לזרע של קיימא, אולם השי"ת העניק לי שני בנים, האחד - תקנת לימוד ה'דף היומי', והשני - ישיבת חכמי לובלין.

*

ועוד שמעתי מפי הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זיע"א בדרשתו ביו"ד של הרה"ק רבי מאיר שפירא, שהביא ממרנא בעל ה'ישמח משה' זיע"א (מובא בייטב לב, כי תצא) על מה דאיתא (מגילה ו, ב) 'יגעתי ומצאתי תאמין', כי הנה לכאורה הרי הם תרתי דסתרי, כי 'יגיעה' הוא מה שהאדם עמל וייגע בשביל עניין מסוים, משא"כ 'מצאיה' שמשמעו מצאיה בעלמא ללא יגיעה.

אלא דהענין הוא שלפעמים אדם עמל ויגע להשיג דבר מה, ולבסוף מוצא את הענין המיוחל מדרך אחרת ממה שעמל בדרך 'מצאיה', וכיוון שכן יכול להיות לו לאדם 'חלישות הדעת', כי הנה אינו רואה פרי בעמלו, כי מה שהשיג אינו בכלל ע"י טרחתו. וכן אנו רואים רבות בחיפוש אבידה, אשר אדם יכול לתור שעות רבות אחר אבידתו, ולבסוף מוצא אותה שהיתה ממש כנגד עיניו.

אולם האמת היא שאנו מאמינים שכל היגיעה איננו רק כדי חובת ההשתדלות, ובאמת יכול השי"ת לזמן להם את המציאה מדרך אחרת, וזהו 'יגעתי ומצאתי תאמין' שצריך האדם להאמין שכדי למצוא את 'המצאיה' צריך להתייגע, ואשר מטעם זה היה צריך להתייגע כאן כדי למצוא את המציאה שם. ובזה ביאר ה'ישמח משה' עניין היגיעה בתורה, וז"ל, דאם האדם מיגע עצמו בתורה בעיון רב, אם שלפעמים יעלה חרס בידו, שוב אחרי זה יבין וישכיל המצאה נפלאה, והוא מתת אלקים בקרבו, וזהו שאמרו 'יגעתי' ואחר זה 'מצאתי', בהסח הדעת, תאמין, ע"כ.

ובייטב לב הוסיף על פירוש זקיננו בעל ה'ישמח משה, דכן הם הדברים גבי מלחמת היצר, אשר צריך לנהל מלחמה קשה כנגדו, כדכתיב (דברים כא, י) 'כי תצא למלחמה על אויביך', אולם הנצחום יכול לבוא ממקום אחר לגמרי, כאמרו 'ונתנו ה' אלוקיך בידך', דהיינו מתנה ומציאה ממקום אחר.

1. נעקד בצעירותו על קידוש ה' בשנות השואה, ה' יקום דמו.
2. בן הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א.
3. נדמה שהיה זה במוצאי תשעה באב.

אגודת פלאות התורה

מתוך אוצרותיו של הרב זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א

פלאות הפרשה

פלאות רחל אנוני

סיחון היה בנו של נח

דבר פלא כתבו בעלי התוספות ז"ל בספר 'מושב זקנים' (סוף פרשת חקת), שסיחון היה בנו של נח, כי אשתו של נח מתה קודם המבול, ונשא נח אמו של עוג (וכבר ילדה את עוג בעוד בעלה הראשון קיים), ונתעברה בסיחון מנח קודם המבול, וילדתו בתיבה.

ויש לציין על זה מה שכתב בספר 'סדר הדורות' (אלף תרנז) בשם ספר 'שלשלת הקבלה' (ח"ב ד"ה נח אומרים), שגולד לנח בן רביעי לאחר המבול ושמו היה 'יוניק' והיה חכם באיצטגנינות וגירשוהו אחיו מאצלם, והוא לימד לנמרוד את חכמת המלחמה.

מבואר לפי דבריהם, שנח הוליד חמשה בנים, ואלה תולדות נח: שם, חם, יפת, סיחון ויוניקו. והוא דבר פלא מאד.

אמנם האברבנאל (בראשית ט"ח) אחר שהביא הדעה שהזכיר 'סדר הדורות', כתב עליו: שאחרי שלא כתבה התורה כי אם שלשה בנים לנח, אין ראוי שנאמין ברביעי הזה.

דעה נוספת ונפלאה הביאו בעלי התוספות ז"ל (שם), שסיחון היה בנו של אשת נח, כי אביו של עוג בא על אשת נח, ואנס אותה. ועל כן נתחייב מיתה, ומת במבול.

אמנם יש להעיר על כל הג"ל ממה דאיתא במסכת נדה (דף סא ע"א), שסיחון ועוג היו מנכדי שמחזאי אחד ממלאכים הנפילים בדור המבול. ורבינו בחי' (במדבר כא לד) כתב דבר פלא בשם מדרש, דשמחזאי בא על אשתו של חם סמוך לכניסתה לחיבה, וסיחון נולד בתיבה, ולכך שימש חם בתיבה כדי לחפות על אשתו. וכעין זה כתבו בדעת זקנים' מבעלי התוספות (סוף פרשת חקת), וזה לשונם: 'ואומר הרב רבי יחיאל בר יוסף שעוג נולד קודם המבול, ואמו היתה מעוברת מסיחון בשנת המבול, והלכה ונישאת לאחד מבני נח, וכבר היתה מעוברת מאותן בני האלהים אשר לקחו מבנות האדם, ונולד סיחון בתיבה'.

וכל זה לכאורה דלא כבעלי התוספות בספר 'מושב זקנים' הג"ל, וכנראה שהמדרשים חלוקים.

רחל מתה פעמיים

במושב זקנים (בראשית לה טו) לרבותינו בעל התוספות ז"ל ובספר 'פענח רזא' (שם) מדייקים שמתה רחל פעמיים דכתיב כאן "כי מתה", ובפסוק הבא כתיב שנית "ותמת רחל". ומבארים שבתחילה בצאת נפשה החיזרו את נפשה בצעקת וגעית קול בכיה כנהוג לפעמים ונבהלה הנשמה וחזרה בה, ואח"כ חזרה ומתה ממשי, וזה שקראתו 'בן אונ' מלשון אנינות, כי זה היה בינתיים שגולד בנימין בהיות רחל אוננת ממיחת עצמה.

מתי נפטרה רחל

לפי המסורה נפטרה רחל ביום י"א חשוון, ומקור המסורה הוא בילקוט שמעוני פרשת שמות (רסז קסב). אולם דעה אחרת יש בפסיקתא רבתי (פסקא ג) שרחל נפטרה בין פסח לעצרת, וכן משמע גם מרש"י בפרשת וישלח (בראשית לה טז). ולכאורה דברי המדרשים סותרים זה את זה. ואולי יש ליישב הסתירה עפ"י דברי בעלי התוספות הג"ל שרחל מתה פעמיים, והיינו שבתחילה יצאה נפשה ביום י"א חשוון, וע"י הצעקות והבכיות חזרה נפשה, ואח"כ מתה שנית בין פסח לעצרת, וצ"ע.

רחל מתה קודם לאה מפני שדיברה בפני אחותה הגדולה

במדרש רבה (פרשת ויצא פ"ד ד) איתא דבר פלא, שעל כן מתה רחל קודם לאה, מפני שדיברה בפני אחותה הגדולה, כדכתיב (בראשית לא ד) "ותען רחל ולאה ותאמרנה לה" וגו'. ואגב יש לציין למה שדן בשו"ת שבות יעקב (ה"א ס"ט ע"ג), אם יש חיוב לכבד אחות גדולה דוגמא למה שאמרו במסכת כתובות (דף קג ע"א) שצריך לכבד אח גדול, וכתב שאין להביא ראיה לחיוב ממדרש זה, דמלבד שאין למידן הלכה מדברי אגדה (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד), בלאו הכי ליכא למילף כלום ממדרש זה, שמה שדיברה רחל קודם לאה אינו מצד חיוב כבוד אלא שהמדבר בפני מי שגדול ממנו הוא דבר בזוי, וכדאיתא במשנה מסכת אבות (פ"ה מ"ז): "שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם, אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו".

מי בנה את קבר רחל וצורת מצבתה

לאחר שמתה רחל אמנו, קבר אותה יעקב בדרך אפרת היא בית לחם, והניחו כל אחד ואחד עשר השבטים אבן אחת זו למעלה מזו, ולאחריהם הניח יעקב אבן אחת למעלה על כולן, ובסך הכל הניחו מצבה של שנים עשר אבנים, כמובא במדרש פסיקתא זוטרתא (בראשית פרק לה). דעה אחרת איתא בספר 'כפתור ופרח' (נספחים מתלמיד הרמב"ן ז"ל) המתאר את מקום קבורת רחל, וז"ל: "המצבה עשתי עשר אבנים, שתי אבנים זו אצל זו, רוחב האבן לרוחב הקבר, והנה חמש שורות זו למעלה מזו מעשר אבנים, והאבן אחת למעלה מן העשר ארכה לאורך הקבר

ורחבה לרוחב הקבר. והקבלה, כי עשרת השבטים נתנו עשר אבנים, ויעקב אביהם נתן את העליונה, בנימין לא נתן - כי קטן בן יומו היה, ויוסף לא נתן - או מפני שהיה כבן שמונה או מפני עגמת נפש שהיתה אמו".

בספר 'סדר הדורות' (ב אלפים רח) הוסיף, שיעקב בנה גם ארבעה עמודים סביב הקבר, ועל העמודים הניח כיפה עגולה המכסה כל הקבר.

במרוצת השנים, נשתנה מראה הבנין כמה פעמים. בשנת שפ"ב לאחר השתדלות השליה הק' ז"ל, התייר מוחמד פחה מושל ירושלים ליהודים להקיף בחומה את ארבעת העמודים שסביב הקבר. בשנת תר"א נבנה בנין חדש ומפואר בגדבת השר משה מונטיפיורי ז"ל. לאחרונה נבנה סביבות הקבר חומה גבוהה.

יש בקבלה [מובא בספר 'שערי ועד טוב' (ח"ה עמ' סב) בשם הגאון רבי ישראל משה דושינסקיא זצ"ל ראב"ד העדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו], שאמר כן פעם כשהשתטח על קבר רחל אמנו ע"ה] ששלמה המלך בנה את הבנין שעל קבר רחל, ובאמת אבני הבנין של קבר רחל דומים לאבנים שבשורות הנמוכות של הכותל המערבי".

אבל המצבה של קבר רחל שהקימו יעקב והשבטים אחר פטירת רחל, לא נשתנתה מעולם, וכמו שהעידה תורתנו הקדושה: "היא מצבת קבורת רחל עד היום". ודבר נפלא מסופר מענין זה בספר 'סבוב הרב רבי פתחיה ועמ' (לרבי פתחיה ב"ר יעקב מרגנשבורג ז"ל, אחיו של רבינו יצחק הלבן מבעלי התוספות ז"ל: שדרך מיל מקבר רחל יש שם כומרים, ופעם לקחו את האבן הגדולה שמעל קבר רחל, וקבעו אותה בבנין עבודה זרה שלהם, ולמחר ראו אותה על הקבר כאשר היה בתחילה, כן עשו כמה פעמים ונמנעו מלקחתה עוד. וכתב שם עוד: שעל האבן הגדולה חקוק "יעקב".

מנהגים שונים אצל קבר רחל

בספר 'מסעות בנימין' כתב, שהיהודים העוברים דרך קבר רחל, חותמים את שמם על אבני המצבה.

בספר 'דרכי ציון' כתב, שאצל קבר רחל מרבים בתפילה, וגם דורשים דרשות, ודוקדים מסביב לקברה, ואוכלים ושותים שם.

יש נוהגים להשתטח על קבר רחל ביום י"א חשוון, שלפי המסורה נפטרה רחל ביום זה. אמנם יש חולקים וסוברים שנפטרה רחל בין פסח לעצרת.

בשו"ת 'מנחת אלעזר' (ח"ג ס"ג) כתב, שבקבר רחל קבוע ארון הקודש וספר תורה לקרות ולהתפלל בציבור בערב ראש חדש וכיוצא בעת רצון, ונתייחד המנהג עפ"י גדולי וקדושי עליון אשר בירושלים עיה"ק שם סמוך ונראה, שהתפילה על קברה היא סגולה גדולה להושיענו ולהוציאנו מאפילה לאורה, כדכתיב (ירמיהו לא י"ד) "רחל מבכה על בניה וגו'", וגם עתה עומדת לטובה לעורר רחמים על בניה. ועיין שם עוד שבידור שאין בזה משום 'לועג לרש', עיי"ש.

1. צריך עיון בזה, שהרי כותל המערבי שהוא שריד בית מקדשנו שיבנה ב"ב, לכאורה אינו מימי שלמה, וגם אינו הכותל של בית המקדש, אלא הוא הכותל של הר הבית שבנאו הרודוס. וצ"ע. אמנם רבי אשתורי הפרחי ז"ל כותב בספרו 'כפתור ופרח' (פסקא י"א סגולא ג) על מערת המכפלה שבחרון בזה הלשון: "סביב המערה מרובע רבוע גדול חומה גבוה מאבני המקום הקדוש בית המקדש ומקובל שהוא מבנין שלמה ע"ה".

הדלק"ג	ירושלים	בני ברק	חיפה	ניו יארק
17:26	17:42	17:34	17:49	
18:39	18:40	18:39	18:48	
19:13	19:14	19:13	19:19	

עש"ק ה חשון - רבי משולם זלמן חסיד ז"ל

הגאון רבי משולם זלמן חסיד זצ"ל מרבנותיו של מרן ה'חתם סופר' זצ"ל, נולד לאביו הגאון רבי רבי שמעיה שמעריל ז"ל. היה גאון גדול צדיק נשגב, חסידא ופרישא, מיחידי סגולה דק"ק פראנקפורט דמיין. זכה לשתי שלחנות, תורה וגדולה במקום אחד, התגורר בפראנקפורט דמיין משך ארבעים שנה, והרביץ שם תורה והעמיד תלמידים רבים והגונים, ביניהם מרן ה'חתם סופר' זצ"ל. נפטר שם אור ליום ה חשון תקנ"א, ושם מנוחתו כבוד.

וראה בשו"ת 'חתם סופר' (אורח סימן קצ"ז) בתשובתו להגה"ק רבי משה טייטלבוים ז"ע הישטמה משה' שמזכיר את שלשת רבותיו, וביניהם רבי זלמן חסיד הנ"ל, וזה לשונו 'זלמן ראיתי רבותי הגאון הפלאה ז"ל, ומורי החסיד שבכחונה מה"ו נתן אדליר זצ"ל, והגאון מה"ו זלמן חסיד ז"ל, שלא המשיכו עדה, מעיד אני עלי שמימי לא שמעתי מפי קדושי ישראל הנ"ל ספר הזוהר יוצא מפי קדשם בשום דרוש, ותודה להש"ת לא זזה ידי מתוך ידם ולא חסרתי מהם וכו', ותודה להש"ת תלמידיהם אין פרץ וכו'.

יום ראשון ז חשון - רבי נתן דוד משידלובצא ז"ל

הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא ז"ע נולד בפשיסחא בשנת תקע"ד לאביו הרה"ק רבי ירחמיאל מפשיסחא ז"ע בנו של היהודי הקדוש ז"ע. קיבל תורה מאביו ומחסבא קדישא מרדושיץ ז"ע. יצא שמו כעובד ה' מנעוריו וכאיש אלוקים קדוש, ועקב צניעותו היתירה הסתיר את גדלותו בתורה, רוח הקודש הופיעה בבית מדרשו ודבר לא יצא מפיו ריקם, החידושי הר"מ תיארו בתואר 'כתר שם טוב'. הסתופף בצל הרה"ק מרוזין ז"ע והדברי חיים מצנז ז"ע. נסתלק בו חשון תרכ"ו. הוא היה אומר - בנו בעל הדברי בינה מביאלא ז"ע מביא ששמע מאביו שבאמת יש לכל יהודי מעלה שבה רק הוא מיוחד, ומשום כך היה ראוי לנסוע אל כל אחד ואחד מישראל כדי ללמוד ממנו את המעלה שיש בו, אלא שזה דבר שאי אפשר, לכן מוטל על הצדיק שבאים אליו ציבור גדול שילמד מכל אחד את המעלה שיש בו כדי שבאמת יהיה בו את כל המעלות.

רבי יהודה מאיר שפירא מלובלין ז"ל

הגאון רבי יהודה מאיר שפירא זצ"ל אב"ד ור"מ לובלין, נולד בעיר שאץ שברומניא ביום ז' אדר תרמ"ז, לאביו הג"ר יעקב שמשון זצ"ל, מגזע הרה"ק רבינו פנחס מקאריץ ז"ע והרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא ז"ע. למד תורה אצל הגאון רבי שלום מאסקאוויטש משאץ זצ"ל, ואצל זקינו הגאון רבי שמואל יצחק שור זצ"ל אב"ד מאניסטרשיץ בעל שו"ת 'מנחת שי'. נסמך להוראה על ידי הגאונים רבי יצחק שמעלקיש זצ"ל בעל שו"ת 'בית יצחק', ורבי שלום מרדכי הכהן זצ"ל בעל שו"ת 'מהרש"ם', ורבי מאיר אריק זצ"ל אבדק"ק בוטשאטש. שימש ברבנות בקהלות קדושות גלינא, סאניק, פיעטרקוב, ובשנת תר"ץ עלה ונתעלה לכהן פאר כאב"ד עיר המעטירה לובלין, שם יסד הישיבה גדולה מפוארת ומפורסמת בשם 'ישיבת חכמי לובלין', שהוציאה

אלפי תלמידים מופלגים וגדולי תורה. לסוף ימיו נתקבל לאבדק"ק לאדז, אמנם לא הספיק לבא שם לקבל את עול הרבנות, כי שקעה שמשו בלא עונתו, ונפטר אחרי מחלה קצרה ביום ז' מרחשון תרצ"ד. בשנת תשי"ח פינו את קברו לארץ ישראל, ומנוחתו כבוד בירושלים בהר המנוחות. השאיר אחריו ברכה 'אמרי דעת' על התורה והמועדים, שו"ת 'אור המאיר'.

הוא היה אומר - מסופר שבישיבת חכמי לובלין למד בחור כשרוני במיוחד שהרב כיבד וקירב אותו במיוחד, ולמרות שאותו בחור היה שחצן במיוחד לא העיר לו הרב על כך מאומה, מלבד פעם אחד בש"ק בשעת ס"ג כשהרב אמר רעיון מסוים ואותו בחור העיר באמצע דברי הרב שאותו רעיון כבר מובא במלבי"ם, השיב לו הרב שאין זה 'מלבי"ם' אלא 'מלבין' שע"ז אמרו חז"ל המלבין פני חברו אין לו חלק לעולם הבא.

יום שני ה חשון - רבי יונה החסיד מגירונדי ז"ל

הגאון רבינו יונה החסיד מגירונדי בן רבי אברהם ז"ע מגדולי התורה בזמנו, הרביץ תורה בטולידה שבספרד והעמיד תלמידים הרבה גדולי הוראה, עם תלמידיו נמנים גם הרשב"א. בנוגע לרבותיו יש חילוקי דעות אולם בספר היוחסין מובא שהיה תלמיד מובהק של הרמב"ן. כתב ביאור על הרי"ף ונדפס ממנו על מסכת ברכות וכן נדפס חידושיו על מסכת בב"ב וסנהדרין בשם עליות דרבינו יונה, וכן חיבר ספר היראה ושערי תשובה ספרים מלאים בקדושה וטהרה חסידות ופרישות, וכידוע שהחפץ חיים העיד על הספר שערי תשובה שאינו רק ספר מוסר אלא ספר הלכה. כמו כן חיבר פירוש על מסכת אבות ועל ספר משלי, ועל חיבורו זה כתב רבינו בחיי בהקדמת פירושו על התורה 'ומפירושי אחד קדוש מדבר נכבדות ונכוחות אזכיר במקומות בראשי הפתיחות הוא איש אלקים בתורה עמוד ופנה, הוא הרב הגדול רבינו יונה ז"ל, דבריו אשית עטרת פז לראשי להחיות את נפשי'.

יום שלישי ט חשון - רבי אשר ז"ל - הרא"ש

הגאון רבינו אשר בן רבינו יחיאל זצ"ל מפורסם בשם חבורו על הש"ס רא"ש, נולד באשכנז בערך בשנה העשירית לאלף השישי לאביו הגדול לאביו הגדול רבי יחיאל זצ"ל. בילדותו קיבל תורה מאביו ולאחר פטירת אביו למד אצל אחיו הגדול רבי חיים זצ"ל ולאחר מכן נסע לוורמזא שם למד יחד עם חברו המרדכי זצ"ל אצל המהר"ם מרוטנברג זצ"ל. הגאון רבי בצלאל אשכנזי זצ"ל (שו"ת סי' כב) מעיד עליו 'רבן של גלות החיל הזה אשר מכנענים עד צרפת וספרד ורוב הגולה קבלוהו לרב עליהם'. ברוך מבנים אשר, בניו היו רבי יחיאל זצ"ל שמסופר שאביו היה קם לפניו כשהיה נכנס לבית הכנסת משום שסבר שהוא חכם יותר גדול ממנו, ואחיו הטור מביא הרבה פסקי הלכה בשמו. החסיד רבי שלמה זצ"ל. רבי יעקב בעל הטורים זצ"ל. רבי יהודה זצ"ל, ולאחר פטירת אביו מילא את מקומו כרב ואב"ד בטולידו. רבי אליקים זצ"ל. רבי משה זצ"ל. רבי אליעזר זצ"ל. רבי שמעון זצ"ל. כולם קדושים כולם טהורים. מלבד אלו היה לו בן שנפטר בילדותו עוד בהיותו באשכנז, וכן שני

בנות. רבינו הרא"ש השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה ביום ט מרחשון הפ"ח זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

הוא היה אומר - בטור או"ח סי' קע"ג מובא שהרא"ש היה נוהג ליתול ידים בין הדגים לבשר משום שחמירא סכנתא מאיסורא.

יום רביעי י חשון - רבי דוב בעריש וויידענפעלד ז"ל - שו"ת דובב משרים

הגאון רבי דוב בעריש וויידענפעלד זצ"ל אבדק"ק טשעבין, נולד בהרומלוב שבגליציה ביום ה' שבט תרמ"א, לאביו הגאון רבי יעקב זצ"ל בעל 'כוכב מיעקב'. שימש כראב"ד ור"מ דק"ק טשעבין, ומנשיאי ישיבת חכמי לובלין, ונדע שמו כגאון גדול ופוסק מובהק. בשנות המלחמה גלה לסיביר וגם שם לא חדל מלהרביץ תורה ולהשיב תשובות לשואליו. בשנת תש"ו עלה לארץ ישראל ונתיישב בירושלים עיה"ק, ושם יסד את הישיבה הגדולה 'כוכב מיעקב'. נפטר שם ביום י' חשון תשכ"ו, ומנ"כ בהר המנוחות. ספרו נדפס לראשונה בטשעבין בשנת תרצ"ז.

הוא היה אומר - הגאון ר' שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל סיפר שבשעתו אמרו על אחד הרבנים שהיה מפורסם בהיתרים שמצא לכל דבר שהוא בקי בד' חלקי שו"ע, שאמר עליו רבינו שהדבר נכון מאוד, משום שבידו הוא בקי בענין 'בטל בששים', ובח"מ הוא בקי בדיון 'הפקר ב"ד הפקר', ובאה"ע הוא בקי בדיון 'אפקענהו רבנן לקידושין מיניה', ובא"ח הוא בקי בדיון 'על הכל אם אמר שהכל יצא'.

יום חמישי יא חשון - רבי מנחם נחום מטשערנאביל ז"ל - מאור עינים

הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זצ"ל נולד בשנת ת"צ לאביו רבי צבי זצ"ל בן רבי נחום גאון זצ"ל. רבינו נמנה על בני היכלא דהבעל שם טוב ז"ע שקידו לדרך החסידות בשנות אברכות. אחרי הסתלקות רבו הבעש"ט ז"ע היה מתלמידי המגיד הגדול ממזריטש ז"ע, שם היה זקן החבורה ונחשב לאחד מגדולי תלמידיו. אחר פטירת רבו החל להנהיג עדה בתחילה בעיר פרהביטש ואח"כ עבר לטשערנאביל שם נתמנה למגיד משרים והיה מדריך את החסידים בדרכי התורה והיראה. ספרו הקדוש 'מאור עינים' שנדפס ע"י תלמידו ר' אליהו מיוזעוויטש זצ"ל נתקבל בכל תפוצות ישראל והיה לאחד מספרי היסוד המפורסמים בתורת החסידות. נלב"ע ביום יא מר חשון תקנ"ח ומנ"כ בטשערנאביל.

הוא היה אומר - מסופר שבבית רבינו היה הדוחק מצוי מאוד ובקושי היה כסף להוצאות הכרחיות, פעם לפני פסח היה הבית ריק ולא היה פרוטה להוצאות החג, ולבקשת הרבנית ע"ה חיפש רבינו ומצא שלוש מטבעות ונתן לה, וכשהגיעה לשוק מצאה שם מחבת שהיה חסר בבית, רק הכסף הספיק או לדברי מאכל או למחבת, לאחר מחשבה החליטה לקנות את המחבת, וכששבה הביתה שאלה רבינו אם קנתה דברי מאכל ליו"ט, ובחשש סיפרה לו שלא משום שהכסף הספיק רק למחבת, אמר לה רבינו שטוב מאוד עשתה, משום שאם הכינה כלים לקבל בודאי יזמין להם הקב"ה את צרכי החג.

היכל הוראה

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר ההוראה מרן הקנה בשם "זי"ע פראשה בנו נאב"ר היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה • זי"ע איגוד דרבנים תלמידי "היכל הוראה"

גליון כח * פרשת נח תשפ"ד

בין כותלי הייכל

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן הייכל לפני מורינו הרב שליט"א

תאים פרטיים שהנהלת הישיבה משכירה לתלמידיה, אם מותר להשתמש בתאים הריקים

בעת הזאת, בעת שבחורי הישיבות הקדושות חוזרים לארץ ישראל לזמן חורף הבעל"ט, נביא מה שנשאל מורינו הרב שליט"א על ידי תלמיד ישיבה, אשר הישיבה שבה הוא לומר שיש בבנין של הישיבה חדר ארונות מחולק לתאים נעולים, ותלמידי ישיבה שרוצים שיהיה להם תא פרטי, שוכרים מהנהלת הישיבה זכות השתמשות בתא, בסך שלשים שקל לתא, והיפת שהוא רואה שהרבה תאים עומדים ריקים הוא חפץ להשתמש באחד התאים עובדי לשלם עליו דמי שימוש, בטענה שזה נהנה וזה לא חסר ושאלתו אם יש בזה משום חשש גזל.

הורה מורינו הרב שליט"א שאסור להשתמש בלי רשות מהנהלת הישיבה, שאין שייך כאן לומר דזה נהנה וזה לא חסר, כמבואר בשו"ע חו"מ (סימן ססג סעיף 1) דאם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון. והוסיף שם הרמ"א, דסתם בתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואף על גב דעדיין לא השכירו מעולם, ע"כ. וכל שכן בנדון דידן שמראש קבעו המחיר לשכירות של כל תא, הרי ודאי עשוי לשכר, והנהנה ממנו בלי לשלם עליו עובר על גזל.

ע"כ.

לבש טלית קטן כשהוא מהופך, האם צריך לברך כשפושטו ולבושו שוב

אחר שלבש טלית קטן הבחין שהטלית קטן שלו מהופך, ופשטה והפכה ולבשה שנית, לא יברך שנית, מכיון שודאי הלושב ציצית גם כשהיא הפוכה יצא ידי חובתו, ומעתה אין זה לבישה חדשה שתחייב אותו בברכה, שסוף סוף לבוש הוא בבגד שיש לו ד' כנפות שיש עליו ציצית¹.

קנה טלית חדשה ורוצה להטיל בה ציצית בלילה

קנה טלית חדשה ורוצה להטיל בה ציצית, אך מפני שבמשך היום מלאכתו מרובה ואין לו פנאי להטיל את הציצית, ורק בשעות הערב יש לו פנאי לזה, מותר לו להטיל ציצית בלילה. ואף שקיימא לן דלילה לאו זמן ציצית היא, מכל מקום אין בכך משום 'תעשה ולא מן העשוי' כשיבוא הבוקר ויתחייב בציצית, מפני שאין מצות ציצית חובת גברא אלא חובת הבגד².

הניח תפילין עד דקות אחדות קודם שקיעת החמה מתי צריך לחולצן

מי שנאנס ולא היה יכול להניח תפילין במשך כל היום, ודקות ספורות קודם שקיעת החמה ועדיין יום הניחם, הרי שכיון שצריכים לומר דברי תפילה עם התפילין, לכן יקרא בהם ג' פרשיות קריאת שמע לכהל הפחות, ומיד יחלצן³.

פנקס שכותב בו דברי תורה אם מותר לכתוב דברי חול במקום החלק של הדף

אחד שלפעמים כשהוא רואה דבר תורה והוא מתפעל מזה, רוצה שיהיה רשום אצלו לזכרון, ולכן הוא ממחר לרשום אותו על פנקסו והפנקס הזה בדרך כלל אינו מיוחד לכתובת חדו"ת אלא לחשבונות וצרכי הבית, מותר לו לכתוב על אותו דף גם דברי רשות⁴.

1. בשו"ת היכל הוראה (ח"ב הוראה ב) הוסיף מורינו הרב שליט"א עוד, דאין זה דומה למזוזה שאם קבעה הפוך שישמע' שלה כלפי מטה פסולה וצריך להפכה וכשחוזר והופכו יש דעות (עין שו"ע הרב סימן לב ק"א אות טו) שקביעתו פסולה, ולפי זה אפשר דכשולבשה שנית צריך לברך על לבישתה, זה אינו דהתם ודאי הקביעה הראשונה היתה שלא כדון ולא יצא בה ידי חובתו ולכן כשקובעה שנית צריך לברך, אמנם הכא ודאי זה הלובשה כשהוא הפוך יצא ידי חובתו ואין צריך לברך כשהוא מהפכה ולבשה שנית. והרי זה כמי שפושט הציצית על מנת ללבוש שנית שמבואר במשנה ברורה (סימן ח"ס ס"ק לו) דאם פשט הציצית על מנת ללבוש שוב, אין מברכין.

2. על דבר מה שנשאל מורינו הרב שליט"א (שו"ת היכל הוראה ח"ב הוראה ד) שכבר האריכו האחרונים בנידון זה, דאין לומר שיש בזה משום תעשה ולא מן העשוי דבלילה הוא פטור מציצית ורק ביום נעשה מחוייב, דאין זה חובת גברא כי אם חובת הבגד ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן ט) שכתב להדיא דמותר להטיל ציצית בלילה, ואף שמדברי הפרי מגדים שכתב (סימן יח סק"א) דאם הטיל ציצית בלילה כשר ולא היו תעשה ולא מן העשוי, משמע הא לא יטיל בלילה, מ"מ כבר כתב בהגהות מהרש"ם על הספר אורחות חיים דמותר להטיל בלילה, והביאם בספר שערים המצוינים בהלכה, ע"כ.

3. הוא ע"פ מה שכתב המש"ב (סימן פ" ס"ק טו) בשם הארי"ז ז"ל שמיד בשקיעת החמה יש לחלוץ את התפילין, והגם שמחמת קוצר הזמן לא יוכל להספיק עד השקיעה את כל הג' פרשיות, נראה הלכה כמו שכתבנו למעלה ע"פ מש"כ בכף החיים (א"ח סימן לב ס"ק ט) שאף שיש להקפיד כדעת הארי"ז לחלוץ התפילין מיד בזמן השקיעה וזה רק מי שקיים מצות תפילין, אבל מי שלא הניח תפילין עדיין באותו היום א"כ הבין השמשות הוא ספקא דאורייתא לחומרא ויקרא הג' פרשיות וא"כ יחלצן.

4. וב"מילי דהוראה" (ח"ב הוראה ז) כתב מורינו הרב שליט"א עוד, "בעובדא דאתא לידן ביום תשעה באב בהאי שתא בבואי לביהמ"ד שטיבלאך שיש שם כמה וכמה מניינים והגאבי מכריז היכן מתחילים להתפלל שמעתי שהוא מכריז על תפילת מנחה באחד השטיבלאך וזה היה כבר לאחר שקיעת החמה וניגשתי אליו ואמרתי לו שהגם שבכל יום בשעה זו עדיין יש אפשרות להתפלל מנחה לאלו שאחרו, מכל מקום ביום תשעה באב אסור לעשות כן והוא חילול השם לפרסם בפומבי שעדיין הוא זמן תפילין, שהרי אחר השקיעה כבר אינו זמן תפילין ולמנהגינו בשתשעה באב מניחים תפילין רק במנחה ונמצא שאלו המתפללים במניינים אלו מניחים תפילין לאחר השקיעה, ומי שמניח תפילין לאחר השקיעה, וזו היא תפילת מנחה ונראה שיש להניח תפילין, שהרי כאמור אין זה אלא בדיעבד ויש פוסקים שמיד אחר השקיעה הרי הוא מעוות לא יוכל לתקון".

ובאמת דבר זה הוא מדברים שאדם דש בעקביו שהוא רגיל בכל השנה להתפלל מנחה בשעה מאוחרת, ואמנם במשך השנה יש לו על מי לסמוך אבל בתשעה באב שתפילת המנחה הוא זמן הנחת תפילין למנהגינו א"כ יכול לבוא לידי מכשול, ולענ"ד כל המניח תפילין אחרי השקיעה בתוך זמן בין השמשות יניחם בלי ברכה כהכרעת המש"ב בביאור הלכה (סימן ל סעיף ה' ד"ה ויש) וכף החיים (סימן ל ס"ק יז). וראוי לכתוב ענין זה כיון שהדבר מצוי בהבחורים הצעירים שקשה עליהם הצום נחים אחר הצהריים ולפעמים נרדמים עד סמוך לשקיעה ואח"כ כשנעורים ממחרים להתפלל מנחה ברגע האחרון ואינם שמים על לבם חומר הענין שעדיין לא הניחו תפילין ועלולים לעבור את היום בלי הנחת תפילין, ועל כן מחויבים ההורים לשים לב להעיר את הבחורים מבעוד יום. וכבר כמה וכמה פעמים שבשעת השקיעה פנו אלי הורים לשאול אודות מקרה כזה שבניהם נרדמו ונתעוררו משנתם ממש עם השקיעה ושאלו כדת מה לעשות לענין הנחת תפילין. ובאמת על פי הלכה מי שהולך לישן בתשעה באב אחר חצות מחויב להעמיד שומר שיקיצו דחיישין שימשך בשינה ולא יספיק להניח תפילין קודם השקיעה, וכן מצאנו שכתב על כך הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל בספרו נחלת אליהו (עמ' שו) וז"ל: "ובט"ב שמיניחין תפילין במנחה מסתבר דאסור לישן קודם שיניח תפילין שימא ימשך בשינה כמו קודם תפלת מעריב ואף דזמנה כל היום ג"כ שייך שמא ישכח, ואולי מהני להתיר אם הניח שומר להקיצו ולהזכירו להניח תפילין. עכ"ל. אי"כ מבואר להדיא מחוייב עכ"פ להעמיד שומר שיקיצו."

4. אין להקשות מדברי המש"ב (סימן פ" ס"ק טו) שכתב: אם התחיל לכתוב על הקלף סת"ם או שורה קטנה שפילעו על הנייר אסור לכתוב אח"כ עליו דברי חול כולו לעלמא שזה עשה מעשה של גוף הקדושה ואפילו תנאי לא מהני בזה. דמשמ"ב מיירי באופן שייחד את הנייר לכתוב עליו דברי תורה, וקנה ורוצה לכתוב עליו דברי חול, דזה ודאי אסור אחר שייחד אותו לד"ת, ואע"פ שלהלכה הזמנה לאו מלתא היא מ"מ כיון שכבר עשה מעשה של כתיבת דברי תורה שהם קודש על הנייר נאסר לכתוב עליו דברי חול, משא"כ בנידון דידן דלא הזמינו לשם כך אלא היות שלא היה לו נייר אחר תחת ידו על מה לכתוב לכן כתבם על הדף בפנקסו שהוא מצוי לו עד שיכתבם בפנקס המיוחד לו לד"ת, ועל כן לאו הזמנה היא וגם מה שכתב דברי קודש על הדף אין קדושה תופסת את כל הדף שהרי מתחילה היה הנייר עומד לכתוב עליו דברי חול, אולם אם לקח דף נייר כדי לכתוב עליו דברי תורה אז באמת אסור לו לכתוב עליו דברי חול כמש"כ המש"ב שם.

בהרה והתנצלות

דבר המערכת על אי הופעת העלון בשבוע העבר פרשת בראשית וכן על חוסר ההתייחסות בגליון זה לשאלות שעלו על שולחן "היכל הוראה" אצל מורינו הרב שליט"א עקב מצב המלחמה שפרצה ביום שמיני עצרת תשפ"ד לתק"פ בשעה זו שהיא שעת צרה ליעקב ומחמתן עלו שאלות רבות בעניני השעה הן בפרטות והן בכללות, הן שאלות בדיני נפשות, פיקוח נפש, והן שאלות בעניני הצלת נפשות וביזוי נפטרים ל"ע בשבת והן בחיפשי נעדרים ושבויים, לדעת המעשה אשר יעשו ובפרט כשה נוגע לחילול שבת ויו"ט, וכן כמה שאלות מורכבות אודות קבורת הגופות.

היות ושאלות אלו שענה עליהן מורינו הרב שליט"א חלקן הגדול כרוך בהוראות אישיות וכן בותות מן הן בגדר הוראת שעה [מחמת היותן שאלות מורכבות כממה פרטים ונוגע למה וכמה פרטים] ומחמת זה אי אפשר לקבוע מהן מסמרות להוראה במקרים אחרים רח"ל וצריך לדון כל מקרה לגופו. וכן שאלות הנוגעות לכבוד החיים ולכבוד המתים וכבוד משפחות הקרובות יב"א שעל אף שהגהנו על ידי גוים הוצאים ימ"ש על קידוש השם מחמת היותם יהודים, עיין גמ' סנהדרין מז ע"א וכן פסק להלכה בש"ן יורה דעה ש"י ס"ק טו. מסיבות אלו הורה מורינו הרב שליט"א למערכת שלא כאן המקום להעלות על גליון וד"ל.

מערכת גליון היכל הוראה

מילי דהוראה

הכשרת כלים חדשים בארץ ישראל

מספיק גם החום שמחממים עכשיו את התנור, ולדעת החזו"א (או"ח סימן קיט ס"ק יט) אף צריך ליבון אך מיישב את מה שנהגו העולם להגעיל בלבד. ואילו בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן סב) כתב הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, דמכל מקום מהני הגעלה ואין זה משנה מה מדת החום שבה בלע הכלי וכל כלי שבלע ברותחים הגעלתו במים חמים המעלים בועות שהוא כמאה צלסיוס ואין זה משנה מה בדיוק מעלת החום שהיה בשעת הבליעה, ומשום הני טעמי היתה דעת מרן בעל ה"קנה בשם" זי"ע, שיש להגעיל כלים חדשים.

מה שנהגו בארץ ישראל להכשיר כלים חדשים, הנה דבר זה תמוה בעיני העולם שנהגו כן רק בארץ ישראל ואילו בחו"ל אין מקפידים על זה כלל, ומדוע זה כך. ונראה דטענת בני חו"ל הוא דהחשש של בליעה אסורה הנעשית בשעת עשיית הכלי היא בחום גבוה מאד של אלף צלסיוס ויותר ואפילו יש בליעות איסור הוא כלה ונשרף ע"י החום, ואילו בני ארץ ישראל נוהגים להכשיר דממ"נ אם באמת לא תצא הבליעה הרי גם לא תאסור את התבשיל שיתבשל בו, אבל בכל זאת ישנה אפשרות שיצא משהו מן הבליעה האסורה, לזה

הלכה והוראה בישראל

דאם אינו צמא כלל לא היה החיך הנהגה ממנו, והוסיף בשער הציפון (שם ס"ק לד) דהא איתא בברכות (דף לו), כיון דאית לה הנאה מינה בעי ברוכי, ומחלקים הראשונים דהכא שאני, דבמים אם אינו צמא אין לו הנאה כלל מהם, ואם כן כל שהוא מרגיש הנאה מהשתיה צריך ברכה, דמסתמא צמא הוא קצת, ע"כ.

נמצא דכל חיוב הברכה הוא רק כשצמא קצת וההנאה מן השתיה היא מורה שהיה צמא אמנם מי שאינו צמא כלל אף כשעל ידי השתיה הוא נרגע אין מזה הוכחה שהיה פה צמאון כלל, ועל כן אין לו לברך על השתיה לא לפניו ולא לאחריה.

ברכה על שתית מים ששותה מחמת התרגשות על דבר גר שנתגייר ב"היכל הוראה, ואחר הטפת דם ברית קיבל חולשה מחמת התרגשות וביקש כוס מים לשתות כדי להירגע, ונחלקו הדעות אם צריך לברך. אמנם הורה מורינו הרב שליט"א שאין צריך לברך, וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן רד סעיף ז) השותה מים לצמא, מברך שהכל ולאחריו בורא נפשות, אבל אם חנקתיה אומצא [עצם בגרונו] ושתה מים להעביר האומצא, אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו.

ובמשנ"ב (שם סק"מ) כתב דנראה דלאו דווקא לצמא ממש אלא בסתמא כל שהיך נהנה מהמים מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה

היכל הוראה ירושלים ת"ו

מיסוד מרן שר ההוראה רבינו ה"קנה בשם" זיע"א
בראשות בני מורינו הגאון רבי משה בראנדסארפער שליט"א נאב"ד היכל הוראה
רח' זוננפלד 3 ירושלים - טל' 02-5322775

הננו להודיע כי במסגרת השיעורים הקבועים בהלכות טהרה בספר "כללי טהרה"

בלשון הקודש
בימי רביעי
משעה 9:00 עד השעה 9:45 בערב
אחרי שסיימו בחזור ט' בשעת"ו"מ
יפתח בעו"ה המהווה השביעי
ביום רביעי פרשת נח ג' חשון תשפ"ד
בשעה הג"ל

באידיש
בימי שישי
משעה 11:15 עד השעה 12:00
אחרי שסיימו בחזור ט' בשעת"ו"מ
יפתח בעו"ה המהווה העשירי
בערש"ק פרשת נח ה' חשון תשפ"ד
בשעה הג"ל

השיעורים נמסרים בהיכל הוראה (בחדר שיעורים) ע"י
הרה"ג ר' שמועון עוזר (בן מורינו הרב) **בראנדסארפער שליט"א**
דומ"ץ היכל הוראה

שיעור פתיחה
ע"י מורינו גאב"ד היכל הוראה שליט"א

אברך יקר במשך 3/4 שעה פעם בשבוע כעשר הדשים יכול אתה לקנות קנין
עולם בהלכות אלו הנוגעים למעשה בידיעה יסודית

בבית התורה
הנהלת ההיכל

היכל הוראה בארה"ק

מיסוד גאון ישראל שר ההוראה מרן הקנה בשם" זיע"א
בנשיאות בני מורינו הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א
נאב"ד ונח"ס היכל הוראה
רח' זוננפלד 3 סידקוויץ יו"ס - טל' 02-5322775

ברכת התורה

ברכותינו שלוחה בזה להאי גברא רבא וקידא מרביץ תורה והוראה
לרבנים, ממצוינו ומחשובי רבני מבצר התורה וההוראה "היכל
הוראה", העונה בכל עת וזמן בדבר ה' זו הלכה במסירות נפלאה
לא לפי השואלים מכלל הציבור המתדפקים בפתחי ההיכל

ה"ה הגאון המובהק
רבי יעקב דוב ראזנפעלד שליט"א

מו"ץ היכל הוראה בעיה"ק ירושלים ת"ו
וחבר הבד"ץ בבית דינו לעניני גיור מיסוד מרן רבינו הקנה בשם זי"ע

לדגל התמדתו
ע"י כבוד קדושת מרן אדמו"ר מונטלדיות אהרן שליט"א
לבקו לחבר הרבנים
ודומ"ץ בקהילתו הקדושה תולדות אהרן

וברכותינו שלוחה שויבה לרבות תורה והוראה בישראל בעיר הקודש והמקדש,
ולתורות את בני ישראל לדרך אשר ילכו בה לתפארת בית ישראל, וזוכה לבנין בית
הביתרה במהרה בימינו אמן
המבדקים בבית התורה

רבי בנימין זאב"ד היכל הוראה בארץ הקודש
בית דין צדק לעניני גיור
רבי ויגד הסקאות קנה בשם בארה"ק

מג אנו מצטרפים - חברי תולדות ההיכל
02-5322775 - 02-5322775 - 02-5322775

זמני קבלת קהל: במרכז "היכל הוראה" ביחשלים רח' זוננפלד 3 טל' 02-5322775

חוצת"ק ומוציא יו"ט מחצ' שעה	שבת ויו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	ערש"ק וערב יו"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00	א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף
---------------------------------------	---	--	--

ע"פ תקנת רבינו מרן ה"קנה בשם" זי"ע: שאלות רחופות או שאינה סובלת דחוי, נבל שנת זמן בים ובלילות.
בית בני הדומ"ץ
הרה"ג נ' שמעון שזר בראנדסארפער שליט"א כמה דקות מההיכל
רחוב רבינו גרשון 5 (כניסה א' קומה 2) - טל' 0527155774

053-3310566

<p>יחשלים</p> <p>בית שמש</p> <p>ביתר</p> <p>ביתרן</p> <p>טל סטון</p> <p>אשדוד</p> <p>עוד</p> <p>אור הגנוז</p> <p>טף הגליל</p>	<p>חיפה</p> <p>קריית ספר</p> <p>נתיביאל</p> <p>טבריה</p> <p>צפת</p> <p>אור הגנוז</p> <p>טף הגליל</p>
--	---

איגוד הרבנים

תלמידי היכל הוראה

בארה"ק העונים

לשואלים דבר ה'

זו הלכה

תפקיד: "אונתורה" 053-3310566

אומד מן ההדש

פנינים מותך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

הפרת נדר נערה המאורסה שאכלה את הדבר הנדור

א

בעל מיגז גיז או מקליש קליש

אשה שנדרה יש לנדרה אפשרות להבטל על ידי הפרה, אשה נשואה יש ביד בעלה להפר נדריה ונערה אביה מפר נדריה, אך אשה ארוסה שנדרה צריכה שבין בעלה ובין אביה יפרו את הנדר. ודנה הגמ' בנדרים (סו.ה) בגדר דין הפרת הבעל 'איבעיא להו בעל מיגז גיז או מקליש קליש', דהיינו כשהפר הבעל ועדין לא הפר האב וממתנת האשה להפרת אביה האם הנדר הופר בחציו וכאילו נחתך הנדר לחצי או שרק נחלש הנדר וכדי שיופר בשלימות צריך הוא להפרת האב גם כן, ונפקא מינה כגון שנדרה מאכילת שני זיתים ושמע הארוס והפר לה ואזלה איהי ואכלה את שני הזיתים, דאי מיגז גיז נחשב כאילו הפר הארוס חצי הנדר ואינה אסורה אלא באחד מן הזיתים ולוקה עליו ואי מקליש קליש אינו לוקה כלל כיון שהארוס החליש את כל הנדר ואין לוקין על איסור קלוש.

שניהם מפירים בבת אחת בעינן

והקשה בעל 'ברכת רצה' בחידושו^(א) למס' נדרים דהנה בריש פרק נערה המאורסה (סו.ה) תנן "נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה, הפר האב ולא הפר הבעל הפר הבעל ולא האב אינו מופר ואין צריך לומר שקיים אחד מהן", והקשו בגמ' (סו.ה) מאי קמ"ל בסיפא דאם קיים אחד מהם אינו מופר והלא אם קיים את הנדר הרי ודאי לא הפר אותו והא קתני לה ברישא דכשלא הפרו שניהם אינו מופר. ופרקינן דאיצטריך ליה כגון שאחד הפר והשני קיים ושוב חזר ונשאל על הקמתו ורוצה עתה להפר, וקא משמע לן דאינו מועיל הפרתו דכיון שקיים אחד על אף שהשני הפר מעיקרא אינו מועיל דבעינן מפירין שניהם בבת אחת, ואין עצה אלא שיפרו שניהם פעם נוספת.

והקשה הר"ן בשם הרשב"א מדוע לא תועיל שאלת השני על הקמתו והלא שאלה עוקרת את הנדר למפרע ונחשב

(א) הנדפסים בשו"ת ישועות יעקב בסוף הל' נדרים. הברכת רצה הוא נכדו של ישועות יעקב.

כל הדבר הנדור ודחתה את האפשרות להפר את כולו^(א).

ב

כשם שאין להשאל כך
אין ההפרה בטלה

וכן הקשו עוד אחרונים, האבני נזר (יו"ד סי' שנה אות כו) ובצפנת פענח (נדרים סו.ה) ושניהם תירצו בסגנון אחד דכשם שאכלה כולה אין נשאל עליה ואין האב יכול להשלים הפרתו בנדר בתו הארוסה, כך אין הפרת הבעל יכולה להבטל מכח אי הפרת האב שהאב כבר אין הדבר הנדור בעולם דכיון שאין כח להפר נדר זה נחשב שההפרה שהיתה מלפנים כבר איננה ואינה יכולה להבטל.

אופני גירוש הכה"ג את נשיו

וכדבריהם הוכיחו מדברי התוס' ישנים בפ"ק דיומא (ג: ד"ה כי חזי) בסוגיא דתקנתא דכהן גדול שצריך להיות אשה כדי לקיים מה שנאמר (ויקרא טז, ו) 'וכפר בעדו ובעד ביתו' וסבירא ליה לר' יהודה שהיו מתקינים לו אשה אחרת שמא תמות זו והקשו דאם כן הוי ליה עבודה בשני בתים והתורה אמרה וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים, ודנה הגמ' בזה ומסקינן דיהיב כהן הגדול לתרווייהו גט על תנאי, לאחת אומר הרי זה גיטך על מנת שלא תמות חברתך ולאחת אומר על מנת שאכנס לבית הכנסת ביום הכפורים, שאם לא מתה השניה הרי הראשונה מגורשת ואין לכה"ג אלא בית אחד, ואם רואה שנוטה למות ואם תמות נמצא שלא היתה ראשונה מגורשת והיתה עבודת כה"ג עד עתה בב' בתים, הרי הוא ממנה להכנס לבית הכנסת ונמצא השניה מגורשת וכל עוד לא מתה הרי היא אשתו קיים עבודתו בעדו ובעד ביתו.

(ג) אמנם יש שרצו ליישב דאף ביטול הפרת הראשון אינה נעשה אלא מכאן ולהבא, וכיון שכן הרי בשעה שאכלה את ב' הזיתים או הככרות הרי אי מיגז גיז נשאר חצי איסור הנדר ולוקה ואי מקליש קליש אינה לוקה, אך קשה מאד לומר כן, דלפי זה נמצא שחל נדר והופר וחזר ונעור, וזה אי אפשר כמו שכתב השטח מקובצת בכתובות (טו.), ואכמ"ל בזה.

כאילו לא היתה הקמה כלל ומדוע בטלה הפרת הראשון, וביאר הר"ן דכדי שתועיל הפרה דאב ובעל לבטל הנדר צריכה שתהא מתחילה ועד סוף יחד עם הפרת השני, ואילו היה רגע אחד באמצע שהיה חסרון בהפרת השני שאין הפרת האחד יכולה להצטרף עם השני כגון שהקים אחד את הנדר ודחה את כחו להפר הנדר בטלה לה הפרת השני.

חיוב מלקות משום שאין
האב יכול להפר

והנה בגמ' בשבועות (כו:) אמר רבא דהנודר שלא יאכל ככר יכול להשאל עליה ואם אכלה כולה אינו יכול להשאל עליה כיון שאין הנדר קיים ואין לו על מה להשאל, ואמימר פליג עליה דרבא וסבירא ליה דכיון שלוקה על הנדר נחשב שהנדר עודנו קיים ויכול להשאל עליה וכן נפסק ברמב"ם להלכה.

אך על כל פנים שיטת רבא היא שכשאכלה כולה אינו נשאל עליה. לפי זה הקשה הברכת רצה באופן שנדרה הנערה המאורסה מב' ככרות והפר הבעל ואכלה את ב' הככרות ולכאורה כשם שאכלה כולה אינו נשאל עליה לשיטת רבא הוא הדין שאין האב מפר נדר זה שאין הנדר קיים שיפרנו^(ב), ואם כן נמצא שבשעה שאכלה הנערה את ב' הככרות לא היה ביד האב להפר נדרה. ומעתה לפי מאי דקיימא לן בגמ' ובר"ן דכשאין שניהם יכולים להפר באותה שעה בטלה הפרת הראשון נמצא שאכלה ככרות האסורים בנדר שלא הופר כלל וחייבת מלקות על אכילתה, ומאי מיבעיא לן אי בעל מיגז גיז אי מקליש קליש והלא בין כך ובין כך לוקה הנערה כיון שאפילו אם הפר הבעל חזרה ובטלה ההפרה כשאכלה את

(ב) דין זה אין בו נפקותא לדינא בדרך כלל כיון שהפרת בעל ואב אינה אלא מכאן ולהבא ולא למפרע כעקירת חכם, וכיון שכן הרי בין אם יכול להפר ובין אם אינו יכול להפר אינו מועיל לענין מלקות כיון שבשעה שאכלה עברה על איסור דבל יחל וההפרה שלאחר מכן אינו עוקר למפרע ונשארת בחיוב המלקות, וכמו שענה הגאון ר' יוסף זוסמאנוביץ זצ"ל בעל תרועות מלך על ר"ה לגאון ר' מרדכי גיפטר זצ"ל (הובא בקובץ זכרון שם עולם עמ' 375), אמנם לעיקר הדין יש לדון אם יכול להפר או לא ונפקא מינה לקושיית הברכת רצה וכמבואר בפנים.

אין קיום תנאי מועיל אחר מיתה

והקשו התוס' ישנים מדוע צריך להקדים ולהכנס לבית הכנסת קודם שתמות אשתו והלא יכול להכנס אחר שתמות והוי גט למפרע ונמצא שלא היו לו ב' נשים, כדאשכחן בגיטין (עו:) 'הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מיכן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט'. ותני התוס' ישנים דכיון שמתה האשה קודם שנתקיים התנאי שוב אינו יכול לקיימו ולא תועיל כניסתו לביהכ"נ אחר מיתת האשה⁽¹⁾. והוא כדברי האבני נזר והגה"ק מראגטשוב גבי הפרת הבעל דאחר אכילת הנערה המאורסה את ב' הזיתים שוב אין הפרתו יכולה להבטל.

ג

ראיה מסוגיא דנזיר

את פי מרן הגר"ד לנדוי שליט"א שאלתי בלכתו בדרך גבי נדון דידן אם באכלה כולה שאינו יכול להשאל עליה אם יכול להפר, וענה לי בקצרה שיש לעיין בסוגיא דנזיר דף כ"ח, ואחר העיון שם נראה אכן שיש להוכיח שפיר משם. דהנה בגמ' בשבועות הנ"ל הקשו אמימרא דרבא מברייתא 'מי שנדר שתי נזירות ומנה ראשונה והפריש עליה קרבן ואחר כך נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה', דמוכח מזה דאף אחר שכלתה נזירות עדין יכול הוא להשאל עליה, ומשני הגמ' בכמה אופנים דהתם איירי שעדין נחשבת הנזירות כלא אכלה כולה דעדין לא הביא קרבנותיו או שעדין לא גלח, עיי"ש.

ובנזיר (שם) תנן שאשה שנדרה בניזיר וכבר כלו ימי נזירותה והביאה קרבנותיה כיון שנזרק עליה אחד מן הדמים שוב אין הבעל יכול להפר נזירותה, ושיטת ר' מאיר במתני' היא דכל עוד לא גלחה את שערותיה כדן תגלחת הטהרה יכול הבעל להפר דבידו לומר אי אפשר באשה מגולחת והוי נדר בדבר שבינה לבינו שהבעל מפר. ואמרינן בגמ' דמתני' דלא כר' אליעזר דאמר תגלחת מעכבת ועדין אסורה ביין ושכר כדן נזיר דלשיטתיה לא הוי רק דברים שבינה לבינו אלא אף נדרי עיניו נפש כבתוך ימי הנזירות, אלא מתני' כמ"ד תגלחת לא מעכבא.

(ד) והקשה הרש"ש ועוד אחרונים דהא אף באם לא באתי מכאן ועד יב חדש הא מת הבעל ומאי שנא, ויש לדון בכונת התוס' אי עיקר חילוקם הוא בין ביטול הגט לקיום הגט או אם הוא מת או היא מתה.

הביאה קרבנותיה הוי כאכלה כולה ושייך הפרה

לפי זה נראה דמוכח להדיא דאכלה כולה אין האב יכול להפר, דהא בגמ' שבועות הנ"ל אמרינן דנזיר שהביא קרבנותיו הוי כאכלה כולה מדקשו מיניה אדברי רבא דאכלה כולה אינו נשאל עליה, ובנזיר אמרי' דאף דהביא קרבנות הנזיר יכול להפר משום דברים שבינה לבינו לר' מאיר ואף לת"ק אי היה בידו להקפיד על ענין שנשאר מהנזירות היה בידו להפר אף דהוי כאכלה כולה מצד עצם הנדר דנזירות, ומוכרח דאף באכלה כולה שאין יכול להשאל יכול הבעל להפר.

יישוב הגר"ל דאיירי בהקיא

עוד יישב מרן הגר"ד לנדוי על קושיית הברכת רצה הנזכרת, דיש לומר דאיבעיית הגמ' באכלה ב' זיתים שאסרתן על עצמה בנדר איירי שפלטה האשה את ב' הזיתים שנדרה מהם ושוב יכול האב להפר, דאיתא ביומא (פא.) 'אמר רב שיזבי אמר רבי יוחנן זה שבלע שזפין של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם קרן וחומש שני אין משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד', ומבואר דאחר שהקיא את האיסור עדין נשאר דבר המאכל בתוקף איסורו והראשון שאכל עבר וכן השני שאכל, והוא הדין כאן כשפלטה האשה את הדבר הנדור עברה על איסור הנדר ועדין הנדר בעינו עומד ויכול האב להפר, ובהא קא מבעיא לן במה שהפר הבעל מקודם אי מיגז גיזי אי מקליש קליש.

כל עוד יכולה להקיא יכול להפר

אך תמהתי באזני הגר"ל שליט"א היאך יתכן שבשעה שאכלה את ב' הזיתים בטלה הפרת הבעל וכשהקיא אתם חזרה הפרתו ונעורה, ויישב מרן דלא דוקא איירי כשהקיא בפועל אלא כיון שבידה להקיא דהיינו שעדין לא נתעכלו הזיתים במעיה הרי זה במצב שעדין יוכל להיות שיוכל האב להפר אם כן יכולה הפרת הבעל להצטרף עם הפרת האב ולא בטלה הפרתו כלל, ואיירי שהפר השני תוך כדי זמן העיכול שהיה ביד האשה להקיא ונצטרפה הפרתו להפרת הבעל ומועיל, ועלה קאי בעיית הגמ' אי לוקה האשה או לא^(ה).

ך

גדר הקמת הבעל

בספר שלום יהודא⁽¹⁾ ביאר בדברי הר"ן

(ה) ולפי זה אף לרבא באכלה כולה כל עוד שלא עבר הזמן שיוכל להקיא לא אמרינן דאינו נשאל עליה.
(ו) להנאון ר' אליעזר פלאטינסקי זצ"ל ראש ישיבת בית אריה.

שכתב דכל היכא שקיים האב אחר הפרת הבעל שוב אין יכול להפר וגם הפרת הבעל פג תקפה, דהנה יש לחקור בגדר דהקמה דבעל האם היינו שהוא מחזק את הנדר ונדר מחוזק אי אפשר להפר או שהוא רק מסכים לאבד את זכותו להפר הנדר, ומוכיח שם בג' ראיות דכח ההקמה הוא שמחזק את הנדר ושוב אין יכול לבטלו ולא רק שמבטל זכותו להפר.

הקמה היא חיזוק הנדר

וראייתו השלישית היא מהגמ' בנדרים הנ"ל שיכול האב להשאל על הקמתו, ואם כל ענין ההקמה אינו אלא שמאבד את כחו להפר מה ענין שאלה יש על ההקמה אלא ודאי ענין הקמה הוא חיזוק הנדר ובהא שייך שפיר להשאל. ונראה להוסיף ע"ז דבגליוני הש"ס (דף ס"ט) הביא את דברי תשובת הרא"ש שכתב באחד שנדר על מנת שירצה פלוני ושאלו את פי פלוני ורצה, ואחר זמן רצה להשאל על הסכמתו לנדר חבירו, וכתב הרא"ש דאין יכול להשאל על ההסכמה דרק על הקמה דבעל ואב יכולים להשאל ולא על ההסכמה בעלמא, ומוכח מדברי הרא"ש דהוי ההקמה חיזוק לנדר ולא ההסכמה בעלמא.

יישוב קושיית הקרן אורה

ובזה ביאר השלום יהודא דברי הר"ן מקושיית הקרן אורה שהקשה על דברי הר"ן דבגמ' (עא.) דאם הפר האב ומת הבעל ונתארסה בו ביום יכול הארוס השני להפר ולהשלים הפרת האב, והא לדברי הר"ן נמצא שהיה כאן כמה שעות שלא היו יכולים להצטרף הפרת הבעל עם הפרת האב שכן לא היה בעל בין מיתת הראשון לקידושי השני.

ותירץ הגר"א פלצ'ינסקי זצ"ל על פי הנתבאר דכל עיקר מה שאין הפרת הבעל יכולה להצטרף להפרת האב אחר שנשאל על הקמתו הוא רק משום דהקמת הבעל אינה הסכמה לאיבוד זכותו אלא חיזוק הנדר, וכיון דהכא לא היתה הקמה אלא מיתת הבעל לא היה חיזוק לנדר ושפיר יכולות ב' הפרות להצטרף.

יישוב קושיית האחרונים

לפי ז' יש ליישב גם קושיית האחרונים מאכלה כולה דכיון דאכלה הנערה המאורסה את שני הזיתים אין האב יכול להפר וכבר אין מצטרפות ב' הפרות, דכיון דכל הטעם שאין מצטרפות הוא רק משום חיזוק הנדר הרי כשאכלה כולה לא הוי חיזוק לנדר ושפיר שייך לצרף את הפרת האב עם הפרת הבעל.

אוצר ידיעות התורה

• משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א •

בניין בית המקדש בימינו

מצות בית המקדש נוהגת אף בזמן הזה

נצטוונו על ידי הבורא ברוך הוא במצות בנין בית הבחירה, וכבר הזכרנו במקום אחד אודות מחלוקת הראשונים במקור מצוה זו, על כל פנים הדבר ברור ומוסכם כי מדובר באחת מתרי"ג המצוות שנצטוו בה ישראל.

מסופר בפי העולם על דרך צחות, כי פעם ניגש אדם לחבירו ועוררו על דבר חומר מצות בניית המקדש בזמן הזה, והסביר לו כי מדובר במצות עשה מן התורה, שאין כל מקום להשתמש מלקיימה. הלה ניסה לטעון לעומתו כי אין כל מקור למצוה זו, אך חבירו פתח לו את הרמב"ם בהלכות בית הבחירה, והראה לו בתחילתם את דברי הרמב"ם שמצוה הוא לבנות בית המקדש. נענה לו חבירו ואמר לו בביטול, מה מוכיח אתה מדברי הרמב"ם, הרי הרמב"ם לא דיבר כלל על ימינו אנו, שכן דברי הרמב"ם נאמרו בימים מקדם בזמן שבית המקדש היה קיים, מה שאין כן עתה כשחרבה בית מקדשינו ותפארתינו, אין מקום לדברי הרמב"ם...

אכן כל שומע את הדברים מבין כי מדובר בדברי בדיחותא, כי ברור ופשוט לכל אחד אשר מצוה זו ככל המצוות שנמנו על ידי מוני המצוות, נאמרו לשעתן ולדורות, כידוע דברי הרמב"ם בספר המצוות (השורש הג'): "שאינו ראוי למנות מצות שאין נוהגת לדורות", וממילא מאחר והביא הרמב"ם מצוה זו בספר המצוות (עש"כ), בהכרח כי מצוה זו נוהגת אף בימינו אנו, מעתה אין לנו אלא לברר מדוע אין נזהרים לקיים מצוה זו בימינו, ולא ראינו ולא שמענו שיעלה אדם על לבו לעורר אודות מצוה זו.

כל צפייתנו שיבנה בית המקדש על ידי משיח צדקינו

הנהגת תחילה יש להבהיר כי בוודאי דברינו נאמרים להלכה ולא למעשה, כי פשוט וברור הדבר שבניית בית המקדש הוא התגרות נוראה באומות, ובוודאי כי הדבר אסור בתכלית, ואין כל מקור להתירו רחמנא ליצלן, ואף כאשר התעורר לפני מאתיים שנה פולמוס הקרבת הקרבנות בזמן הזה, בו נטלו חלק גדולי ומאורי הדור כהגאון רעק"א וחתנו החתם סופר, לא העלה איש על קצה דעתו את רעיון הקמת בית המקדש, ואף על הקרבת הקרבנות מעיר כבר החתם סופר בתשובתו (ה"ב סי' רל"ז) כי לא יניחו בני ישמעאל לעשות כן בהר הבית, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר אודות בניית בית המקדש.

זאת ועוד, מובא (ברכת חיים ה"ב סי' ט) בשם הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע, כאשר התעורר בארון הירש וביקש לרכוש את הר הבית מיד הערבים שיהיה ביד ישראל ויכלו לבנות עליו את בית המקדש, התבטא הרה"ק הדברי חיים ז"ע ואמר, כי בוודאי בכוחינו לבנות את בית המקדש, אך לא על זה מחכים אנו כבר קרוב לאלפיים שנים בגלות המר הזה, בכדי שיבוא בארון הירש וימציא לנו את בית המקדש. כאומר, אשר אחר גלות בני ישראל לאורך שנים ארוכות, מצפים ומחכים הם שישגלה עליהם משיח צדקינו עם בית מקדשינו ותפארתינו, ולא שייבנוהו באופן שאין דעת ישראל נוחה הימנו.

אך לא דבר ריק הוא ממכם, באשר מרן אדמו"ר ז"ע מקדיש לכך סימנים ארוכים בספר הקדוש ויואל משה במאמרו 'מאמר שלש שבועות' (סימן ג"ה - ב'), להוכיח בהוכחות מוצקות שאין מקור לחיוב בניית בית המקדש בזמן הזה, ולא זו אף זו, שאין הדבר יכול להיעשות מכמה טעמים. על כן נבוא להציע את עיקרי הנידון, וכאמור דברינו הינם להלכה ולא למעשה.

הדיוקים מדברי הרמב"ם שיש מקום לבנות בית המקדש קודם ביאת המשיח

היו שטענו, כי מדברי הרמב"ם (פ"א מהלכות מלכים ה"א) שכתב: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש", הרי שרק לעתיד כשיבוא מלך המשיח יתאפשר לבנות את בית המקדש, ועל כן אין לבנות את המקדש קודם ביאת המשיח.

אך טענה זו יש לדחות בקל, כי הרי עוד כותב הרמב"ם (פ"א מהלכות מלכים ה"ד): "אם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו,

כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח", הרי שחלק מפעולותיו של המשיח הוא לכוף את כל ישראל לילך בדרכי התורה, וכי נאמר שאסור לנו לכוף את ישראל לילך בדרכי התורה והמצוה, מאחר וזה עתיד לעשות מלך המשיח, הרי פשוט הדבר כי בוודאי מצוה עלינו לעשות כן ככל יכולתנו, ואין זה אלא שאם עוד ידרש לכוף יותר את העם אחר שיבא משיח צדקינו, יעשה דברים אלו המשיח. והוא הדין והוא הטעם לענין בניית בית המקדש, אשר ככל שלא יקדימו לבנות בית המקדש לפני ביאת המשיח, יהיה זה אחד מן הפעולות שיעשה מלך המשיח, אך אין איסור להקדים ולעשותו לפני כן, ככל שהדבר יכול להיעשות.

אדרבה מדברי הרמב"ם יש מקום להוכיח להיפוך, כי שייך לבנות את בית המקדש אף קודם ביאת המשיח, ואין בדבר כל איסור, שכן כתב הרמב"ם (פ"א מהלכות מלכים ה"ד): "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג, בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו", מפורש בדברי הרמב"ם שאם יבנה המשיח את בית המקדש וימות לאחר מכן, אין בדבר כל פסול, אלא שיתגלה בכך כי אינו המשיח, אלא הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו, אף שבפועל כבר בנה את בית המקדש, ומפורש כי שייך לבנות את בית המקדש אף קודם שיבא משיח צדקינו לגאלינו.

דברי הירושלמי שיבנה בית המקדש קודם מלכות בית דוד

המקור המפורש ביותר בדברי חכמינו ז"ל, אשר לא זו בלבד שמבואר שם שיכולים לבנות את בית המקדש קודם שיבא המשיח, אלא שכמעט ומפורש בו אשר בפועל כן יהיה, הוא בדברי הירושלמי, וכמו שנביא את תוכן הדברים.

שנינו במשנה (מעשר שני פרק ה' מ"ב): "כרם רבעי היה עולה לירושלם מהלך יום אחד לכל צד", טעם הדבר מבואר בגמרא (ראש השנה לא): שהוא בכדי לעטר את שוקי ירושלים בפירות, לכן הטילו על כל המתגוררים מהלך יום אחד מירושלים לכל רוח, להעלות את פירותיהם בשנה הרביעית לירושלים, לעטר את שוקיה בפירות.

עוד אמרו במשנה (שם): "ומשרבו הפירות, התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה. ותנאי היה בדבר, שאימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה. רבי יוסי אומר, משררב בית המקדש היה התנאי הזה, ותנאי היה אימתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה". דהיינו, לשיטת תנא קמא היה התנאי בעוד שעמד בית המקדש על תילו, אלא שרבו הפירות, לכן תיקנו שיהא נפדה סמוך לחומה ולא יצטרכו לאכלו בירושלים, אמנם תיקנו בד בבד תנאי שלכשיהא צורך לחזור ולעטר את שוקי ירושלים בפירות, יבטלו את התקנה. אמנם לפי רבי יוסי, לא נעשה ביטול התקנה אלא כשנחרב בית המקדש, ונעשה תנאי בדבר שיוכלו לבטל את התנאי כשיבנה בית המקדש, שיחזרו לעטר את שוקי ירושלים בפירות.

ואמרו בירושלמי (מעשר שני פרק ה' ה"ב): "אמר רבי אחא, זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד, דכתיב (דברים לב, ד') 'ודם ענב תשתה חמר', ואת אומרת הכין", והנה אין כאן המקום להאריך בביאורי המפרשים איך הוציאו את הדברים מן הפסוק, על כל פנים מפורש בדברי הירושלמי, כי בדברי המשנה יש להוכיח שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד.

ביאור ההוכחה מדברי המשנה הוא, כי מכך שלפי רבי יוסי היתה התקנה משררב בית המקדש, ועם כל זה הוצרכו להתנות שיוכלו לבטל את התקנה כשיבנה בית המקדש, הרי אם לא יבנה בית המקדש רק אחר הגאולה, שוב כבר יהיו שם משה ואהרן ושאר גדולי הדור, שללא כל ספק יוכלו לבטל את

תנאי לקיום המצוה, אלא תנאי בחובת המצוה, שאין חובה לבנות כל שאין רוב ישראל על אדמתם, אך יכולים לקיים המצוה גם בלא זה.

כך עולה גם מדברי המנחת חינוך (מצוה צ"ה ס"ק א') שכתב בפשיטות, כי אם יתנו המלכות רשות לבני ישראל לבנות את בית המקדש, בוודאי יהא בדבר משום מצות בניית בית המקדש. ומבואר בדבריו, כי התנאי שיהיו רוב ישראל שרויים על אדמתם אינו לעיכובא, אלא מצד העדר המציאות לבנות את בית המקדש כל שאין רוב ישראל על אדמתם, אך ככל שיתאפשר הדבר בלא קיום תנאי זה, בוודאי יש בדבר משום מצוה.

אי היכולת לבנות בית המקדש בימינו לצד העדר ידיעת מקומו המדויק

אך השאילת דוד כותב בסוף דבריו, כי אף שיש מקום לעשות כן, מכל מקום בפועל לא יוכלו לבנות את בית המקדש בימינו, כי אין אתנו יודע עד מה להצביע על מקומו המדויק של בית המקדש, ואף לא את מקומו של המזבח, שמצאנו בו כמה מחלוקות בדברי הגמרא, אם היה בדרום או בצפון (זבחים נג.), וכן היו צריכים להביא אבנים שלימות בלא שיעג בהם ברזל בכדי להשתמש בהם למזבח, ולכן כל זה מהוה מניעה להקמת המזבח, ומכל שכן להקמת בית המקדש, בימינו אנו.

חונכות בית המקדש בטומאה

נידון נוסף שהוא בעוכרינו, הוא מה שכתב הרה"ק רבי מנחם מנדל מדעעש זי"ע בתשובותיו שערי צדק (ארו"ח סי' צ"ו), כי אף שטומאה הותרה בציבור לענין הקרבת הקרבנות, מכל מקום החינוך אין יכולים לעשותו בטומאה, כי לא נאמר טומאה הותרה לענין תחילת העבודה, ולכן אין לנו דרך לבנות את בית המקדש ולהקריב בו את הקרבנות.

והנה הגם שבתשובות מהרי"א הלוי (ח"א סי' פ"ח) יצא לחלוק על דברי השערי צדק, ולדעתו שייך להנחך את בית המקדש בטומאה מכה דין טומאה התורה בציבור, מכל מקום המנחת יצחק (ח"ו סי' קל"ג אות ו') כתב להצדיק את דברי השערי צדק, ונקט עיקר כשיטתו.

הוכחות שלא יבנו בית המקדש רק לכשיבא משיח צדקנו

ומצאנו שני הוכחות נפלאות, אשר מוכיחות כי בפועל לא יבנו בית המקדש עד שירחם עלינו בורא כל עולמים לשלוח אלינו את משיח בן דוד לגאלינו.

הוכחה אחת מובאת (כתבים המיוחסים לגרי"ז עמ' ק"ט) בשם הגרי"ז, מדברי הגמרא (זבחים מה): "אמר ליה אביי, אלא מעתה כל שחיתת קדשים לא לתני, הלכתא למשיחא הוא, אלא דרוש וקבל שחר", הרי כי שחיתת קדשים אינו אלא הלכתא למשיחא, והיינו שלא יהיה נוגע רק לימות המשיח, וזאת כי גלוי וידוע היה לפני חכמינו ז"ל, שלא יבנה בית המקדש לפני ביאת משיח צדקינו.

רבינו זי"ע בויאל משה מאמר שלש שבועות (אות נ"ה) מביא הוכחה נוספת בשם היפה תואר (בראשית רבה פרק כ"ו), מדברי הגמרא (יומא ה'): "כיצד מלבישן לעתיד לבוא, לעתיד לבא נמי, לכשיבואו, אהרן ובניו ומשה עמהם", הרי כי לא ילבישו בגדי כהונה רק לכשיהא תחיית המתים. והגם שאין המדובר שם אלא לענין בגדי כהונה, מכל מקום הביא רבינו זי"ע, כי התוספות (פסחים קיד: בד"ה אחד זכר) כתבו כן לענין הקרבת קרבן פסח דהקרבה מסורה לזריזין וכשיבנה משה ואהרן יהא עמנו, הרי שכתבו התוספות כי לא יבנה בית המקדש לפני תחיית המתים.

כח תפילותינו ובקשותינו על בניית בית המקדש להביא לבנינו

מן הראוי לסיים בדברי המבי"ט, אשר בדבריו מבואר כי הגם אומנם שאין בידינו לבנות כרגע בפועל את בניין בית המקדש, אך זאת עוד יש בכח כל תפילותינו ובקשותינו עבור בניין הבית להביא את בנינו, וכלשונו (בית אלקים שער התפילה פרק י"ז): "ועוד אני אומר כי תפלת כל הדורות הראשונים נתקבלה לעצמם גם כן, גם כי לא היתה התשועה בימיהם, וביאור זה הוא כי אחר זמן הגאולה יהיה תחיית המתים ויבנה בית המקדש ויזכו כל הדורות הראשונים לראות הגאולה חלף עבודת תפלתם שהתפללו בזה העולם והיו מצפים לגאולה וזכו אליה", ובפרט לפי מה שגילו הצדיקים זי"ע, שעל ידי מעשינו הטובים בונים אנו את בית המקדש שלמעלה, ובזכות זה נזכה שירד אלינו בית המקדש כלול ומפואר בהדרו, ויהי רצון שנזכה בקרוב לקיום הכתוב (ישעיהו כו, יג) 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול'.

התקנות שנעשו בשנות החורבן, ומדוע הוצרכו להתנות שיוכלו לבטל את התקנה לכשיבנה בית המקדש, מזה הוכיח רב אחא כי עתיד בית המקדש להיבנות קודם למלכות בית דוד, ומשכך אם לא יתנו מתחילה שיוכלו לבטל את התקנה, לא יהיה כח ביד חכמי הדור ההוא לבטל את התקנה, כי אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין (עדויות פ"א מ"ה), ולכן הוצרכו מתחילה להתנות שיוכלו לבטל התקנה כשיבנה בית המקדש.

הרי מוכח מדברי המשנה לפי דברי הירושלמי, כי עתיד בית המקדש להיבנות קודם שיבוא המשיח, כי רק אחר שיבנה יתגלה מלכות בית דוד.

דברי התוספות יום טוב שיבנה בית המקדש כשעוד יהיו בני ישראל תחת ממשלת אויביהם

התוספות יום טוב (מעשר שני פ"ה מ"ב בד"ה ותנאי) מקבל בפשיטות את דברי הירושלמי כביאור דברי המשנה לפי רבי יוסי, ומוסיף: "שבית המקדש עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד, ונמצא שעד מלכות בית דוד יהיה לאויבים קצת ממשלה עלינו וכמו שהיה בתחלת בית שני, ובשלוט האויבים בנו ויהיו בירושלים".

ויש להוסיף, כי עיקר דברי הירושלמי מבואר לכאורה אף בדברי הגמרא (מגילה יז): "וכיון שנבנית ירושלים בא דוד שנאמר (הושע ג, ה) 'אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם'", וברש"י (יה. בד"ה אחר): "אחר ישבו לבית המקדש, ובקשו הקדוש ברוך הוא ואת דוד מלכם", הרי כי תחילה יבואו לבית המקדש, ורק אחר כך יבקשו אודות הגאולה והחשת משיח בן דוד, והן הן דברי הירושלמי.

ביאור הויאל משה בדברי הירושלמי והתוספות יום טוב

אמנם בויאל משה - מאמר שלש שבועות (סי' נ"ד) כותב בארוכה, כי מן הנמנע לפרש את דברי הירושלמי כפשוטן, ועל כן הציע בביאור דברי הירושלמי, כי הנה אף אחר שכבר יבוא משיח בן דוד, עדיין לא תתפשט מלכות בית דוד תכף, שהרי יהיו עוד מלחמות לאחר מכן, ולכן כונת דברי הירושלמי שיבנה בית המקדש ורק אחר יהיה מלכות בית דוד, הכוונה שעוד לא תתפשט מלכות בית דוד, אך בוודאי מדובר אחר ביאת משיח.

אך הוא מעיר שם, כי בדברי התוספות יו"ט מפורש להדיא, כי יבנוהו בעוד שיהא שליטת אומות העולם על בני ישראל, והיינו לכאורה קודם ביאת משיח צדקינו, על זה כתב שם (סי' ס) בארוכה, על פי דברי המדרש (בראשית רבה סד, ט), שכינו את בניין בית המקדש קודם זמנו כגזירה שנגזר על ידי המלכות, והדברים ידועים ומפורסמים במקומות אחדים בספרו, והאריך שם כי בוודאי אין להוכיח מדברי התוספות יום טוב שיבנו את בית המקדש בימינו.

העדר היכולת לבנות בית המקדש בימינו מצד שאין רוב ישראל על אדמתם

טעם נוסף בדבר, הוא על פי דברי החינוך (מצוה צ"ה) שכתב: "ונוהגת מצוה זו בזמן שרוב ישראל על אדמתן", ומקורו בזה מצד דברי הגמ' (סנהדרין כ): שתחילה צריכים להעמיד מלך ואחר כך להכרית זרעו של עמלק, ורק אחר כך יכולים לבנות את בית המקדש, על כן ממילא עתה שאין רוב ישראל על אדמתם, שוב אין מקום לקיום מצוה זו.

אכן השאילת דוד בקונטרסו 'דרישת ציון וירושלים' (פתיחה, בד"ה אבאר) אשר חיבר בענין הפולמוס שעורר הרצ"ה קאלישר על הקרבת הקרבנות בזמן הזה, מאריך לדון גם על האפשרות לבנות בית המקדש, וכותב בתוך הדברים, כי אף אם נקבל ששייך להקריב קרבנות בזמן הזה על ידי בניית מזבח כדת וכדין, מכל מקום בית המקדש לא יוכלו לבנות, מכה דברי החינוך שמצוה זו נוהגת רק בזמן שרוב ישראל שרויים על אדמתם.

אך העיר בזה, כי בזמן בית שני לא היו רוב ישראל שרויים על אדמתם, שכן עשרת השבטים לא חזרו בבית שני, ואם כן איך יכלו לבנות את בית המקדש. ותירץ בזה, כי מאחר והיה הדבר על פי נביא, יכלו לעשות אף כשאין רוב ישראל שרויים על אדמתם, אך בלא נבואה אין לעשות כן.

האם מקיימים את המצוה בבניית בית המקדש אף שאין רוב ישראל שרויים על אדמתם

ומסיים השאילת דוד, כי אף שאין חיוב לבנות מכה דברי החינוך הנזכרים, אך ללא כל ספק, שאם יבנו את בית המקדש קודם שיבא המשיח, יהא לו דין בית המקדש ויוכלו להקריב בו קרבנות, כי דברי החינוך אינם

הוי זהיר במלאכתך

עלון נ'

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

מאמר שבועי מאת סופר המערכת

האם צריך להוציא את השמות בפיו קודם כתיבתם

בשבועות הקודמים הרחבנו בדיני קידוש האזכרות. לסיום נושא כתיבת האזכרות נעסוק בשבועיים הקרובים בדין נוסף הקשור בכתיבת השם אך אינו שייך לענייני הקידוש, והוא הדין שצריך להוציא בפה קודם הכתיבה כל תיבה ותיבה שכותב, ונדון בו האם הוא נאמר גם לגבי כתיבת האזכרות, ואם כן כיצד יש לעשות זאת בלי לעבור על איסור הוצאת שם לבטלה, ועל איסור הוגה השם באותיותיו.

וקודם שנדון בדין קריאת השמות בפיו, נקדים ונבאר מקור וטעם דין קריאה התיבות בפיו קודם הכתיבה.

דאף על גב דכשאחר מקרא אותו לית ליה לטעות כמו שמצינו בברכת כהנים מ"מ צריך, והיינו דאין כוונת השו"ע בהלכות תפילין להצריך אמירה דוקא כשכותב שלא מתוך הכתב, אלא רבותא קמ"ל דאף דכשאחר מקרא אותו שיש פחות חשש טעות מאשר כשהוא עצמו קורא מן הכתב אפילו הכי צריך לומר בפיו, וכ"ש כשקורא בעצמו מתוך הכתב שיותר יש לחוש לטעות.

ודבריו צע"ג דלא דמי לברכת כהנים, דהתם הכהן חוזר בפיו על מה שמקרא אותו הש"ץ, משא"כ גבי כתיבה דשייך טעות במלא וחסר וכדומה שאינו ניכר מתוך הקריאה שמקרא לו חבירו. וכשקורא מתוך הכתב עדיף טפי מאחר שמקרא אותו.

בדברי הערוך השולחן' שהיה מקום לומר שכשאחר מקרא אותו חשיב כמוציא בפיו

ועיינו ב'ערוך השולחן' (ס"ק ו'). שכתב לדחות דדוק המג"א באופן אחר, דרבותא קמ"ל דלא נימא שקריאתו של האחר הויא כקריאת הכותב בעצמו, ולזה הוצרך השו"ע לחדש דאף אם אחר מקרא בעינן דווקא קריאת עצמו, וכל שכן כשכותב מתוך הכתב שאין מי שקורא כלל, ודאי צריך להוציא בפיו כל תיבה שכותב. אבל ודאי לעולם צריך להוציא בפיו מה שכותב ואין סתירה בדברי השו"ע.

ואם הטעם הוא משום חשש טעות, אין הבנה כלל מה הסלקא דעתא דמהני מה שחבירו קורא במקומו, וכיצד יועיל לכותב מה שחבירו מוציא בפיו את התיבות שכותב.

ודבריו יתכנו רק לפי טעם הב"ח (ס"ק ט"ז), שהבין טעם הקריאה קודם הכתיבה משום שקדושת הבל פי הסופר חלה על הכתיבה, והוא אמינא שהבל פי המקרא נמי מועיל לזה, וקמ"ל דבעינן שהכותב עצמו יחיל את קדושת הבל פיו.

הנפק"מ בין טעמו של רש"י לטעם הב"ח

א. ולפי טעם זה אף אם שגורים בפיו, ואף אם כותב מתוך הכתב, עדיין צריך להוציא בפיו כל תיבה ותיבה שכותב קודם שיכתבנה. שהרי הדין

סימן ער"ד סעיף ב'), בסתמא ש'צריך שיהיה לפניו ספר אחר, שיעתיק ממנו, שאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. וצריך שיקרא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה. ולהדיא שאף אם כותב מתוך הכתב עדיין צריך להוציא בפיו. אכן בהלכות מגילה (סימן תרצ"א ס"ק ד'), יישב הסתירה, שלעולם כל שלא נתקיימו ב' התנאים א. שכותב מתוך הכתב, ב. ששגור אצלו, עדיין צריך להוציא בפיו כל תיבה שכותב שיש לחשוש שמא יטעה. אבל אם נתקיימו שני התנאים דהיינו שכותב מתוך הכתב, וגם גריסין אצלו, תו אינו צריך להוציא מפיו. ולכן לגבי ס"ת דמסתמא לא גריסין בפי כל סתם השו"ע שצריך להוציא בפיו אף אם כותב מתוך הכתב, אבל גבי תפילין דשגורים בפי כל, כתב בסתמא שכשכותב מתוך הכתב אינו צריך להוציא בפיו.

אמנם הפרי מגדים' (אשל אברהם' שם), חולק על המגן אברהם' והבין דברי השו"ע כפשוטם, דיש לחלק בין תפילין לספר תורה, דדוקא בספר תורה הוא דבעי להוציא התיבות מפיו אף כשכותב מתוך הכתב, משום דחמיר טפי, שעיקר ההלכה להוציא בפיו ילפינן מספר תורה ש'משה אומר וכותב' בספר תורה איתמר. אבל בתפילין אף אם אין שגורים אצלו כיון שכותב מתוך הכתב אין צריך תו להוציא התיבות מפיו.

והנפק"מ בין תירוץ המג"א לתירוץ הפרמ"ג היא בתרתי, א. הכותב ס"ת ושגור בפיו, שלהמג"א אין צריך להוציא בפיו, ולהפרמ"ג צריך. ב. הכותב תפילין ואינו שגורים בפיו, דלהמג"א צריך להוציא בפיו ולהפרמ"ג אין צריך.

בדברי הביאור הגר"א שכשאחר מקרא אותו עדיף מכותב מתוך הכתב

והנה בביאור הגר"א (סימן ל"ב שם וסימן תרצ"א סעיף ב'), חולק על דיוק המג"א והבין בדעת השו"ע דלעולם בין בספרים ובין בתפילין ומזוזות צריך להוציא בפיו כל תיבה שכותב אפילו כשכותב מתוך הכתב. ודחה דיוק המגן אברהם' ממשמעות השו"ע דמשמע דדוקא אם אינו כותב מתוך הכתב הוא דצריך להוציא בפיו. דלרבותא נקט השו"ע כן,

בדברי רש"י והלבוש שטעם הדין קריאה קודם הכתיבה הוא משום חשש טעות

איתא בגמ' (מנחות ל.), גבי שמונה פסוקים אחרונים שבתורה שאחר 'וימת משה', עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב ואומר, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמיע.

ופירש רש"י הקדוש ברוך הוא אומר - ומשה אומר אחריו כדי שלא יטעה בכתב וכותב. וכן כתבו התור ספות (שם ד"ה ומשה כותב), ז"ל 'יש ספרים דגרסי ומשה אומר וכותב וחומר' היא לכותבי ס"ת ומזוזות ותפילין. וחזינו שטעם מה שצריך להוציא בפיו מה שכותב קודם הכתיבה הוא משום חשש טעות.

וכן כתב הלבוש (סימן ל"ב ס"ק ל"א), ז"ל 'ואפי' לו מקרא לו אחר, לא יכתוב שום תיבה עד שיחזור ויוציאה בפיו קודם שיכתבנה, כדי שלא יטעה ויבא לידי גניזת התפילין בחינם.'

וכן נראה ממה שדקדק המגן אברהם' (סימן ל"ב ס"ק מ"ב) ממה שפסק השו"ע (שם סעיף ל"א), ד'אם אינו כותב מתוך הכתב לא יכתוב על פה שם-קרא אותו אחר, אלא אם כן יחזור הוא ויקרא בפיו' וחזינו מינה שדוקא בכה"ג שכותב שלא מתוך הכתב אז צריך להוציא בפיו כל תיבה ותיבה קודם הכתיבה, אבל אם כותב מתוך הכתב אינו צריך. ומזה ג"כ רואים שכשכותב מתוך הכתב שאין כל כך חשש שמא יטעה אין דין להוציא בפיו מה שכותב. וכן כתב להדיא ב'בית יוסף' בשם הר"י אסקנדרני שהסמ"ג מוקי לדין קריאה קודם הכתיבה דוקא במי שכותב מפי אחר ואינו מעתיק מתוך ספר.

ובהלכות ספר תורה (סימן ער"ד ס"ק ב'), כתב הבית יוסף' בשם הסמ"ג (עשין כ"ב), 'אסור לאדם אחר להקרות לסופר אלא א"כ חוזר הכותב וקורא בפיו קודם שיכתוב שלא יטעה'

ביישוב סתירת דברי השו"ע האם הכותב מתוך הכתב צריך להוציא בפיו

אמנם יעוי"ש ב'מגן אברהם' שהקשה סתירת דברי השו"ע ממה שפסק בהלכות ספר תורה (יור"ד

מבי מדרשא

שאלות שהגיעו השבוע לבית ההוראה - ואי"ה בשבוע הבא נביא את תשובת הרב
 (א) והאדמה (ב) זבת (ג) איש (ד) כי (ה) ב

שאלות שנשאלו בגליון בשבוע שעבר

	<p>להם יש מפוסקי הדור שהיו מקילים באופן כזה שאפשר לתקן ולהוסיף ראש א. מפני שדעת הספר החיים שקו משוך בלמ"ד כשר והביאו המשנ"ב והקסת ב. דעת הדעת קדושים שקוץ הוא במקום ראש מפני שיש לו איברים של ואי"ו וכאן הרי קוץ יוצא למעלה ג. דעת המקדש מעט שכל חסרון ראש אפשר להוסיף ראש שלא כסדרן</p>		<p>כל הלמ"ד כשרה לפי שיש כאן ראש ברור</p>
	<p>אלה אשר עם הוספה ודאי שיש להכשיר לפי שיש כאן ראש וירך</p>		<p>והיה היו"ד פסולה לפי שנשתנה צורתו</p>
	<p>ואבדתם שאלת תינוק</p>		<p>ובבהמתך הוא"ו כשרה לפי שלא נשתנה צורתו, ואף שהוא ארוך מעט אך כל שהוא עדיין לא יצא קולמוס מהשיטה הוא כשר, וכן אף שראשה ארוך מעט אכן מפני שרגלה ארוכה עדיין צורתו ואי"ו (ואמנם אם היה קצר יותר היה יכול להשתנות צורתו לרי"ש)</p>

"השאלות נכתבו לעורך לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה
 ובכל שאלה למעשה יש לעשות שאלת חכם"

וכן פסק ב'משנת מרדכי' (סימן עד"ר אות י"ז), שאם לא הוציא מפיו התיבות קודם הכתיבה חסר בהידור. אכן יעוי"ש בהערה מש"כ שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהאמירה היא דין על הכותב ואינו פוגם את הנכתב.
 ומעתה יש לדון בכתיבת שמות הקדושים כיצד יוכל להוציאם בפיו והרי הוא מוציא שם השם לבטלה, וביותר יש לדון בכתיבת שמות יקו"ק, שהרי לטעם רש"י והלבוש שצריך להוציא בפיו כפי הכתיב, כיצד יוכל להוציא מפיו שם הוי"ה, ואף דלדבריהם סגי בקריאת כל אות ואות, עדיין יש בכך משום הוגה השם באותיותיו. ונעסוק בזה בעה"ת בארוכה בשבוע הבא.
 זעירא דמן ספריא - סימ"א

הב"ח, ופעם שניה היה קורא כל תיבה ותיבה קודם הכתיבה כפי הכתיב.
 ג. ועוד נפק"מ הביא ה'מקדש מעט' (סימן עד"ר ס"ק י"א), מה'דעת קדושים' (שם ס"ק ד'), בין ב' הטעמים הנ"ל האם מועיל להוציא בפיו אות אות ולא להוציא כל התיבה כולה מפיו. שאם מטעם חשש טעות יוכל להוציא מפיו כל אות קודם שכותבה כדי לשומרו מטעות, אך אם משום הבל פי הסופר לא מהני מה שמוציא מפיו האותיות בלבד.
 ד. וב'שבט הלוי' (חלק ח' סימן ו'), כתב עוד נפק"מ בין טעם הב"ח לטעם רש"י והלבוש, לענין דייעבד, דלרש"י והלבוש אם בסופו של דבר לא טעה בכתיבתו אין חסרון בהנכתב. אבל להב"ח אף אם נמצא לבסוף שכתב כדן אך חסר בהידור הכתיבה.

המשך מעמוד א'
 קריאה קודם הכתיבה אינו משום חשש טעות, אלא משום קדושת הבל פי הסופר המקדשת את האותיות.
 ב. ועוד יש נפק"מ במש"כ ה'קסת הסופר' (סימן ד' 'לשכת הסופר' ס"ק ו'), בשם הגרי"ש קלוגר (ספר סת"ם סימן פ"ו), שכשיש לו לכתוב תיבה שיש בה קרי וכתבי, יקרא בהכתיב כיון דצריך לכתוב כן. אמנם כל זה לטעם רש"י וה'לבוש' שהוא משום חשש טעות, אבל להב"ח הנ"ל השטעם הוא משום שהבל פי הסופר מחיל קדושה על האותיות יש להוציא בפיו את הקרי, ושמעתי שהרה"ח ר' מנחם דוידוביץ זצ"ל היה נוהג לקרוא ב' פעמים פעם אחת היה קורא כל הפסוק כפי הקרי כדי לצאת יד"ח טעם

יו"ל ע"י

תניא אמר ר' מאיר כשבאתי אצל ר' ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך אמרתי לו
 לבלר אני אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא שמא אתה
 מחסר אות אחת או מיתר אות אחת נמצאת מחריב את כל העולם כולו.

גליון זיו הפרשה

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

עת צרה היא
ליעקב

בזה"ז שפתותיו של
אדם בתו"ת יכול לידע מצבו,

וע"כ זהו העבודה בימים אלו להכניס א"ע לתביבה וכל מה שהזמן יותר קשה ובח' מבול בעולם אפשר להתעלות כמ"ד בחז"ל אף חכמתי עמדה לי תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי ואי' בגמ' שבאותה לילה שרדף שאול אחר דוד וברח לשמואל למד שם בלילה אחד מה שתלמיד לומד ק' שנה, וכל מה שיותר משקיע א"ע בתורה גם מתעלה יותר וגם יש לו שמירה כמ"ד בזוה"ק (בלק דף ר"ב.) תא חזי כמה אינון חביבים אינון דמשתדלי באורייתא קמי קוב"ה דאפילו בזימנא דדינא תליא בעלמא ואתייב רשות למחבלא לחבלא קוב"ה פקיד לי' עלוייהו על אינון דמשתדלי באורייתא וכ' לא תשחית את עצה דא תלמיד חכם דאיהו אילנא דחיי לנדוח עליו גרזן לנדחא עלי' דינא ולא לאושטא עלי' הרבא וכ' כי ממנו תאכל וכ' דלית הנאה לקוב"ה בהאי עלמא אלא אורייתא וכ' עיי"ש ומבואר דמי שיגע בתורה אין לדינין ומחבלין שום שליטה עליו, וכבר הי' מעשה בעיה"ק טבריה לפני כמאה ויותר שנים בזמן מלחה"ע הראשונה שהי' רעב גדול בא"י ומגיפות ר"ל והרבה אנשים עסקו כל היום בחיפוש למזון וכ' ואדמו"ר הרה"ק מלסאנים זי"ע קבע אז חברותא עם אחד מנקיי הדעת בטבריא ה"ה הרה"צ רבי אלטער שוחט זצ"ל ויצאו חוץ לעיר ועמלו שם כל היום בסוגיות קשות שבשו"ע יו"ד וכן שמעתי מש"ב הרה"צ רבי אביש ציינוירט שליט"א שבזמן מלחמת ששת הימים הרבה נתעסקו בחדשות וכ' ואביו אז ישב עמו ולא שינה מאומה מסדרו ולמדו אז דייקא תוס' הקשים בסוגיות, להשקיע כל מוחו ולבו בתורה ודייקא אז גדלו עד למאד, וכידוע

דברי חיזוק לאור המצב השורר בארה"ק
בפרשתן קוראים את ענין המבול בילה ובלבל את הכל. בעוה"ר נמצאים אנו במצב של מבול, גשמי ורוחני בארץ הקודש, מצב המלחמה שמבלבל המוח והנפש, בפרט לאחר השמועות הנוראות שמאות יהודים נהרגו במיתות משונות רח"ל ע"י הישמעאלים ימ"ש.

וכל הפרשה זו הוא ענין "תיבת נח" שזוהו המקום שנתייחד ונתבצר בתוך מי המבול האלה ומשם נתעלה נח לכל המדרגות וכמ"ש ויזכור אלוקים את נח וגו' ולהלן אי' (ח' כ"א) שהקריב קרבנות וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל וכ' וביאר בקדושת לוי שהריח הניחוח הי' מזה שיער לב אדם רע מנעוריו ומתגבר עליו וכובש יצרו וע"כ לא אוסיף עוד לקלל וכ'.

ואי' מהבעש"ט הק' זי"ע בא אתה וכל ביתך אל התיבה, שזה הולך על תיבות התורה ותפלה ובא אתה להכנס לגמרי בכל מוחו ולבו אל התורה והתפלה וזהו התיבת נח המצלת ממי המבול וכמו"כ פירשו צדיקים מש"כ צהר תעשה לתיבה שיאיר את התיבות והאותיות של התו"ת, וזהו החיות ומקור האדם שיוכל להחזיק בדור המבול ובחז"ל כל שהתיבה קולטתו בידוע שהוא טהור, היינו שכל שמרגיש שמחובר לתורה ותפלה ויש לו חיות זהו סימן שלא קלקל דרכיו כי בלא"ה אין הוא מרגיש שום טעם בתו"ת, וכמ"ד מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע עה"פ כחוט השני שפתותיך, דכמו בזמן ביהמ"ק הי' החוט השני סימן שאם הלבין ידעו שנמחלו עוונותיו כמו"כ

מהגה"ק הגרי"ז מבריסק זצ"ל שדברים קשים שבשש"ס נתבהרו לו בעת ברחו במלחמה בוורשא ששרקו לידו פגזים וכו'.

וכן שמעתי מאחד שאמר לו פ"א הגרא"מ שך זצ"ל אתה רואה את כל הכרכים של אבי עזרי שכתבתי תאמין לי שאני יכול לכתוב הרבה יותר כרכים מהקשיים שעברתי ושהי' אז במלחמה"ע הראשונה הי' שנה שלימה לבד בעזר"ג בביהכנ"ס בקור נורא ואפי' מלבושים לא הי' לו והי' מכבס את כסותו היחידה בכל עש"ק וכך עמל ביגיעה עצומה בתורה ועיקר מה שזכה הי' בשנה זו.

בתפלת מוסף דר"ה בפרשה דזכרונות אנו מתפללים שם אתה זוכר מעשה כולם ופוקד כל יצורי קדם כי זכר כל היצור בא לפניך מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר ויצרי מעללי איש אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך כי דורשיך לעולם לא יכשלו וכו' וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים וכו'.

וצ"ב כמה דברים א' מהו שאומר ויצרי מעללי איש, ומהו שמכניס כאן הפסוק אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך כי דורשיך לעולם וכו' ומהו וגם את נח באהבה זכרת וכו' ומהו וגם שזה המשך והרי זה דבר חדש.

ונראה ב"ה דהנה הקב"ה זוכר את כל מעשה בני"א כל מה שח"ו חטאו ופגמו ומ"מ אי ברמב"ם דרק הקב"ה יכול לדון האדם כי הקב"ה דן האדם לא לפי מעשיו גרידא אלא לוקה בחשבון כל הנסיונות וקושי היצה"ר שיש בו וכמ"ש באוה"ה הק' וכו"ה ביסוה"ע לפרש מארז"ל שאול באחת ועלתה לו דוד בשתיים ולא עלתה לו, דשאלו

בחטא אחד הפסיד המלוכה משא"כ דוד בשתי חטאים לא הפסיד המלוכה, וצ"ב במשה"ק המהרש"א וכי משוא פנים יש בדבר, וביארו דשאלו נולד כתינוק שלא הי' בו טעם חטא והי' נקי לגמרי אבל דוד נולד אדמוני ביצה"ר קשה ונסיונות גדולים וע"כ הנידון הוא אחר לגמרי.

וזהו שאמר שאתה זוכר כל מעשי אדם ומ"מ גם את היצרי מעללי איש את כל היצה"ר שלו והקושי שלו וע"כ אומר אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, שהאדם מתעלה רק לפי גודל הקושי וע"כ טוב שיתאמץ ולא ירפה בראותו הקושי וע"ז מביא ראי' שכל גדלותו של נח הי' שבימי המבול שכולם השחיתו דרכם והנסיונות היו מרובים וקשים ושם נתאמץ להיות צדיק תמים לשמור על קדושתו וטהרתו עי"ז ניצול מכל המבול והעמיד כל בנין בני' לדורות,

וזהו עיקר לידע בזמנים אלו שהיצה"ר מבלבל ומפתה ואפשר להגרר להרבה שטויות וחדשות להיות כל ראשו בדברים בטילים וגם בפחדים וכדו' שברובם הם עצת היצה"ר ואדרבה עכשיו הזמן להכנס לתיבת נח להסתם בחומר וזפת שלא(?) יכנסו שום הבליים ולהכניס כל כולו בתורה ותפלה ואז יש לו השגחה מיוחדת ושמירה ממעל, וביכולתו גם להגן על הדור כי אם במצוה א' מכריע את העולם ודאי ביגיעה ועמל בזמנים קשים מביא רחמים לעולם והי"ת יעזרנו שבמהרה נזכה לראות באבוד הרשעים ובעת צרה זו ליעקב ממנה נושע לראות בישועת ה' וישועתן של ישראל בב"א.

רק הקב"ה יכול לדון האדם כי הקב"ה דן האדם לא לפי מעשיו גרידא אלא לוקה בחשבון כל הנסיונות וקושי היצה"ר שיש בו

חיבת העבודה

מעבד מתוכן שיחותיו של הגר"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעזוב

אלה תולדות נח נח וגו' (ו, ט)

חודש מרחשון

צדיקים הרבה בסגנון אחד, שהשם של חודש "חשון" הוא מלשון "רחושי מרחשי שפוותן", דאחרי הימים הקדושים שהרבו בני ישראל לשפוך שיח תחינה ותפילה לפני בורא כל עולמים יתב"ש עדיין השפתיים מרחשות תפילות להקב"ה.

וב'שמח ישראל' מביא כן בשם המגיד מקוונין זי"ע [וראה עוד בצמח צדיק' בשם חותנו הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, ובעוד ספרי קודש], ומוסיף להטעים את הענין יותר, שדרך העולם לעשות חשבון הנפש אחרי ה'ההייליגע טעג', ולב יודע מרת נפשו שלא ניצל את הימים כראוי וכהוגן, וזה מביאו לידי עצבות ויאוש, ולפעמים זהו ה'רחושי ומרחשין שפוותיה' מתוך צער איך היה כשוטה המאבד מה שנותנים לו, אמנם באותה עליו להתחזק ולקיים את שם החודש "חשון" מלשון "רחיש על ארעא", שזה ענין הכנעה וענוה, וידע שהאדם מצד עצמו אין לו כלום, והכל מאתו יתב"ש, ומתוך התבטלות יבקש מהקב"ה שיתן לו כח להמשיך את אור הימים הטובים לכלל השנה כולה, ועי"ז יזכה שיענו לו מן השמים במהרה.

והדבר מרומז גם בתחילת הפרשה, וכפי שדרש הרה"ק רבי גדליה מליניץ זי"ע [מתלמידי מרן הבעש"ט הק"ז זי"ע] בספר 'תשואות חן' דהנה אמרו חז"ל (עירובין ג'): "נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו", ודרש הוא זצ"ל דהכי קאמר, אימתי "נח לו לאדם משנברא - משלא נברא", שאינו מחזיק את עצמו כבריה "שנברא", אלא הוא משפיל ומקטין עצמו,

ואילו אימתי "נח לו שלא נברא - משנברא" כי המתגאה ומתנשא ומחזיק עצמו כבריה שלימה בדידיה עדיף שלא נברא, וזה שנאמר כאן "אלה תולדות נח נח", ש'נח' אחד היא תולדה מה'נח' השני, כלומר 'נח לו לאדם שנברא' נוצר ממה שאדם משריש בדעתו שהוא "לא נברא", וכן להיפך, כי זה גורם לזה.

זאת ועוד למדין מפרשתינו, דכתיב "תמים היה בדורותיו", וכתב ה'מאור ושמש' על פי מה שמובא במדרש (ויק"ר פרשה יא, ז) "אין והיה אלא לשון שמחה", דאע"פ שהיה נח קטן ושפל בעיני עצמו היה תמיד בשמחה, ולא היה נמנע מלצאת בריקוד ומחול, "מיט א טענצאלע", כי מה שלא יהיה צריך להיות בשמחה תמיד, ואכן זה גרם לו להינצל מפני מי המבול. והכי נמי בנידון דידן, כשנמצא האדם אחרי הימים הנוראים ומוצא שלא ניצל הזמנים כראוי, בכל זאת אל ימנע מלשמוח תמיד, ועי"ז יזכה להמשיך אור הימים טובים לכלל השנה.

אלה תולדות נח נח איש צדיק (ו, ט)

התנגדות של צדיקים

ברש"י "בדורותיו - יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום", ותמהים העולם, שהוא פלא עצום, שהרי התורה הקדושה מעידה על נח בכמה תוארים ושבחים, שהיה "איש" צדיק תמים", ובכל זאת יש הדורשים אותו לגנאי, אתמהה.

פניני עבודה

א. ומשום הכי קיימא לן לדינא שלא ילך להיפנות תיכף אחרי התפילה, רק ימתין כשיעור ד'אמות, כי פחות משיעור זה עדיין שפתותיו מרחשות בתפלה.

כעין זה הורה הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע [ואולי היה זה אביו מהר"ש זי"ע] כאשר שיפצו את הביהמ"ד בבעלזא, שיגזו את הקרשים ששימשו את ה'פלוש' והכניסה לביהמ"ד, כי בדרך כלל מתפללים גם שם ואומרים פרשיות הקרבנות בכניסה לביהמ"ד, ולכן יש בו קדושה [ויש ללמוד מזה כמה גדול כח התפילה, דהגם שדרך כלל האומרים שם באים באיחור לתפילה, וממהרים למלמל שם את הפסוקים, ובדרך כלל ללא כוונה ראויה, ואעפ"כ יש קדושה להקרשים באותו מקום, ומכאן שכל תפילה ותפילה מכל יהודי יש בה קדושה לשעתה ולדורות].

ב. כי מדת הענוה מסוגלת לכל הדברים הטובים וכמו שאמרו בעלי מוסר, שהעולם נברא מארבעה יסודות, אש עפר רוח מים, והנה כל היסודות הללו יכולין לילך ולהזיק [האש שורף הכל, המים שוטפים הכל, והרוח עיקר הכל] זולת העפר שעומד על מקומו ואינו זז משם, ולא עוד אלא שכולם דורכים עליו והוא שותק, ואכן בשכר זה זוכה העפר שהוא מוציא דברים טובים ויקרים, שהרי צומח פירות מן העפר, וכן אפשר לחפור ולמצוא שם מרגליות וזהב וכסף, וכל זה מפני שנותן לאחרים לדרוך עליו ואינו מתגאה.

ג. הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע נסתלק בחוה"מ סוכות, ולפני פטירתו סבל יסורים גדולים ונוראים עד למאד, מה שאין הפה יכול לדבר והמחשבה לשער, והנה לפני סוכות לא מצאו אתרוג לקיים בו מצות היום ומאד הצטער על כך, ובזמן הקרוב לסוכות מצאו לו אתרוג, וכל כך שמח רבי נחמן עם האתרוג עד שציוה להביא לפניו כלי זמר, ורקדו כולם בשמחה גדולה ועצומה, והעיד הרה"ק מברסלב על עצמו, שמרוב שמחה לא הרגיש במשך שלשה ימים מיסורים הנוראים, כי השמחה דוחה ומבטל הכל.

ד. ב'שמח ישראל' מביא מ'ספר הישר' לר"ת, שיש לפעמים אדם שזוכה שהקב"ה מעלה אותו מעל הבחירה שלו למען לא יחטא, והסיבה לכך כי הקב"ה רוצה שיוולד בנים צדיקים, ומשום כך צריך אף הוא להיות צדיק [אמנם לא כל אחד זוכה לכך, ורק מי שפוחת מעצמו פתח כחודו של מחט זוכה לסייעתא דשמיא, והלא נח היה נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים, ועל כן זכה לכך]. ולפי זה ביאר כפתור ופרח לשון רש"י, דכל מה שהיה נח צדיק היה כדי שיצא ממנו אברהם אבינו, ולכן ניצל מן החטא, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, כי אז היה לו את הבחירה בטוב ורע ואינו מוכרח שהיה בוחר בטוב.

ה. בהמשך הפרשה כתיב (ו, א) "כי אותך ראיתי צדיק לפני", וברש"י "צדיק - ולא נאמר צדיק תמים. מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו", ולכאורה אין זה "מקצת" כי אם "מחצית" שבחו, ואמר הרה"ק בעל ה'לב שמחה' מגור זי"ע ד'איש נמי שבח הוא, ולכן

ויש מדייקים מדברי רש"י דברי שא כתב "יש מרבותינו" ובסיפא סתם וכתב "ויש שדורשים אותו לגנאי", כי אלו לא היו מרבותינו, אלא יושבי קרנות שדיברו בגנותו, אך אי אפשר לומר כן דהא בגמרא (סנהדרין קח.) ובמדרש (בר"ר פרשה ל, ט) מפורש להדיא שתי דעות בזה, ואמוראי נינהו דפליגי ביניהו, ועל כן לא יתכן לומר שהשיטה השניה אינה מרבותינו!

אכן מכאן למדו דבר גדול, שכל צדיק יש לו התנגדות, ואף צדיק שהוא שלם ותמים במעשיו עד שידע תעלומות מעיד בצדקותו, בכל זאת לא ימלט מקבוצת אנשים שיתנגדו לו וידברו בגנותו, ולפעמים אף צדיקים שיתנגדו לו, ולכן אין צורך להתפעל מהתנגדות, אלא להמשיך בתורה ועבודה בשמחה.

ומי לנו גדול ממשה איש אלקים, שנאמר גביה (שמות לג, ח) "והביטו אחרי משה", ובגמרא (קידושין לג:) פליגי ר' אמי ור' יצחק נפחא, "חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח", שחשדוהו בחמורות שבחמורות ע"ש, הרי דאף שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו היו אומרים עליו שהוא נכשל בעבירות חמורות ביותר רח"ל, וגם מכאן נלמד שלא להתפעל מהתנגדות שיש לצדיק.

והדבר מוכח בנסיון, שבכל הדורות יש צדיקים הפרושים מכל עניני עוה"ז, העוסקים בתורה ועובדים את השי"ת בקדושה ובטהרה, ואעפ"כ יש בני בליעל המדברים עליהם עתק בגאווה ובוז, והשומעים צריכים לדעת שלא להתפעל מן הרשעים וכ"ש שלא לקבל דבריהם ח"ו, רק ידעו ששקר בפיהם והכל לשון הרע והוצאת שם רע, ורק כך הוא סדר העולם שהרשעים מציקים לצדיקים".

באופן אחר אמרו, שנח עצמו היה דורש את עצמו לגנאי כדי שלא לבוא לידי גאווה והתנשאות, דאע"פ שהעידה עליו תורה במעלותיו היה

משפיל עצמו שכנגד אברהם אבינו אינו נחשב לכלום, וכן פירש מו"ח הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל בעל ה'להורות נתן', מה שנאמר גבי משה, שמשא רבינו הסתכל על עצמו לגנאי, וחשד את עצמו באשת איש, כי היה בעיניו כגרוע שבגרועים".

ואל תתמה בעיניך על זה, דאף שמשא דיבר עם ה' פנים אל פנים החזיק את עצמו כשפל שבאנשים כמו שנאמר (במדבר יג, א) "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", ואין גוזמאות בתורה, והגם שלפי פשטות שכל הישר אין הסבר לדבר זה, מכל מקום אין כאן קושיא, כי הכי נמי חזינן איפכא, שיש אנשים חכמים ופקחים שהם בעלי גאווה, הגם שלפי השכל הישר אין זה מובן, שהרי הם רואים שצוחקים עליהם מאחורי גבם ואעפ"כ אינם קולטים שהכוונה אליהם, רק תולים שצוחקים על אחרים וכיוצא בזה, ואיך יתכן שטחו עיניהם מראות ואינם מבינים בחכמתם שכל מה שמכבדים אותם אינו אלא מלפנים, אין זה כי אם כך סדר העולם, א"כ הוא הדין איפכא, שיתכן שיהא אדם גדול מאד אך עם כל חכמתו יהיה שפל ונבוזה בעיניו, ועל זה מתאים לומר שאין כאן קושיא אע"פ שאין כאן תירוץ, כי המציאות מורה על כך.

ובדורות האחרונים ראו כן על הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, דאע"פ שכל דבריו היו מתוך כובד ראש, ואף הקפיד על אלו שהיו עושים "ווערטלעך", באומרו שזו ליצנות, בכל זאת כשהגיע לאיזו עיר וציבור גדול הגיעו לקבל פניו שאל בתמימות את מלווי "מיין הויקער איז שוין אזוי גרויס [הגיבנת שלי כל כך גדולה] שהכל רוצים לראותה!?", כי בענוותנותו לא העלה בדעתו שבאו לכבדו למען גדולתו וכבוד תורתו".

פניני עבודה

כשמזכירים אותו רק בשבח "צדיק" הרי לא אמר עליו קוב"ה שנים משבחיו "איש, תמים", ושפיר הוי צדיק רק "מקצת" שבחו.

ו. והאמת שיש פליאה גדולה ויתירה מזה, דהנה אמרו במדרש (בר"ר פרשה כח, ט) "כי נחמתי כי עשיתים ונח מצא חן אתמהא, אלא אפילו נח שנשתייר מהם לא שהיה כדאי, אלא שמצא חן", כלומר שהמדרש מפרש הפסוק כך: "כי נחמתי כי עשיתים ונח", שיחד עם כל הבריאים התחרט הקב"ה כביכול גם על בריאתו של נח, אלא שהוא ניצל בגלל שמצא חן בעיני ה'. ואיך יכלו חז"ל לומר כן כאשר התורה הקדושה מעידה על נח שהיה "איש צדיק תמים", ואם היה כזה צדיק למה שיתנחם קוב"ה על בריאותו, אלא ודאי צריך לתרץ כפי התירושים שהובאו בפנים.

ז. וכה מקובל שסיפר המגיד רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע, שכאשר עמדה נשמתו של מרן הבעש"ט הק' ז"ע לרדת להאי עלמא, התנגד צד הסט"א לכך בכל תוקף, וניסו לעכב ירידתה [שהרי על ידי גילוי אור החסידות יבא משיח צדקנו, עי' ב'דגל מחנה אפרים' פר' בא], עד שקבעו ופסקו בב"ד של מעלה שבתקופתו ירד לעולם הזה אחד מגדולי הדור שיתנגד לדרכו, וממילא יהיה לבעש"ט הרבה התנגדות ולא יקבלו כולם את דרכו בעבודת ה', ואכן מחמת כן הסירו המקטרגים את התנגדותם, והגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל בעל ה'נודע ביהודה' היה בתקופת הבעש"ט והתנגד מאד לדרך החסידות, ולכן היו הרבה קשיים כשגילה הבעש"ט את תורת החסידות בעולם, וסיים המגיד מזלאטשוב ואמר, שבזכותו של ה'נודע ביהודה' יכלה נשמתו של הבעש"ט לירד לעולם הזה, ועל כך אמרו (שבת לב.) "מגלגלין זכות על ידי זכאי" (הובא בספר "כנסת ישראל" עמוד טז, שכן סיפר הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע לאחד ממקורביו שהיה מצאצאי ה'נודע ביהודה').

ח. וכלשונו הזהב של ה'חתם סופר' בתשובותיו (ח"ו ליקוטים סי' נט) "וידעת את אשר מרגלא בפומי תמיד, אין יעקב שלא יפגענו לבן, ומעטים לבן שיפגעו בהם יעקב, שמור זה כי הוא אמת ובחון הדברים ותראם אמיתיים, ורצוני כי ברית כרותה, כל תלמיד חכם וצדיק המכונה 'יעקב' יש לו מצירים נגדו המכונים 'לבן', אמנם מעטים הם הרשעים האלו אשר ימצאו נגדם מי שהוא אחיהם ברמאות כיעקב נגד לבן".

ט. ויבאר על פי מעשה שהיה עם הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן ז"ע, שתמיד בטרם נכנס לבית מדרשו התבונן בעצמו שהוא קטן ושפל מכל המתפללים עמו, פעם הבחין ביהודי שהיה אוכל בשר דבר אחר רח"ל שהוא ממתין להתפלל עמו ב'מנין', והתבונן הרה"ק מפרעמישלאן איך יתכן שהוא שפל יותר מאותו איש, עד שעלה בדעתו, שהלה אחרי אכילתו דברים אסורים עדיין נכנס לביהמ"ד, ואילו אם היה הוא עצמו נכשל ח"ו בזה בודאי לא היה בא לביהמ"ד, ונמצא שהוא שפל וקטן יותר ממנו.

י. מעשה שהיה לפני שמחת הנישואין של אחד מצאצאיו, ששאל את המחותן אם הכל מסודר על הצד היותר טוב, נענה המחותן בהלצה ואמר "הכל על הצד המשובח ביותר, זולת המחותן..." כאומר שהגרעק"א אינו כל כך טוב, ויהי כשמוע כי כן נטרד מאד בדעתו, מפני שלא הבין איזה חסרון ראה בו המחותן, וכאשר הבחינו בני המשפחה בדאגתו שאלוהו על כך, וסיפר להם דברים כהווייתן, אך הם הרגיעו אותו, שלא אמר לו כן כי אם בבדיחותא, ולא התכוון לכך באמת, נענה הגרעק"א בתמיהה "א ווערטעל? ס'איז דאך א מושב ליציים!".

שוב מעשה, בבחור תלמיד חכם שהציעו אותו להגרעק"א והסכים לעשות את השידוך, ואחרי שנפגשו יחד ועשו 'לחיים' לגמור השידוך נתעוררה שאלה על איזה מאכל צריך לברך תחילה, נענה הבחור והשיב בבדיחותא שיש לברך על הביצה תחילה, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית יב, ח) 'והעי מקדם', ובאידיש קוראים לביצה "איי", ואמרה תורה שה'איי' קודם לכל... ויהי כשמוע כן הגרעק"א נחרד מאד, וביטל את השידוך, ובאמרו שאינו חפץ לקחת בחור לץ לבתו].

גם בדורותינו אנו ראינו כן אצל צדיקים, דכירנא אצל א"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע, דהוה מרגלא בפומיה לומר "איך האב נישט קיין עצה, נאר תשובה! נאר תשובה!", שבשברון לבו אמר, שאין לו עצה איך לקבל פני השכינה כי אם על ידי תשובה, כי בענוותנותו החשיב עצמו כבעל עבירה שרק תשובה יכולה להועיל לו לנקות ולזכך את נשמתו.

יא. עוד ידועה העובדא שפעם נסע הגרעק"א עם הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל בעל ה'חוות דעת' ו'נתיבות המשפט' לאיזו עיר, ונהגו באותו מקום שלכבוד אורחים נכבדים היו מתירים את הסוסים מן העגלה ואנשי העיר היו נכנסים במקום הסוסים ומושכים בעצמם את העגלה על כתפיהם, והיה הגרעק"א בטוח שכולם עושים כן לכבודו של הרב מליסא, לכן ירד אף הוא מן העגלה והצטרף אל בני העיר

דביקות בה' בכל שעל

ברש"י "ובאברהם הוא אומר (להלן כד) 'אשר התהלכתי לפניו', נח היה צריך סעד לתומכו אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו ומאילו, ויש לבאר שתי בחינות אלו, כהמשך דברינו לעיל ועל פי הסבר שונה שנתן הישמח ישראל איך יתכן שמושה היה שפל כל כך בעיניו, ויתבאר על פי מה שנקדים דברי הערבי נחל' שהסביר מה שאמר נעים זמירות ישראל בתהלים (קטז, יב) "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי", שכן אמר דוד, שכאשר הוא מרגיש הכרת הטוב להקב"ה אינו יכול להשיב ולגמול לו יתב"ש מאומה, שהרי אם יקבל על עצמו מחמת כן להתחזק במצוות ולהוסיף בתורה וכדומה, הלא לא עשה כלום מעצמו, שהרי הכל מכוון יתב"ש, וזה שאמר דוד "מה אשיב לה'" מאחר "שכל תגמולוהי עלי" ואין ביד בשר ודם לתת שום תגמול מעצמו.

והנה שטבעו של בשר ודם שכדי חיותו עליו לפעול ולעשות כל הזמן, ואילו אותו צדיק לא הרגיש בנפשו מאומה, שלא עלה בדעתו שהוא עושה דבר מה, אפילו משהו מן המשהו, ולכן היה עניו מאד, כי אינו עושה כלום מדליה, ובוה היה משה רבינו מצוין יותר מכל האדם אשר על פני האדמה.

ויתכן לומר שבחינות אלו היו בין נח לאברהם, כי נח היה צריך סעד לתומכו, וידע שבכל דבר שהוא עושה זוכה לסייעתא דשמיא, משא"כ אברהם בענוותנותו הלך לפניו, דהיינו שלא עלה כלל בדעתו שהוא עושה משהו, אלא הכל מהקב"ה מבלי שום נקיפת אצבע שלו עצמו, כי נח היה כעבד לפני המלך שמשמשו ונהנה שמהנה את המלך, משא"כ אברהם היה כמו שר שבכל מקום פועל למען המלך, ויודע שכל כבודו הוא רק בגלל שהוא שר של המלך, ובלעדיו אין לו כלום.

כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ וגו' (ו, ד)

לנצל את ההתעוררות דלעילא

ברש"י "אלו ז' ימי אבולו של מתושלח הצדיק, שחס הקב"ה על כבודו ועיכב את הפורענות", ומקור הדבר בגמרא מסכת סנהדרין (דף

קח: ע"ש, אמנם יש שם תוספת בזה הדבר, שהובא שם פירוש נוסף "דבר אחר לשבעת הימים - שהטעימם מעין העולם הבא, כדי שידעו מה טובה מנעו מהו", כלומר שבז' ימי אבולו של מתושלח זכו בני דור המבול להרגיש טעם נפלא של מעין עולם הבא, כדי שידעו מה הם עתיד להרגיש אם יחזרו בתשובה.

והוא דבר נפלא למתבונן, דאע"פ שטעמו טעם עולם הבא לא התעוררו לחזור בתשובה על מעשיהם הרעים, וצריך להבין, איך באמת בחרו ברע במקום הטוב הנראה והנגלה, כיצד יכלו להמשיך לחטוא כשהם יודעים שע"ז ילכו לאבדן ולא יזכו לטעום מן הטעם הנפלא שיש בעוה"ב, אך מכאן נמצאנו למדין יסוד גדול, שאם האדם אין לו את התעוררות הלב ומדרות אחת בלבו של אדם לא יועיל לו כלום, מפני שלבו אטום וסתום, וממילא לא יתעורר לתשובה, לכן צריך לדעת שישוד והעיקר הוא הרצון וההחלטה הפנימית באיתערותא דלתתא להשתנות ולהיות טוב, ורק זה יגרום לו לשוב לה'.

זאת ועוד, דהנה אמרו במדרש (איכ"ר פרשה ב, ג) "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמין, יש תורה בגוים אל תאמין", וביאר הרמב"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע בספרו 'פרי צדיק' (לר"ה סיון סוף אות ב) דהגוים יש להם דעת ותבונה להבין דברים, אבל אין להם את הכח של "תורה" הנותנת לאדם את הכח שיוכל להשתנות ולהכניע את עצמו ולעשות דברים נגד טבעו ע"ש, כי הגוים יכולים ללמוד כל מיני חכמות שבעולם, אך הם לומדים ויודעים הכל כחכמה בעלמא מבלי לעשות מעשים ולהשתנות, בבחינת "חכמתם מרובה ממעשיהם", ועל כן גם כשמרגישים טעם עוה"ב, אין זה גורם להם להשתנות, מפני שאינם רוצים לעמוד ולהתייגע ולהשקיע מכוונותיהם בעבודת ה', משא"כ בני ישראל אינם כן, אלא כמו שכתב הרמב"ן באגרתו המפורסמת "והוי זהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה, וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו", כי עיקר הלימוד הוא על מנת לעשות ולקיים".

ואפשר להביא עוד סמך לזה, דהנה כתיב בהמשך הפרשה בכניסת נח לתיבה (י, א) "בעצם היום הזה בא נח ושם וחס ויפת בני נח ואשת נח ושלושת נשי בניו אתם אל התיבה", וברש"י "בעצם היום הזה - למדך הכתוב, שהיו בני דור אומרים, אילו אנו רואים אותו נכנס לתיבה אנו

פניני עבודה

שמשכו בכרכרה, ואף ה'נתיבות' ירד מהצד השני כדי לעשות כן לכבודו של הגרעק"א... וכן היא המדה אצל צדיקים, שבמקום גדולתם שם אתה מוצא ענוותנותם, וכפי מה שאמר הרבי מלובלין ז"ע, שאף אם היה שומע עדות מפי הגבורה שהוא צדיק גמור לא היה מאמין לכך כי אם באותה שעה בלבד, אבל רגע לאחר מכן לא היה מאמין זה, כי היה חושש שמא הרע כבר את מעשיו. עוד מספרים, שפעם דיבר הרבי מלובלין ז"ע עם הגאון רבי עזריאל הורוויץ זצ"ל 'האיזינע קאפ' [שהיה נמנה בין המתנגדים לדרך החסידות] והזכיר משפלות עצמו, נענה הרב ואמר, שאם אכן כנים דבריו אין הוא ראוי להיות רבי ולהנהיג את ישראל, וא"כ עליו להודיע לחסידים על כך כדי שיפסיקו להסתופף בצלו, הסכים עמו הרבי מלובלין, ובהזדמנות הקרובה פנה אל קהל מרעיתו, ואמר להם כמה הוא שפל ובזוי וראוי להם לחפש רבי אחר, אמנם במקום שיעזבו אותו החסידים התרבו אצלו יותר, כי התפעלו ממדת ענוותנותו, כשראה כן אותו רב נגיש אל הרבי מלובלין ואמר לו, שא"כ עליו לומר להיפך, שיגדיל ויפאר את שמו ויספר להם ממעלותיו, וע"ז יעזבו אותו החסידים, אך הרבי מלובלין השיב לו "לשקר אינני מוכן...". ואין זה הלצה בעלמא, רק באמת היה בעיניו ככלי מלא בושה וכלימה, ולא החשיב את עצמו למאומה, וכדרכם של צדיקים שרואים תמיד בחסרונותיהם ומה שפגמו בדקה מן הדקה כפי גדלותם.

יב. במדינת רוסיה בממשלת הקומוניסטים היו מענים באכזריות את כל אלו שהתקוממו וניסו למרוד בשלטון [צא ולמד קושי השעבוד כפי שסיפרו המגיד רבי יעקב גלינסקי זצ"ל ועוד עדי ראייה]. מספרים, שפעם תפסו אחד המורדים ונתנהו בבית האסורים שהיה קיטון קטן מאד, והיה קשה עליו ביותר להיות יושב בטל מבלי שיהיה לו במה להתעסק במשך כל שעות היממה, וע"כ התחנן על נפשו לפני שופטי המדינה שיתנו לו דבר מה לעשות, בסוף התקבלה בקשתו ונתנו לו ריחיים בתוך חדרו, באופן שהכניסו את החיטים והוציאו את הקמח מחוץ לחדר, ובחדרו הכניסו את המוט שבו סובב את אבני הריחיים, וכך הוקל מצבו מעט. בחדר זה שהה במשך י"ח שנה עד שהשתחרר מידיהם, ויהי כשיצא מבית הסוהר ביקש מהשוטרים שיראו לו את הריחיים שהיה טוחן בהם כל כך הרבה שנים, ואז ראה שלא היה מקום כלל להכניס בו חיטים, ונמצא שהיה רק מסובב אבן על אבן מבלי לעשות כלום, וכאשר הבין כך נפל מתעלף ונפח נשמתו. כי הדבר הקשה ביותר על האדם הוא לשבת בטל מבלי שיעשה משהו בכוחות עצמו, ועל כן נותן הקב"ה בלב האדם לחשוב שהוא עושה מעצמו דבר בעבודת ה', אבל האמת דלית ליה מגרמיה כלום, ורק הקב"ה בחסדו זוקף עליו המעשה כאילו עשאו, כמאמר הכתוב (תהלים סב, ג) "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו".

יג. ובעין מה שהביא הרמב"ם ממוזיק' בדברי ישראל' (פרשת בשלח ד' וירא) "שאנו מברכין בכל יום בשם ומלכות ברכת 'המכין מצעדי גבר', וצריכין להאמין בזה מאד, שלא יהיה חלילה לברכה לבטלה", להאמין שכל צעד ושעל שבן אדם עושה בעולם הכל אך ורק מאתו יתב"ש, ובלעדיו לא היה יכול לעשות מאומה.

יד. אמרו חז"ל (כתובות קג) "מת בערב שבת סימן יפה לו", וצריך תלמוד מה רצו חז"ל ללמדנו בזה, והלא תורה מלשון הוראה היא, שמכל דבר צריך העולם אפשר וצריך ללמוד הלכה למעשה, ומה ביד בשר ודם לעשות בידעה זו שטוב למות בער"ש, וכי יש ביד האדם לבחור לעצמו את הזמן שימות, אתמהה, ולכן הוציא מרן הבעש"ט הק"ז ז"ע את מאמרם מפשטם, והסביר דהכי פירושו, שבערב שבת על האדם לעשות חשבון הנפש איך עבר עליו השבוע, אם ניצל את הימים לתורה ולתפלה כראוי, ובד בבד יקבל על עצמו לתקן מעשיו מכאן

וישפיע רחמים וחסדים על ישראל למען שמו ימינו תורתו וקדושתו (ועי' בליקוטי חבר בן חיים' ריש חלק ג).

וכיון שניתנה רשות לדרוש אפשר לומר באופן אחר, דהנה שנינו (סנהדרין לו:): "סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה, כדי שיהו רואין זה את זה" כדי שיהיו רואין זה את זה, וברש"י (ד"ה כחצי) הקשה, מדוע לא ישבו בעגולה שלימה, ותיירץ "לפי שצריכים בעלי הדין והעדים ליכנס לדבר בפני כולם, שיהו כולן רואין את העדים, ומדקדקין בדברים, ולא שיהא פני העדים לשורה זו ואחוריהם לזו", כלומר שבעלי הדין ידברו בפני כל הסנהדרין ולא מאחוריהם, והרמז בזה, דכאשר האדם חוטא הרי הוא בבחינת אחוריים, וכדי לדון את האדם כהוגן צריך להסתכל רק על פניו ולעייין משם אל תוכו, ואז ימצאו אותו זכאי^{טו}, ולכן צריכים כל הסנהדרין לראות את הבעל דין בפניו ומתוך כך לדון אותו, ועי"ז יוכלו להוציא פסק דין אמת.

וזה ענין הקשת שהוא כחצי גורן עגולה, כי בשעה שיש התגברות הדינים רח"ל, והמקטרגים משטינים שצריך להביא מבול לעולם, או אז עושה הקב"ה קשת על השמים להורות שצריך לדון את העולם כחצי גורן עגולה, כלומר כשמסתכלים על פניהם ולא מאחוריהם, ואז אפשר לדון אותם לכף זכות, כי בני ישראל מצד עצמם טובים המה, אלא שהיסורים ושעבוד מלכות הן הן שגורמים להם ליכשל בעוונותיהם^{טז} [ולכן אמרו שם בגמרא (סנהדרין לו:), שישבת סנהדרין דומה ללבנה, ככתוב (שיר השירים ז, ג) "שררך אגן הסהר - ש'ררך' זו סנהדרין, למה נקרא שמה ש'ררך שהיא יושבת בטיבורו של עולם, 'אגן' שהיא מגינה על כל העולם כולו, 'הסהר' שהיא דומה לסהר", כי ישראל נמשלו ללבנה, ולהורות שמצד עצמם טובים המה].

שוברין אותה והורגין אותו, אמר הקב"ה אני מכניסו לעיני כולם, ונראה דבר מי יקום", וצריך להבין, מדוע איימו עליו בהריגתו, והלא הם לגלגו כל השנים על נח שהוכיחם והתרה בהם שיבא מבול, ולדעתם הכוזבת טענו שלא יבא מבול כלל, אם כן מה איכפת להו שיכנס נח לתיבה, ולמה רצו להרוגו, אין זה אלא שגם הם חששו שמא הצדק עמו, ולמדו מדבריו שאין הקב"ה רוצה להשחית את כל העולם כולו ממש, אלא שינצל איש אחד והוא יקיים את העולם מחדש, לפיכך אמרו להרוג את נח נמצא שיתבטל המבול, שהרי אי אפשר להכחיד כל זרע אנשים ממש, ולכן הוצרך הקב"ה לומר "בעצם היום הזה" שיכנס בעל כרחם. וגם מהכא חזין דאע"פ שראו את הפורעניות מול עיניהם לא התעוררו לתשובה, כי החסיר להם המרדות בלבו של אדם.

את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית וגו' (ט, יג)

המתקת הדינים

לפי פשוטו של מקרא, חשש נח ביציאתו מן התיבה להתעסק בפריה ורביה ולהוליד ילדים, שמה יבא גם עליהם מבול להשחית כל בשר מעל פני האדמה, ואם כן למה לו להוליד צאצאים, לפיכך הבטיח לו הקב"ה שלא יביא עוד מבול לעולם, מיהו אכתי צריך הבנה, למה הוצרך קוב"ה לתת אות ברית על כך, והלא בודאי נאמן השי"ת לקיים הבטחתו מבלי להוכיח כן באות ברית.

ובדרך הדרש כתב ה'חתם סופר' (תורת משה' בפרשתינו) שיש בזה המתקת הדינים על כלל ישראל, ולכן הר"ת של "קשתי" הוא "עשה למען ש'מך, עשה למען י'מינך, עשה למען ת'ורתך, עשה למען ק'דושתך" וזה שמזכירים בכל תפילת שמו"ע שיזכור השי"ת בריתו

פניני עבודה

ואילך, וכנגד זה דיברו חז"ל ואמרו "מת בערב שבת" שביום הזה עוזב ומתנתק מכל הדברים הלא טובים שעשה במשך השבוע, שהם בבחינת מתים, ומקבל על עצמו לפתוח "דף חדש" מעתה ועד עולם, הרי זה סימן יפה לו.

וכן העמים הגר"א מוויילנא זצ"ל בפירוש מאמרו של רבי זירא (ברכות יד.) "כל הלן שבעת ימים בלא חלום - נקרא רע", ואינו מובן מדוע נקרא רע בגלל שלא חלם כלום במשך שבוע ימים, והסביר דהנה בעת הדין נדמה בעיני האדם שכל החלום מתרחש מול עיניו בפועל ממש, אך בקומו בבוקר רואה והנה הכל היה רק חלום ואין בו ממש, וכמו כן ממש הוא כל הדברים הנעשים בעולם הזה, כי לעתיד לבוא יתקיים בנו (תהלים קכו, א) "היינו כחולמים", ואין בין זה לזה כי אם שבחלום הלילה מסתיים החלום מיד בקומו בבוקר, ואילו החלום של העולם הזה נמשך למאה ועשרים שנה, אך האמת ששניהם שוים וכל עניני העולם הזה אינם אלא כחלום בעלמא, וזה רמזו חז"ל באמרו שהישן שבעה ימים בלא חלום, היינו שעברו עליו שבעה ימים ושבת בכלל ולא התעורר להבין ולהשיכל שכל הבלי העולם אינם אלא כחלום ודמיון שוא בעלמא הרי הוא חלילה בבחינת "רע", כי בשבת על האדם להתעורר מן החלום ולא לשקוע במעשי ידיו, אלא יתדבק בה' ויתעלה טפח מעל החומר הגשמי.

וכך אמרו חסידים קמאי "שבת הייבט זעך אהן א נייע וועלט", שמתחילים הכל מחדש, העבר אין ומסיח דעתו מכל הנפילות שנכשל בעבר, ומתחיל מעתה חשבון חדש, כשהוא מתחזק להוסיף בתורה ועבודה כפי כוחו.

טו. וכעין מה שפירש ה'שפת אמת' עמ"ס אבות את המשנה (פ"א משנה ו) "והוי דן את כל האדם לכף זכות", שצריך לדון "את כל האדם" בשלמות בטרם פוסקים עליו משפט, שיסתכל על כל חלקי האדם, דלפעמים עבר ילדות קשה ולפעמים יש לו נסיונות ויסורים, והם גורמים לו לחטוא, וכאשר יבדוק את כל הצדדים הללו אז ידון אותו "לכף זכות",

טז. הקב"ה אב הרחמן מחפש תמיד ללמד טוב וזכות על ישראל, וכמו שאמר רבי יוסי (ברכות ג.) "פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל, בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח עד שסיימתי תפילתי וכו', ואמר לי, בני, מה קול שמעת בחורבה זו, ואמרתי לו, שמעתי בת-קול שמנהמת כיונה ואומרת, אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות, ואמר לי, חייך וחיי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך, ולא זו בלבד, אלא בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר, אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו, כך מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם", ויש לדקדק מדוע פתח ואמר "אשרי המלך" ומסיים "מה לו לאב", אלא החילוק בין מלך לאב הוא, שהמלך דואג לכל חיילי הצבא בכללותו, שהכל יהיה על הצד היותר טוב, וכשצריכים לצאת למלחמה יתייצבו כולם כאיש אחד, אבל האב דואג לכל אחד מבניו בפרטות ומצטער בצערן של כל אחד ואחד, ולכן כשמקלסין את הקב"ה בביהמ"ק אומרים "אשרי המלך שמקלסין אותו", כי כולם משבחים אותו ביחד, אך בשעת צער אומרים "מה לו לאב" כי אין הצער רק בכללותו, אלא השכינה מצטערת בצערן של כל אחד על כל פרט ופרט.

ויש להוסיף נופך ולהסביר יותר ענין זה, דהנה נפסק ברמב"ם (הל' סנהדרין פ"ט ה"א) "סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה, ואמרו כולן - חייב, הרי זה פטור, עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו, וירבו המחייבין ואחר כך ירגו", והוא פלא, דאיפכא מסתברא, שאם כולם מלמדים עליו רק חובה בודאי אין זו זכות, ותיצר צדיקים, שאם כל הדיינים רואים עליו רק חובה אומר הקב"ה "אני ארד לדונו", והקב"ה הבוחן לבבות ימצא תמיד זכות, כי יהודי בכל מצב שהוא רוצה להיות טוב, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכות, וממילא נפטר האדם מכל הדינים. ובזה הסבירו גם מה שאמרו (סנהדרין צח.) "אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב", דכאשר אין מי שיראה עליהם זכות יורד אליהם הקב"ה לדונם, ואבינו אב הרחמן תמיד ימצא זכיות על בניו אהוביו, וממילא יבא בן דוד לציון ברינה.

חמידיא דאודייהתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

זמני קריאת שניים מקרא ואחד תרגום

ו. הגדרת החיוב לפי שיטה זו, כי הגם שאחר תחילת קריאת פרשת השבוע שלאחריה, הן במנחה של שבת והן ביום שני בשבת, הרי בוודאי שאין עתה זמן קריאת הפרשה שהוא מבקש לקרותה שניים מקרא ואחד תרגום, אלא שגדר החיוב הוא לקרוא הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום בזמן קריאת הפרשה על ידי הציבור, כי אם שמאחר וימים אלו נגזרים אחר יום השבת, עדיין יש מקום לקיים את התקנה כאילו קרא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום בשבת.

התחלת הקריאה לפי שיטה זו

ז. גם יש להעיר, כי לכאורה לפי שיטה זו, מאחר והדבר תלוי סביב יום השבת, היה מקום לומר שאין יכולים להתחיל לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום רק מיום רביעי שלפני השבת, כי עד ליום שלישי עדיין נגזר אחר השבוע שלפניו, ואם כן תחילת הקריאה יכול להיות רק מיום רביעי. וזה לא מצאנו שהובא בפוסקים שיטה מעין זו, שאין להתחיל הקריאה רק מיום רביעי.

על זה צריך לומר, כי על אף שלפי שיטה זו יש מקום להשלים את הקריאה כל עוד ודימים נגזרים ונחשבים אחר יום השבת, מכל מקום בוודאי שיכולים לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום גם בזמן שאינו קשור ליום השבת, ככל שמדובר בזמן הראוי לקריאה זו, ולכן ממנחה של שבת שכבר מתחילים לקרוא את קריאת הפרשה, יכולים לקרוא כבר שניים מקרא ואחד תרגום מפרשה זו, אף שאין ימים אלו נגזרים אחר יום השבת.

ב. דין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום בשעת מנחה של שבת

ח. מעתה יש לנו לדון האם מותר לקרוא את פרשת השבוע שקראו בשחרית אחר שכבר התפלל מנחה של שבת ועדיין לא שקעה חמה, שהרי לכאורה זמן הקריאה של פרשת השבוע הוא עד מנחה של שבת, אלא שיש לדון האם אין גריעותא מה שכבר התחיל זמן קריאת שניים מקרא ואחד תרגום של השבוע שלאחר מכן, שהרי כנזכר תחילת זמן הקריאה הוא ממנחה של שבת בשבוע שלפניו, ועל כן יש לברר האם יכולים לקרוא את פרשת השבוע שקראו בשחרית שניים מקרא ואחד תרגום במנחה של שבת.

להבהרת החקירה יש להוסיף, כי הרי אף שכבר צריכים לקרוא את פרשת השבוע של שבוע הבא במנחה של שבת, מכל מקום פשוט הדבר כי עדיין יכולים לקרוא קריאת התורה של השבוע שעבר אף בזמן מנחה, כמנהג הרבה המאחרים את תפילתם עד שמתפללים שחרית סמוך לחצות, ואז קריאת התורה נמשך כבר אחר חצות בזמן תחילת מנחה גדולה, ואם כן בהכרח לומר כי זמן מנחה של שבת הוא עדיין גם זמן הקריאה של פרשת השבוע שקראו בשחרית, ואם כן לכאורה יש מקום לומר שיוכלו לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום אף בזמן מנחה של שבת.

כי מה שקבעו את זמן הקריאה עד שעת המנחה, הכוונה הוא לזמן תפילת המנחה שהוא מתפלל, ואין הכוונה למנחה גדול או מנחה קטנה? כך הובא גם בהליכות שלמה (תפילה, פרק י"ב אות ל"ה) שפסק הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, כי זמן מנחה היינו אחר שהתפלל. ד. ולכאורה הדבר צ"ע ביותר, שכן מאחר ויסוד הדין תלוי בהתחלת הקריאה של פרשת השבוע שלאחר מכן, הרי כלל הוא שאין היחיד חייב בקריאת התורה, אלא הציבור מחוייב בקריאת התורה, ואם כן מה מקום יש לתלות בתפילת עצמו, ולא בזמן תפילת הציבור, או לכל הפחות בתפילת הציבור בפועל.

ואכן ראיתי שהביאו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בירו"י חיים פ"ב סעיף ט'), שהכוונה לתחילת זמן מנחה גדולה, ואין הדבר תלוי בתפילתו בפועל. ובמקום אחר הובא (קונטרס שנים מקרא ואחד תרגום, תשובת הגרי"ש אלישיב אות ט"ו) שהשיב, כי אף אם גם הקהל עדיין לא התפללו מנחה כל עיקר, והוא גם כן לא התפלל מנחה, מכל מקום מזמן מנחה גדולה כבר יכולים להתחיל לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת השבוע שלאחריו.

מעניין לציין כי גם גיסו של הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל הגאון רבי שאול ברזח זצ"ל כתב בזכרון שאול (סי' ע"ו) להסתפק האם הכוונה למנחה גדולה או מנחה קטנה, ונראה כי ברור היה לו שאין הכוונה לתפילת מנחה בפועל.

שיטת הראשונים בזמן הקריאה עד ליום שלישי

ה. כמובן שיש לציין, כי הנה השולחן ערוך (שם) הביא שיטת יש אומרים, שיכולים לקרוא עד יום שלישי, ולפי שיטה זו אין כל מקום לדברינו, שאינם אלא לפי השיטה שזמן הקריאה הוא עד מנחה של שבת.

שיטה זו היא שיטת הגהות מיימוניות (פרק י"ג מהלכות תפילה אות ש) בשם המהר"ם מרוטנבורג, וזאת על פי דברי הגמרא (פסחים ק"ו): "לענין גיטין, חדא בשבתא תרי ותלתא בתר שבתא, ארבע וחמשה ומועלי יומא קמי שבתא", הרי כי עד ליום שלישי אחר השבת עדיין נחשב יחד עם יום השבת, ולכן יש מקום לקיים את קריאת שניים מקרא ואחד תרגום מפרשת השבוע של שבת, עד ליום שלישי. אם כי התוספות (ברכות ח: בד"ה ישלים) כתבו מפורש, כי דבר זה הוא רק לגבי גיטין, ואינו דין שניים מקרא ואחד תרגום תלוי בזה כלל.

2. הובא עוד (הליכות חיים ח"א עמ' צ"ד), כי אף לענין התחלת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום משעת המנחה לפי השיטות שיכולים כבר להתחיל הקריאה, הוא גם כן תלוי בתפילתו בפועל [ובעלי שיש (א"ח), שניים מקרא ואחד תרגום אות ד] הביא כי אף במתפלל אחר מנחה גדולה יכול לקרוא כבר שניים מקרא ואחד תרגום, מאחר וכבר התפלל. והובא חידוש גדול בספר שיח התורה (ח"א, סימן אלף קס"ו) שאמר הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל, כי אף אם התפלל ביחידות ולא שמע קריאת התורה, מכל מקום נחשב כבר כתחילת זמן הקריאה לדידה, ויכול לקרוא הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת השבוע שלאחר מכן, והוא חידוש גדול ביותר, וצ"ע.

א. זמן תחילת הקריאה וסופה

תחילת זמן הקריאה ממנחה של שבת שלפניו

א. איתא בגמרא (ברכות ח:): "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום", ולא נתבאר בדברי הגמרא מתי הוא תחילת זמן הקריאה מעיקר הדין, ונבוא לבאר דיני זמני הקריאה.

בדברי הראשונים, מצאנו התייחסות הן לתחילת זמן הקריאה, והן לסיום זמנה מעיקר הדין, התוספות (ברכות ח: בד"ה ישלים) כתבו, כי תחילת זמן קריאת שניים מקרא ואחד תרגום הוא מתחילת זמן קריאת הפרשה, דהיינו ממנחה בשבת שלפניו, בו מתחילים כבר לקרוא את פרשת השבוע שלאחריו, משעה זו יכולים כבר להתחיל בקריאת שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת השבוע שלאחריה.

סוף זמן קריאתה קודם אכילה של שבת וביעבר עד המנחה

ב. אמנם לגבי סוף זמן קריאתה לתחילה, הביאו התוספות (שם) דברי המדרש: "שלשה דברים צוה רבינו הקדוש לבניו בשעה שנפטר, שלא תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה", ומקור דברי המדרש בפרקי רבינו הקדוש (פרק ג', הובא באוצר המדרשים עמ' 505), והיינו עד שעת אכילה בשבת שקוראים בה את הפרשה.

עם זאת הביאו הראשונים, כלבו (סי' ל"ז) בשם רבינו פרץ, וכן כתב רבינו פרץ בהגהותיו על התשב"ץ קטן (סי' קפ"ד), דאף אחר אכילה מצוה מן המובחר לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום עד שעת מנחה של שבת.

כך פסק השולחן ערוך (א"ח סי' רפ"ה סעיף ד'): "מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת, ואם לא השלים קודם אכילה, ישלים אחר אכילה, עד המנחה".

שיטות האחרונים בגדר 'שעת המנחה'

ג. גדר שעת המנחה, גם כן אינו מבואר בפירוש מה משמעותו, ויתכן להיות ג' ביאורים, א' זמן מנחה גדולה, ב' זמן מנחה קטנה, ג' זמן תפילת מנחה בפועל [ובזה גם כן יש לחקור, האם הכוונה לזמן התפילה בפועל שהוא מתפלל בעצמו, או זמן התפילה בפועל בבית הכנסת בו רגיל הוא להתפלל, והאריך בזה הקצות השולחן (סי' ע"ב בדי השולחן ס"ק ז'), ולא ביריא ליה].

והנה דבר חידוש הביאו בשם הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל (גם אין אורך שניים מקרא ואחד תרגום, סי' ל"ב - ל"ג),

1. ושם הוא הלשון 'ואל תשב לאכול בשבת עד שתגמור את הפרשה', והנה בזה היה מקום לומר כי הכוונה אף על סעודת ליל שבת, ובוודאי שלא כפי שהובא (דף בינה עמ' ד' בשם הגרש"ח קנייבסקי זצ"ל) בשם החזון איש, ששעת אכילה לענין שניים מקרא ואחד תרגום היה נראה לו כי הוא סעודה שלישית, ולכאורה משמעות לשון המדרש הוא אפילו על סעודת ליל שבת.

בירור הדין בזה תלוי בכמה חלקי דינים, ונברר הדברים אחד לאחד.

ג. דין קריאת התורה של שחרית בזמן המנחה

שיטת הדגול מרבבה שיכולים בשעת הדחק לקרוא את קריאת שחרית במנחה

ט. תחילה יש לדון האם אכן יכולים לקרוא בשבת במנחה את קריאת התורה של פרשת השבוע שהיו צריכים לקרוא בשחרית של שבת, ומצאנו בזה שהביא המשנה ברורה (סי' קל"ה ס"ק ה') את דברי הדגול מרבבה (סי' קל"ה ס"ב) שכתב, כי אם לא קראו בשחרית את קריאת התורה של שבת מאיזה טעם, ובמנחה היה בידם את האפשרות לקרוא את כל פרשת השבוע שלא קראוה בשחרית, צריכים לקרוא בז' גברי את כל פרשת השבוע שהיו אמורים לקרוא בשחרית, כי כל יום השבת זמן קריאה הוא.

[ויש להעיר, כי מפשטות דברי הדגול מרבבה משמע שאין צריכים כלל לקרוא את קריאת פרשת השבוע שלאחריה כנהוג במנחה, אלא די להם בקריאה זו, אמנם השער הציון (שם ס"ק ה') כתב, כי לדעתו צריכים לקרוא לפני מנחה את פרשת השבוע שעברה לז' גברי, ולאחר מכן יאמרו אשרי ובא לציון, ויקראו קריאת התורה של מנחה כנהוג.]

שיטת החיד"א שאין מקום לקרוא של שחרית במנחה

י. אמנם הרב חיד"א כתב בתשובות חיים שאל (ח"א סי' ע"א אות ה'), שאין להם לקרוא ז' גברי במנחה של שבת, הואיל ותקנת הקריאה של מנחה אינה אלא שלושה גברי, ועל כן אין להם להשלים כלל את פרשת השבוע בשבת זו, אלא בשבת שלאחריה יקראו בשחרית שתי הפרשיות, להשלים את שהחסירו בשבוע שלפניו. הגר"ע יוסף זצ"ל ביבע אומר (ח"ד או"ח סי' י"ז אות ד') נוקט להלכה ולמעשה כדברי הרב חיד"א, אמנם למעשה נהוג עלמא לקרוא קריאת התורה של שחרית בז' גברי, אף שכבר הוא זמן הראוי לקרוא קריאת התורה של מנחה.

על כל פנים לפי שיטת הדגול מרבבה, שיכולים לקרוא במנחה של שבת את קריאת התורה שהיו צריכים לקרוא בשחרית, יש מקום לדון האם יכולים עוד לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום מפרשת השבוע הזו, או שאין כבר עת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

ד. שיטות האחרונים בדין תחילת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום במנחה של שבת שלפניו

דברי השולחן ערוך שכתב תחילת הזמן מיום ראשון

יא. נקודה נוספת שיש לנו לברר, היא האם אכן זמן תחילת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת השבוע שלאחריה הוא ממנחה של שבת כפשטות דברי התוספות, או שמא אין הלכה כדברי התוספות, אלא תחילת הקריאה הוא רק מתחילת השבוע.

השולחן ערוך (סי' רפ"ה ס"ג) כתב: "מיום ראשון ואילך חשוב עם הציבור", הרי כי פשטות לשון השולחן ערוך, שאין תחילת זמן קריאת שניים מקרא ואחד תרגום אלא מיום ראשון, והיינו רק ממוצאי שבת, ולא מזמן תחילת קריאת הפרשה בפועל, שהוא בזמן מנחה של שבת.

דעת המשנה ברורה שתחילת קריאת הפרשה החדשה הוא משבת

יב. המשנה ברורה (סי' ז') מבאר את דברי השולחן ערוך שלא כפשטו, וכותב: "כיון שמתחילין במנחתא דשבתא לקרות פרשת שבוע הבא, נחשב שוב הקורא

קקורא עם הציבור, ואם כן מה שכתב המחבר מיום ראשון ואילך, לאו דוקא הוא", מקור דברי המשנה ברורה הם בדברי הפרי מגדים (סי' רפ"ה א"א ס"ק ה').

נמצא לפי דברי המשנה ברורה, כי זמן תחילת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום הוא בפועל מזמן מנחה של שבת, הואיל וכבר התחילו לקרוא את הפרשה החדשה.

בפשטות, הדעת נוטה כי לפי המשנה ברורה אין יכולים עוד לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום מפרשת השבוע שקראו בבוקרו של יום, הואיל ובמנחה מתחילים הציבור לקרוא פרשת שבוע הבא, שוב נידון הציבור קקורא את פרשת השבוע שלאחריה, ולכן קריאת שניים מקרא ואחד תרגום של הפרשה הקודמת, אינה נחשבת כקריאה 'עם הציבור'.

יג. אכן דברי המשנה ברורה צ"ע, א' משמעות דברי המחבר הינם רק מיום ראשון, ורחוק הדבר לתלות בכונתו שהוא כבר מזמן מנחה של שבת. ב' לפי דברי המשנה ברורה נמצא כי דעת השולחן ערוך שיכולים לקרוא את פרשת השבוע החדשה בשניים מקרא ואחד תרגום כבר ממנחה של שבת, ובוה מצאנו מפורש שיטת הכלבו (סי' ל"ז) שאין יכולים לקרוא עדיין את פרשת השבוע שהתחילו לקרותה במנחה כשניים מקרא ואחד תרגום, ואכן המשנה ברורה בשער הציון (סי' רפ"ה ס"ק י"ב) מביא את שיטתו, וכותב כי מדובר שיטה יחידאה, אך דחוק לבאר פשטות דברי השולחן ערוך העולים כפשטותם עם שיטת הכלבו, ולדחוק בהם דלא כשיטתו.

שיטת שו"ע הרב שעד מוצאי שבת יכולים לקרוא של שבת זו וממוצאי שבת יכולים לקרוא את של שבת שלאחריה

יד. ובאמת השו"ע הרב (סי' רפ"ה סעיף ה') כתב, כי עד המנחה יכולים לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום את פרשת השבוע שעברה, ואילו רק מיום ראשון ואילך יכולים לקרוא את פרשת השבוע שקראו במנחה, והיינו כי ביאר את דעת השולחן ערוך כפשטות דברי הכלבו.

אגב, הכלבו (סי' ל"ז) כתב טעם הדבר: "ודוקא מיום ראשון ואילך, אבל בשבת במנחה אפילו אחרי שקראו הפרשה בצבור לא יצא, כיון שבאותו היום קראו הפרשה שעברה", ויש לחקור בגדר טעמו ונימוקו אשר עמו, א' כפשטות לשונו שמאחר ובוה היום קראו פרשה שעברה אי אפשר בזה היום לקרוא גם את הפרשה החדשה, ב' עוד יש לומר לפי דברי הדגול מרבבה הנזכרים, כי בזה הזמן של מנחה של שבת יכולים עוד לקרוא בפועל את פרשת השבוע שקראו בשחרית, ולכן אין יכולים באותה עת לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת השבוע של שבוע שלאחריה.

שיטת דרך החיים וקצות השולחן שיכולים לקרוא של שניהם במנחה של שבת

טו. אמנם הדרך החיים (סי' מ"ט נתיב החיים ס"ק ד') וקצות השולחן (סי' ע"ב בדי השולחן ס"ק ז') כתבו, כי יכול לקרוא כל היום, ובוודאי שמצוה מן המובחר לקרוא קודם המנחה, אך גם אחר המנחה יש משמעות שיקרא ביום השבת, יותר מאשר לקרוא אחר יום השבת.

וביאור הדברים הוא, כי מאחר ויכולים עדיין לקרוא את פרשת השבוע שעברה עד המנחה, וכדברי הדגול מרבבה הנזכרים, שוב נידון כל יום השבת כזמן קריאת הפרשה על הציבור, והמשלים פרשיותיו בזמן זה, נחשב כמשלים הפרשה עם הציבור.

סיכום שיטות האחרונים בדין קריאת שמו"ת במנחה של שבת

טז. העולה לנו בזה ג' שיטות בדברי האחרונים בדין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום במנחה של

שבת, א' שיטת המשנה ברורה והפרי מגדים, שיכולים לקרוא רק את פרשת השבוע שלאחריה, הואיל וכבר התחילו בפועל לקרוא פרשה זו במנחה, ואילו פרשת השבוע שלפניה אין יכולים לקרוא כלל בזמן מנחה של שבת, וזמנה רק עד שעת מנחה.

ב' שיטת השולחן ערוך הרב, כי עד מוצאי שבת יכולים לקרוא את פרשת השבוע שעברה, ואילו רק ממוצאי שבת יכולים לקרוא את פרשת השבוע שלאחריה, כי אי אפשר לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום בזמן מנחה של שבת את פרשת השבוע שהתחילו זה עתה לקרוא בה.

ג' שיטת הדרך החיים והקצות השולחן, כי יכולים לקרוא במנחה של שבת את שני הפרשיות בשניים מקרא ואחד תרגום, הן את פרשת השבוע שקראו בשחרית הואיל ויכולים לקרואה אף עתה בעת המנחה כל שלא קראוה בשחרית, והן את פרשת השבוע שהתחילו לקרוא במנחה, הואיל ועל ידי שהתחילו בקריאתה נחשב כבר כשעה שהציבור קוראים פרשה זו.

ו. חידוש המהרי"ל דיסקין כי לדיון יכולים לקרוא אף אחר השבת

יז. בשולי הדברים יש בנותן טעם להביא פירפת נאה מהגאון המהרי"ל דיסקין זצ"ל, אשר חידש כי מה שציוה רבי את בניו שיהוו לקרוא הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום קודם אכילה, והיינו קודם תפילת המנחה, זהו רק לשיטתו, ואליבא דידן אין כל מקום לחשוש לדבריו.

בדבריו חידש המהרי"ל דיסקין, דהנה מצאנו שהיה רבי תלמידו של רבי מאיר, וכמו שמצאנו בגמ' (עירובין ג'): "אמר רבי, האי דמחזינא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה", ואם כן יש לומר כי רבי אמר את דבריו בשיטת רבי מאיר, שכן נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה במשנה (מגילה לא): בצורת הקריאה של מנחה בשבת ושני וחמישי, שיטת רבי מאיר שהיו מתחילים לקרוא במנחה של שבת, ולאחר מכן ממקום שהפסיקו היו ממשיכים לקרוא בשני, ולאחר מכן במקום שהפסיקו בשני היו ממשיכים לקרוא בחמישי, ומשם היו ממשיכים לקרוא בשבת, באופן שבפועל ממש היה התחלת הקריאה כבר ממנחה של שבת. אמנם שיטת רבי יהודה שם, שסדר הקריאה הוא שקוראים את תחילת הפרשה במנחה ולאחר מכן בשנית ביום שני ובשלישית ביום חמישי, ולאחר מכן בשבת מתחילים שוב לקרוא את כל הפרשה כולה.

יח. מעתה, מחדש המהרי"ל דיסקין, כי כל דברי רבי לא נאמרו אלא בשיטתו של רבי מאיר, שכן רבי מאיר סבור היה שתחילת הקריאה של שבת שלאחר מכן מתחילה בפועל במנחה של שבת, ולכן עד שעה זו יכולים לקרוא פרשה שלפניה, ולאחר מכן אין יכולים לקרוא עוד, מה שאין כן לדידן הנהגים כשיטת רבי יהודה, אם כן אין קריאת מנחה ושני וחמישי נידונה כתחילת הקריאה של השבת שלאחריה, אלא אין זה אלא משום תקנת עזרא, שתיקן קריאת מנחה של שבת משום יושבי קרנות, ושני וחמישי משום שלא ילכו שלושה ימים בלא תורה, כמבואר בגמ' (בבא קמא פב), ואם כן אין משמעות כלל לקריאה זו, ויכולים להשלים הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום בכל השבוע שלאחר השבת, ואף יתכן שאין יכולים עוד להתחיל את הפרשה שלאחר מכן, הואיל ולא התחילו עדיין את חובת קריאת הפרשה של השבוע שעומדים בו.

כמוכן שדברים אלו הינם פרפרת נאה להלכה ולא למעשה, ודברי פי חכם חן.

מזרקות חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מודינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זינגר שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

פרשת
נח
תשפ"ד

**ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש
אחיו אדרש את נפש האדם, שפך דם האדם באדם דמו ישפך (ט, ה-ו)**

קושיית התומים למה הוצרכו לרבות שוכר אחרים להרוג / ישוב קושיית התומים / חקירה בשולח עשרה להרוג בבת אחת וישוב לפי"ז / פלוגתת
האחרונים אם בן נח שעבר על הז' מצות ע"י שליח חייב / גם הרמ"א ס"ל דרק ברציחה נתרבה בן נח דחייב ע"י שליח / קושיית הקה"י על התומים
מדין גרמא / גורם לבר דעת לחטוא אין זה בכלל גרמא / כמה חידושים לפי דברי התומים

חקירה בשולח עשרה להרוג בבת אחת וישוב לפי"ז

אוי"ל עפ"י מה שיש לחקור אליבא דשמאי הזקן (קידושין
מג, א) דהורג ע"י שליח חייב המשלח, אם באופן ששלח
כמה שליחים להרוג בב"ג א"כ חייב המשלח, דהרי עשרה
שהרגו בב"א פטורים כדאיתא בב"ק (כו, ב) ובסנהדרין (עח,
א), ויל"ע אם המשלח חייב בכה"ג ד"ל דאחרי שהחייב
הוא על המשלח (לדעת שמאי הזקן) והמשלח הוא אחד לא
דמי לעשרה שהרגו וחייב, אך מאידך י"ל דהמעשה של
השלוחים מתייחסים אליו והוי כעשה מעשה פטור, ואי
נימא כצד השני דפטור י"ל דמדויק הלשון השוכר אחרים
דהיינו לשון רבים דשכר לכמה אנשים להרוגו בב"א וע"כ
מצד שליחות ה"ל פטור ורק מצד שכירות חייב ודו"ק. [א.ה.
עי' רש"י ב"ק י, ב ד"ה פטורין שכתב דסיבת הפטור הוא
מחמת שאין ידוע ע"י מי נהרג, ולפי"ז י"ל לכאן דמשלח
הרי ידוע שנהרג ע"י משלח הזה ועי'].

פלוגתת האחרונים אם בן נח שעבר על הז' מצות ע"י שליח חייב

והנה בעצם דברי המדרש הנ"ל דילפי' מאיש אחיו
דהשוכר אחרים להרוג את חברו חייב, וכן ילפי' מאדם
באדם דההורג ע"י שליח חייב, יש להסתפק אם דין זה הוא
דוקא באיסור רציחה או דגם בכל השבע מצוות שנצטוו
עליהם בני נח מרבי' דאם עבר עליהם ע"י שליח חייב,
ונחלקו בזה גדולי האחרונים דהתומים שם כתב דילפי'
מינה דגבי בני נח נתרבה שליח לדבר עבירה ולא אמרי' דלא
נתרבה שליח אלא ברציחה ולא בשאר עבירות משום דגם
גורם לרציחה חייב בב"ג. ומאידך הפרשת דרכים בדרוש
ב' מחלק דרק ברציחה חייב ב"נ ע"י שליח דגם בישראל
אמרי' לפי שמאי הזקן דיש שליח לדבר עבירה, אבל בשאר
עבירות אמרינן גם בב"ג דאין שליח לדבר עבירה.

קושיית התומים למה הוצרכו לרבות שוכר אחרים להרוג

במדרש רבה (פל"ד ס"ט) דרשינן: מיד כל חיה - זה המוסר
את חברו לחיה להורגו, מיד איש אחיו - זה השוכר את
אחרים להרוג את חברו. וכמו"כ דרשינן בפסוק שלאחריו
שופך דם האדם באדם דמו ישפך - דההורג ע"י שליח
דמו ישפך.

והגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל בתומים (סי' ל"ב סק"ב)
נתקשה בדברי המדרש דמתחילה משמע דרק השוכר
אחרים להרוג חייב, ושוב מבואר במדרש דאפילו ההורג
ע"י שליח חייב, ומיישב דמה שאמרו במדרש דשוכר
אחרים להרוג לא מיירי באופן שעשאו שליח אלא באומר
כל ההורג אשלם לו או אם תהרג אשלם לך ואין זה בגדר
שליחות כמו"ש בגמ' בריש המדיר (כתובות ע, ב) דבאומר כל
הזן אינו מפסיד לא הוי שליחות. [אך צ"ע בלשונו דנראה
בדבריו דגם האומר בלשון נוכח אם תהרג אשלם אין זה
שליחות, ולכאן בכה"ג מקרי שליחות כמו שמצינו בהל'
שבת (סי' שלו) אם תכבה לא תפסיד].

ישוב קושיית התומים

ולענ"ד נראה ליישב קושייתו למה איצטריך לרבות
דגם השוכר אחרים להרוג חייב אחרי דמרבין דההורג ע"י
שליח חייב, ד"ל דבעי' קרא באופן שמשלם לשלוחו כסף
דאז אדעתא דנפשי' קא עביד וכמ"ש בהלכו' שבת בכ"מ
כגון בדיני אמירה לעכו"ם דבאופן שמשלם לו כסף יותר קל
דאמרי' דהנכרי אדעתא דנפשי' קעביד, וה"נ הו"א דבאופן
כזה פטור המשלח כיון דהשליח אדעתא דנפשי' קעביד
ולכן צריך קרא מיוחד דגם באופן ששכרו חייב.

גם הרמ"א ס"ל דרך ברציחה נתרבה בן נח דחייב ע"י שליח

ונראה לדקדק מדברי הרמ"א (אהע"ז סי' ה' סי"ד) דס"ל כהפרשת דרכים דרך ברציחה נתרבה שליחות בב"נ, שכתב שם הרמ"א דאף די"א דאסור למכור בהמות ותרנגולים לגוי אם יודע שיסרסנו משום לפני עור מ"מ אם אין הגוי מסרסו בעצמו רק נותנו לגוי אחר שיסרסנו מותר משום דהוי לפני דלפני, ועיין שם בב"ש בס"ק י"ט דמבאר דמותר משום דאין שליחות לעכו"ם ואף מעכו"ם לעכו"ם אין שליחות, [ועיי"ש דמקור דברי הרמ"א מהתרה"ד בסי' רצ"ט], הרי דס"ל דגם בב"נ אין שליח לדב"ע, ועל כרחק דס"ל דמה שאמרו במדרש דהורג ע"י שליח חייב אינו אלא ברציחה ולא בשאר עבירות.

קושיית הקה"י על התומים מדין גרמא

והנה בקהילות יעקב בכתובות (סי' ל"ד) מעיר בדברי התומים, דהרי לענין גרמא שנתרבה ג"כ מקרא זה דחייב ב"נ ואפ"ה חייב דוקא לענין רציחה ואילו בשאר הז' מצות לא נתחייב בגרמא, ורא"י לזה דהרי בגמ' עבו"ז (ז, א) מבואר דרק על לפני עור אנו מצווין שלא ליתן מכשול בדבר האסור לעכו"ם כגון למכור לו בהמה שישתמש בו לעבוד עבודה זרה, ולא אלפני דלפני דהיינו למכור לגוי היכי דאיכא למיחש שימכור הוא לגוי אחר שיעשה בו עבירה, ואם איתא דבכל גרמא חייב ב"נ ולא דוקא בגורם לרציחה א"כ כשהגוי מוכרה לגוי אחר שישתמש בו לעבו"ז הרי גורם לו לחטוא ואי נימא דהגוי מצווה גם על זה א"כ הרי הישראל עובר אלפני עור שמכשיל את הגוי לעבור על איסור ע"י גרמא, וע"כ דלא נצטווה על גרמא בשאר עבירות, וא"כ למה נאמר דעל שליחות נלמד גם על שאר עבירות דיש שליח לדבר עבירה עיי"ש.

גורם לבר דעת לחטוא אין זה בכלל גרמא

ולענ"ד נראה דהיכא שגורם לבר דעת לחטוא לא הוי בכלל גרם כיון דה"ל לו בחירה שלא לחטוא וע"כ אין החטא מתייחס אלא אחר החוטא ולא אחר מי שגרמה, ורא"י לזה ממה דמותר לפני דלפני גם באיסור רציחה כמבואר בגמ' עבו"ז (כא, א) גבי לא יעשנו שכונה [דמותר למכור בית לעכו"ם בחו"ל ובלבד שלא יעשנה שכונה של גוים היינו שלא ימכור לשלשה גוים, ומקשי' דליחוש שמא אחר שימכור הישראל בית אחד לגוי ילך הגוי ויחלקו לשלשה בתים וימכרם לשלשה עכו"ם ונמצא דע"י מכירתו עשה שכינה של גוים, ומתרצי' דאלפני אנו מצווים ולא אלפני דלפני], דאין ישראל מוזהר אלפני דלפני אף באיסור רציחה, דהרי טעם האיסור לעשות שכונה של עכו"ם הוא שלא יבא היזק לישראל (כמש"כ התוס' שם ד"ה אלפני דלפני).

וכן יש להביא רא"י ממה שחז"ל גזרו על כל אמירה לעכו"ם דהוי שבות, ואם איתא דנחשב כגרמא א"כ תיפוק ל"י דאסור משום איסור גרמא בשבת, וכן מוכח דגם היכא דאסור מה"ת ע"י גרמא מ"מ אמירה לנכרי הוי רק איסור דרבנן כדמוכח בדברי הרא"ש בב"מ (פ"ז סי' י) שמביא בשם הראב"ד בהא דבעי' בגמ' שם (א, ז) מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה אי

אמרי' דדוקא לענין שבת אסור אמירה לנכרי כיון דהוי איסור סקילה אבל חסימה דהוי איסור לאו מותר, או דילמא לא שניא, וכתב הראב"ד להלכה דאזלינן לקולא כיון דלא איפשיטא, ומקשה הרא"ש מהא דאסור להטיל מום בקדשים ע"י נכרי ואפ"י בזה"ז דהוי רק מדרבנן, ומתרץ דהתם משום חומרא דקדשים הוא ולא גמרינן מינה ע"כ. ואי נימא דהיכא דשולח נכרי הוי כגרמא א"כ הו"ל להרא"ש לתרץ דשאני קדשים דכיון דאסור לגרום מום בקדשים לכן אסור גם לעשות מום ע"י נכרי משא"כ בשאר אמירה לנכרי דאין איסור גרמא על הדבר שעושה ע"י הנכרי, וכמו"כ מוכח ממה שבגמ' (בב"מ שם) מביאי' ראי' מהא דשלחו ל"י לאבוה דשמואל הל"ן תורי דגנבין ארמאי ומנגחין יתהון מהו [שלמראית עין היו הארמאין גונבים את הבהמות מבעליהן ישראל ומסרסין אותן עבור הישראל כדי שיהיו יפין לחרישה] ושלח להו דקנסינן להו ויזדבנו, ומוכיחין מזה דגם באיסור סירוס אסור אמירה לנכרי, והרי הרמב"ם ס"ל דסירוס אסור ע"י גרמא, וא"כ היה אפשר לדחות הוכחת הגמ' דלכן קנסי' אבוה דשמואל משום שעברו על איסור סירוס במה שגרמו לנכרי לסרס.

ומכל הלין מוכח דכאשר אומר לבעל בחירה לחטוא אין זה בכלל גרמא ומתייחס כל המעשה למי שעושהו ולא למי שמצווהו, וא"כ י"ל דאה"נ דדין גרמא הוי ג"כ בכל ה"ז מצות וכמו דס"ל להתומים גבי איסור שליח לדבר עבירה דבכל העבירות מחייב המשלח ומ"מ לא מקרי גרמא ודו"ק.

כמה חידושים לפי דברי התומים

ולפי דברי התומים היה נראה ליישב דברי התוס' בעבו"ז (י"ד, ב ד"ה חצב) שכתבו דספרים פסולים הראוים לתיפלה בבית עכו"ם אסור למכור להם לכומרים דעובר משום לפני"ע, ואף לעכו"ם שאינו כומר אסור דבודאי יתנו או ימכרונו לכומר עיי"ש. וכבר עמדו בזה המפרשים דלכאו' הוי לפני דלפני דהעכו"ם בעצמו אינו עובד בזה עבו"ז רק מוכרו לכומר ומבואר בגמ' דאלפני דלפני אין אנו מצווים (עי' בעבודת עבודה להגאון רבי שלמה קלוגר למסכת ע"ז שם), אך לפי התומים דגם בעכו"ם ריבתה התורה דיש שליח לד"ע בכל הז' מצוות א"כ ניחא דכיון דהכומרים הם השלוחים של הגוים לעבו"ז א"כ בשעה שהכומרים עובדים עבו"ז הרי זה כאילו שהמשלחים עובדים באותו עת עבו"ז, וא"כ הוי רק לפני"ע אחד ולא לפני דלפני כיון שהמוכרו מכשיל את הגוי שלקח ממנו הספרים, וכן מיושב מה שקשה בגמ' שם (ו, א) דאיבעי' להו אם הטעם דאסור למכור בהמה לעכו"ם בתוך ג' ימים לפני אדיהם הוי משום לפני"ע שיקרבנו לעבו"ז שלו ע"ש. ולכאו' קשה דהרי ה"ל להם כומרים שהם היו אלו שהקריבו וכמבואר בהרבה מקומות בנ"ך שה"ל כומרים וכהנים לעבו"ז, וא"כ למה לא הוי לפני דלפני דהרי הגוי שקונה את הבהמה אינו השוחטו לעבודה זרה אלא מוסרו להכומר שישחטנו בשבילו, אך לפי התומים שנתרבה שליחות לדבר עבירה בב"נ א"כ כשמוכרו לעכו"ם שיתנו להכומר שיקרבנו הוי כאילו הגוי עצמו הקריבו כיון ששליח של אדם כמותו וע"כ הוי לפני אחד ודו"ק.

בידורי הלכה בחרו, ופסקי הלכה מותר שיטורי הרה"ג רבי שלום גמשתנער שליט"א רב ומו"צ בעיקר ידושתו ומח"ס דעת שלום

הלכה למעשה

עיון בהלכה

המשתמר שאם לא יקח משם החפץ עדיין ישר זמן רב ולא יאבד, אמנם אם הוא במקום שאם ישר שם כמה ימים ודאי יאבד כגון המצוי במקוואות וכדו' שכל כמה ימים מפנים כל החפצים שנשארו שם, וא"כ יש לחוש שהחפץ יאבד לגמרי, בזה אם רואה שנשאר שם יום או יומים יטלו ויכריזו כנ"ל, והוא הדין בחפץ יקר שיש לחשוש שיגנב מאותו מקום כגון שאחד לקח השטר"ימל שלו, ואם ישאיר את השטר"ימל של השני עד שיאתר את בעליו, יש לחוש שיעלם מהמקום ודאי יטלו ככל אבידה, וכיורו וימתין זמן רב ואם לא מצא את הבעלים יכול לקחתו לעצמו.

אמנם יש לציין שאם יודע מי בעל החפץ אין שום היתר אף לאחר זמן רב וצריך להחזירו לבעליו אף אם השני אין לו החפץ שלו.

ולענין ספרים פרטיים שמשמשים בהם בקביעות בביהכ"ס כגון כוללים, ואחד הולמדים החליף הספר עם שלו, אפשר דמותר לו להשתמש באותו סדר עם הספר של חברו, כשנראה לו שאותו איש גם משתמש בטעות בספר שלו, דכיון דאינו לוקחו משם ואינו מוציא מאותו ביהכ"ס, ורק משתמש בו באותו מקום, בזה יש לומר עוד דניחא לי' לאיש דלעביד מצוה בממונו וכתבו בפוסקים דה"ה בספרים כהיום שאינם יקרים כ"כ יכול להשתמש בספר של חברו כשאין יודעים שבעל הספר מקפיד על זה, וכן כתב בכנה"ג סימן רסז הגה"ט או"י כב, וכן הוא בערוך השחן סמן עב ס"א וכן משמע בשו"ע הרב ה' שאלה ס"ד, אמנם דוקא כשיש לתלות שגם הוא ג"כ משתמש בספרו שלו,

וכן הדין בכובע או טלית שהחליף עם חברו וצריך להתפלל ואפשר שעד שימצא את המחליף השני יעבור זמן תפילה וכדו', אפשר דמותר לו לקחתו באופן שיוכל לאתר את בעל החפץ מיד אחר התפילה, דכל זה נכלל במה שכתב בערוך השלחן ס"ב וז"ל והמנהג במקומות הגדולים מקום שרבים מתאספים שם ומניחים המנעלים העליונים כפרוודור ובצאתם יתחלפו של זה בזה אין מקפידין בדבר ומשתמש כל אחד בשל חברו עד שיתראו פנים ומחליפים א"ע ואין בזה חשש גזילה שכך נהגו ע"כ, ובאופנים אלו דומה ממש למה שכתב הערוך"ש דכן הדרך ואין מקפידין, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן רלח דבזמן הזה ששכיח שאין בג"א מקפידין כלל א"כ גם בהשתמשות לא נקרא גולן עיי"ש.

וכתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן יז בנדון מי שאבד מגבת ואחר יום או ימים מוצא שם מגבת שדומה לשלו, אך אינו יודע בבירור שזה אכן שלו, שאם החפץ מונח שם הרבה זמן שא"כ שיחזור עוד הבעלים על זה, לכ"ע מותר לקחתו, דאמרינן דמסתמא שלו הוא, ואף להקצוה"ח הג"ל החולק על הט"ז בנדון הכובסת, הכא כיון דאפשר דאכן שלו הוא מותר לו לקחתו.

ולמעשה

הגיע לקחת טליתו ורואה שטליתו נלקח מאותו מקום שהניחו שם, ובמקומו נמצא טלית הדומה לטליתו, לכתחילה אסור לקחת הטלית של השני אף ששלו נלקח מהמקום, אכן אם הכריז על החליפין ועבר זמן רב, יכול לקחתו לעצמו. וה"ה אם נמצא במקום או חפץ יקר שעלול להאבד שם, ונראה שבעל החפץ החליף עם שלו, יקחנו מיד משם וכיורו עליו ואחר שעבר זמן רב ולא באו הבעלים מותר לו להשתמש בו. אם בטעות לקח את טליתו של חברו, וכשבא להחזירו רואה שטליתו שלו עדיין נמצא שם, או שטליתו נלקח מאותו מקום, יכריז על החליפין ואם עבר זמן רב ולא בא אף אחד יכול לקחתו לעצמו.

ספרים וכדו' פרטיים שמשמשים בהם בקבוע בביהכ"ס או כולל, ואינו מוצא כעת ספרו ובמקומו רואה אותו ספר השייך לאיש אחר, מותר לו לקחת עכ"פ כדי ללמוד באותו סדר כגון לפנה"צ ולהחזירו למקומו בגמר הלימוד.

אבד טליתו ולאחר כמה ימים, מצא באותו מקום טלית הדומה לשלו, אך אינו בטוח שזה אכן שלו, אחר יום או יומיים מותר לו לקחתו.

שאלה. החליף טליתו בביהכ"ס עם טלית של חברו, קעת לאחר שנודע הטעות, האם מותר לו להשתמש בטלית של חברו עד שיוודע לו מי הוא בעל הטלית?

תשובה. מפני ששאלה זו מצוי' מאד בביהכ"ס ובמקוואות וכדו' נפרט בתחילה את האופנים המצויים בנדון זה. הגיע לקחת טליתו ורואה שטליתו נלקח מאותו מקום שהניחו שם, ובמקומו נמצא טלית הדומה לטליתו. בטעות לקח את טליתו של חברו, וכשבא להחזירו רואה שטליתו שלו עדיין נמצא שם. באופן ב' וטליתו נלקח מאותו מקום.

ספרים וכדו' פרטיים שמשמשים בהם בקבוע בביהכ"ס או כולל, ואינו מוצא כעת ספרו ובמקומו רואה אותו ספר השייך לאיש אחר, האם מותר לו לקחת עכ"פ כדי ללמוד באותו סדר כגון לפנה"צ ולהחזירו למקומו בגמר הלימוד.

אבד טליתו ולאחר כמה ימים, מצא באותו מקום טלית הדומה לשלו, אך אינו בטוח שזה אכן שלו.

הכובסת כתב ואם החפצים אצלו כמה ימים ולא בא בעל החפצים לתבוע אפשר שיש לתלות שהבעלים נתייאשו מזה עיי"ש, ולכאורה מדוע תלוי הדבר בתביעת בעל החפץ דלכאורה בלאו הכי צריך להחזיר למקום שממנו לקחו, ולא אישתימט שם אחד מהפוסקים שכתב שצריך להחזירו למקומו, אלא ע"כ שאף שאסור להשתמש בו דהא החפץ אינו שלו, מ"מ אינו צריך להחזירו אם נראה לו שנתחלפו להם החפצים.

וטעם הדבר נראה דאחר שכבר לקח החפץ של חברו ממקומו, הרי הוא כאבידה בדרך הינוח שנפסק בשו"ע סימן רס ס"א דלא יגע בו, ושם בסעיף ב' מובאר דאם לקחו משם אם עדיין במקומו יחזירו למקומו והטעם שאין לחשוש שמא בתוך כך בא הבעלים לשם ולא מצאו כיון שהוא עדיין עומד שם, אמנם אם הלך משם אם יש בו סימן חייב להכריז, ואם לאו יהא מונח עד שיבא אליהו

ולכאורה ה"נ בנדון שלפנינו בין הוא המחליף הראשון אם הוא המחליף השני, לכתחילה אסור לו לקחתו מאותו מקום כיון שהוא יודע שאינו שלו, אמנם אחר שכבר לקחו, אם יכול למצא את הבעלים ולהחזירו ולהחליף בחזרה את החפצים, צריך להכריז, אמנם אם עבר זמן ולא בא אחד לתבוע יכול לקחתו לעצמו דיש לתלות שהבעלים הסכימו בדיעבד על החליפין והוא משתמש בחפץ שלך ואתה תשתמש בחפץ שלו.

וכן מובאר במדריכי שהביא הט"ז סימן קלו בדין כובסת שבני העיר נותנים לה בגדיהם לכבסם, וכשבא לקחת בגדיו נתנה לו בגדים של איש אחר ומונח אצלו זמן רב, מותר לו להשתמש בהם, דאמרינן מסתמא כבר סילקה אותו הכובסת לבעל החפץ בממון או בחפץ אחר והוי אחר ייאוש. ועיין בגנה"ח ס"ק ב' שחולק בזה.

ובנתיבות המשפט ס"ב כתב בהסבר דברי הט"ז, דמיירי שכובסת היא רק לבני אותו העיר ואם לא היה מסלקת בדמים או בבגדים אחרים לבעלים היה נשמע הקול בעיר בטענות על הכובסת, וע"כ שכבר שילמה לבעלים וכבר נתייאשו הבעלים ממנו בומן שעדיין היה החפץ תחת יד הכובסת, ובכסף קדשים כתב ג"כ כע"ז, דעל החפץ מהני ייאוש ורק צריך לסלקו בדמים ועל זה אמרינן דמסתמא אם לא היתה מסלקת אותו בדמים היה יוצא הקול בעיר.

וא"כ ג"כ בנדון דידן אף שלכתחילה היה אסור לו לקחתו לעצמו, מ"מ אחר שכבר לקחו משם אם הכריז על החליפין כגון שתלה פתק בביהכ"ס על דבר החליפין, אמרינן דמסתמא נתרצה על החליפין או נתייאש והוא משתמש בחפץ שלך, וכן כתב באבני חושן ס"ק ב' דלענין השתמשות מהני ספק ספיקא דשמא נתייאש ושמא נתרצה. וכן כתב פתחי חושן דאם עבר זמן רב מסתמא נתרצה על החליפין ויכול להשתמש בו.

אלא שכל זה כשהוא היה המחליף הראשון ואז יכול להשתמש רק אחרי הכרזה ועבר זמן רב דבזה אמרינן דמסתמא נתייאשו ונתרצו הבעלים, אכן אם רואה שכבר לקח אחד חפצו, ובמקום זה הניח חפץ שלו, גם בזה לא יקחו אלא א"כ עבר זמן רב, דאז שוב הוי כדיון הראשון ומותר לו להשתמש בו, ואם כבר לקחו ג"כ ימתין זמן רב וגם יכריז ורק אז יכול להשתמש בו.

אכן נראה דכל הדין כאן שלא לקחתו אינו רק במקום

איתא בשו"ע סימן קלו ס"א מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבא בעל הכלי ויטול שלו, ודוקא שנתן לו האומן עצמו, אבל אם לא נתנם לו אלא אשתו ובניו, לא, ואפי' אומן עצמו דוקא שאמר לו אתם הילך טלית אבל אם אמר לו הילך טליתך, לא. ובסעיף ב' כתב בשו"ע, נתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה לא ישתמש בהם, וכתב הרמ"א ע"ז וכשיבא בעל החפץ צריך ליתן החפץ לבעליו א"ע"פ ששלו נאבד, וכן כובסת עכו"ם המכבסת לרבים והביאה לאחד דבר שאינו שלו.

הנפק"מ בין מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן שיכול לקחתו לעצמו, למי שנתחלפו לו כליו בבית המשתה שאינו יכול להשתמש בטלית שהחליף מובאר בסמ"ע ס"ק א', דבנתחלפו כליו בבית האומן אפשר לתלות ולומר שבעל טלית זה נתנו לאומן שימכרונו, ונתחלף לו לאומן בטלית של זה המקבל, ואינו קפידא לבעל הטלית דעיקר כוונתו לקבל תשלום תמורת הטלית מהאומן, ולא איכפת לי' אצל מי נמצא הטלית, משא"כ בבית האבל ובבית המשתה אין שכיח שיתנו לבעל השמחה שימכור טליתו, וע"כ דודאי נתחלף לו הטלית בשל אחר, ואף שהטלית שלו אינו נמצא במקום שהניחו שם, אעפ"כ אין זה מותר ליקח טליתו של אחר, אף שנראה שהוא המחליף בטעות, וכמובאר ברמ"א שם.

ומבואר דאף שהחליף טליתו עם טלית חברו, ואף שחבירו מחזיק בטעות בטליתו, עדיין אסור לו להשתמש בטלית חברו.

והנה בכסף קדשים כתב בנדון מי שאבד סידור בביהכ"ס ואח"כ מצא שם סידור אחר ונטלו, ובא אחר וטוען שלא לקח סידורו, וסידור זה שלו הוא ונתן לו סימן, צריך ליתנו לו, אמנם אם אין לו סימן בסידור אינו יכול להוציאו ממנו, דודאי מי שיש לו טענת חילוף עדיף ממי שאין לו חשש חילוף וגם אין לו סימן.

הקשה עליו פתחי חושן פרק ד' הערה מה, דמשמע מדבריו שאם אין טענת שני שהסידור שייך לו, מותר לו לקחת לעצמו הסידור במקום סידור שלו, והא מפורש הוא בדברי המחבר בסעיף ב' דנתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה לא ישתמש בהם, הרי דבכל אופן אסור להשתמש בו, וכתב על זה הרמ"א וכשיבא בעל החפץ צריך ליתן החפץ לבעליו ואע"פ ששלו אבד, והוא מדברי התרומת הדשן סימן שיט דאע"פ שאין השני נותן לו את שלו צריך להחזירו לו.

ואכן יש לעיין בדברי הרמ"א, מדוע נקט דכשיבא בעל החפץ צריך להחזירו לו לבעל החפץ, דמשמע מדבריו דרק כשיבא בעל החפץ את חפצו חייב להחזירו, הא לכאורה הדין נותן שצריך להחזיר את החפץ מיד למקום שממנו לקח.

וע"כ דמשמע מדבריו שאחר שנתחלף לו כבר דהיינו שכבר נמצא בידו הטלית ששייכת לחבירו, אינו צריך להחזירו למקומו אלא שאם בא בעל החפץ לתבוע את הטלית ששייך לו צריך מיד להחזירו אע"פ שאין בידו טליתו, (כל זה כשאנו נמצא תחת ידו טליתו של זה, אך אם נבטחו אינו רוצה ליתן לו את טליתו אינו צריך גם הוא להחזירו לטיתו) וכן משמע בערוך השלחן ס"ב שכתב ולכן כשיבא בעל החפץ יחזיר לו חפצו אע"פ ששלו נאבד וכן לענין דין

הלכות הנחוצות בשאלת טל ומטר

בתורת נדבה "וי"א דאין צריך לחזור ולהתפלל, וואם מסתפק אם הזכיר אינו חוזר להתפלל.

פ. ^{טו}בן אר"י הנוסע לחו"ל קודם ז' חשון "אינו מזכיר ותן טל ומטר בברכת השנים "אמנם יכול להזכיר בשומע תפילה ותן טל ומטר לברכה בארצנו הק' ובכל מקום שצריכים לו, "וי"א שאם חוזר בתוך השנה או שאשתו ובניו באר"י שמזכיר ותן טל ומטר בברכת השנים.

י. בן אר"י הנוסע לחו"ל אחר ז' חשון, ממשיך בחו"ל לשאול ותן טל ומטר בברכת השנים, "וי"א ששואל רק בשומע תפילה, ^כאכן י"א דאם נסע לתקופה ארוכה של שנה עם אשתו וב"ב מפסיק לשאול.

יא. בן חו"ל הנמצא בארצנו הק' בז' חשון, ^כשואל ותן טל ומטר בברכת השנים, וכשחוזר לחו"ל אם עדיין הוא קודם זמן חו"ל, מפסיק לשאול עד זמן חו"ל.

יב. בן חו"ל שדעתו לחזור ^כתוך שנה וטעה ואמר ותן ברכה אינו חוזר, אם הוא עדיין קודם זמן חו"ל.

יג. ^כאפי' בן חו"ל הנמצא בחו"ל אם שאל ותן טל ומטר אחר ז' חשון אינו חוזר.

יד. שליח ציבור בין שהוא בן חו"ל באר"י ובין שהוא בן אר"י בחו"ל, אף שמזכיר בשמו"ע בלחש כפי דינו, ^כמ"מ בחזרת הש"ץ יזכיר כפי המקום שנמצא שם, ויכול לכתחילה לגשת כשליח ציבור.

א. מתחילים לשאול טל ומטר ביום ז' למרחשוון, ובחו"ל ביום שישים לתקופה ויום התקופה עצמו עולה למנין, ושנה זו מתחילים לשאול בחו"ל ביום כ"ג כסלו, ומתחילים מתפילת ערבית.

ב. ^כבליל ז' במרחשוון מכריז השמש ותן טל ומטר קודם שמו"ע אחר קדיש, י"יש שנהגו שאין השמש מכריז אלא מכין על השלחן או על הבימה

ג. טעה ולא הזכיר ותן טל ומטר בברכת השנים, מזכיר בברכת שומע תפילה, "וי"א שאומר לפני ברכת תקע בשופר ותן טל ומטר לברכה.

ד. נזכר בברכת שומע תפילה אחר שאמר ברוך אתה ה', יאמר למדני חקיך, ויחזור לומר ותן טל ומטר כי אתה שומע וכו', ואם סיים ברכת שומע תפילה לפני שהתחיל רצה לאומר שם ותן טל ומטר וכו'.

ה. נזכר אחר שהתחיל רצה לחזור לברכת השנים.

ו. נזכר אחר שאמר יהי לרצון אמרי פי וכו', השני, חוזר לראש התפילה.

ז. שכח באר"י בליל ז' מרחשוון לשאול טל ומטר "צריך לחזור ולהתפלל, ^כאמנם אם רק מסתפק בליל ז' במרחשוון אם הזכיר טל ומטר יש להקל שלא לחזור ולהתפלל.

ח. שכח בחו"ל בליל ראשון לשאול טל ומטר "י"א דצריך לחזור ולהתפלל, אמנם מהנכון שיתנה שהוא

א. שו"ע סימן קיז ס"א. ב. משנ"ב שם סק"ג. ג. כ"כ בסידור הרב בעל התניא, ועיין במהרי"ל הל' ר"ח שג"כ פקפק בזה, ובכה"ח רלו סקי"ח כתב, פה עיה"ק ירושלים ת"ו המנהג שאין להכריז. ד. שו"ע סימן קיז ס"ה והכרעת המשנ"ב סק"ט, ואומר ותן טל ומטר כלשון הב"י והמשנ"ב, וכן כתב בשלה"ט ס"ו, אמנם הרבה פוסקים כתבו לומר ותן טל ומטר לברכה, וי"א שיאמר ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה. ה. שו"ע הרב ס"ה ע"פ מג"א סק"ה ו. משנ"ב סקי"ט. ז. עיין הערה ד. ח. ע"פ שו"ע סימן קיד ס"ו ובמשנ"ב וביה"ל שם. ט. שו"ע סימן קיז ס"ה י. שו"ע שם ס"ה, ואף שעדיין לא עקר רגליו, אם גמר להתפלל תחנונים שרגליו בה אחר ברכת המברך את עמו בשלום, נחשב כעקר רגליו. יא. משנ"ב סק"ו. יב. עיין משנ"ב סק"ו מש"כ משו"ת הלכות קטנות ח"א סימן עג ושם כתב גם לגבי ז' חשון באר"י, ועיין עוד בשו"ת הר"ח כהן סימן ב' בענין תפילת ערבית ולקט הקמח הח' סקי"א, וע"פ שוה"ט סימן קא ס"ג ושו"ת ארץ צבי ח"א השמט' ה'. יג. הכרעת המשנ"ב סק"ד. יד. חיי"א ע"פ הפר"ח, ועיין משנ"ב סק"ו מס' זכור לאברהם בשם שו"ת הלק"ט שם. וכן הוא בדעת תורה למהרש"ם. טו. עיין הערה יב טז. בכל הסעיפים הבאים יש הרבה דעות בפוסקים והבאנו בד"כ הדעות שע"פ רוב הפוסקים. יז. שו"ת שבט הלוי ח"י סימן כב, ושו"ת חשב האפוד ח"ג סימן ז ועוד פוסקים, ע"פ ברכ"י המובא במשנ"ב סק"ה. יח. עיין שו"ת שבה"ל שם ועוד. יט. פר"ח ופרמ"ג המובא במשנ"ב שם ושו"ת אגר"מ ח"ב סימן קב. כ. ברכ"י המובא בשו"ת סק"ב. כא. עיין שו"ת שבה"ל שם. כב. שו"ת בצל החכמה ח"א סימן סב, ומה שכתבנו שאינו חוזר לשנה, כן הוא הלשון במשנ"ב מפר"ח ופרמ"ג, אמנם בס' יו"ט שני כהל' פ"י הערה כג הביא מהגרש"ז אויערבך זצ"ל דהכוונה שחוזר אחר זמן שאילת גשמים בחו"ל. כג. משנ"ב סק"ה בשם ברכ"י שו"ת מנחת יצחק ח"י סימן ט' ושו"ת בצל החכמה ח"א סמן סב, ומרא דשמעתתא או' לד בשם מרן הגרמ"א פריינד זצ"ל, ועיין בשו"ת וישב משה ח"א סימן קב מה שביאר דעיקר הזמן בכל מקום הוא ז' חשון וכן הדין בכל הספיקות. כד. עיין הערה כב. כה. עיין משנ"ב סקי"ג שיחזור להתפלל בתורת נדבה, אמנם בשו"ע הרב ס"א כתב שלא לחזור ועין שו"ת להורות נתן ח"ז סימן ה' שהכריע כן מעוד פוסקים. כו. ברכ"י סימן קיז סק"ח ויו"ט שני כהל' הערה כ' בשם מרן הגרשו"א זצ"ל עיי"ש ובהערה כח.

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

התעוררות לנוכח בני ישראל הנתונים בשביה ובצרה

המלחמות בהנהגה למעלה מהטבע

ומבואר בגמ' שהמלחמות מתנהגים באופן מיוחד על ידי הקב"ה בעצמו, והוא ענין הנהגה שלמעלה מדרך הטבע שהרי כלל העולם הזה מתנהג על ידי הקב"ה בעצמו אלא שהטביע הקב"ה דרך הטבע בעולם ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור' שהנהגה זו היא הנהגה שיש בה הסתר שאין הנהגתו של הקב"ה בעצמו גלויה בה כבהנהגת בעולם כשהיא בדרך נס שבה ישנו גילוי מעשי ה', ובמלחמות מנהיג הקב"ה בידו הגדולה בגילוי דרכי הנהגתו שהכל מאתו יתברך ללא כל שליחים.

כיון שכן יש להעמיק ולחזק הידיעה שכל הנהגת המלחמה אינה תלויה כלל בידי אדם ואף לא בדרכי הטבע כי המלחמות הנם מהלך מיוחד של הנהגה גלויה של הקב"ה בעצמו 'מלחמות אני עשיתי, ואין אתנו יודע מה מסובב כעת מסובב כל הסיבות.

ב

עיקר ההשקעה בכח התפילה

אך שומה עלינו לדעת כי גדול הוא עד מאד כח התפלה ועל ידי התפלה יכולים אנו לפעול גדולות ונצורות למנוע צרות רבות מבני ישראל, כדבריו הידועים של הגרי"ז מבריסק זצ"ל שלעתיד לבוא כשיבוא מלך המשיח יצטערו בני ישראל מאד ויתלשו בשערות ראשם על שלא פעלו די בכח התפלה שהיה בידם ויכלו לפעול בו רבות.

וכל אחד יש בידו כח התפלה להשקיע את כחותיו בפרקי תהלים ובתפלת שמו"ע וכיוצא בהם שעל ידו יכול הוא לפעול בשמים הרבה למנוע צרות ולהחיש ישועה לבני ישראל, ובפרט בעת הזאת שהיא עת צרה ליעקב כשהרבה מאחינו בית ישראל נתונים בצרה ורבים בשביה המצפים לישועה, וצריך כל אחד להתחזק ביותר בענין התפלה, ומי שאינו מתפלל כנדרש ישנה תביעה גדולה כנגדו על שאינו מספק את חלקו בהשתדלות בענין המלחמה, ואף בזמן מלחמה שנראה ששנו מהלך שלם איך צריכה הישועה לבוא בתהליך מסויים אי אפשר להשיג גדול כח התפלה לפעול בעת הזאת.

תורה חומת אש להגן

וכן על ידי לימוד התורה ביגיעה כאשר אדם מתייגע על הבנת דף גמ' עם פירש"י ותוס' הרי הוא מונע בזה רעות רבות וצרות, כמו שאמר הגה"ק הסטייפלער בעל קהילות יעקב בעת מלחמה שדפי הגמ' שיושבי בני ברק לומדים הרי הם חיצו אש המוגינים שלא זיקו אותנו שונאינו ימ"ש, כי כל דף גמ' היא אש קודש למעלה בשמי מרום המהוה חומת אש להגן מפני המזיקים הרוצים לכלות את ישראל רח"ל, והיא אחריות גדולה על כל בני התורה שירבו בעסקה וביגיעה לטובת כל ישראל כי תורה מגנא ומצלא.

שמירה מן החטא וזהירות בברכות

וכמוכן כן הוא כל ענין שאדם שומר עצמו מלהכשל בדבר עבירה הרי זה פועל שמירה עליונה על בני ישראל בשעת מלחמה ומונע עוד מקושי המלחמה מישראל, וביותר צריך להזהר בימים אלו בעניני ברכות שהרי הברכות מביאות חיים לעולם כדאי' במדרש (במד"ר יח, כא) שבזמן המגיפה שהיתה בימי דוד המלך ע"ה היו מתים בכל יום מאה אנשים עמד דוד ותיקן מאה ברכות ונעצרה המגיפה, כי הברכות מביאות חיים לעולם, לברך כהוגן ובכונה ושלא להוציא ח"ו ברכה לבטלה ושתהיינה הברכות ביישוב הדעת ולא בדרך עראי, וכל אחד ואחד מישראל צריך להתחזק תמיד בעניני ברכות, כמ"ש בסה"ק

א

'א יודישע קוק'

השי"ת מסובב כל הסיבות סיבב שנהיה במצב מורכב הטעון התייחסות מיוחדת, והנה צריך כל יהודי לדעת דיש התבונן במאורעות הסובבות אותנו בהסתכלות הראויה לפי דרך התורה והיהדות ולא כשאר הגויים רח"ל, והדברים אמורים בכתבי העת ובקווי התוכן למיניהם שאף אם אין כוונתם להרע מכל מקום רע הוא, כיון שמתארים את המצב באופן שפלוני התרשל בתפקידו ופלוני לא שת ליבו לקורה מסביב ומשכך התגבר הצד השני וקרה מה שקרה ויש לדאוג לשנות את המצב באופנים מסויימים ובכך להנצל ולהעלות פורקן. הסתכלות זו נכונה היא אך ורק אצל אומות העולם או לאלו העומדים ועוסקים בעניני הלחימה שבעל כרחם מוכרחים הם לחשב חשבונות כאלו, אך בעיניי יהודיות יש להתבונן שכל המאורעות קשורות לבני ישראל, שאם התרשלו בשמירה על בני ישראל היינו שהיתה גזירה מלפני הקב"ה שיתרשלו בכך, ובעזרתו יתברך כאשר נוושע בשלימות תהיה זאת יד ה' שסבבה שכך יהיה.

והדברים אמורים בכל מאורע שהשי"ת מסבב בעולם לבני ישראל, אך ביותר הוא בשעת מלחמה כמבואר בגמ' עבודה זרה (ב:) שלעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר 'מי שעסק בה יבא ויטול שכרו' ובאיות כל אומות העולם וטוענות שעסקו לטובת ישראל בעולם הזה וכל אומה טוענת לדרכה לפי מעשיה שפעלו והועילו הרבה בעולם וכל מה שעשו לא עשו אלא לצורך ישראל, ואומר להם הקב"ה 'שטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם' ומפרט כל דבר לאיזה צורך עשאוהו לעצמם.

א חוצפה איז דאס

יודוע מה ששאל הגאון ר' ברוך בער זצ"ל את הגרי"ז הלוי זצ"ל וכי איזה חוצפה היא זו מצד אומות הועלם שידועים היטב את רוע מעלליהם ומכירים בזה שלא עשו כלום לצורך ישראל אלא לצורך עצמם ומה אמורים הם שכל מה שעשו לא עשו אלא לצורך ישראל, ומה גם שאין הקב"ה צועק עליהם רשעים ומחוצפים אלא 'שטים' בלבד, וענה הגרי"ז שהרי בגמ' איירי לעתיד לבוא והרי אז יתברר לעין כל שכל הבריאה וכל מה שפעלו כל אומות העולם מימי קדם לא היה אלא לצורך בני ישראל, ולכן יטענו אומות העולם שהרי פעלו רבות למען בני ישראל ובדין הוא שיטלו שכרם, ועל זה יאמר הקב"ה שכוונתם לא היתה אלא לצורך עצמם ואין זכות בידם כלל. והפטי"ר ר' ברוך בער 'אבער א חוצפה איז דאס'.

מלחמות אני עשיתי

ועל כל פנים אי' בגמ' שכשיבואו הפרסיים לפני הקדוש ברוך יאמרו "רבונו של עולם הרבה גשרים גשרנו הרבה כרכים כבשנו הרבה מלחמות עשינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה" ויאמר להם הקדוש ברוך הוא שכל תקנת הגשרים שעשו היה כדי שיוכלו ליטול מהם מכס וכיבוש הכרכים היה כדי לעשות בהם אנגריא, ועל המלחמות יאמר הקב"ה "מלחמות אני עשיתי שנאמר ה' איש מלחמה".

ע"כ. ומבואר שהרוצח פוגם במצות אנכי ה' אלקיך, וכיון שנתבאר שמצות אנכי ה' אלקיך ענינה כח התפילה והצעקה לפני הקדוש ברוך הוא הרי שהפוגם במצוה זו פוגם בכחו להתפלל, ולכן כאשר רצח קין את הבל פגם בכח התפילה וכחלק מגזירת הגלות שנגזרה עליו ניטל ממנו כח התפילה שהיה לו.

ד

בגלות ועת צרה ניטל יישוב הדעת להתפלל

ואופן הגזירה על קין היה כענין שנאמר 'נע ונד תהיה בארץ' שעל ידי זה אבד את יישוב הדעת להתפלל לפני השי"ת ועל זה בכה לפני ה' 'מפניך אסתר והייתי נע ונד'. וכן היתה גזירת המבול על העולם שנטמטם לבם מכח הגזירה ולא היה בכחם להתפלל, כי כן הוא דרכו של הקב"ה שלפעמים גוזר הוא על האדם גזירה ואינו חפץ בקדוש שיוכל האדם לבטלה אזי נוטל הוא ממנו את יישוב הדעת וכך אינו יכול להתפלל ולפעול לביטול הגזירה.

כמו שכתב הרה"ק מאיז'ביצא זי"ע בסה"ק מי השילוח עה"פ (שמות ב. כג) 'ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה', שלכאורה תמוה הוא שאם זעקת בני ישראל היתה חשובה כל כך למעלה שמחמתה באה גאולתם, היאך לא התפללו בני ישראל עד אותו זמן ולא צעקו במר ליבם אל ה' שיושיעם מיד שונא ויגאלם מיד אויב. וביאר הרה"ק מאיז'ביצא שהקב"ה סתם את ליבות בני ישראל ולא עלה על ליבם לבקש מאתו יתברך להצילם מיד מצרים, ורק בעת שכבר באה התעוררות הגאולה לעולם עורר הקב"ה את בני ישראל שיצעקו אליו ויתפללו לפניו ועי"ז באה גאולתם חיש מהר. וכעין דברים אלו כתב עוד במי השילוח (ה"ב) בפר' מקץ על תפילתו של יוסף הצדיק שלא התפלל 'הוציאה ממסגר נפשי' עד הלילה האחרון שהיה בבית האסורים, עי"ש.

כן אמר הגרי"ז הלוי מברסק זצ"ל שבזמן המלחמה בשנות ת"ש - תש"ה לא היו מעמדי תפילה רבים ולכך לא נושעו, ואילו בזמן המלחמה בשנת תש"ח אמר הגרי"ז שודאי יושעו וינצלו כיון שבני ישראל מתפללים כראוי וקראו אל ה' בחזקה. והטעם שלא התפללו בזמן המלחמה הנוראה הוא כמו שנתבאר שמגזירת המקום היתה שלא יוכלו להתפלל כדבעי.

בכח התפילה לעקור כל גזירה

אמנם מכל זה מבואר שאילו יכול האדם להתפלל יש בכחו למנוע כל גזירה וכמבואר להדיא בפ"ה ה"רן עה"ת שאילו היו אנשי דור המבול מתפללים מעומק ליבם לביטול גזירת המבול היו פועלים בתפילתם לבטל את הגזירה אף שכבר נגזרה, כי אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים כמאמר חזקיהו המלך לישעיה הנביא כדאי' בגמ' ברכות (י. ו), ורבינו בחיי בסה"ק כד הקמח (בהקדמה לשמו"ע) למד מזה שבכח התפילה יכולים להשיג אף יותר מן הנבואה שהוא החיבור והגילוי האלקי לנביאיו, שהרי אף שנתבאר ישעיה הנביא 'כי מת אתה ולא תחיה' בעולם הזה ובעולם הבא, בכח התפילה זכה לחיות עוד חמש עשרה שנה.

השבי קשה מכולם

על כן בודאי יש להתחזק ביתר שאת וביתר עוז בעת הזאת שהוא זמן מלחמה ועת צרה היא ליעקב ביותר כאשר ישנם רבים מבני ישראל הנתונים בשבי אצל חיות הטרף הגרועים שבאויבי ישראל, והרי השבי הוא הקשה שבכל הצרות כמאמר חז"ל בבבא בתרא (ה:) 'שבי קשה מכולם' יותר מן החרב ומן הרעב דכולהו איתנהו ביה, ויש להרבות בתפילה ובתחנונים לפני בורא ומנהיג כל העולמות שיבטל את הגזירות הקשות וישיע את כל בני ישראל הנתונים בצרה ובשביה ויגאלנו גאולת עולמים.

להזהר מלהגרר אחר ה'נייעס'

אמנם בעת כזאת דרכו של היצר הרע להסית כל אחד ואחד ולהדיח מחשבתו הלבלי העולם ולהאזין למגיד החדשות שאף הם עצמם אינם יודעים מימינם ומשמאלם וכל אחד מרצה לפי מניעיו האישיים

נועם מגדים (פר' תרומה) כתב לרמז במאמר חז"ל (שבת קכב) 'נר לאחד נר למאה' שכשם שבשעת אמירת 'אחד' בקריאת שמע כל איש ישראל מכוונים ליבם לשמים ואומרים אותו כהוגן כך צריכה להיות תמיד אמירת 'מאה' הברכות בכונה מעומק הלב ויישוב הדעת.

על כן יתחזק כל אחד בענינים אלו בתפילה לפני אדון כל בלימוד התורה ובשמירה מן החטא ובזהירות בעניני ברכות, והם הם שיביאו לנו את הישועה וההצלה במלחמה ולא כל אלו המתיימרים לדעת דרכי המלחמה וההצלה כי ה' הוא איש מלחמה והוא לבדו עשה ויעשה לכל המעשים ובפרט בעת מלחמה שהנהגתו יתברך גלויה.

ג

נשי למך לא חפצו בו מפני גזירת המבול

אמנם עיקר עמל העבודה הנצרכת בימים אלו היא עבודת התפילה כי רב כחה למנוע כל צרה ומלחמה, כדאשכחן בדברי הראשונים שכתבו שעל ידי כח התפילה היה בכח למנוע אף את החורבן שהביא המבול על העולם, כי הנה גזירת המבול כבר נגזרה על העולם מזמן חטאו של קין שנגזרה גזירה שכלה זרעו אחר שבעה דורות, ואף נשיו של למך לא אבו להיות עמו ולהוליד לו בנים מחמת גזירה זו כדאייתא במדרש (ב"ר כג. ד) המובא ברש"י בפר' בראשית (ד. כד) "לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות אמרו מה אנו יולדות לבהלה למחר המבול בא ושוטף את הכל", וכתב רש"י שענה להן למך שהוא לא הרג אדם כקין שהרג את הבל, ואם לקין המתין הקב"ה ז' דורות הרי קל וחומר שלו ימתין הקב"ה שביעיות הרבה, וכתב רש"י על זה 'זוהו קל וחומר של שטות, אם כן אין הקדוש ברוך הוא גובה את חובו ומקיים את דברו'.

בתפילה היו מונעים את המבול

אמנם הרמב"ן כתב (שם, כג) שטענת למך כלפיהן היתה בענין אחר שהוא נחם את נשיו שודאי יאריך ה' אפו כי הוא יתפלל לפניו והשי"ת הוא ארך אפים וירחם עליו, ובפירושו ה"רן על התורה כתב יותר שאם אכן היו בני דרו המבול מתפללים לביטול רוע הגזירה היו פועלים כן בשמים והיתה בטלה גזירת הכליון והיה העולם עומד על תלו, אלא שלא השכילו להתפלל על כך ונתורה הגזירה עומדת על כנה ונחרב העולם מפני מי המבול.

קין לא יכול היה להתפלל

ונראה שלא התפללו דור המבול לביטול הגזירה מפני שחלק מרוע הגזירה היה שנטמטם ליבם שלא יוכלו להתפלל והרחיקם הקדוש ברוך הוא מקרבת האלקים הבאה על ידי התפילה והמסייעת לכח התפילה, וכמו שמצאנו במה שאמר קין לפני הקב"ה אחר שגעוש על עוונות הנורא שהרג את הבל "הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי יהרגני" (שם, טז), וכתב הרמב"ן דענין העונש ד'מפניך אסתר' הוא "כי לא אוכל לעמוד לפניך להתפלל", ואף שהשי"ת שם לקין אות לשמרו מכל מקום לא היה זה אלא לשמירה מפני כל מוצאו שלא יהרגהו אך כח התפילה לא ניתן לו כנאמר (שם, טז) 'ויצא קין מלפני ה' שלא ניתן לו הכח לעמוד לפני השי"ת ולהתפלל לפניו וכמו שביאר הרמב"ן.

הפוגם בלא תרצח פוגם בכח התפילה דאנכי

ביאור טעם הדבר שניטל מקין הכח לעמוד לפני הקב"ה ולהתפלל לפניו נראה על פי המבואר ברש"י בפר' יתרו (שמות כ. א) בעשרת הדברות בדיבור 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני שפירש רש"י "שהם אחרים לעובדיהם צועקים אליהם ואינן עונין אותם ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם", וממנו נשמע שמצות אנכי ה' אלקיך וכח אלקותו יתברך בהנהגתו אותנו שאנו עמו והוא אלקינו היינו שאנו צועקים אליו והוא שומע את קולנו ועונה לנו.

ובשיר השירים על הפסוק (ד. ה) 'שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה' כתב רש"י באחד מן הפירושים שהביא מן המדרשים וז"ל: "שני שדיך על שם הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור, אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקדוש ברוך הוא",

נתקיים היטב חלקו הראשון של הפסוק הלז ונראה שהוא חלק מן ההכנה לחלקו השני שיהיה במהרה בימינו. ואף כי אין איש יודע להיכן הדברים מכוונים והולכים אך יש לכל אחד להכין עצמו בנפשו לפי דרכיו ולעבוד את השי"ת מתוך ציפיה לגאולה השלמה ובהכנת המעשים לקראת הגאולה השלימה ביגיעת התורה שהיא הכנה לגאולה ובשאר עניני העבודה.

ויעזור השי"ת שנזכה לישועת השי"ת השלימה כהרף עין ויאמר ה' למשחית הרף שלא ינזקו בני ישראל, ושנשמע ונתבשר בשורות טובות ויהיה אך טוב לישראל.

(מתוך ש"ס פר' בראשית האי שתא ושיחת חיזוק יום ב' בשבת זז)

או הציבוריים אליו הוא משתייך, ומובן לכל אחד שאין לסמוך עליהם כאשר אף הם אינם סומכים על עצמם, אך היצר מסית להשקיע את המחשבות בענינים אלו, אף שמותר קצת לידע מהמתרחש בעולם אך השקיעות במידע זה הרי זו עצת היצר, ויש להזהר מאד ולהמנע מכך.

הכנה לגאולה בקרוב

ואמנם אף כי אין אתנו יודע עד מה, מכל מקום נראה ברור שהמהלך שמנהיג הקב"ה את העולם בזמן זה הרי הוא חלק מההכנה לגאולה לפי פרטי המאורעות שארעו, [בישעיה (ב, ז) נאמר "ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", והרי עתה בעת הזאת

מאמרי שבת פרשת נח תשפ"ד - מעלי שבתא (ח"ב)

ולכן בבריאת הנשמה כתיב (בראשית א' כ"ז) 'ויברא אלקים את האדם' לשון בריאה, כי בשאר הדברים כתיב (שם פסוק י"א) 'תדשא הארץ' ותוצא הארץ' דהארץ השתתפה בהוצאת הצמחים ביום שלישי, וכן ביום הששי כתיב (שם פסוק כ"ו) 'ונעשה אדם' וביאר שם הרמב"ן ז"ל דזה קאי על הגוף דביצירת הגוף היה להארץ שייכות בעשייתה ולכן כתיב 'נעשה' לשון רבים, אבל בריאת הנשמה היה על ידי הקב"ה לבדו כדכתיב 'ויפח באפיו נשמת חיים' ולכן כתיב בה 'ויברא אלקים את האדם', דנשמת האדם הוא בריאה מיוחדת יש מאין ואין לנבראים השגה בה.

ושבת קודש שהוא כנגד שביתתו של הקב"ה מבריאת שמים וארץ, העמיד הקב"ה קדושת השבת שיהא דוגמת בריאת העולם, דכמו שבבריאת העולם 'יש מאין' לא היה לשום נברא שבעולם שייכות בה כמו כן קדושת השבת הוא קדושה בעצם בלי שום אתערותא דלתתא, דעליית העולמות נעשים מעצמן, בלי שום סיוע מן התחתונים.

וידוע מר' צדוק ועוד צדיקים דהמקור והשורש של כל דבר הוא הפעם הראשון שנכתב בתורה, והפעם הראשון שמוזכר לשון קדושה הוא בשבת כדכתיב (בראשית ב' ג) 'ויקדש אותו', דשבת הוא גילוי של עצם הקדושה, וכן איתא בזה"ק דקודש היא מלה בגרמא, דהיינו שהוא 'עצם' הקדושה, ואינו המשכה מהקדושה, אלא מקור הקדושה.

המשכת הקדושה הוא על ידי התחתונים

ומאידך גיסא מצינו ענין של אתערותא דלתתא בקדושת שבת והוא בענין תוספת שבת שכולו נעשה על ידי קבלת התחתונים, כמו שכתב האור החיים הקדוש בפרשת כי תשא על הפסוק לעשות את השבת (ל"א ט"ז), וזה לשונו "עוד ירצה באומרו לעשות את השבת כי מה שמוסיף מחול על הקדש יסכים ד' לקרותו שבת, ונמצא זה האיש עושה שבת ממש כי שעות מיום ו' וגם שעות מיום א' שהם חול, בני ישראל עושים אותם שבת".

והביאור הוא דעצם הקדושה אינו תלוי בתחתונים אלא על ידי הקב"ה בעצמו, אלא המשכת הקדושה, לחב"ה להבריאה, זה תלוי בתחתונים, דעד כמה שמחיל על עצמו קדושת השבת הרי הוא מתחבר לקדושת השבת, וענין תוספת שבת הוא להמשיך הקדושה שכבר נמצאת לימות החול.

וכן כל קיום העולם תלוי ועומד בהמשכת הקדושה שממשיכים התחתונים בשמירת שבת, כמו שכתב האור החיים הקדוש בפ' בראשית (ב' ג) דנפש העולם הוא על ידי קדושת השבת, דהשבת נותן קיום להעולם, וקדושת השבת הוא רק ע"י שומרי השבת, ולכן מי ששומר השבת נעשה שותף למעשה בראשית, וז"ל בתו"ד, "ולך לדעת כי מיום ברא אלקים אדם לא חסר העולם דבר המעמיד צדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אדם שומר שבת היה ע"ה (שוח"ט כ"ב) ואחריו קם שת בנו כי הוא ה' צדיק גמור, ואחריו כמה צדיקים וכשזה נופל כבר בא השמש שומר שבת מתושלח וכו' נח שם אברהם וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל ואפילו במצרים היו שומרי שבתות כמאמרם ז"ל (שמו"ר פ"א) ונכון".

במאמר שלפנינו נבאר על פי הדברים האלו את ענין ההכנה לשבת.

במאמר הקודם התחלנו לבאר את ענין ההכנה שנמצא בתורה רק במצות השבת, והבאנו את דברי הסיידורו של שבת בריש ספרו (שורש א' ענף א') בשם המקובל ר' קאפל ז"ל, דיום השביעי הוא קדוש מעצמו בלי שום סיוע ממעשה התחתונים ואינו תלוי בתחתונים להחליף אותו לזולתו או לקדשו על פי בית דין, ולכן בזמנים וראשי חדשים מסיימין הברכה מקדש ישראל והזמנים או מקדש ישראל וראשי חדשים אבל ביום השביעי מסיימין הברכה מקדש השבת לבד שהקב"ה מקדש השבת ולא ישראל.

והסיידורו של שבת מסיים שם "דכוונת קבלת שבת הוא לעשות הכנה לשבת כדכתיב והיה ביום הששי והכינו, והוא סוד תוספות שבת שמוסיפין מחול על הקודש", מבואר מדבריו דתוספת שבת שייך לענין הכנה לשבת.

שביתת השבת דומיא דבריאת שמים וארץ

כדי לבאר את דבריו הקדושים בפרט, ואת ענין ההכנה לשבת בכלל, צריך להעמיק בתחילת דברי הסיידורו של שבת שכתב דשבת קדוש מעצמו בלי סיוע ממעשה התחתונים, ובראב"ן (פסחים קז) כתב דמהאי טעמא גדלה קדושת שבת מקדושת המועדים "כי קדושת שבת חמורה שהקב"ה קידשה בעצמו ויום טוב ישראל מקדש" עכ"ל.

הטעם מדוע נתייחדה שבת מכל שאר המצוות שצריך בהם מעשה תחתונים, נתבאר בסיידורו של שבת (שם בענף א') "דהושה קדושת השבת לבריאת שמים וארץ כידוע למביני מדע אשר בורא כל עולמים ברוך הוא וברוך שמו האציל וברא ויצר ועשה את עולמו בלי שום אתערותא מזולתו, כי לא היה אז שום בריאה לעשות אתערותא מלתתא וכמאמר הקרא (ישעיה מ"ד כ"ד) אנכי ד' עשה כל נוטה שמים לבדי רוקע הארץ מאתני וכו'. וע"ז אנו אומרים בקידוש היום זכרון למעשה בראשית על שם ההשתוות שהשוו זה לזה להיות מעשה שבת כדוגמת הבריאה שיעשה בלי אתערותא מתחתונים.

ועל זה כיוונו חז"ל (בר"ה ג' ח) הכל מודים שלא נברא ביום הראשון כלום, שלא תאמר מיכאל היה מותח בדרומו של רקיע וגבריאל בצפונה וכו' הכל על דרך הזה, שלא תאמר שהבריאה היה אתערותא דמלאכים להיות כל אחד נותן אתערותא בדרגתו המיוחד לו, ומיכאל מימין מהלל שנתעורר מימין במדת החסד שמכונה בשם דרום, וגבריאל משמאל ממלל שנתעורר משמאל במדת הגבורה שמכונה בשם צפון, על כן אמר לא כן היה רק אנכי ד' לבד עשה כל וגם הראשית ברא אלקים" עכ"ל.

בריאת יש מאין שייך להקב"ה בעצמו

ונראה לבאר דבריו דהנה הרמב"ן ז"ל בריש פרשת בראשית ביאר, ד'בריאה' פירושו בריאת יש מאין, וזה עשה הקב"ה לבדו ביום ראשון, שברא חומר ההיולי יש מאין, ומחומר ההיולי יצר ועשה' המשך הבריאה, וזה לא הוי יש מאין, רק יש מיש.

ובבחינת 'בריאה' דיש מאין, אין לשום נברא שבעולם תפיסה והשגה, ורק בהמשך הבריאה שהיה 'יש מיש' יש לנו אפשרות קצת להשיגה, אבל הבריאה ד'יש מאין' שהיה ביום הראשון קודם התחלת הנבראים שהיה הקב"ה יחיד בעולמו, שייך להקב"ה בעצמו.

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (כה)

תוספות האור זרוע

הנה מלבד חיבורו הגדול 'אור זרוע' אליו נתייחס בהמשך, עוד זאת היו ממנו חיבורי תוספות כשאר בעלי התוספות, אלא שלא נשתירו בידינו. שיריים מתוך חיבור התוספות של הר"ר אור זרוע, נמצא בתוך חיבורו אור זרוע (ח"א, הלכות עגונה סי' תרצ"א) שם הועתק דיבור שלם מתוספותיו על מסכת מכות, ויכולים להבחין היטב כי מדובר בחיבור תוספות, בהיותו בנוי על קושיות ותירוצים 'וא"ת' ו'ו"ל' גג על גג, כדרך שאר חיבורי בעלי התוספות.

ראה גם בתשובות בנו מהר"ח אור זרוע (סי' מ"ג): "לשון אבא מארי זצ"ל שכתב בקובץ שלו", ובאור זרוע (ח"א, הלכות שבת סי' ל"ח): "ואחר שכתבתי זה מצאתי בליקוטיי שכתבתי בשם ריב"א, דאפילו איכא העכו"ם בפנינו אפילו הכי דברים אלו נעשים על ידי ישראל".

זאת בנוסף לספרו אור זרוע, שם מרבה להביא מדברי בעלי התוספות שקדמוהו בהוספת הביאור בארוכה וקצרה, וכבר כתב הרב חיד"א בשם הגדולים (גדולים, אות י' ערך ש"ד): "ואני הצעיר חזה היות ספר אור זרוע כ"י על נשים וזקינן כסוגית התוס' באריכות וגדול האיכות והכמות", הרי שהבחין כי ספר זה עניינו כחיבורי התוספות, אף שבפועל מדובר באריכות יתירה, וכן בהמעטת הקושיות ממקומות אחרים, שכן רוב ביאורי הסוגיות באור זרוע, הינם ביאורים בתוך הסוגיא השופכים אור בהיר על מהלכי הסוגיות, ופעמים רבות מהוות השלמה נחוצה להבנת המהלכים העולים מתוך דברי התוספות.

האור זרוע מוזכר גם בתוספות שנדפסו לפניו, ראה בתוספות שבת (יט. בד"ה גונתין): "כתוב באור זרוע", והוא באור זרוע (הלכות שבת סי' ג'). ובתוספות עבודה זרה (נח: בד"ה כתב): "כתב הר"ר אור זרוע", ומדובר בהעתקה מתוך ספר אור זרוע שבידינו, ודבריו שהובאו שם בתוספות מופיעים בספר אור זרוע (ח"ד, פסקי עבודה זרה סי' ר"ב). כך גם בתוספות חולין (מז: בד"ה אפילו כטרפא): "משום אבי עזריהו"ר אב"ן כתב הרב רבי יצחק בספרו", והדברים מופיעים בספר אור זרוע (ח"א, הלכות טריפות סי' ת"א).

ספרו 'אור זרוע'

כמו שהזכרנו עיקר חיבורו הגדול הוא ספרו 'אור זרוע', ולא זו בלבד אלא אף שמו נקרא על שם חיבורו זה, ר"י אור זרוע.

טעם קריאת שם החיבור בשם 'אור זרוע', מוזכר בדברי המחבר בתחילת חיבורו (ח"א, אלפא ביתא סי' א'): "קראתי בשם זה החיבור אני המחבר יצחק ברבי משה נוחו בגנזי המרומים, מפני חיבה יתירה שמצאתי בזה המקרא (תהלים צוף יא) 'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה' סופי תיבות ר' עקיבה', ונכתב בפירוש ולא ברמז, ורי"ש במילוי היינו רבי", כי ש' בא"ת ב"ש ב'. ומפני החיבה גדולה שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיני, שמצאתי את שמו נכתב בזה המקרא אור זרוע, למדתי מכאן שיש לכתוב רבי עקיבה בה"א ולא באל"ף, אשריך רבי עקיבה שכתבך דוד המלך בנבואה בספרו".

[בשולי הדברים יש לציין, את שכתב החידושי הר"ם ז"ע בספר הזכות (פ' עקב בד"ה והיה) באריכות אודות ענין שמו של רבי עקיבא בא' או בה', ומבאר שם בדבריו, כי מתחילה היה שמו עקיבא בא', ואחר כך נעשה עקיבה בה', שכן ידוע כי רבי עקיבא היה בן גרים (ר' ברכות כז:), והיתה נשמתו אחוזה באלופי עשו, ולכן היה שמו באל"ף מצד אלופי עשו, ולזה מצאנו בדברי הכתוב (בראשית מט, כד) 'מידי אביר יעקב, אביר יעקב' אותיות רב"י עקיבא"א (ליקוטי תורה פ' ויחי בד"ה ויפוזו). אמנם אחר כך שמסר את נפשו על קדושת שמו יתברך, בזה התעלה להיות עקיבה בה', שהרי י"ה מורה על עולם המחשבה, ואף על רבי עקיבא מצאנו (מנחות כט:) שביקש משה ליתן התורה על ידי רבי עקיבא, ואמר לו השם יתברך שתוק כך עלתה במחשבה לפני, והאריך שם בביאור הדברים].

האריכות שבספר 'אור זרוע'

אחד מן הדברים המייחדים את ספרו הגדול, הוא האריכות וההרחבה בה מבוארים דבריו בספרו, ואף דברים המובאים בספרו בשם רבותינו בעלי התוספות, זוכים להרחבת הביאור בשפה ברורה ובהירה.

רבו, רבינו שמחה משפירא באחת מתשובותיו ששלח אל האור זרוע, כותב (אור זרוע ח"א, שאלות ותשובות סי' תשס"א): "רבי וחברי הרב רבי יצחק בן רבי משה. ענייך דברים לגב, ובהלכות לסבב. באורך, פעמים בלי צורך. דרך קצרה, הוא דרך ישרה. לברור הסולת, ולהניח הפסולת".

'אור זרוע הגדול' ו'קיצור אור זרוע'

אריכות זו שהרחיבה את הספר להיות גדול הכמות, היוותה מניעה להתפרסמות הספר, שכן היה צורך להשקיע דמים מרובים להעתיק את כל הספר כולו, ובאותן הימים מדובר היה במלאכה הקשה שבמקדש, ולכן מעטים היו הזוכים להחזיק בספר אור זרוע.

בנו מהר"ח אור זרוע [אשר נולד לזקנותו, ומתאונן על כך שמעט לא זכה לקבל הימנו תורה], נוכח לראות בחוסר התפשטות ספרי אביו לסיבת גודלם, ואף הרבה מרבותינו שהורגלו בלשון קצרה, לא יכלו למצוא את דרך לימודם באריכותו כי רבה, ולכן נחלץ חושים לחבר קיצור ספר אור זרוע, וקיצור זה הוא שהתפשט בקרב בארץ, ונעשו ממנו העתקות מרובות שהגיעו לכל חכמי הדור. גם הציטוטים שבהגהות אשר"י ובהגהות מרדכי בשם האור זרוע, רובם ככולם הינם מקיצור האור זרוע שקיצר מהר"ח אור זרוע.

התרומת הדשן (פסקים וכתבים, סי' ק"ב) כותב: "לא יכולני לבאר לך שאלה זו יפה, כי אין אור זרוע גדול לפני פה נוייטש"ט על זה, אמנם בקרוב בהיותי במרפור"ק, שם אור זרוע גדול מכל סדר נזיקין ויתר מסכתות, וראיתי בו אותו פסק להרב רבי אליעזר מפיה"ם, אלא שבסוף הסכים לי משום חולמא בעלמא, כך נראה לדקדק שם. והנה ידעתי שיש בעיך אור זרוע גדול מן החיבור כולו עיני שם", והיינו לסיבת העדר תפוצת האור זרוע הגדול, מחמת הטעמים הנ"ל.

פסקי האור זרוע

הנה פסקי האור זרוע מקובלים היו בדורו ללא עוררין, הר"י מינץ בתשובה (סי' י') כותב: "מכל מקום אין לעבור פיו, כי היה חכם גדול וחסיד", והרא"ש (תענית פ"ד סי' ל"ב) הביא את דברי המהר"ם מרטנבורג: "הדבר יצא מפי מורי הקדוש [-האור זרוע] וכל עדת ישראל יעשו אותו... ומיהו נכון להחמיר כדברי מורי, אפילו הוא מקיל ואני מחמיר היה לנו לעשות כדבריו, וכל שכן שהוא מחמיר ואני מקיל, עד כאן לשון רבינו מאיר זכרונו לברכה".

אמנם לאידך, האור זרוע ידוע היה כמחמיר גדול, ולכן היו שלא נטו לקבל את כל פסקיו, וכן כתב המהר"ל (סי' ע"ב): "ומה שכתבת דלבני אוסטרייך" כל יסודם לפי אור זרוע, לא כן, כי היה רגיל בחומרות טובא, ובכמה דוכתין שיטתיה כרש"י, ומנהגא דלא כוותיה".

התרומת הדשן מוציא הלכה מעובדה זו שהאור זרוע רגיל לפסוק כשיטת רש"י, וכותב (סי' רכ"א): "כיון דאור זרוע דרגיל בכל מקום לאסוקי הילכתא כרש"י, וכאן מוכיח מדבריו בספרו דסבירא לן הלכה למעשה דכתבו הגאונים, אם כן בריר לו דדברי רש"י אינם עיקר כאן".

הניסים סביב הדפסת הספר

עוד זאת נעשו ניסים גדולים בהדפסת הספר, אשר מימות המהרש"ל לא ידעו ולא שמעו על זה הספר זולת יחידי סגולה ממש, עד כי נדפס לפני כמהה ושישים שנה בשנת תרכ"א.

סביב הדפסתו היה נס של ממש בהוצאתו אורה, וכמו שכותב המוציא לאור ר' עקיבא לעהרין בהקדמתו: "ספר הזה היה בימים הראשונים מחמד בעל בשמים ראש, אחרי ימים שלח לעיר אחרת בלתי נודעת לי באניה הולכת דרך ים, והאניה נשברה וכל אשר בה והכתב יד בתוכו טבע ביים וגליו עליו עברו, אשר על כן חברבורי מים יכסו פניו, ודפים אחדים זרועים בקרבם, וה' הטוב אשר עינו על יראיו ומעשה ידיהם הגון, בעד הספר ההוא פינה שביל במים רבים, וביאהו עד גבול ארץ פריזיא מערבי אשר אל חוף הים, וימן ה' לו דייג אשר ראהו ומן הים משהו, וביאהו עד יהודי תושב עיר לעמער, והוא בשמעו מעלת חמי ואחי וראש הרב מורינו הרב אברהם צבי לעהרן, הביאו אל היכלו וימכרוהו בכסף מלא".

ואכן רבים מבין המסכימים בהוצאת הספר, הזכירו את גודל השבח העולה לכתבים אלו, מתוך שבח והודיה להשם יתברך על הניסים שעשה למנן הוצאת הספר הנכבד, שהוא לנו קילורין לעיניים. הגאון בעל השואל ומשיב כותב בהסכמתו: "ונשלח אלי העתק מס' רנ"א רנ"ב, וברכתי ברוך יוצר המאורות, אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, אשרינו שזכינו לכך".

בשולי הדברים יש להעיר, כי הנה התואר 'ריא"ז' בדרך כלל אין הכוונה לרבינו הר"י אור זרוע, אלא הכוונה לרבי ישעיה נכדו של הר"ד בעל פסקי ריא"ז, אמנם מוכח כי הריקאנטי כל מקום שמזכיר בפסקיו 'ריא"ז' הכוונה לר"י אור זרוע.

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרה"ג רבי פנחס אהרן נסון שליט"א
רב דחסידי אמשינוב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

השתתפות בצער בעת מלחמה

כתוב בשו"ע ה' תענית כמה הלכות והנהגות שצריך האדם להשתתף עם הציבור בעת צרתם, כמו"כ הובא (סי' תקע"ד סעיף ה') שכל המצטער עם הציבור זוכה ורואה בנחמתם, עיי"ש.

מקור הדברים בגמ' (תענית יא.) 'תנו רבנן, בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן, באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחין לו ידיהן על ראשו, ואומרים, פלוני זה שפירש מן הצבור - אל יראה בנחמת צבור.'

תניא אידך: בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם: אלך לביתי ואוכל ואשתה, ושלוש עליך, נפשי, ואם עושה כן - עליו הכתוב אומר וכו', אלא יצער אדם עם הצבור, שכן מצונו במשה רבינו שציער עצמו עם הצבור, שנאמר וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת לישב עליה, אלא כך אמר משה, הואיל וישראל שרויין בצער - אף אני אהיה עמהם בצער, וכל המצער עצמו עם הצבור - זוכה ורואה בנחמת צבור. ועיי"ש באריכות שאבני וקורות ביתו ואבריו ומלאכי השרת מעידים בו (על השתתפותו בצער הציבור).

מי שאינו בתוך הצרה

הלכות והנהגות אלו נאמרו גם למי שלא בכלל הצער שהציבור שרוי בו, כגון עשיר שיש לו די מחסורו בשנות רעב כשלאחרים אין די צרכם וכי"ב, כמו"ב, וכמפורש בריטב"א ושאר ראשונים. ועיי"ש בשפת אמת (תענית שם) שהק' דא"כ מה הרא"י במשה רבינו שהלא שם היה הוא בתוך כלל ישראל בעת צרה במלחמת עמלק כנגד כל כלל ישראל, ואיך נלמד משם שגם מי שאינו בעת צרה ישתתף עם הציבור בצרתם, ות"י ע"פ מש"כ בחז"ל (עיי' תרגום יונתן דברים כ"ה ח') שעמלק נלחמו באותם שהיו חסרי כח מחמת חטאן שהענין פולטן, ולפי"ז אכן לא היה משה רבינו בתוך הצרה, שהמלחמה לא היתה מכוונת כנגדו, וע"כ שפיר אפשר ללמוד ממנו להשתתף בצער הציבור (מת"י ד' משמע שכל מלחמת עמלק הי' רק עם אותם שהענין פולטן, ועיי' ביחתי פורים דפרזים תשמ"ה).

השתתפות בעזרה כפועל

במגן אברהם (ס"ק ו') כתב שההשתתפות היא אם יש בידו להציל את הציבור, כגון בגופו או בממונו, ומשמעות דברי המגן אברהם שכדי להועיל ולהשתתף בהצלה בגופו וממונו אפשר לעמוד ג"כ במקום סכנה (עיי"ש מדברי מהרש"ל ב"יש"ש פ"ו סכ"ו).

השתתפות בתפילות ותעניות

בפרי מגדים (אשל אברהם שם) הוסיף שכמו"כ שיש להשתתף בדבר שיוכל אולי להועיל כתפילה ותענית. השתתפות זו בתפילה ותענית יכול לקיים גם בכל מקום.

וכמ"ש בשו"ע (סי' תקע"ו ס"א) 'כשם שמתענים

פניני הפרשה

שבועה שלא ישוב המבול

בפרשת (ח' כ"א) ויאמר ה' אל לבו, לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי, ופירש"י 'לא אוסיף, ולא אוסיף - כפל הדבר לשבועה, הוא שכתוב (ישעי' נ"ד ט') אשר נשבעתי מעבור מי נח, ולא מצונו בה שבועה אלא זו שכפל דבריו והיא שבועה, וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (נל).'

ולפנינו בגמ' (שבועות שם) נדרש מפסוק אחר בפרשתנו (ט' א') 'הוקימותי את בריתי אתכם, ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול, ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ.'

ובזה ישבה הגמ' הפסוק הנאמר בהפטרות הפרשה (ישעי' נ"ד ט') כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ.'

שבועה שלא יעבור מקרי רעה

ע"ד שבועה זו כתב המשורר הגדול רבי יהודה הלוי בעל הכוזרי בפיוט 'יום שבתון', 'העם אשר נע כצאן תעה, יזכור לפקדו ברית ושבועה, לבל יעבור בם מקרי רעה, כאשר נשבעת על מי נח, שכשם שנשבע הקב"ה שלא ישוב המבול עוד כדי שלא לאבד את עם ישראל במבול, כן יזכור לפקדם ולא לאבד זכרם גם בשאר מקרי רעה.'

בספר קדשי יהושע (חלק ה' עמ' א'ת"ס"ד) כתב הגאון רבי אליהו יהושע געלדצעלער זצ"ל ממקורבי אדמו"ר הרש"ש זי"ע בארה"ב, שלפעמים יצא הרש"ש קצת מגדרו, בשעה שהיה שר בסעודה שלישית את פיוט 'יום שבתון, והגיע לבית המתחיל בתיבות 'העם אשר נע כצאן תעה, יזכור לפקדו ברית ושבועה, לבל יעבר בם מקרי רעה, הריים את עצמו קצת מכסאו, 'בעת ההיא ראינו צדיק המוסר עצמו בתפילתו עבור כלל ישראל, וכמו שסיפר (גליון בלב אחד גל' ה') שסעודה שלישית באופן כללי הי' כרגיל, וכשהגיעו לתיבות 'לבל יעבור בם מקרי רעה' היה נעמד ואומר תיבות אלו בהתלהבות גדולה ולהט אש קודש.

כמו"כ סיפר הרה"ק מסטריקוב זצ"ל (עיי' משמיע ישועה עמ' 60) ממה שראה בשנות המלחמה כאשר העם אשר נע כצאן תעה, וגלו בגלות אחר גלות, כאשר בשהותו בעיר וילנא סעד אצל אדמו"ר הרש"ש שהזמינו בקריאה של חיבה לסעוד על שלחנו, וכשהגיע אדמו"ר הרש"ש לתיבות אלו היה מתחנן 'לבל יעבור בם מקרי רעה' וכל הפליטים שהיו שם הרגישו בחוש את תוכן הדברים.

שנים רבות לאחמ"כ השתמרו רגשות קודש אלו אצל הרה"ק מסטריקוב זצ"ל, והעיד נכדו האדמו"ר מסטריקוב שליט"א שלפעמים בעת נטילת ידים לסעודת שב"ק בביתו הי' מפזם

ומתריעים על הגשמים, כך היו מתענים על שאר הצרות, כגון כותים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל, או ליטול מהם מס, או ליקח מידם ארץ, או לגזור עליהם צרה, וכו', הרי אלו מתעניין ומתריעין עד שירוחמו, וכל הערים שסביבותיהם מתענים.'

שועה בלימוד התורה

מרגלא בפומי' דאדמו"ר זי"ע להראות מקור שלימוד התורה הוא ג"כ אופן של תפילה, ולא סתם תפילה אלא תפילה עמוקה הנקראת 'שועה', וכשראה בחורים מהישיבה"ק שעסקו בתהילים ותפילות יותר מהמידה וכי"ב היה מראה דברי הגמרא (ברכות ג.) על הפסוק שמצונו בכתוב 'חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך' שדוד המלך היה קם בחצות לילה, ומאידך כתוב בפסוק 'קדמתי בנשף ואשועה', ובגמ' מבואר שנשף הוא לילה, ובגמ' הובא כמה תירוצים, ובת"י הב' רב אשי אמר, עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה, מכאן ואילך בשירות ותשבחות, והק' אדמו"ר זי"ע מה התירוץ בזה שהיה לומד, כיצד יתרון הפסוק 'קדמתי בנשף ואשועה', שכתוב שהיה 'משוע' להשם, אלא - מוכח מדברי הגמ' - שלימוד התורה הוא ג"כ אופן של 'שועה', עד כאן.

וכן כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספר צדקת הצדיק (אות קפ"ב) 'התורה נקרא שועה כמו שאמרו (ברכות ג.) על פסוק (תהלים ק"ט קמ"ז) קדמתי בנשף ואשועה, עד חצות היה וכו', כי על ידי דברי תורה קורין להקב"ה, ומבאר שהתורה כולה הרי שמוותיו של הקב"ה, וכמו הקורא לחבירו בשמו כשצווח שמו נקרא שקורא שרועה שיבוא אצלו ויפנה לו.

השתתפות בצער

במענה לשאלת בח' ישיבה בענין השתתפות בצער הציבור, נענה אד"ש שבהלכות תשעה באב כתוב שגם להוריד כרית בשינה נחשב לצער, כמו"ש הרמ"א בשו"ע (סי' תקנ"ה ס"ב) 'יש לאדם להצטער בענין משכבו בליל תשעה באב, שאם רגיל לשכב בשני כרים לא ישכב כי אם באחד.'

השתתפות באכילה בצמצום

כתב בשו"ע (סי' תקע"ד ס"ד) שבשנת רעב מצוה להרעוב עצמו, וכתב במשנ"ב (סי' תקע"ד ס"ק ח') דהיינו שיאכל בצמצום.

ובשו"ע ובנו"כ לא כתבו היכן נוהגים דינים אלו, אמנם הגאון מבוטשאש באשל אברהם בכמה דוכתי כתב שאינם נוהגים אלא במקום הצרה, כמ"ש במק"א 'משמע דלכולי עלמא לא שייך כן רק במקום שבו הצרה ח"ו, דאל"כ בכל ימי גלותינו הרי אין רגע כו' למי מהגולה בעונותינו הרבים'. וע"כ לפי"ד אי"צ כעת לנהוג בכל ההנהגות של עת צרה בחוץ לארץ, ששם אינו מצב סכנה ועת צרה, אמנם בארץ ישראל שכעת היא שעת

מלחמה, ההוראה שאין הבדל בין הערים, ועכ"פ בערים שהטילים עלולים להגיע לשם היל"ת, שכשהחשש מטילים הסכנה היא בכל מקום.

חילול ה' – קידוש ה'

בתו"ד ביו"ט שמחת תורה נשמע שהישמעאלים הלוחמים כנגד עם ישראל פעולתם (א"ע"פ שאין מכוונים בפירוש לכך) לחלל שם שמים, ומקדשי השם הנאבקים למען קידוש שם שמים מובטחים שלא ינזקו וישוּבו לביתם בשלום, ע"כ.

בתהילים (פרק פ"ג, הנאמר בימים אלו בהיכלי בתי הכנסת אחר התפילה) 'שיר מזמור לאסף, אלוקים אל דמי לך, אל תחרש ואל תשקוט קל, כי הנה אויבך יהמיון, ומשנאיך נשאו ראש, על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפונך, אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו', ופירש"י 'עליך ברית יכרותו - ברית זו אינה אלא עליך להשכיח את שמך, שאין אתה קרוי אלקים אלא לנו אלקי ישראל, ומאחר שלא יזכר שם ישראל אף שמך הגדול אינו נזכר, כך מצאתי',

וכ"כ במדרש תהלים (שחר טוב שם) 'אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד - כל זמן שישראל קיימין הוא נקרא אלקי ישראל, נעקר ישראל אלקי מי נקרא. כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו - כל מה שהן עושין ומרגישין עלינו בשבילך, שנאמר [למה רגשו גוים וגו'] על ה' ועל משיחו (תהלים ב').

והבטחת מקדשי ה' שלא יגיעם נזק ורעה, כמ"ש ברמב"ם הלכות מלכים (פרק ז' הל' ט') 'מאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יהודי השם הוא עושה מלחמה, ... וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו', והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך'.

לעצמו בהתעוררות את הניגון שהי' הרש"ש מנגן על תיבות 'העם אשר נע'.

עצה לעם אשר נע – יזכור לפקדו ברית ושבועה

בכתביו ביאר אדמו"ר הרש"ש זי"ע לשון הפיוט, ורמז בו עצה לזמנים ומצבים של מחשבות והרהורים על הנהגת השי"ת, לעורר ברית האהבה בינו לבין קונו.

העם אשר נע - בעת שהמחשבות נעות ותעות מחמת קוצר המשיג, וח"ו יוכלו ליפול בהרהורים ומחשבות לא טובים,

כצאן תעה - שע"י מחשבות ובלבולים אלו אין לו אופן לשיית עצות בנפשו לבל ינטה מדרך הטוב.

יזכור לפקדו ברית ושבועה - ע"ז באה התפילה שמתפללים לזכור את ברית האהבה ואת השבועה, ובהרגשה זו של האהבה העזה ושבועה המקשרת בינו לבין קונו, ישוּבו מחשבותיו וימצא דרכו האמיתית לבלי תעות כצאן.

לבל יעבור בם מקרה רעה - שח"ו לא ידון את מאורעותיו כמקרה, כמ"ש (ויקרא כ"ו, כ"א) 'אם תלכו עמי קרי', כלשון הרמב"ם ז"ל (מ"ג ח"ג פל"ו) 'זוהו ענין אמרו אם תלכו עמי קרי, ר"ל שאני כשאביא לכם אלו הצרות לענוש אתכם אם תחשבו בהם שהם מקרה, אוסיף לכם מן המקרה ההוא כפי מחשבתכם יותר חזק ויותר קשה, והוא ענין אמרו והלכתם עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי'. וזהו המקרי רעה שעוברים ח"ו במחשבות בני אדם קצרי השכל. **כאשר נשבעת על מי נח** - שכשם שאחר שנח הקריב קרבנות והריח ה' בריח הניחוח נשבע שלא יוסיף עוד להכות וכו', שהוא ע"י קשר האהבה שע"י הסתעפה השבועה, וכמו"כ כאן התפלה שיזכור לפקדו ברית ושבועה וינצלו מהעברת המקרה רעה ח"ו, ויכירו וידעו שהכל בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים.

פניני עבודה

התחלות קשות המביאות לעריבות התורה

פתיחת זמן החורף בהיכלי הישיבות השנה, היתה בעיצומם של ימים טרופים, ימי מלחמה שמיעות בשורות רעות וכד', מטבע הדברים נוסף קושי מיוחד על הקשיים הקיימים בתחילת כל דבר שבקדושה.

קשיים אלו סגולתם להביא עריבות התורה לכל הלומדים והמתייגעים המותאמים להסיח דעתם מכל ענין שאינו שייך להם, כמ"ש בשיחה לבח' הישיבה בשנת תשנ"א (אחר מלחמת המפרץ) שחז"ל מעידים (מכילתא יתרו מס' דבחדש ב, ומובא ברש"י שמות י"ט, ה) ש'כל ההתחלות קשות', והפחד שנוסף בתקופה זו והשיחה להתמדה,

ויש לנצל את הקשיים שעברו בהתחלה כדי שיהיו באמת התחלה להמשך שהלא ההמשך הוא 'יערב לכם', ואם להתחלה ולקשיים אין אח"כ המשך, מוכרחים לעבור עוד פעם את ההתחלה עם הקושי הכרוך בה.

ההשתדלות להתגבר ולהתחזק לעסוק בתורה גם בזמנים שהיו סיבות שהקשו על הלימוד, מחייבת ונותנת כח להתחזק גם בזמנים אחרים שיש בהם סיוע לעסוק בתורה ולהשיגה.

ההשתדלות להתגבר ולהתחזק לעסוק בתורה גם בזמנים שהיו סיבות שהקשו על הלימוד, מחייבת ונותנת כח להתחזק גם בזמנים אחרים שיש בהם סיוע לעסוק בתורה ולהשיגה.

פניני הלולא

רחל אמנו

י"א חשוך – בין פסח לעצרת

ידוע ומפורסם שביום י"א חשוך הלילולת רחל אמנו, ואע"פ שאינו מפורש בחז"ל ובקדמונים מ"מ מקובל בהרבה תפוצות ישראל, ע"פ מש"כ בילקוט שמעוני (שמות רמז קס"ב) שבנימין נולד ב"א חשוך, ובפר' וישלח (בראשית ל"ה י"ח) כתוב שרחל נפטרה בלידת בנימין, ולפי"ז מסתבר שיום פטירתה הי' ב"א חשוך.

ברש"י עה"פ כברת הארץ (שם) כתב 'אגדה, בזמן שהארץ חלולה מנוקבת ככברה, שהניד מצוי, הסתיו עבר והשרב עדין לא בא, שמשמעו שנפטרה קודם בא זמן השרב, אך לא מפורש מתי הוא זמן זה, אמנם במדרש בראשית רבתי (פרשת ויחי) מפורש 'ואני בבאי מפקן, התחיל יוסף שואלו על עסק רחל למה לא נכנסה לקבורת מערת המכפלה, שהיה יוסף מצר על הדבר מאד, והוא משיבו עליה ואני בבאי וגו', אינו אומר אני, אלא ואני, א"ל חייך כשם שהיית מבקש שאמך תכנס במערת המכפלה

כך הייתי מבקש, הה"ד ואני. א"ל יוסף למה [לא] הכנסת אותה לקבורה שמה עונת גשמים היתה, א"ל לאו, בדרך מתה, בעוד כברת ארץ לבא אפרתה בין פסח לעצרת היה שהארץ מניעה והולכת כדי ובאה ככברה שבלים'.

סוף הגלות ביד בניה של רחל

אמרו חז"ל במדרש תנחומא (פרשת ויחי י"ד) 'כל מה שהיו הצדיקים עושין ברוח הקודש עושין, יעקב שבירך יהודה המשיליו כאריה שנא' גור אריה יהודה ומזווגו כנגד מלכות בבל ... וליוסף מזדווג כנגד מלכות אדום, א"ר שמואל בר נחמן מסורת אגדה היא שאין עשו נופל אלא ביד בני בניה של רחל שנאמר (ירמיה כ"ט) אם לא יסחבום צעירי הצאן'.

בשיחה לפרשת זכור אמר אד"ש שהלוחם הראשון נגד עמלק הי' היושע, ומשיח בן יוסף שהוא מזרעה של רחל יהי' מאלו שישלימו את המלחמה, כמ"ש ברמב"ן (שמות י"ז, ט).

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרב ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת נח

פניני הכהן

פרי צדיק - ראש חודש חשוון,

איתא בספר יצירה המליך אות נ בריח וכו' וחשוון בשנה בזוה"ק (ח"ב צ"א א) נ' רזא למדחל מקודשא בריך הוא ולמנדע דאית דין ואית דיין, ואית אגר טוב לצדיקיא, ופרעונתא לרישיעיא בגין וכו', ובחשוון התחיל משפט דור המבול אשר הרבו לחטוא ולא יראו אלהים ואמרו דלית דין ולית דיין ועד גמר בנין הבית על ידי שלמה המלך היה רושם משפט דור המבול בעולם כמו שכתוב במדרש תנחומא נח שבכל שנה בחודש חשוון היו מ' יום המים שוטפים וכשבנה שלמה בית המקדש ביקש רחמים עליהם ופסקו מן העולם שנאמר בירח בול, ודור המבול היו ראויים לקבל התורה ואפילו שהתחיל המבול, פירש רש"י ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום שהורידן ברחמים והיינו שאם ישונו והיינו שיקבלו התורה ולא רצו, וזה ענין בחודש חשוון לתקן פגם דור המבול לקבל עול תורה באמת ובבנין בית המקדש נתגלה לשלמה המלך כל חכמה תתאה תורה שבעל פה, וזה יכול להיות כבר בלי מדת הדין (עי"ש בהרחבה) וחודש זה הזמן לתקן פגם המבול וזה הפגם גורם לעבדות, ואיתא בגמרא נדה יג: על פגם הברית בני מבול נינהו, וכו' עי"ש.

פרי צדיק פרשת נח אות ג'

במדרש רבה (שמות רבה ל', י"ג) שביקש הקדוש ברוך הוא ליתן להם ארבעה דברים תורה ויסורין ועבודת קרבנות ותפילה. ולא בקשו שנאמר (איוב כ"א, י"ד) **ויאמרו לאל סור ממנו** אלו היסורין. ודעת דרכיך **לא חפצנו** זה תורה. ומה **שדי כי נעבדנו** אלו הקרבנות. ומה **נועיל כי נפגע** בו זה תפילה.

זכר כאן בפסוק שני שמות שם אל ושם שדי שניהם גימטריא משה. שם אל הוא מדת מלכות וכמו שמובא (זוהר ח"א ח' א) כבוד כלה דאיקרי אל דכתיב (תהלים ז', י"ב) **אל זועם בכל יום** ואיתא (זוהר ח"ב צ"א א) נ' רזא למדחל מקודשא בריך הוא ולמנדע דאית דין ואית דיין וכו' ופרעונת לרישיעיא בגין דרזא דיליה ה' תתאה שממדת מלכות הוא הדין דינא דמלכותא דינא כידוע. וזה שאמרו ויאמרו **לאל סור ממנו** אלו היסורין שבאים על ידי שם זה.

ודעת דרכיך זה תורה היינו תורה שבעל פה. שהתורה שבכתב דרכיו של הקדוש ברוך הוא שהוא מקיים המצוות תחילה כמו שאמרו במדרש רבה שם (פיסקה ט') ובירושלמי (ראש השנה פרק א'

הלכה ג) וצונו ללכת בדרכיו ולקיים מצוותיו וחוקיו. ודעת דרכיך היינו תורה שבעל פה וכמו שכתב רש"י (תשא ל"א, ג) ודעת רוח הקודש והיינו רוח מההוא קודש דלעילא כמו שמובא בזוה"ק (ח"ג ס"א א).

והתורה שבעל פה בא על ידי רוח הקודש וכמו שכתב הרמב"ן (בבא בתרא י"ב א) וכן נדרש (מגילה י"ד ב) **ותלבש אסתר מלכות** שלבשתה רוח הקודש והיינו תורה שבעל פה בחינת מלכות פה תורה שבעל פה ועל זה נאמר (דברים ל"ב, ב') **תזל כטל אמרתי** ופירש הרקנטי (פרשת האזינו) **מלשון בצע אמרתו** (איכה ב', י"ז) דאמרינן במדרש רבה (איכה רבה ב', כ"א) בזע פרפורין שלו וכן אמרתי לבוש מלכות שהוא רוח הקודש וזהו שנקרא התורה שבעל פה דעת דרכיך.

וכיון שהיה אז נשמת משה רבינו והיה ראוי שתינתן תורה על ידו להם (זוהר ח"ג רט"ז ב) ואז היה נגלה להם כל תורה שבעל פה שהיה כלול בתורה שבכתב אצל משה רבינו. וכן נרמז במה שנאמר נבקעו כל מעינות תהום רבה. מבויעי דחכמתא לתתא כמו שמובא בזוה"ק (ח"א קי"ז א) שאם היו רוצים לקבל התורה היה נגלה להם כל החכמה תתאה תורה שבעל פה וכמו שזכרנו במתן תורה על ידי משה רבינו דאיתא (מדרים כ"ב ב) אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמישה חומשי תורה וכו' והיה כלול בהם כל תורה שבעל פה והיו זוכין להשיג כל אור תורה שבעל פה מתוך התורה וזה שאמרו ודעת דרכיך **לא חפצנו**.

וקאי גם כן על שם אל מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. והיינו יסורין לתקן העבר שבא ממדה זו דאית דין ואית דיין ותורה שבעל פה לתקן אלהבא כמו שמובא (זוהר ח"א ר"ב א) דהא לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא והיינו תורה שבעל פה כמו שאמרו (סוכה נ"ב ב) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש. והוא מקום חידוש הלכות. ומשנה תורה שהוא משורש תורה שבעל פה וכמו שמובא בזוה"ק (ח"ג רס"א א) וכן נכתב במשנה תורה הלוחות שניות שיש בהן מדרש הלכות ואגדות כמו שאמרו (שמות רבה מ"ג, א) וכל התוכחות שבמשנה תורה שעל זה אמרו בסוף מגילה (ל"א ב) משה מפי עצמו אמרן בכולם נזכר שם הוי"ה שבאמת היסורין רק ברחמים להפחיד האדם שיעשה תשובה וכאב דעביד נהימו סגי וכמו שמובא בזוהר חדש (תבוא). והם אמרו לאל סור ממנו שאין רוצים אף בתכלית יסורין שהוזכרו בגמרא (ערכין ט"ז ב) ושניהם יסורין ותורה שבעל פה משם זה שהוא מדת מלכות.

בתורתך וטהר לבנו לעבדך באמת. ואין מתפללין כלל על צרכי הגוף רק על צרכי הנפש לזכות לטהרת הלב ולהנצל מקטרוג היצר הרע. וזו התפילה שביקש ליתן לדור המבול להועיל להבא וכמו שאמרנו. וזוכין בשבת לכל הארבעה דברים שלא רצו דור המבול לקבל והזמן בשבת לזכות לתקן כל פגם דור המבול. שהוא שורש פגם הנחש שהיה להם לתקן ובשבת יכולים לזכות לתקן:

עה"פ כי יצר לב האדם צדקת הצדיק אות צ"ה

בימי הנעורים רתיחת התאוה מתגברת ואז מרבה חטאים מצד היצר רע רחמנא ליצלן והם חטאת נעורים וזה היה בדור המבול כמו שנאמר שם (בראשית ח' כ"א) כי יצר וגו' מנעוריו. וגם כן מסגל טוב הרבה מצד היצר טוב וחשקות לדברי תורה, וזה היה דור המדבר כמו שנאמר (ירמיה ב' ב') וזכרתי לך חסד נעורייך והם עצמם אותם הנפשות כמו שמובא בזוהר פנחס (רט"ז סוף ע"א) עיין שם, דהיו ראויים לקבל תורה במבול אילו זכו ונשמת משה היתה שם:

ודורו של משיח אז יהיה פעם שלישי אותו דור בסוד מה שנאמר (תהלים ק"ג ה') תחדש כנשר נעורייכי ואז יהיה התיקון הגמור שבאות בערבוביית חטאת נעורים וחסד נעורים והטוב יתגבר על הרע ויהפכו לטוב. וזה שמובא בזוהר (נח ע"ב ב) ובתיקונים (תיקון י"ח) כד תחמי קשתא באנפי נהירין תצפי לרגלי משיח שהקשת הוא אות הברית נגד עונשי חטאת נעורים ובדורו של משיח יהיה זה באנפין נהירין בהארת פנים שהשם יתברך מאיר עיניהם לדעת כי סר עוונם בזה ועמך כולם צדיקים וגו' (ישעיה ס' כ"א) פירוש שומרי הברית כנודע:

כי יצר לב האדם רע מנעוריו צדקת הצדיק אות עו

בעת כשילון האדם ידע שבאותו עת הוא הכנה לאותו דבר לטוב ואם יזכה באותה שעה יוכל לעלות למדרגה גדולה מאד כפי גודל החטא שהיצר מסיתו כך הוא גודל הטובה שיוכל לקלוט אז אם יהפוך תשוקה זו וחמדה זו לטוב ומאותו ענין ממש הוא הטובה היפך הרעה. וכמו שמובא בזוהר (פנחס רט"ז סוף ע"א) כי בעת המבול היו ראויים לקבל התורה והיה אז משה כמו שדרשו חז"ל (חולין קל"ט ב) על בשגם עיין שם. ומים היינו תורה והם הפכוהו למים הזידונים, והתורה היא תכלית קיום העולם ושבשבילו נברא ואלמלא וכו' והם גרמו אבדונו ואותו עת היה מוכן, אילו זכו ממש להיפך שהוא ירידת מימי התורה לקיום העולם:

וכן בעת החורבן נולד משיח (ירושלמי פרק ב' דברכות הלכה ד') כי אותו עת היה מוכן אם זכו לביאת משיח ובנין הבית המקדש הנצחי וקיים לעד, וזה היה טעות אנשי ירושלים ונביאי השקר שהיו חושבים כי אדרבה ייטיב ה' להם שראו העת מוכן לכך אם זכו:

ואחר כך על עבודה שהוא קרבנות נזכר שם שדי שהוא נגד מדת יסוד עולם כמו שמובא בזוה"ק (ח"ג י"א ב) ועל ידי מדה זו הוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כמו שנאמר (דברי הימים - א כ"ט, י"א) כי כל בשמים ובארץ וכתרגומו די אחיד בשמיא ובארעא כלומר דיסודא דעלמא דאיברי כל איהו אחיד בתפארת דאיברי שמים ובארץ דאיברי כנסת ישראל כמו שמובא בזוה"ק (ח"א ל"א סוף ע"א)

וכיון שיש היחוד עם שם הוי"ה שהוא רחמים אין צריך יסורין לכפר על העבר ודי בקרבנות לתקן כל העבר ואלהבא גם כן די בתפילה שה' יתברך יעזרנו שאלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר אינו יכול לו וצריך תפילה על זה וכמו שאמרנו (שמות רבה ל"ח, ד') קחו עמכם דברים אין דברים אלא דברי תורה והיינו לתקן להבא וכמו שאמרנו מהזוה"ק דלית מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא. אמרו לו אין אנו יודעין אמר להם בכו והתפללו לפני. שה' יתברך רוצה שיתפלל האדם לפניו ולקראו מן המיצר לעזור לו להתגבר על יצר הרע ואז ה' לא יעזבנו בידו. והם אמרו מה שדי כי נעבדנו שלא רצו בקרבנות לתקן העבר ומה נועיל כי נפגע בו. שאמרנו כיון שמסר הקדוש ברוך הוא הבחירה לאדם לא יועיל תפילה להנצל מקטרוג יצר הרע.

ומשה גימטריא שני שמות אלו. שחלקו היה השבת כמו שאומרים ישמח משה במתנת חלקו והיה אצלו תמיד היחוד. וכמו דבשבת שהישראל כל היום כעושה מצוה. כיון שמורגל במלאכה תמיד ופורש בשביל קדושת השבת הוה ליה כל יום השבת כבא לידו דבר עבירה וניצול הימנה שחשוב כעושה מצוה (קידושין ל"ט ב) וכל יום השבת הוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. כמו בשעת עשיית מצוה. ומשה רבינו היה אצלו בכל הימים היחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכמו שנאמר (שמות י"ג, י"ט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו והיינו שלקח עמו עצם קדושת יוסף הצדיק שהוא מרכבה למדת צדיק יסוד עולם ושם שלו. וזהו ישמח משה במתנת חלקו שהוא השבת. ועל רמז זה שם משה גימטריא אל שדי כאמור.

ובשבת נעשה הישראל עני ונכה רוח כשחושב כל מה שעבר עליו בימי המעשה וכמו שאמרנו במה שאמרנו בריש תנא דבי אליהו רבה (פרק א') פסוק זה על השבת. ואין צריך יסורין שנופל עליו הפחד והיראה ודי בנהימו סגי שנעשה נכה רוח. ונשבר לבו בקרבו ועושה תשובה מפחד ה'.

וכן זוכה לדברי תורה תורה שבכתב וכמו שאמרנו ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל וכן הוא זמן לזכות להשפעה בתורה שבעל פה כמו שמובא (זוהר ח"א מ"ז ב) יום השביעי דא תורה שבעל פה וכו' וכן זוכין לקרבנות שאומרים ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה ואמרנו דאף שאין מקריבין מוסף בזמן הזה.

ואפילו אם יבנה בית המקדש לא נוכל גם כן להקריב תיכף מוסף זה. מכל מקום כיון שאנו רוצים להקריב רק אנוסים אנחנו מחמת חסרון בית המקדש ומזבח. וחישוב לעשות מצוה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה (קידושין מ' א) וכל שכן שיש כאן ונשלמה פרים שפתינו וחשוב כאילו מקריבין המוסף על ידי האהבה וחשק לעשות.

וכן תפילה שבשבת עיקר התפילה קדשנו במצוותיך ותן חלקנו

